

Bind 2 af 15

Udvalgte værker af Lenin

1900–1902

Indholdsfortegnelse

Til den danske udgave	9
Vor bevægelses mest nødvendige opgaver	13
Hvad må der gøres? Vor bevægelses brændende problemer	19
Forord	19
I. Dogmatisme og »frihed til kritik«	23
a) Hvad betyder »frihed til kritik«?	23
b) De nye forsvarere af »frihed til kritik«	27
c) Kritikken i Rusland	32
d) Engels om den teoretiske kamps betydning .	39
II. Massernes spontaneitet og socialdemokratiets bevidste orientering	45
a) Begyndelsen til det spontane opsving	46
b) Knæfald for spontaneiteten. Rabotjaja Mysl .	50
c) Selvbefrielsesgruppen og Rabotjeje Delo	60
III. Trade-unionistisk og socialdemokratisk politik ...	71
a) Den politiske agitation og økonomisternes indsnævring af den	72
b) En fortælling om, hvorledes Martynov uddybede Plekhanov	82
c) De politiske afsløringer og »opdragelsen til revolutionær aktivitet«	86
d) Hvad har økonomismen og terrorismen tilfælles?	91
e) Arbejderklassen som forkæmper for demokratiet	95
f) Endnu engang »bagvaskerne«, endnu engang »mystifikatorerne«	111

IV. Dilettanteri hos økonomister og organisation	
hos revolutionære	115
a) Hvad er dilettanteri?	116
b) Dilettanteri og økonomisme	120
c) Organisation af arbejdere og organisation af revolutionære	127
d) Det organisatoriske arbejdes spændvidde . . .	142
e) »Sammensværgelses«-organisation og »demokratisme«	149
f) Det lokale og det landsomfattende arbejde . .	157
V. »Planen« for en politisk avis for hele Rusland. . . .	169
a) Hvem blev fornærmet over artiklen Hvad skal man begynde med?	170
b) Kan bladet være en kollektiv organisator? . .	175
c) Hvilken organisationstype har vi brug for? . .	187
Slutning	195
Bilag – Forsøget på at sammensætte Iskra og Rabotjeje Delo	199
Korrektion til Hvad må der gøres?	207
Noter	209
Navneregister	237

Til den danske udgave

Dette bind indledes med artiklen *Vor Bevægelses Mest Nødvendige Opgaver*, skrevet i november 1900. Den stod på lederpladsen i bladet Iskras (Gnistens) første nummer, december 1900.

Bladets udgivelse var planlagt af Lenin allerede under forvisningen i Sibirien og i de måneder han inden udrejsen til Svejts i juli 1900 tilbragte på rejser i Rusland for at oprette støttegrupper og træffe aftaler med korrespondenter.

Bladet skulle være bindeled mellem de mange spredte socialdemokratiske cirkler (grupper) i Rusland, som savnede regelmæssig indbyrdes forbindelse, ledelse, program og partilove. Et forsøg på at stifte Ruslands Socialdemokratiske Arbejderparti (RSDAP) i Minsk 1898 var slået fejl, idet deltagerne i denne første kongres arresteredes.

Tanken om et socialistisk parti i Rusland var omkring århundredskiftet blevet genstand for strid. De såkaldte økonomister, en opportunistisk retning blandt socialdemokraterne, var modstandere af tanken. Det hedder i Lenins artikel:

»Økonomisterne siger, at først og fremmest kommer det an på økonomisk kamp, de skyder proletariatets opgaver i baggrunden, indsnævrer og begrænser disse opgaver og erklærer tilmed, at talen om at danne et selvstændigt arbejderparti i Rusland simpelthen er at efterplapre andre, at arbejderne kun skal føre økonomisk kamp og overlade politik til de intellektuelle sammen med de liberale.«

Iskra skulle forberede partiets fornyede og reelle stiftelse.

I Svejts optog Lenin straks forbindelse med russiske socialdemokratiske emigranter, først og fremmest Georgij

Plekhanov, politisk emigrant siden 1880, og Pavel Akselrod og Vera Sasulitj. Disse tre samt tre af den yngre generation: Lenin, Julij Martov og Aleksander Potresov kom efter langvarige forhandlinger til at udgøre Iskras redaktion. De kom alle til at spille en rolle i russisk politik, men kun Lenin fastholdt den revolutionære linje, de øvrige fem blev senere mensjevnikker eller støttede mensjevnikkerne og blev bitre modstandere af bolsjevismen, Lenins retning i socialdemokratiet. Lenin deltog i redaktionen af bladets første 51 numre, men følte sig derpå tvunget til at udtræde.

Også personlige modsætninger gjorde sig gældende. De ytrede sig allerede under forhandlingerne med Plekhanov i efteråret 1900. Plekhanov optrådte rethaverisk, nedladende, og forlangte faktisk at blive eneredaktør. Han veg ikke tilbage for at bruge taktiske kneb. Det var en bitter overraskelse for Lenin, som nærede stor beundring for den ældre kammerat. I Lenins efterladte papirer fandtes et notat om forhandlingernes forløb, skrevet i september 1900, trykt 1924. Notatet har overskriften: Hvordan Gnisten (Iskra) Nær Var Blevet Slukket. Lenin refererer bl.a. en samtale han og Potresov en sen aften førte efter at Plekhanov havde spillet ud. Det hedder i notatet:

»Når et menneske, som vi ønsker at samarbejde med om den fælles sag, der ligger os på sinde, et menneske, som vi holder den mest intime forbindelse med, når et sådant menneske bruger skaktræk over for os – så kan der ikke længere være tvivl om, at det er et ringe, netop ringe menneske, at han motiveres af en stærk personlig, småtskåren selvoptagethed og forfængelighed, at han er et uoprigtigt menneske... Det er vanskeligt at beskrive vor tilstand den aften, en sindstilstand så kompliceret, tung, dystert! Det var et virkeligt drama, en fuldstændig afbrydelse af det, man havde hæget om som sit elskede barn, det man havde forestillet sig skulle være ens hele livsgerning. Og hele dramaet skyldtes, at vi tidligere var forelskede i Plekhanov: uden denne forelskelse havde vi stillet os mere koldsindigt, mere ligevægtigt til ham. Hvis vi havde set på ham med en smule kritik ville vi have forholdt os anderledes og ikke føle det som et sammenbrud i ordets bogstaveligste forstand... Det var den bitreste lære for livet... «.

Men Plekhanov skiftede sind, forhandlingerne gik i orden, et samarbejde kom i stand. Lenin sluttede sit notat

med sætningen: »Gnisten (Iskra) begyndte at give håb om atter at blusse op«. – Trods dramaet bevarede Lenin livet igennem dyb respekt for Plekhanovs teoretiske arbejder og havde lejlighedsvis forbindelse med ham.

Om navnet Iskra (Gnisten) kan tilføjes, at der som motto på bladets hoved stod: »Af gnisten skal en flamme blusse op«. Med de ord havde dekabristen Odojevskij (oprører mod tsardømmet i 1825) fra sit forvisningssted i Sibirien besvaret en hilsen fra digteren Aleksander Pusjkin.

Også titlen på dette binds hovedstykke, bogen Hvad Må Der Gøres? rummer en mindelse om demokratiske forøgængere. Den samme titel brugte den russiske forfatter og filosof Tjernysjevskij til sin meget læste roman fra 1863. Romanen stillede det spørgsmål, hvad der skulle gøres for at befri Rusland for selvherskerdømme og feudalisme. Nadesjda Krupskaja fortæller, at Lenin havde selv de mindste enkeltheder i denne roman præsent. – Et lignende spørgsmål blev stillet af Lev Tolstoj i skriftet Men Hvad Skal Vi Da Gøre?, skrevet 1882–86.

Lenin stillede spørgsmålet under andre forudsætninger end Tjernysjevskij og Tolstoj – på marxismens grund, med arbejderklassen som social basis, med en revolution mod tsardømmet som nærliggende perspektiv og med en international arbejderbevægelse som forbundsfælle.

I Hvad Må Der Gøres? behandler Lenin vitale problemer på international grund, og han gør det uden at kopiere nogen eller noget socialdemokratisk parti i Vesteuropa.

I kap. 1 foretager Lenin et opgør med Bernsteins revisionisme, med opportunisten, som i Rusland på det tidspunkt fremtrådte som økonomisme, og med kravet om »frihed til kritik«. Han fastslår, at »uden revolutionær teori kan der heller ikke gives nogen revolutionær bevægelse... Rollen som den mest progressive kæmper kan kun udfyldes af et parti, der ledes af den mest progressive teori«.

I kap. 2 diskuteres forholdet mellem spontaneitet (det uvilkårligt opståede, ikke styrede, ikke planlagte, ikke organiserede) og bevidst orientering (indsigt, teori, målbevidst handling). Lenin konstaterer, at socialistisk teori ikke kan opstå af en spontan bevægelse, men må skabes gennem studium og bearbejdelse af filosofi, historie, økonomi og politik. Men den socialistiske bevidsthed får først afgørende betydning, når den vinder udbredelse i arbejderklassen, og

når denne i bevidsthed om sin stilling søger at udvikle en revolutionær kamp.

Lenin fremstiller her det revolutionære parti som arbejderbevægelsens forening med marxismen.

I kap. 3 undersøges forholdet mellem økonomi og politik, mellem de økonomiske og politiske former for arbejderklassens kamp. Det sluttelige mål for denne kamp er at styrte kapitalismen og at indføre socialismen. Det nærmeste mål er at styrte tsarismen og bane vejen til socialismen. I denne kamp skal arbejderklassen gå i spidsen for den demokratiske bevægelse som forkæmper for politisk frihed, som hegemon, toneangivende, i den forestående borgerlig-demokratiske revolution.

Hegemonibegrebet, forestillingen om arbejderklassen som anfører i en bred demokratisk bevægelse, ideologisk og organisatorisk retningsgivende og målsættende, er fundamentalt i Lenins bidrag til marxismens teori.

I kap. 4 og 5 behandler Lenin opbygningen af et marxistisk parti under tsardømmets vilkår, under illegalitet, på et trin, hvor partiet i realiteten endnu ikke eksisterer. Her findes de tillidsfulde ord: »Giv os en organisation af revolutionære, og vi skal vende op og ned på Rusland!«

Bogen *Hvad Må Der Gøres?* spillede en afgørende rolle i forberedelsen af det russiske socialdemokratis 2. kongres i 1903, hvor partiet definitivt blev stiftet, og hvor de to retninger, bolsjevismen og mensjevismen, blev en historisk realitet. Den dag i dag studeredes de tanker, Lenin her fremlagde, af revolutionære i alle lande.

*Skrevet i første halvdel af november 1900,
trykt i Iskra (1) nr. 1 i december 1900.*

Vor bevægelses mest nødvendige opgaver

Det russiske socialdemokrati har allerede gentagne gange erklæret, at et russisk arbejderpartis nærmeste politiske opgave må være at styrte selvherskerdømmet og vinde politisk frihed. Dette erklærede for mere end 15 år siden repræsentanter for det russiske socialdemokrati, medlemmerne af gruppen Arbejdets Befrielse (2), dette erklærede for toethalvt år siden også de repræsentanter for russiske socialdemokratiske organisationer, som i foråret 1898 oprettede Ruslands Socialdemokratiske Arbejderparti. Men trods disse gentagne erklæringer optræder spørgsmålet om socialdemokratiets politiske opgaver i Rusland nu atter på dagsordenen. Mange repræsentanter for vor bevægelse giver udtryk for tvivl om rigtigheden af den anførte afgørelse af spørgsmålet. De siger, at først og fremmest kommer det an på økonomisk kamp, de skyder proletarietets politiske opgaver i baggrunden, indsnævrer og begrænser disse opgaver og erklærer tilmed, at talen om at danne et selvstændigt arbejderparti i Rusland simpelt hen er at efterplapre andre, at arbejderne kun skal føre økonomisk kamp og overlade politik til de intellektuelle sammen med de liberale. Denne seneste forkyndelse af den ny trosbekendelse (det famøse Credo (3)) går allerede direkte ud på at erklære det russiske proletariet umyndigt og fuldkommen fornægte det socialdemokratiske program. Og Rabotjaja Mysl (Arbejdertanken (4)) har (specielt i Særtillæg) faktisk udtalt sig i samme retning. Det russiske socialdemokrati oplever en periode med svingninger, en periode med tvivl, der går så vidt som til selvopgivelse. På den ene side isolerer man arbejderbevægelsen fra socialismen, man hjælper nok arbejderne med at føre økonomisk

kamp, men klarlægger slet ikke eller kun utilstrækkeligt, hvad der er den samlede bevægelses socialistiske mål og politiske opgaver. På den anden side isolerer man socialismen fra arbejderbevægelsen, russiske socialister begynder på ny at snakke mere og mere om, at de intellektuelle skal føre kampen mod regeringen udelukkende med egne kræfter, idet arbejderne begrænser sig til blot at føre den økonomiske kamp.

Tre sæt omstændigheder har efter vor mening beredt jordbunden for disse sørgelige fænomener. For det første begrænsede de russiske socialdemokrater i begyndelsen deres virksomhed til kun at udføre propagandistisk arbejde i små cirkler. Da vi gik over til agitation blandt masserne, formåede vi ikke altid at undgå at forfalde til den anden yderlighed. For det andet måtte vi i begyndelsen af vor virksomhed meget ofte forsvare vor eksistensberettigelse i kamp mod narodovoltserne (5), der opfattede »politik« som en virksomhed, der var adskilt fra arbejderbevægelsen, og indsnævrede politik til kun at omfatte sammensvorne grupperes kamp. Idet socialdemokraterne forkastede en sådan politik, forfaldt de til den modsatte yderlighed og skød politik overhovedet i baggrunden. For det tredje var socialdemokraterne, der virkede opsplittet i små lokale arbejdercirkler, ikke tilstrækkeligt opmærksom på nødvendigheden af at organisere et revolutionært parti, der skulle forene de lokale grupperes samlede virksomhed og give mulighed for at udføre et regelret revolutionært arbejde. Og det opsplittede arbejdes dominans fører naturligt til den økonomiske kamps dominans.

Alle disse omstændigheder har affødt forkærligheden for en enkelt side af bevægelsen. Den »økonomistiske« retning (for så vidt man her kan tale om en »retning«) medførte forsøgene på at ophøje denne snæverhed til en særlig teori, forsøgene på med dette formål at udnytte moderetningerne: Bernsteins revisionisme og »kritikken af marxismen«, der serverer gamle borgerlige ideer i ny anretning. Det er udelukkende disse forsøg, der har affødt en fare for, at forbindelsen mellem den russiske arbejderbevægelse og det russiske socialdemokrati som forkæmper for politisk frihed svækkes. Og vor bevægelses mest nødvendige opgave er at styrke denne forbindelse.

Socialdemokratiet er arbejderbevægelses forening med

socialismen. Dets opgave er ikke passivt at betjene arbejderbevægelsen på hvert enkelt af dens stadier, men at repræsentere den samlede bevægelses interesser, at vise denne bevægelse dens sluttelige mål, dens politiske opgaver, og at bevare dens politiske og idémæssige selvstændighed. En arbejderbevægelse, der er isoleret fra socialdemokratiet, forfladiges og forfalder uvægerligt til borgerlighed, for når arbejderklassen udelukkende fører økonomisk kamp, mister den sin politiske selvstændighed, bliver en hale på andre partier og svinger det store bud: »Arbejdernes befrielse skal være arbejderne eget værk« (6). Der har i alle lande været en periode, hvor arbejderbevægelsen og socialismen eksisterede hver for sig og fulgte hver sin vej, og i alle lande betød denne indbyrdes isolation en svaghed for socialismen og arbejderbevægelsen, i alle lande skabte først socialismens forening med arbejderbevægelsen et solidt grundlag for begge dele. Men denne forening af socialismen med arbejderbevægelsen udformedes i hvert enkelt land på historisk grundlag, ad særlige veje, alt efter stedets og tidens betingelser. I Rusland er nødvendigheden af socialismens og arbejderbevægelses forening i teorien proklameret for længe siden, men i praksis udformes denne forening først nu. Denne udformningsproces er en meget vanskelig proces, og der er ikke noget særligt forunderligt i, at den ledsages af forskellige svingninger og tvivlende spørgsmål.

Hvilken lære kan vi drage af fortiden?

Hele den russiske socialismes historie medførte, at dens mest nødvendige opgave blev kampen mod selvherskerdømmets regering, tilkæmpelsen af politisk frihed, vor socialistiske bevægelse koncentreredes så at sige om kampen mod selvherskerdømmet. På den anden side har historien vist, at i Rusland er den indbyrdes isolation mellem den socialistiske tanke og de arbejdende klassers fremskredne repræsentanter langt større end i andre lande, og at den russiske revolutionære bevægelse med en sådan indbyrdes isolation er dømt til magtesløshed. Det stiller af sig selv den opgave, som det russiske socialdemokrati er kaldet til at løse: at tilføre proletariatets masse socialistiske ideer og politisk selvbevidsthed og at organisere et revolutionært parti, der er uløseligt forbundet med den spontane arbejderbevægelse. Det russiske socialdemokrati

har allerede udrettet meget i den henseende, men der står endnu meget tilbage at gøre. Med bevægelsens vækst bliver virkefeltet for socialdemokratiet stadig større, arbejdet bliver mere og mere mangesidet, et stadig voksende antal arbejdere i bevægelsen koncentrerer deres kræfter om at løse forskellige delopgaver, som opstår af propagandaens og agitationens daglige behov. Dette fænomen er ganske naturligt og uundgåeligt, men det gør det særlig påkrævet at sørge for, at virksomhedens delopgaver og kampens enkelte former ikke ophøjes til mål i sig selv, at det forberedende arbejde ikke ophøjes til det vigtigste og eneste arbejde.

At medvirke til arbejderklassens politiske udvikling og politiske organisering – det er vor fundamentale hovedopgave. Enhver, der skyder denne opgave i baggrunden, enhver der ikke sætter alle delopgaver og kampens enkelte former i relation til den, slår ind på et forkert spor og tilføjer bevægelsen alvorlig skade. De, der skyder denne opgave i baggrunden, er for det første dem, der opfordrer de revolutionære til at føre kampen mod regeringen med enkeltstående sammensvorne grupperes kræfter, isoleret fra arbejderbevægelsen. For det andet skydes opgaverne i baggrunden af dem, der indsnævrer indholdet og omfanget af den politiske propaganda, agitation og organisation, dem der tror, at det er muligt og rimeligt kun at byde arbejderne på en »politik« i ekstraordinære øjeblikke i deres tilværelse, ved særlig højtidelige lejligheder, dem der er alt for ivrige efter at bytte den politiske kamp mod selvherskerdømmet med kravet om enkelte indrømmelser fra selvherskerdømmet og bekymrer sig for lidt om at optage disse krav om enkelte indrømmelser i den systematiske og uforbeholdne kamp, som det revolutionære arbejderparti fører mod selvherskerdømmet.

»Organisér jer!« gentager bladet Rabotjaja Mysl i forskellige tonearter over for arbejderne. Det samme gentager alle tilhængere af den »økonomistiske« retning. Også vi tilslutter os naturligvis helhjertet dette feltråb, men vi tilføjer uvægerligt: organisér jer ikke blot i gensidige hjælpeforeninger, strejkekasser og arbejdercirkler, organisér jer også i et politisk parti, organisér jer til den afgørende kamp mod selvherskerdømmets regering og mod hele det kapitalistiske samfund. Uden en sådan organisa-

tion er proletariatet ikke i stand til at rejse sig til bevidst klassekamp, uden en sådan organisation er arbejderbevægelsen dømt til magtesløshed. Alene ved hjælp af kasser, cirkler og gensidige hjælpeforeninger vil det aldrig lykkes arbejderklassen at opfylde den store, historiske opgave, der påhviler den: at befri sig selv og hele det russiske folk fra politisk og økonomisk slaveri.

Ingen klasse i historien har opnået herredømmet, hvis den ikke frembragte sine egne politiske ledere, sine progressive repræsentanter, der evnede at organisere bevægelsen og lede den. Også den russiske arbejderklasse har allerede vist, at den er i stand til at frembringe sådanne folk: de russiske arbejderes kamp har i de sidste fem-seks år bredt sig vidt og vist, hvilken masse af revolutionære kræfter der findes i arbejderklassen, hvordan de mest desperate forfølgelser fra regeringens side ikke mindsker, men øger antallet af arbejdere, der tilstræber socialisme, politisk bevidsthed og politisk kamp. Vore kammeraters kongres i 1898 stillede opgaven rigtigt, og de efterplaprede ikke andre, de var udtryk for mere end intellektuelles begejstring... Vi skal beslutsomt tage fat på at løse disse opgaver og sætte spørgsmålet om partiets program, organisation og taktik på dagsordenen. Hvorledes vi ser på vort programs grundsætninger har vi allerede sagt, og det er naturligvis ikke stedet her at udvikle disse synspunkter nærmere. Vi agter at bringe en række artikler om de organisatoriske problemer i de nærmeste numre. Det er nogle af vore mest prekære problemer. Vi er alvorligt bag efter i den henseende i forhold til de gamle deltagere i den russiske, revolutionære bevægelse. Man må ligeud indrømme denne mangel og sætte sine kræfter ind på at udforme en mere konspirativ arbejdsmåde, en systematisk propaganda for måden at gøre tingene på, metoder til at føre gendarmerne bag lyset og slippe uden om politiets garn. Vi må uddanne folk, der helliger sig revolutionen ikke blot på deres friaftener, men i hele deres liv, vi må opbygge en organisation så stor, at der i den kan gennemføres en omhyggelig arbejdsdeling mellem de forskellige sider af vort arbejde. Hvad endelig de taktiske problemer angår, vil vi her indskrænke os til følgende: Socialdemokratiet lader ikke sine hænder binde, indsnævrer ikke sin virksomhed til nogen enkelt på forhånd udtænkt plan eller

politisk kampmetode – det anerkender alle kampmidler, når de blot svarer til partiets forhåndenværende kræfter og gør det muligt at nå de største resultater, der er opnåelige under de givne omstændigheder. Med et stærkt, organiseret parti kan den enkelte strejke forvandles til en politisk demonstration, til en politisk sejr over regeringen. Med et stærkt, organiseret parti kan en opstand på et enkelt sted vokse og brede sig til at blive en sejrfuld revolution. Vi skal huske, at kampen mod regeringen for de enkelte krav, tilkæmpelsen af de enkelte indrømmelser – det er små sammenstød med fjenden, det er forpostfægtninger, men det afgørende slag ligger forude. Over for os står i al sin styrke en fjendtlig fæstning, hvorfra vi overdænges med byger af granater og kugler, som bortriver vore bedste kæmpere. Vi skal indtage denne fæstning, og det vil vi kunne, hvis vi forener alle det vågnende proletariats kræfter med alle russiske revolutionæres kræfter til ét parti, der tiltrækker alt, hvad der er i Rusland af levende og ærligt. Først da vil den russiske revolutionære arbejder Pjotr Aleksejevs store profeti gå i opfyldelse: »Når millioner af arbejdsfolk løfter deres muskuløse arm, vil despotismens åg, som opretholdes af soldaternes bajonetter, blive slået i stumper og stykker!« (7).

Skrevet efteråret 1901 februar 0902.

Trykt første gang marts 1902

Hvad må der gøres?

Vor bevægelses brændende problemer (1)

»At partikampe netop giver et parti kraft og liv, at det største bevis på et partis svagheit er dets udflyden og afstumpningen af klart markerede forskelle, at et parti styrkes ved at rense sig, det har bureaukratlogikken ikke megen anelse om...« (Af et brev fra Lassalle til Marx 24. juni 1852.)

Forord

Den foreliggende brochure skulle efter forfatterens oprindelige plan dreje sig om en detaljeret udvikling af de tanker, der er fremsat i artiklen *Hvad Skal Man Begynde Med?* (*Iskra* (2), nr. 4, maj 1901).*) Frem for alt må vi bede læseren om undskyldning for den sene opfyldelse af det således givne løfte (der er gentaget som svar på mange private forespørgsler og breve). En af årsagerne til forsinkelsen har været det forsøg på at samle alle socialdemokratiske organisationer i udlandet, som blev gjort i juni sidste år (1901). (3) Det var naturligt at afvente resultaterne af dette forsøg, for hvis det lykkedes, ville det måske blive nødvendigt at fremstille *Iskras* organisatoriske synspunkter fra en noget anden synsvinkel, og i hvert fald ville et heldigt udfald give løfte om, at det meget snart ville være forbi med eksistensen af to retninger i det russiske socialdemokrati. Som det er læseren bekendt, endte forsøget resultatløst og kunne, som vi skal bestræbe os på at

*) Se Lenin, Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 1–13. russ. – *Red.*

påvise nedenfor, ikke ende anderledes efter Rabotjeje Delo's (4) nye vending til økonomismen i bladets nr. 10. Det viste sig absolut nødvendigt at gå ud i en beslutsom kamp mod denne udflydende og lidet klare, men til gengæld så meget mere hårdnakkede retning, som er i stand til at genopstå i forskellige former. I overensstemmelse hermed ændredes og udvidedes den oprindelige plan for brochuren ganske betydeligt.

Dens hovedtema måtte være de tre spørgsmål, der stilledes i Hvad Skal Man Begynde Med?, nemlig: spørgsmålene om karakteren af og hovedindholdet i vor politiske agitation, om vore organisatoriske opgaver og om planen for opbygning af en landsomfattende russisk kamporganisation samtidigt fra forskellige sider. Disse spørgsmål har længe interesseret forfatteren, som har forsøgt at rejse dem allerede i Rabotjaja Gasetta (5) under et af de mislykkede forsøg på at genoptage udgivelsen (se kap. 5). Men den oprindelige hensigt, at begrænse sig til i brochurer at analysere kun disse tre spørgsmål og at fremsætte egne anskuelser i så positiv form som mulig, uden eller næsten uden at gribe til polemik, viste sig helt uigennemførligt af to grunde. På den ene side viste økonomismen sig at være langt mere sejlivet end vi formodede (vi anvender ordet økonomisme i videre betydning, som det er defineret i nr. 12 af Iskra (december 1901) i artiklen Samtale Med Økonomismens Forsvarere, der så at sige opridsede dispositionen for den her foreliggende brochure).*) Det blev indlysende, at de forskellige anskuelser med hensyn til løsningen af disse tre spørgsmål i langt højere grad har deres forklaring ud fra den fundamentale modsætning mellem de to retninger i det russiske socialdemokrati end ud fra divergenser i detailspørgsmål.

På den anden side har økonomisternes mangel på forståelse af den faktiske anvendelse af vore synspunkter i Iskra med stor tydelighed vist, at vi ofte bogstaveligt taler forskellige sprog, og at vi derfor *ikke* kan nå til enighed om noget som helst, hvis vi ikke begynder fra begyndelsen, at det er nødvendigt at forsøge på en mest muligt populær og med flest mulige konkrete eksempler illustreret, *systematisk klarlægning* over for alle økonomister vedrørende

alle fundamentale punkter i vore uoverensstemmelser. Og jeg bestemte mig til at gøre et sådant forsøg på en klarlægning, i fuld erkendelse af, at det forøger brochuren omfang stærkt og forsinker udgivelsen, men at jeg på den anden side ikke ser nogen *anden* mulighed for at holde det løfte, jeg har givet i artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? Til undskyldningen for forsinkelsen må jeg altså føje endnu en undskyldning for de uhyre mangler ved brochuren litterære udformning. Jeg har måttet arbejde i *allerstørste hast* og er endda blevet afbrudt af alt muligt andet arbejde.

Analysen af de ovennævnte tre spørgsmål udgør fortsat brochuren hovedtema., men jeg har måttet begynde med to mere generelle spørgsmål: Hvorfor er en så »uskuldig« og »naturlig« parole som »frihed til kritik« et sandt kampsignal for os? Hvorfor kan vi ikke engang enes i hovedspørgsmålet om socialdemokratiets rolle i forhold til den spontane massebevægelse? Endvidere forvandles redegørelsen for synspunkterne vedrørende den politiske agitations karakter og indhold til en forklaring af forskellen mellem trade-unionistisk*) og socialdemokratisk politik, og redegørelsen for synspunkterne vedrørende de organisatoriske opgaver forvandles til en forklaring af forskellen mellem dilettanteriet, som tilfredsstiller økonomisterne, og den efter vor opfattelse nødvendige organisation af de revolutionære. Dernæst står jeg des mere fast på »planen« med et landsomfattende politisk blad, jo mere uholdbare de indvendinger, der er gjort mod den, er blevet, og jo mindre man i realiteten har svaret mig på det spørgsmål, jeg stillede i artiklen Hvad Skal Man Begynde Med?: hvordan vi skulle tage fat på samtidig fra alle sider at opbygge den organisation, vi behøver. Endelig håber jeg i den afsluttende del af brochuren at påvise, at vi har gjort, hvad vi kunne, for at afværge et definitivt brud med økonomisterne, men at det imidlertid viste sig uundgåeligt, at Rabotjeje Delo har fået en særlig, om man vil »historisk«, betydning, idet den mere afrundet og plastisk end alt andet har været

*) *Trade-unionisme*, afledt af det engelske *trade union*, fagforening. Her anvendt i betydningen en fagbevægelse, som virker på snævert faglig basis, uden politiske mål. – *Red.*

*) Se Lenin, Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 360–367, russ. – *Red.*

eksponent ikke for den konsekvente økonomisme, men for den splid og vaklen, som har været et fremtrædende træk i en hel periode af det russiske socialdemokratis historie, og at polemikken mod Rabotjeje Delo, som ved første øjekast kan synes alt for detaljeret, får sin betydning, fordi vi ikke kan komme fremad, hvis vi ikke én gang for alle likviderer denne periode.

Februar 1902

N. Lenin

I.

Dogmatisme og »frihed til kritik«

a) Hvad betyder »frihed til kritik«?

»Frihed til kritik« er afgjort den parole, som er mest på mode i dag, og den hyppigst anvendte i diskussioner mellem socialister og demokrater i alle lande. Ved første øjekast har man svært ved at forestille sig noget mere besynderligt end disse højtidelige påkaldelser af friheden til kritik fra den ene af de stridende parter. Har der da noget sted i progressive partier hævet sig stemmer mod den forfatningsbestemmelse, som i de fleste europæiske lande garanterer videnskabens og den videnskabelige forsknings frihed? »Her er noget galt!« – må enhver udenforstående sige til sig selv, når han hører denne modeparole gentaget på hvert gadehjørne, men endnu ikke er trængt ind til kernen i uoverensstemmelserne mellem de stridende. »Parolen er åbenbart en af disse abstrakte talemåder, der – ligesom øgenavne – vinder hævd ved stadig brug og efterhånden bliver næsten til egennavne.«

I virkeligheden er det ingen hemmelighed for nogen, at der i nutidens internationale*) socialdemokrati har dannet sig to retninger, og at kampen mellem dem snart bryder

*) Apropos. I den nyeste socialismes historie er det vel en enestående og på sin vis yderst trøsterig foreteelse, at striden mellem forskellige retninger inden for socialismen for første gang er forvandlet fra at være national til international. I tidligere tider forblev diskussionerne mellem lassalleanere og eisenachere, (6) mellem guesdister og possibilister, (7) mellem fabianere og socialdemokrater, (8) mellem Narodnaja Volja (Folkeviljen) (9) og socialdemokrater rent nationale diskussioner, de afspejlede rent nationale særtræk og foregik så at sige på for-

ud i lys lue, snart dør hen og ulmer under asken af imponerende resolutioner om våbenstilstand. Hvori den »nye« retning består, som forholder sig »kritisk« til den »gamle, dogmatiske« marxisme, er tilstrækkelig tydeligt *udtalt* af Bernstein og *demonstreret* af Millerand.

Socialdemokratiet skal omdannes fra den sociale revolutions parti til de sociale reformers demokratiske parti. Dette politiske krav har Bernstein omgivet med et formeligt batteri af ganske godt samstemmende »nye« argumenter og synspunkter. Man har benægtet, at socialismen kan begrundes videnskabeligt, og at dens nødvendighed og uundgåelighed kan dokumenteres ud fra den materialistiske historieopfattelse, man har benægtet, at den voksende fattigdom, proletariseringen og skærpeisen af de kapitalistiske modsætninger er kendsgerninger, man har erklæret selve begrebet »*det endelige mål*« for uholdbart og forkastet tanken om proletariatets diktatur ubetinget, man har afvist den principielle modsætning mellem liberalisme og socialisme, man har afvist *teorien om klassekampen* som angiveligt uanvendelig på et strengt demokratisk samfund, der styres i overensstemmelse med flertallets vilje osv.

Således er kravet om en afgørende vending fra revolutionært socialdemokrati over til borgerlig socialreformisme blevet fulgt op med en lige så afgørende vending over til borgerlig kritik af alle marxismens fundamentale ideer. Og da denne sidste kritik allerede længe har været rettet mod marxismen både fra politiske talerstole og fra universiteternes katedre, i brochurer i masseoplæg og i en række videnskabelige afhandlinger, da endvidere de herskende klassers hele opvoksende ungdom gennem årtier systematisk er blevet opdraget med denne kritik, er det ikke overraskende, at den »nye kritiske« retning i socialdemokratiet sprang frem fuldt færdig, ligesom Minerva af

skellig grund. På nuværende tidspunkt (og det ses allerede nu klart) er de engelske fabianere, de franske ministerialister, de tyske bernsteinianere (10) og de russiske kritikere alle én familie, de roser alle hinanden, lærer hos hinanden og drager i fællesskab i felten mod den »dogmatiske« marxisme. Måske vil det internationale revolutionære socialdemokrati i denne første virkelig internationale kamp mod den socialistiske opportunisme blive styrket tilstrækkeligt til at gøre ende på den politiske reaktion, der allerede længe har hersket i Europa?

Jupiters pande. Hvad indholdet angår, behøvede denne retning ikke at udvikle sig og formes. Den overførtes direkte fra den borgerlige litteratur til den socialistiske.

Og videre. Hvis Bernstein teoretiske kritik og hans politiske attrå stadig skulle være uklar for en og anden, har franskmændene sørget for en anskuelig demonstration af den »nye metode«. Frankrig har også, denne gang hævdet sit ry som »det land, hvor de historiske klassekampe mere end noget andet sted hver gang blev kæmpet igennem lige til afgørelsen« (Engels i forordet til Marx' værk *Louis Bonapartes 18. Brumaire*) (11). De franske socialister gav sig ikke til at teoretisere, men gik direkte til handling. De i demokratisk henseende mere udviklede politiske forhold i Frankrig tillod dem straks at gå over til »praktisk bernsteinianisme« med alle dens konsekvenser. Millerand gav et strålende eksempel på den praktiske bernsteinianisme, – ikke for ingenting kastede Bernstein og Vollmar sig ud i et så ivrigt forsvar og en sådan lovprisning af Millerand. Sagen er, at hvis socialdemokratiet i realiteten er et rent reformparti og bør have mod til at indrømme det åbent, så har en socialist ikke blot ret til at indtræde i et borgerligt ministerium, men bør endda altid tilstræbe det. Hvis demokrati i virkeligheden betyder udslettelse af klasseherredømmet, hvorfor skulle dog en socialistisk minister ikke henrykke hele den borgerlige verden med taler om klassernes samarbejde? Hvorfor skulle han ikke blive siddende i ministeriet, selv efter at gendarmernes drab af arbejdere for hundrede og for tusinde gang har vist den sande karakter af klassernes demokratiske samarbejde? Hvorfor skulle han ikke personligt deltage i hyldesten til tsaren, som de franske socialister nu kun kalder galgens, knuttens og forvisningens helt (knouteur, pendleur et déportateur)? Og belønningen for denne grænseløse fornædrelse og selvtilsvining af socialismen for alverdens øjne, denne fordærvelse af arbejdermassernes socialistiske bevidsthed – den eneste basis, der kun sikre os sejren – belønningen herfor er storstilede *projekter* til usle reformer, så usle, at det er lykkedes at fravryste borgerlige regeringer mere!

Den, der ikke med vilje lukker øjnene, kan ikke undgå at se, at den nye »kritiske« retning i socialismen ikke er noget andet end en ny afart af *opportunismen*. Og hvis man bedømmer folk, ikke efter den strålende mundering, de

selv har iklædt sig, ikke efter det effektfulde navn, de har givet sig selv, men efter hvordan de optræder, og hvad de i virkeligheden propaganderer for, så bliver det klart, at »frihed til kritik« betyder frihed for den opportunistiske retning inden for socialdemokratiet, frihed til at forvandle socialdemokratiet til et demokratisk reformparti, frihed til at indpode borgerlige ideer og borgerlige elementer i socialismen.

Frihed er et stort ord, men under erhvervsfrihedens fane er der ført de mest røveriske krige, og under arbejdsfrihedens fane er de arbejdende blevet udplyndret. Samme indre falskhed ligger i den moderne anvendelse af ordene »frihed til kritik«. Folk, der virkelig var overbevist om, at de havde bragt videnskaben fremad, ville aldrig forlange frihed for de nye opfattelser ved siden af de gamle, derimod at de sidstnævnte skulle erstattes med de førstnævnte. Men de moderne råb »Leve friheden til kritik!« minder alt for meget om ordsproget om de tomme tønder.

Vi går i sluttet flok ad en stejl og vanskelig vej, holdende hinanden fast i hænderne. Vi er til alle sider omgivet af fjender, og vi må næsten bestandig vandre under deres ild. Vi har sluttet os sammen ved en frit truffet beslutning netop for at kæmpe mod fjenderne og ikke vige ud i sumpen ved siden af, hvis beboere fra første færd har dadlet os for at have skilt os ud i en særlig gruppe og at have valgt kampens vej og ikke forsoningens. Og så er der nogle af os, som giver sig til at råbe: Lad os gå ud i denne sump! – og når man begynder at skamme dem ud, gør de ophævelser: Hvor er I gammeldags! Og skammer I jer ikke over at nægte os frihed til at kalde jer over på en bedre vej! Åh jo, mine herrer, I har jeres frihed ikke blot til at kalde, men også til at gå hvorhen I lyster, om det så er ud i sumpen. Vi finder endog, at jeres rette plads netop er i sumpen, og vi er rede til efter evne at bistå ved jeres flytning dertil. Men giv så bare slip på vore hænder, lad være med at klamre jer til os og med at besudle det store ord frihed, for også vi har vel »frihed« til at gå, hvorhen vi vil, frihed til at kæmpe, ikke blot mod sumpen, men også mod dem, der drejer af mod sumpen!

b) De nye forsvarere af »frihed til kritik«

Nu fremsættes så denne parole (Frihed til kritik) i den allerseneste tid højtideligt af Rabotjeje Delo (nr. 10), organet for Forbundet af Russiske Socialdemokrater i Udlandet, (12) ikke som et teoretisk postulat, men som et politisk krav, som svar på spørgsmålet: »Er en forening af de i udlandet virkende socialdemokratiske organisationer mulig?« – »For en stabil forening er frihed til kritik nødvendig.« (S. 36.)

Af denne erklæring følger to ganske bestemte konklusioner: 1. Rabotjeje Delo tager den opportunistiske retning i det internationale socialdemokrati som helhed under sin beskyttelse, 2. Rabotjeje Delo kræver frihed for opportunismen i det russiske socialdemokrati. Lad os undersøge disse konklusioner.

Rabotjeje Delo er »navnlig« ikke glad for Iskras og Sarjas (13) »tilbøjelighed til at profetere et brud mellem *Bjerget og Gironden* (14) i det internationale socialdemokrati.«*)

»I det hele taget«, skriver Rabotjeje Delo's redaktør, B. Kritjevskij, »forekommer denne tale om *Bjerget og Gironden* i socialdemokratiets rækker os at være en overfladisk historisk analogi, der forekommer mærkelig fra en marxists pen: *Bjerget og Gironden* repræsenterede ikke forskellige temperamenter eller tankeretninger, som det kan synes for ideologi-historikere, men forskellige klasser eller lag – middelbourgeoisiet på den ene side og småborgerskabet og proletariatet på den anden. I den moderne socialistiske bevægelse derimod er der ingen konflikt mellem klasseinteresser, den står helt og fuldt i *alle* (fremhævet af B. Kr.) sine forskellige

*) Sammenligninger af de to retninger i det revolutionære proletariat (den revolutionære og den opportunistiske) med de to retninger i den borgerlige revolution i det 18. århundrede (den jakobinske »*Bjerget*« og girondinerne) blev gjort i den ledende artikel i Iskra nr. 2 (februar 1901). Artiklens forfatter var Plekhanov. Både kadetter, »*Bessaglavtsy*« (15) og mensjevnikker ynder den dag i dag i høj grad at tale om »jakobinere« i det russiske socialdemokrati. Men hvordan Plekhanov første gang anvendte dette begreb mod socialdemokratiets højrefløj foretrækker de nu at fortie... eller glemme. (Forfatterens anmærkning til udgaven af 1907. – *Red.*)

former. indbefattet selv de mest inkarnerede bernsteinianere, på de proletariske klasseinteressers grund, går ind for proletariatets klassekamp for politisk og økonomisk befrielse (s. 32-33).

En dristig påstand! Har B. Kritjevskij da ikke hørt om den for længst fastslåede kendsgerning, at netop de senere års brede deltagelse af et *lag* af »akademikere« i den socialistiske bevægelse har sikret en så hurtig udbredelse af bernsteinianismen? Og vigtigst af alt – hvormed begrundes vor forfatter sin opfattelse, at »selv de mest inkarnerede bernsteinianere« står på klassekampens grund for proletariatets politiske og økonomiske befrielse? Det vides ikke. Det energiske forsvar for de mest inkarnerede bernsteinianere støttes ikke i mindste måde af argumenter eller grunde. Forfatteren tror åbenbart, at blot han gentager det, de mest inkarnerede bernsteinianere siger om sig selv, behøver påstandene ikke noget bevis. Men kan man forestille sig noget mere »overfladisk« end denne bedømmelse af en hel retning på grundlag af, hvad denne retnings talsmænd siger om sig selv? Kan man forestille sig noget mere overfladisk end den påfølgende morale om to forskellige og endog diametralt modsatte typer eller veje i partiudviklingen (s. 34-35 i Rabotjeje Delo)? De tyske socialdemokrater anerkender, forklares det, fuld frihed til kritik, franskmændene derimod ikke, og netop deres eksempel viser »intolerancens hele skadelighed«.

Netop B. Kritjevskijs eksempel – svarer vi hertil – viser, at folk, der anskuer historien bogstaveligt efter »Ilovajskijs lærebog«^{*)}, undertiden kalder sig marxister. For at forklare enheden i det tyske og splittelsen i det franske socialistiske parti er der overhovedet ikke behov for at grave i særtræk i det ene eller andet lands historie, at sammenstille den militære halvnevældes og den republikanske parlamentarismes vilkår, at analysere følgerne af Kommunen (16) og af socialistloven, (17) sammenligne det økonomiske liv og den økonomiske udvikling, minde om,

*) Ilovajskij var forfatter til de officielle historiebøger, hvormed skoleeleverne i det tsaristiske Rusland blev opdraget til »troskab mod tronen«. Disse lærebøgers uvederhæftighed og uhistoriske fremstilling blev helt sagnagtig. – Red.

hvordan »det tyske socialdemokratis enestående vækst« ledsagedes af en i socialismens historie enestående energi i bekæmpelsen ikke alene af teoretiske vildfarelser (Mülberger, Dühring*), katedersocialisterne (20)), men også taktiske (Lassalle) vildfarelser osv. osv. Det er alt sammen overflødig! Franskmændene skændes, fordi de er intolerante, tyskerne er enige, fordi de er artige drenge.

Og bemærk, at ved hjælp af denne uforlignelige dybsindighed affærdiges den kendsgerning, som gendriver bernsteinianernes forsvar fuldstændigt. Om de *står* på proletariatets klassekamps grund, det spørgsmål kan kun afgøres definitivt og uigendriveligt af den historiske erfaring. Følgelig har netop Frankrigs eksempel i denne henseende den største betydning, det eneste land, hvor bernsteinianerne har forsøgt at stå på egne ben, under varmt bifald fra deres tyske kolleger (og til dels også fra de russiske opportuniste, sml. Rabotjeje Delo, nr. 2-3, s. 83-84). Henvisningen til franskmændenes »uforsønlighed« viser sig – bortset fra dens »historiske betydning« (i Nosdrjovs ånd**) – ganske simpelt at være et forsøg på at tilsløre de meget ubehagelige kendsgerninger med vrede ord.

Men ej heller tyskerne er vi på nogen måde til sinds at skænke til B. Kritjevskij og de talrige andre fortalere for »frihed til kritik«. Når »de mest inkarnerede bernsteinianere« endnu tåles i det tyske partis rækker, er det kun for så vidt de *underkaster* sig både Hannover-resolutionen, som bestemt afviser Bernsteins »ændringsforslag«, (21) og Lübeck-resolutionen, som (uanset hele sin diplomatiske

*) Da Engels gik løs på Dühring, var der temmelig mange repræsentanter for det tyske socialdemokrati, der hældede til denne sidstnævntes anskuelse, og anklager for skarphed, intolerance, ukammeratlig polemik osv. haglede ned over Engels, endog offentligt på partikongressen. Most og hans kammerater stillede (på kongressen i 1877) (18) forslag om, at Engels' artikler fjernes fra Vorwärts (19) som »værende uden interesse for det uhyre flertal af læsere«, og Vahlteich erklærede, at optagelsen af artiklerne tilføjede partiet stor skade, og at Dühring også har ydet partiet store tjenester: »Vi bør drage nytte af alle i partiets interesse, og hvis professorerne strides, er Vorwärts absolut ikke stedet, hvor disse stridigheder skal føres« (Vorwärts, 1877, nr. 65 af 6. juni). Som man ser, er dette også et forsvar for friheden til kritik, og det ville ikke være nogen skade til, om vore legale kritikere og illegale opportuniste, der i så høj grad ynder at henvise til tyskernes eksempel, tænkte over dette eksempel.

***) Nosdrjov – person i Gogols roman Døde Sjæle. – Red.

udformning) indeholder en direkte advarsel til Bernstein. (22) Man kan ud fra det tyske partis interesser diskutere, hvorvidt dette diplomati var velanbragt, om en mager fred i dette tilfælde var bedre end en ærlig strid. Man kan kort sagt være uenig om det hensigtsmæssige i den ene eller anden *måde* at tilbagevise bernsteinianismen på, men man kan ikke komme uden om den kendsgerning, at det tyske parti to gange har *afvist* bernsteinianismen. At tro, at tyskernes eksempel bekræfter tesen om, at »selv de mest inkarnerede bernsteinianere står på proletarietets klassekamps grund for dets økonomiske og politiske frigørelse«, er derfor det samme som overhovedet ikke at forstå, hvad der sker for alles øjne.*)

Men ikke nok med det. Rabotjeje Delo fremsætter, som vi tidligere har bemærket, over for det *russiske* socialdemokrati krav om frihed til kritik og forsvarer bernsteinianismen. Åbenbart har man oplevet eksempler på, at vi uretfærdigt har krænket vore »kritikere« og bernsteinianere. Men mere præcist hvilke? Hvem? Hvor? Hvor når? Hvori bestod uretfærdigheden egentlig? – Herom tier Rabotjeje Delo, som ikke en eneste gang har nævnt bare en eneste russisk kritiker og bernsteinianer! Der levnes os kun en af to mulige antagelser. Enten er den uretfærdigt krænkede part ingen anden end Rabotjeje Delo selv (og det bekræftes af, at i begge artikler i nr. 10 drejer talen sig udelukkende om de fornærmelser, som Sarja og Iskra har tilføjet Rabotjeje Delo). Hvad er i så fald forklaringen på den ejendommelighed, at Rabotjeje Delo, der altid så

*) Det må bemærkes, at i spørgsmål vedrørende bernsteinianismen i det tyske parti har Rabotjeje Delo altid nøjedes med den blotte gengivelse af kendsgerningerne og afholdt sig fra enhver selvstændig vurdering af dem. Se f. eks. nr. 2-3, s. 66 om Stuttgart-kongressen (23): Alle uoverensstemmelser er henført under »taktik«, og det konstateres blot, at det uhyre flertal er trofast mod den hidtidige revolutionære taktik. Eller nr. 4-5, s. 25 ff. – en simpel gengivelse af talerne på Hannover-kongressen med anførelse af Bebel's resolution; en analyse og kritik af Bernstein er på ny udsat (ligesom i nr. 2-3) til en »særskilt artikel«. Ejendommeligt er det på s. 33 i nr. 4-5 at læse: »...de af Bebel fremsatte synspunkter har et vældigt flertal på kongressen bag sig«, og lidt længere nede: »...David forsvarede Bernstein synspunkter. ...Først og fremmest bestræbte han sig for at påvise, at Bernstein og hans venner trods alt (sic!) står på klasekampens grund«. Det er skrevet i december 1899, men i september 1901 ser det ud til, at Rabotjeje Delo allerede har tabt troen på, at Bebel har ret, og repeterer Davids synspunkter som sine egne!

hårdnakket har fornægtet enhver solidaritet med bernsteinianismen, ikke kunne forsvare sig selv uden at lægge et lille ord ind for »de mest inkarnerede bernsteinianere« og for friheden til kritik? *Eller* det er helt andre tredjepersoner, der er de uretfærdigt krænkede. Men hvilke motiver kan der i så fald være til at tie om dem?

Vi ser altså, at Rabotjeje Delo fortsætter med at lege skjul, som det har gjort det lige siden sin opståen (hvad vi skal påvise senere). Bemærk dernæst denne *første* faktiske anvendelse af den lovpriste frihed til kritik. I virkeligheden har den straks ført til, at ikke bare enhver form for kritik er udeblevet, men til at også overhovedet al selvstændig vurdering er udeblevet. Samme Rabotjeje Delo, som tier om den russiske bernsteinianisme, præcis som var det en hemmelig sygdom (med Starovers (24) rammende udtryk), foreslår til behandling af denne sygdom *ganske simpelt at kopiere* den seneste tyske recept mod den tyske afart af sygdommen! I stedet for frihed til kritik slavisk efterligning eller endnu værre, efterabning! Den moderne internationale opportunistes ensartede sociale og politiske indhold ytrer sig i den ene eller anden varietet, alt efter de nationale særtræk. I ét land har opportunisternes gruppe længe optrådt under særligt flag, i et andet har opportunisterne ladet hånt om teorien og fører i praksis radikal-socialisternes politik, i et tredje er nogle medlemmer af det revolutionære parti løbet over til opportunisternes lejr og søger at nå deres mål ikke i åben kamp om principper og en ny taktik, men ved en gradvis, umærkelig og, om man kan sige det sådan, straffri demoralisering af deres parti, i et fjerde anvender samme type overløbere de samme metoder i et politisk slavesystems mørke og med en helt original vekselvis benyttelse af »legal« og »illegal« virksomhed osv. Men at give sig til at tale om frihed til kritik og bernsteinianisme som betingelser for en forening af de *russiske* socialdemokrater, og i denne forbindelse undlade at gøre rede for, hvori netop den *russiske* bernsteinianisme er kommet til udtryk, og hvilke frugter den har båret, det er det samme som at give sig til at tale for ikke at sige noget.

Lad os da selv forsøge, om end i få ord, at sige det, som Rabotjeje Delo ikke har ønsket at sige (eller måske end ikke har kunnet fatte).

c) Kritikken i Rusland

Det væsentlige særtræk ved Rusland i den henseende, vi nu vil betragte, består i, at allerede *selve begyndelsen* til en spontan arbejderbevægelse på den ene side og den progressive offentlige menings vending over mod marxismen på den anden side har været kendetegnet af en samling af vitterligt forskelligartede elementer under fælles flag og til kamp mod en fælles modstander (den forældede sociale og politiske verdensanskuelse). Vi taler her om den »legale marxismes« hvedebrødsdage. Den var i det hele taget en yderst original foreteelse, som ingen i firserne eller halvfemserne kunne tro på den blotte mulighed af. I selvherskerdømmets land med fuldstændig slavebundet presse, i en periode med desperat politisk reaktion, som forfulgte de mindste spirer til politisk utilfredshed og protest, – her baner den revolutionære marxismes teori sig pludselig vej ind i den censurovervågede litteratur, fremstillet i et fabelsprog, som dog var forståeligt for alle »interesserede«. Regeringen havde vænnet sig til at betragte (den revolutionære) narodnismes teori som den eneste farlige, uden – som det så ofte sker – at bemærke dens indre udvikling, og frydede sig over *al* kritik, der rettedes mod den. Før regeringen fik færten af noget, og før den tungt bevægelige hær af censorer og gendarmere fik opsporet den nye fjende og kastede sig over ham, var der (efter vore russiske forhold) gået ikke så lidt tid. Og i denne tid udkom den ene marxistiske bog efter den anden, marxistiske tidsskrifter og blade dukkede op, alle til hobe blev marxister, man smigrede marxisterne, man gjorde marxisterne sin opvartning, forlæggerne var henrykte over den usædvanligt rivende afsætning af marxistiske bøger. Det er fuldt ud forståeligt, at der blandt de marxistiske begyndere, som blev ombølget af denne os, fandtes mere end én »forfatter, som blev indbildsk«... (25)

Der kan nu tales roligt om denne periode som noget, der hører fortiden til. Det er ingen hemmelighed for nogen, at marxismens kortvarige blomstring på vor litteraturs overflade skyldtes en alliance af yderliggående og overordentligt moderate folk. I realiteten var disse sidste borgerlige demokrater, og denne konklusion (der er bekræftet anskueligt ved deres videre »kritiske« udvikling)

var indlysende for somme, allerede mens »alliancen« holdt*).

Men når det er tilfældet, falder da ikke ansvaret for den påfølgende »splid« netop på de revolutionære socialdemokrater, som havde indgået denne alliance med de fremtidige »kritikere«? Dette spørgsmål, ledsaget af et bekræftende svar, får man undertiden at høre fra folk, der tager alt for firkantet på sagerne. Men disse folk tager aldeles fejl. Kun den, der ikke stoler på sig selv, er bange for midlertidige alliancer, endog med upålidelige folk, og intet politisk parti ville kunne eksistere uden sådanne alliancer. Forbindelsen med de legale marxister var på sin vis den første virkelige politiske alliance, det russiske socialdemokrati indgik. Takket være denne alliance opnåedes forbavsende hurtigt sejr over narodnismen og en kolossal udbredelse af marxismens ideer (om end i vulgær form). Desuden var alliancen ikke indgået ganske uden »betingelser«. Bevis: Den marxistiske artikelsamling *Materialer Vedrørende Den Økonomiske Udvikling i Rusland*, som censuren lod brænde i 1895. (26) Hvis man kan sammenligne den litterære overenskomst med de legale marxister med et politisk forbund, så kan denne bog sammenlignes med en politisk overenskomst.

Bruddet fremkaldtes naturligvis ikke ved, at »forbundsfællerne« viste sig at være borgerlige demokrater. Tværtimod er denne sidste retnings repræsentanter socialdemokratiets naturlige og ønskelige forbundsfæller, for så vidt det drejer sig om dets demokratiske opgaver, som de nuværende forhold i Rusland bringer i forgrunden. Men en ufravigelig forudsætning for et sådant forbund er fuld mulighed for socialisterne til over for arbejderklassen at klarlægge det fjendtlige modsætningsforhold mellem dens interesser og bourgeoisiets interesser. Hvorimod bernsteinianismen og den »kritiske« retning, som flertallet af de legale marxister generelt gik over til, skubbede denne mulighed til side og forkvaklede den socialistiske bevidsthed ved at forfladige marxismen, forkynde teorien om de sociale modsætningers udjæv-

*) Der tænkes her på K. Tulins artikel mod Struve, udarbejdet efter et foredrag, som havde titlen *Marxismens Genspejling I Den Borgerlige Litteratur*. Se forordet. (Lenins note til udgaven af 1907. – *Red.*) (26)

ning, erklære tanken om den sociale revolution og proletarietets diktatur for tåbelig og reducere arbejderbevægelsen og klassekampen til snæver trade-unionisme og »realitetsbetonet« kamp for små, gradvise reformer. Det virkede ganske på samme måde, som når det borgerlige demokrati frakendte socialismen ret til selvstændighed og følgelig ret til at eksistere; det betød i praksis en stræben efter at gøre den fremspirende arbejderbevægelse til en hale på de liberale.

Naturligvis var et brud under disse forhold uundgåeligt. Men Ruslands »originale« særegenhed viste sig i, at dette brud betød, at socialdemokraterne simpelt hen blev holdt ude af den »legale« litteratur, den for alle lettest tilgængelige og videst udbredte litteratur. Her satte »tidligere marxister« sig nu fast, de optrådte »under kritikken fane« og fik på det nærmeste monopol på at »kolportere« marxismen. Slagord som »Mod ortodoksien« og »Leve kritikken frihed« (som nu tages op af Rabotjeje Delo) blev omgående til modeparoler, og at end ikke censorer og gendarmere kunne modstå denne mode, ses blandt andet af udgivelsen af tre russiske udgaver af bøger af den berømte (herostratisk berømte) Bernstein (27) eller af Subatovs anbefaling af Bernstein, hr. Prokopovitjs og andres bøger (Iskra, nr. 10). (28) Socialdemokraterne skulle nu bekæmpe den nye strømning, en i sig selv vanskelig opgave, som rent ydre hindringer endda gjorde utroligt meget vanskeligere. Og denne strømning begrænsede sig ikke til litteraturens område. Vendingen til »kritik« ledsagedes af de socialdemokratiske praktikers modsvarende hang til økonomisme.

Hvordan forbindelsen og den indbyrdes afhængighed mellem den legale kritik og den illegale økonomisme opstod og udviklede sig, er et interessant spørgsmål, som kunne være emne for en særskilt artikel. Her er det tilstrækkeligt for os at notere denne forbindelses utvivlsomme eksistens. Det famøse Credo*) opnåede netop en så fortjent berømmelse, fordi det åbent formulerede denne forbindelse og plaprede ud med økonomismens politiske hovedtendens: Lad blot arbejderne føre økonomisk kamp (mere præcist ville det være at sige: trade-unionistisk

*) Trosbekendelse, fremstilling af verdensanskuelse. – Red.

kamp, idet denne også omfatter en specifik arbejderpolitik), og lad den marxistiske intelligens smelte sammen med de liberale til politisk »kamp«. Det trade-unionistiske arbejde »i folket« viste sig at være udførelsen af første halvdel, og den legale kritik udførelsen af anden halvdel af denne opgave. Erklæringen var et så fortræffeligt våben mod økonomismen, at hvis Credo ikke havde været, måtte man have opfundet det.

Credo blev ikke opfundet, men det blev offentliggjort uden dets forfatters vilje, og måske endda imod deres vilje. I det mindste har den, der skriver disse linjer, og som var med til at bringe det nye »program«*) frem i dagens lys, måttet høre beklagelser og bebrejdelser over, at taleres løst henkastede resumé af deres anskuelser er blevet spredt i kopier, har fået etiketten Credo og endog er kommet på tryk sammen med en protest! Vi berører denne episode, fordi den afdækker et meget interessant træk ved vor økonomisme: frygten for offentlighed. Dette er akkurat et træk ved økonomismen generelt og ikke blot ved forfatterne til Credo; det har også ytret sig hos Rabotjaja Mysl, (31) økonomismens mest åbenlyse og oprigtige tilhænger, og hos Rabotjeje Delo (som er oprørt over offentliggørelsen af de økonomistiske dokumenter i Vademecum (32)) og hos Kijev-komiteen, som for to år siden ikke ønskede at give tilladelse til offentliggørelse af dens profession de foi/trosbekendelse/ (33) tillige med en dertil skrevet gen-drivelse**), – og hos mange, mange enkeltrepræsentanter for økonomismen.

Denne frygt for kritik, som tilhængerne af friheden til kritik udviser, kan ikke forklares alene ved deres snuhed (selv om det ubestrideligt ikke går uden snuhed nu og da: det er ubetænksomt at udsætte den nye retnings endnu ubefæstede spirer for modstandernes stormløb!). Nej,

*) Der er tale om *de 17's protest* mod Credo. Forfatteren til disse linjer deltog i udarbejdelsen af denne protest (i slutningen af 1899). Protesten blev sammen med Credo trykt i udlandet i foråret 1900. (29) Nu ved man allerede fra fru Kuskovas artikel (vistnok i Byloje (30)), at hun er forfatteren til Credo, og at hr. Prokopovitj på den tid spillede en fremtrædende rolle blandt økonomisterne i udlandet. (Lenins anmærkning til udgaven af 1907. – Red.)

***) Så vidt os bekendt er Kijev-komiteens sammensætning ændret siden.

flertallet af økonomister ser (og bør ifølge selve økonomismens væsen se) med ganske oprigtig uvilje på alle teoretiske diskussioner, divergenser mellem fraktioner, store politiske spørgsmål, planer for organiseringen af de revolutionære osv. »Alt det skulle hellere overlades til udlandet!« sagde engang en forholdsvis konsekvent økonomist til mig og gav dermed udtryk for et meget udbredt (og igen rent trade-unionistisk) synspunkt: Vor sag er arbejderbevægelsen, arbejderorganisationerne her på stedet, og resten er de doktrinæres påfund, »en overvurdering af ideologien«, som forfatterne til brevet i Iskra nr. 12 udtrykte sig i samklang med Rabotjeje Delo nr. 10.

Spørgsmålet er nu: når den russiske kritik og den russiske bernsteinianisme er sådan beskaffen, hvad måtte så være opgaven for dem, som i handling og ikke blot i ord ønsker at være modstandere al opportunisten? For det første måtte man sørge for at genoptage det teoretiske arbejde, som kun lige var begyndt i den legale marxismes epoke, og som nu atter påhvilede de illegale aktive. Uden dette arbejde ville resultatrig vækst af bevægelsen være umulig. For det andet måtte man gå til aktiv kamp mod den legale kritik, som har gjort skæbnesvanger fortræd i sindene. For det tredje måtte man aktivt vende sig imod splid og vaklen i den praktiske bevægelse, afsløre og gen-drive alle forsøg på bevidst eller ubevidst at nedvurdere vort program og vor taktik.

At Rabotjeje Delo hverken har gjort det første, det andet eller det tredje er kendt, og vi vil i det følgende komme til detaljeret at belyse denne velkendte sandhed fra vidt forskellige sider. For øjeblikket vil vi imidlertid kun påvise, i hvilken skrigende modsætning kravet om frihed til kritik står til vor hjemlige kritik og den russiske økonomismes særtræk. Betragt engang teksten til den resolution, hvormed Forbundet af Russiske Socialdemokrater i Udlandet godkendte Rabotjeje Delo's synspunkt:

»For at fremme en videre idémæssig udvikling af socialdemokratiet anerkender vi frihed til kritik af den socialdemokratiske teori i partiets litteratur som absolut nødvendig, for så vidt kritikken ikke står i modsætning til denne teoris klasse-mæssige og revolutionære karakter« (To Kongresser, s, 10).

Og motiveringen: Resolutionen er »i sin første del sammenfaldende med Lübeck-kongressens resolution vedrørende Bernstein«... I deres sjæles enfoldighed lægger »forbundsfolkene« ikke engang mærke til, hvilket testimonium paupertatis (attest for fattigdom) de udsteder sig selv ved denne kopiering!... »Men... i anden del begrænser den friheden til kritik mere snævert end Lübeck-kongressen gjorde det«.

Så Forbundets resolution er altså rettet mod de russiske bernsteinianere? Ellers ville det jo være ganske absurd at henvise til Lübeck! Men det er ikke rigtigt, at den »snævert begrænser friheden til kritik«. Tyskerne afviste i deres Hannover-resolution punkt for punkt netop de ændringer, der var foreslået af Bernstein, og Lübeck-resolutionen udtalte en advarsel til *Bernstein personligt* og nævnte ham ved navn. Derimod hentyder vore »frie« imitatorer ikke med en lyd til et eneste eksempel på den specielt russiske kritik og den russiske økonomisme. Ved denne fortielse lever den tomme henvisning til teoriens klasse-mæssige og revolutionære karakter langt større spillerum for misfortolkninger, i særdeleshed når Forbundet vægrer sig ved at henregne »den såkaldte økonomisme« til opportunisten (To Kongresser, s. 8, ad pkt. 1). Dette være sagt i forbigående. Hovedsagen er, at forholdet mellem opportunist og revolutionære socialdemokrater er diametralt modsat i Tyskland og i Rusland. I Tyskland går de revolutionære socialdemokrater som bekendt ind for opretholdelse af det, som findes: det gamle program og, den gamle taktik, som alle kender, og som gennem mange årtiers erfaring er blevet klarlagt i alle detaljer. Kritikerne derimod ønsker at foretage ændringer, og da disse kritikere udgør et forsvindende mindretal, og deres revisionistiske bestræbelser er meget forsagte, forstår man motiverne til, at flertallet nøjes med tørt at afvise »nydannelser«. Hos os i Rusland derimod går kritikerne og økonomiserede ind for bevarelse af det, der findes: kritikerne ønsker, at man fortsat skal betragte dem som marxister og sikre dem den frihed til kritik, som de i enhver henseende har nydt (eftersom de i grunden aldrig har anerkendt nogen form for *partimæssig binding**), og vi har jo heller ikke haft et generelt aner-

*) Allerede dette fravær af åben partimæssig binding og partimæssig

kendt parti-organ, som kunne begrænse friheden til kritik om så bare med et råd). Økonomisterne ønsker, at de revolutionære skal anerkende »bevægelsens fulde berettigelse på nuværende tidspunkt« (Rabotjeje Delo, nr. 10, s. 25), dvs. den legitime eksistens af det, som eksisterer, at ideologerne ikke søger at lede bevægelsen bort fra den vej, der »bestemmes af vekselvirkningen mellem de materielle elementer og det materielle miljø« (Brev i Iskra nr.12), at de skal anerkende det som ønskeligt at føre den kamp, »som det alene er muligt for arbejderne at føre under de givne omstændigheder«, og anerkende den kamp som mulig, »som de faktisk fører i det givne minut« (Særtillæg til Rabotjaja Mysl, s. 14). Vi, de revolutionære socialdemokrater, er tværtimod misfornøjede med dette knæfald for spontaneiteten, dvs. for det, som findes »i det givne minut«. Vi kræver forandring af den taktik, som har været den herskende i de senere år, vi erklærer, at »før vi forener os og for at kunne forene os, må vi til en begyndelse resolut og bestemt afgrænse os fra hinanden« (af erklæringen om udgivelsen af Iskra)*). Kort sagt, tyskerne holder fast ved det givne og afviser ændringer, vi kræver ændringer af det givne, og vi vil ikke underkaste os det givne eller affinde os med det.

Denne »lille« forskel har vore »frie« afskrivere af de tyske resolutioner overhovedet ikke bemærket!

tradition udgør i sig selv en så fundamental forskel mellem Rusland og Tyskland, at det burde være en advarsel for enhver fornuftig socialist mod blind efterligning. Her har man et eksempel på, hvor vidt friheden til kritik går i Rusland. Den russiske kritiker hr. Bulgakov irettesætter den østrigske kritiker Hertz således: »Så uafhængig Hertz er i sine konklusioner, er han dog i denne sag (om Kooperationen) åbenbart alt for bundet af sit partis meninger og kan ikke – trods divergenser i detaljer – beslutte sig til at bryde med det generelle princip« (Kapitalisme og Landbrug, bd. 2, s. 287). En undersåt i en politisk slavebundet stat, hvor 999 ud af 1000 indbyggere helt ind i knoglemarven er demoraliseret af politisk kryberi, som fuldstændigt mangler forståelse af partiære og partibånd, irettesætter arrogant en borger i en konstitutionel stat for hans »alt for stærke tilknytning til partiets meninger«! For vore illegale organisationer er der åbenbart ikke andet tilbage end at sætte sig hen og skrive resolutioner om kritikens frihed...

*) Se Samlede Værker, 5. udg. bd. 4, s. 358, russ. – *Red.*

d) Engels om den teoretiske kamps betydning

»Dogmatisme, doktrinarisme«, »partiets forstening, som den uundgåelige straf for den voldelige afsnøring af tanken« – det er de fjender, som forkæmperne for frihed til kritik i Rabotjeje Delo på riddervis drager til felts imod. Vi glæder os meget over, at dette spørgsmål er sat på dagsordenen, og vi vil blot foreslå, at det suppleres med et andet spørgsmål:

Hvem er dommerne?

Vi har foran os to erklæringer om litterære publikationer. Den ene er Program for det Periodiske Organ for Forbundet af Russiske Socialdemokrater, Rabotjeje Delo (optryk af Rabotjeje Delo nr. 1), Den anden er Erklæring om Genoptagelse af Gruppen Osvobosjdenie Truda's forlagsvirksomhed. (34) De er begge dateret 1899, da »marxismens krise« allerede længe havde stået på dagsordenen. Og hvad ser vi? I det første skrift vil man forgæves lede efter en henvisning til dette fænomen og en præcis fremsstilling af det standpunkt, det nye organ agter at indtage til dette spørgsmål. Om det teoretiske arbejde og dettes aktuelle opgaver på det givne tidspunkt er der ikke et ord, hverken i dette program eller i de tilføjelser til det, som blev vedtaget på Forbundets 3. kongres i 1901 (35) (To Kongresser, s. 15-18). I al denne tid har redaktionen af Rabotjeje Delo ladet de teoretiske spørgsmål ligge, skønt de optog alle socialdemokrater i hele verden.

Den anden erklæring derimod påpeger først og fremmest svækkelsen i interessen for teorien i de senere år, kræver indtrængende »vågen opmærksomhed over for den teoretiske side af proletariatets revolutionære bevægelse« og opfordrer til »skånselsløs kritik af bernsteinianske og andre antirevolutionære tendenser« i vor bevægelse. De udkomne numre af Sarja viser, hvordan dette program er opfyldt.

Vi ser altså, at de højrøstede fraser mod tankens forstening o. lign. dækker over sorgløshed og hjælpeløshed i udviklingen af den teoretiske tænkning. De russiske socialdemokraters eksempel illustrerer tydeligt det almene europæiske fænomen (for længst konstateret også af de tyske marxister), at den famøse frihed til kritik ikke betyder, at én teori afløses af en anden, men frihed fra enhver

helstøbt og gennemtænkt teori, betyder eklekticisme og principløshed. Den, som er bare nogenlunde kendt med den faktiske tilstand i vor bevægelse, kan ikke undgå at se, at den vide udbredelse af vor teori har været ledsaget af en vis sænkning af det teoretiske niveau. Bevægelsen har som følge af sin praktiske betydning og sine resultater i praksis fået tilslutning fra ikke så få personer, som var meget lidt eller endda overhovedet ikke skolet teoretisk. Heraf ser man, hvilken mangel på takt Rabotjeje Delo udviser, når det triumferende fremsætter Marx' udtalelse: »Hvert skridt virkelig bevægelse er vigtigere end snese programmer«. (36) At gentage disse ord i en periode med teoretisk virvar svarer til, at man ved synet af et ligefølge giver sig til at råbe: »Bare hæng i, der er mere i vente!« Tilmed er disse ord af Marx hentet fra hans brev om Gotha-programmet, (37) hvori han *går skarpt i rette* med den eklekticisme, man havde tilladt sig i formuleringen af principperne: Hvis man overhovedet skulle slutte sig sammen – skrev Marx til partilederne – så skulle man slutte aftaler for at opfylde bevægelsens praktiske mål, men ikke tillade, at der sjakres med principperne, ikke gøre teoretiske »indrømmelser«. Dette var Marx' tanke, men hos os er der folk, som i hans navn søger at afsvække teoriens betydning!

Uden revolutionær teori kan der heller ikke gives nogen revolutionær bevægelse. Man kan ikke betone denne tanke stærkt nok i en tid, da opportunistens modeevangelium optræder arm i arm med begejstring for de mest indsnævrede former for praktisk virksomhed. Men for det russiske socialdemokrati forstærkes teoriens betydning yderligere af tre omstændigheder, som man ofte glemmer, nemlig: For det første, at vort parti endnu kun er under opbygning, endnu kun er ved at udvikle sit ansigt og endnu langt fra har tilendebragt opgøret med andre retninger i den revolutionære tænkning, som truer med at lede bevægelsen bort fra den rette vej. Tværtimod kendetegnes netop den seneste tid (hvad Akselrod (38) for længst har forudsagt økonomisterne) af en opblussen af ikke-socialdemokratiske revolutionære retninger, Under sådanne forhold kan en ved første øjekast »uvigtig« fejl fremkalde de sørgeligste følger, og kun kortsynede mennesker kan finde fraktionsdiskussioner og omhyggelig skelnen mellem nuancer ubetimelige eller overflødige. Af den ene eller anden

»nuances« konsolidering kan det russiske socialdemokratiske skæbne være afhængig i mange, mange år.

For det andet er den socialdemokratiske bevægelse international i hele sit væsen. Det betyder ikke alene, at vi må bekæmpe national chauvinisme. Det betyder tillige, at en bevægelse, der begynder i et ungt land, kun kan få fremgang på betingelse af, at den tilegner sig andre landes erfaringer. Men for en sådan tilegnelse er det ikke nok blot at sætte sig ind i disse erfaringer eller bare at afskrive de nyeste resolutioner. Hertil er det nødvendigt at kunne forholde sig kritisk til erfaringen og kontrollere den på egen hånd. Forestiller man sig blot, hvor gigantisk den moderne arbejderbevægelse er vokset og har forgrenet sig, forstår man, hvilket fond af teoretiske kræfter og politisk (også revolutionær) erfaring der er nødvendigt for at opfylde denne opgave.

For det tredje er det russiske socialdemokratiske nationale opgave af en art, som endnu intet socialistisk parti i verden har stået over for. Vi skal senere omtale de politiske og organisatoriske forpligtelser, som den opgave at befri hele folket fra selvherskerdømmets åg pålægger os. Her vil vi blot påpege, at *rollen som den mest progressive kæmper kun kan udfyldes af et parti, der ledes af den mest progressive teori*. For blot nogenlunde konkret at forestille sig, hvad det vil sige, bør læseren huske på forløbere for det russiske socialdemokrati som Herzen, Belinskij, Tjernysjevskij og 70'ernes strålende plejade af revolutionære, husk blot på den verdensomfattende betydning, russisk litteratur nu er ved at opnå, husk... men det er vist nok allerede!

Lad os anføre Engels' bemærkninger vedrørende teoriens betydning i den socialdemokratiske bevægelse, bemærkninger, der stammer fra 1874. Engels anerkender *ikke to* former for socialdemokratiets store kamp (den politiske og den økonomiske), som det er skik hos os, *men tre, idet han placerer også den teoretiske kamp ved siden af dem*. De ord, han giver den praktisk og politisk voksende tyske arbejderbevægelse med på vejen, er – fra de nutidige problemers og diskussioners synspunkt – så lærerige, at læseren forhåbentlig ikke tager det ilde op, at vi citerer et langt afsnit af forordet til brochuren »Der deutsche

Bauernkrieg«*) (Den Tyske Bondekrig), som for længst er blevet en stor bibliografisk sjældenhed:

»De tyske arbejdere har to væsentlige fordele frem for arbejderne i det øvrige Europa. For det første, at de hører til det mest teoretiske folk i Europa, og at de har bevaret den teoretiske sans, som de såkaldte 'dannede' i Tyskland så fuldstændigt har mistet. Hvis ikke den tyske filosofi, navnlig Hegels, var gået forud, ville den tyske videnskabelige socialisme – den eneste videnskabelige socialisme, der nogen sinde har eksisteret – aldrig være blevet til. Uden teoretisk sans hos arbejderne ville denne videnskabelige socialisme aldrig i den grad være gået dem i blodet, som tilfældet er. Og hvilket umådeligt fortrin dette er, viser sig på den ene side i den ligegyldighed over for al teori, der er en af hovedårsagerne til, at den engelske arbejderbevægelse, trods de enkelte fags glimrende organisation, kommer så langsomt af stedet, og på den anden side i det kludder og den forvirring, som proudhonismen i sin oprindelige skikkelse har anrettet hos franskmændene og belgierne, og i sin af Bakunin videre karikerede form hos spanierne og italienerne.

Den anden fordel er, at tyskerne, hvad tiden angår, er kommet nogenlunde sidst med i arbejderbevægelsen. Ligesom den tyske teoretiske socialisme aldrig vil glemme, at den står på Saint-Simons, Fouriers og Owens' skuldre, tre mænd, der med al deres fantasteri og al deres utopisme hører til alle tiders mest betydelige hoveder og genialt har forudset talløse ting, hvis rigtighed vi nu videnskabeligt påviser, – således må den tyske praktiske arbejderbevægelse aldrig glemme, at den har udviklet sig på den engelske og franske arbejderbevægelses skuldre, at den simpelt hen kunne benytte sig af dens dyrekøbte erfaringer og nu kunne undgå de fejl, der dengang gerne var uundgåelige. Hvor ville vi være, hvis ikke de engelske fagforeninger og de franske politiske arbejderkampe var gået forud, uden den kæmpemæssige impuls, som navnlig Pariserkommunen har givet?

Man må sige om de tyske arbejdere, at de har udnyttet deres stillings fordele med sjælden forståelse, For første

*) Dritter Abdruck. Leipzig 1875. Verlag der Genossenschaftsbuchdruckerei.

gang, så længe der har bestået en arbejderbevægelse, føres kampen planmæssigt i samklang og sammenhæng på sine tre fronter – den teoretiske, den politiske og den praktisk-økonomiske (modstand mod kapitalisterne). I dette så at sige koncentrerede angreb ligger netop den tyske bevægelses styrke og uovervindelighed.

Dels på grund af denne fordelagtige stilling, dels på grund af den engelske bevægelses ø-prægede ejendommeligheder og den franskes voldelige undertrykkelse, har de tyske arbejdere for øjeblikket fået deres plads i den proletariske kamps fortrop. Hvor længe begivenhederne vil lade dem beholde denne ærefulde post, kan man ikke spå om. Men så længe de indtager den, vil de forhåbentlig udfylde den på rette vis. Dertil hører fordoblede anstrengelser på hvert af kampens og agitationens områder. Det vil navnlig være førernes pligt mere og mere at nå til klarhed over alle teoretiske spørgsmål, og mere og mere at befri sig for den indflydelse, som overleverede fraser fra den gamle verdensanskuelse udøver, samt altid holde sig for øje, at efter at socialismen er blevet en videnskab, må den også dyrkes som en videnskab, dvs. studeres. Det vil komme an på med forøget iver at udbrede den således vundne, stadig mere afklarede indsigt blandt arbejdermasserne og at slutte partiets organisation og fagforeningernes organisation stadig fastere sammen...

...Når de tyske arbejdere går fremad på denne måde, så vil de ikke netop marchere i spidsen for bevægelsen – det er slet ikke i denne bevægelses interesse, at en eller anden nations arbejdere marcherer i spidsen – men alligevel indtage en ærefuld plads i slaglinjen, og de vil stå rustede, når enten uventet tunge prøvelser eller vældige begivenheder kræver øget mod, øget beslutsomhed og øget handlekraft af dem«. (39)

Engels' ord viste sig at være profetiske. Få år senere rammes de tyske arbejdere at uventet hårde prøvelser i form af undtagelsesloven mod socialisterne. Og de tyske arbejdere mødte dem virkelig fuldt rustet og formåede at gå sejrrigt ud af dem.

Det russiske proletariat står over for endnu langt sværere prøvelser, det står over for en kamp mod et uhyre, i sammenligning med hvilket en undtagelseslov i et konstitutionelt land tager sig ud som en ren pygmæ. Den nær-

meste opgave, som historien nu har stillet os over for, er den mest revolutionære af alle de nærmeste opgaver for proletariatet i noget land. Gennemførelsen af denne opgave, at ødelægge det stærkeste bolværk for ikke blot den europæiske, men (det kan vi sige nu) også den asiatiske reaktion, vil gøre det russiske proletariat til det internationale revolutionære proletariats fortrop. Og vi har ret til at regne med, at vi vil opnå denne hædersbetegnelse, som allerede vore forgængere, 70'ernes revolutionære, gjorde sig fortjent til, hvis vi formår at besjæle vor tusind gange bredere og dybere bevægelse med den samme grænseløse beslutsomhed og energi.

II.

Massernes spontaneitet og socialdemokratiets bevidste orientering*)

Vi har sagt, at vor bevægelse, som er langt bredere og dybere end 70'ernes bevægelse, må besjæles af samme grænseløse beslutsomhed og energi som dengang. Faktisk synes det som om ingen hidtil har betvivlet, at den moderne bevægelses styrke består i, at den har vækket masserne (og først og fremmest industriproletariatet), men at dens svaghed er de ledende revolutionæres mangel på bevidst orientering og initiativ.

Imidlertid er der i den allerseneste tid gjort en sensationel opdagelse, som truer med at vende op og ned på alle hidtil gældende anskuelser i dette spørgsmål. Opdagelsen er gjort af Rabotjeje Delo, som i en polemik mod Iskra og Sarja ikke har indskrænket sig til enkelte specielle indvendinger, men har forsøgt at føre den »generelle divergens« ned til dens dybere rod – til en »forskellig vurdering af den relative betydning af det spontane og det bevidst 'planmæssige' element«. Rabotjeje Delo's anklagepåstand lyder: *Undervurdering af betydningen af udviklingens objektive eller spontane element**)* Hertil siger vi: Selv om Iskras og Sarjas polemik ikke skulle have givet noget som helst andet

*) Til oversættelsen: Udtrykket bevidst orientering er et forsøg på at gengive meningsindholdet i det russiske ord *sosnatelnost*, som betyder evnen til at gøre sig rede for den omgivende virkelighed og for, *hvordan man skal handle*, i modsætning til spontaneitet, det af sig selv opstående, det ikke ledede, ikke bevidst organiserede. – *Red.*

***) Rabotjeje Delo, nr. 10, september 1901, s. 17-18. Rabotjeje Delo's kursivering.

resultat end at få Rabotjeje Delo til at spekulere sig frem til denne »generelle divergens«, ville alene dette resultat give os stor tilfredsstillelse: Så betydningsfuld er denne tese, så klart belyser den hele kernen i de nuværende teoretiske og politiske meningsforskelligheder blandt russiske socialdemokrater.

Derfor er nemlig spørgsmålet om den bevidste orienterings forhold til spontaneiteten af så umådelig almen interesse, og det bør behandles i alle enkeltheder.

a) Begyndelsen til det spontane opsving

I det foregående kapitel omtalte vi den *omsiggribende* begejstring for marxismens teori blandt den dannede russiske ungdom i midten af 90'erne. Samme omsiggribende karakter antog ved samme tid arbejderstrejkerne efter den berømte Petersborg-industrikrig i 1896. (40) Deres udbredelse over hele Rusland vidnede klart om, hvor dybt den nyopståede folkebevægelse gik, og skal der overhovedet tales om et »spontant element«, så må naturligvis netop denne strejkebevægelse anerkendes som spontan frem for nogen. Men også på spontaneitet er der forskel. Der forekom også strejker i Rusland både i 70'erne og i 60'erne (og endda i første halvdel af det 19. århundrede), ledsaget af »spontane« ødelæggelser af maskiner osv. I sammenligning med disse »oprør« kan strejkerne i 90'erne endog betegnes som »bevidste« – så betydeligt er det skridt fremad, som arbejderbevægelsen har taget i den mellemliggende tid. Det viser os, at det »spontane element« i virkeligheden ikke er andet end den bevidste orienterings *kimform*. Og allerede de primitive oprør var i sig selv udtryk for en vis vækkelse til bevidst orientering: arbejderne havde mistet den gamle tro på urokkeligheden af det system, der undertrykte dem, de begyndte... jeg vil ikke sige at forstå, men at føle nødvendigheden af kollektiv modstand, og de brød resolut med den slaviske underdanighed over for øvrigheden. Men alligevel var det langt mere et udslag af fortvivlelse og hævn end kamp. Strejkerne i 90'erne viser os langt flere glimt af bevidst orientering: der stilles bestemte krav, det overvejes på forhånd, hvilket tidspunkt der er bedst egnet, man drøfter kendte tilfælde og eksem-

pler andre steder fra osv. Mens oprørene blot var undertrykte menneskers opstand, var de systematiske strejker nu udtryk for spiren til klassekamp, men netop også kun spiren. I sig selv var disse strejker en trade-unionistisk kamp og endnu ikke en socialdemokratisk, de markerede den vågnende antagonisme mellem arbejdere og fabriks herrer, men arbejderne havde ikke og kunne ikke have nogen bevidsthed om deres interessers uforsonlige modsætningsforhold til hele det moderne politiske og sociale system, dvs. socialdemokratisk bevidsthed. I denne betydning var strejkerne i 90'erne trods det uhyre fremskridt i forhold til »oprørene« fremdeles en rent spontan bevægelse.

Vi sagde, at arbejderne *ikke kunne have* nogen socialdemokratisk bevidsthed. Den kunne kun tilføres dem udefra. Alle landes historie viser, at ved egne kræfter alene er arbejderklassen kun i stand til at udvikle en trade-unionistisk bevidsthed, dvs. en overbevisning om nødvendigheden af at slutte sig sammen i forbund, føre kamp mod fabriks herrene, arbejde for at få regeringen til at udstede forskellige love, som er nødvendige for arbejderne osv.*) Socialismens lære derimod er vokset frem af de filosofiske, historiske og økonomiske teorier, som er udviklet af dannede repræsentanter for de besiddende klasser, af intelligensen. Den moderne, videnskabelige socialismes grundlæggere, Marx og Engels, tilhørte jo selv ifølge deres sociale placering bourgeoisi-intelligensen. På nøjagtig samme måde er socialdemokratiets teoretiske lære dukket op i Rusland, ganske uafhængigt af den spontane vækst af arbejderbevægelsen, dukket op som et naturligt og uundgåeligt resultat af tankens udvikling hos den revolutionær-socialistiske intelligens. På den tid, der her er tale om, dvs. op mod midten af 90'erne, var denne lære ikke alene allerede fuldt udformet i programmet for gruppen Osvobosjdenie Truda, men havde også vundet flertallet af den revolutionære russiske ungdom for sig.

*) Trade-unionisme udelukker absolut ikke enhver »politik«, som man undertiden tror. Fagforeningerne har altid ført en vis (men ikke socialdemokratisk) politisk agitation og kamp. Forskellen mellem trade-unionistisk og socialdemokratisk politik vil vi komme ind på i næste kapitel.

Der fandtes således både en spontan vækkelse i arbejdermasserne, en vækkelse til bevidst liv og bevidst kamp, og en revolutionær ungdom, rustet med den socialdemokratiske teori, og ivrig efter kontakt med arbejderne. I denne forbindelse er det navnlig vigtigt at fastslå det ofte glemte (og relativt lidet kendte) faktum, at de *første* socialdemokrater fra denne periode, som *ihærdigt gav sig af med økonomisk agitation* (og i denne henseende helt fulgte de virkelig nyttige anvisninger, som fandtes i den dengang kun som manuskript foreliggende brochure Om Agitation (41)), ikke blot ikke anså denne agitation for deres eneste opgave, men tværtimod *helt fra begyndelsen* opstillede både det russiske socialdemokratis mest vidtrækkende historiske opgaver i almindelighed og den opgave at styrte selvherskerdømmet i særdeleshed.

Således udarbejdede den gruppe socialdemokrater i Petersborg, som grundlagde Kampforbundet til Arbejderklassens Befrielse (42), allerede i slutningen af 1895 det første nummer af et blad med navnet Rabotjeje Delo. Da nummeret var fuldt færdigt til at gå i trykken, blev det beslaglagt af gendarmerne under en razzia fra 8. til 9. december 1895 hos et af gruppens medlemmer, Anatolij Aleksandrovitj Vanejev*), og Rabotjeje Delo i sin første skikkelse skulle således aldrig se dagens lys. Bladets ledende artikel (som måske om en 30 års tid fremdrages af politidepartementets arkiver af et eller andet »Russkaja Starina«) opridsede arbejderklassens historiske opgaver i Rusland og stillede erobringen af politisk frihed forrest blandt disse opgaver (43). Derpå fulgte en artikel, Hvad Tænker Vore Ministre På?**), som omhandlede politiets ødelæggelse af Komiteerne for Elementærundervisning, samt en række korrespondancer – ikke blot fra Petersborg, men også fra andre steder i Rusland (f.eks. om nedslagtningen af arbejdere i Jaroslavl-guvernemet (44)), Dette – hvis vi ikke tager fejl – »første forsøg«, de russiske socialdemokrater gjorde i 90'erne, bestod altså i

*) A. A. Vanejev døde i 1899 i Østsibirien af tuberkulose, som han havde pådraget sig i enecelle under forundersøgelsen. Vi har derfor fundet det muligt at offentliggøre de i teksten anførte oplysninger, for hvis rigtighed vi indestår, da de stammer fra personer, som kendte Vanejev personligt og stod ham nær.

**) Se Samlede Værker, 5. udg. bd. 2, s. 75-80, russ. – Red.

et blad, som ikke var snævert lokalt og endnu mindre af »økonomistisk« karakter«, men som tilstræbte at forbinde strejkekamp med revolutionær bevægelse mod selvherskerdømmet og at drage alle, der var undertrykt af den reaktionære formørkelses politik, over til støtte for socialdemokratiet. Og ingen, der er blot nogenlunde bekendt med forholdene i bevægelsen på den tid, kan være i tvivl om, at et sådant blad ville have vundet fuld sympati både hos hovedstadens arbejdere og den revolutionære intelligens og ville have opnået den største udbredelse. Fortagendets vanheld viste blot, at socialdemokraterne dengang, ikke havde i deres magt at opfylde øjeblikkets brændende behov som følge af deres mangel på revolutionær erfaring og praktisk skoling. Det samme kan siges også om SPB Rabotjij Listok (45) og navnlig om Rabotjaja Gaseta og om Manifest, som udsendtes af det i foråret 1898 grundlagte Russiske Socialdemokratiske Arbejderparti (46). Det siger sig selv, at det ikke falder os ind at give de daværende ledere skylden for den manglende skoling. Men for at kunne udnytte bevægelsens erfaringer og uddrage den praktiske lære af disse erfaringer må man gøre sig fuldstændig klart, hvad der var årsag til den ene eller anden mangel. Det er derfor af yderste vigtighed at få fastslået, at en del (måske endog et flertal) af de aktive socialdemokrater i årene 1895-1898 fuldt berettiget anså det for muligt allerede da, helt fra den »spontane« bevægelses første begyndelse, at fremsætte et meget omfattende program og en kamptaktik*). At flertallet af

*) »Ved at forholde sig afvisende over for socialdemokratiets virksomhed i slutningen af 90'erne ser Iskra bort fra, at der på det tidspunkt savnedes betingelser for andet arbejde end kampen for små krav«, erklærer økonomisterne i deres Brev til de Russiske Socialdemokratiske Organer (Iskra nr. 12). De i teksten anførte kendsgerninger viser, at påstanden om »savnet af betingelser« er i *diametral modsætning til sandheden*. Ikke blot i slutningen men også i midten af 90'erne var alle betingelser til stede for andet arbejde end kampen for små krav, alle betingelser undtagen ledernes tilstrækkelige skoling. Men i stedet for nu åbent at indrømme denne manglende skoling på vor, ideologernes, ledernes side vil økonomisterne nu vælte alt over på »savnet af betingelser«, på indflydelsen fra det materielle miljø, som er bestemmende for den vej, fra hvilken ingen ideologer kan lede bevægelsen bort. Hvad andet er dette end slavisk kryberi for spontaneiteten? Og ideologernes forelskelse i deres egne mangler?

de revolutionære ikke var tilstrækkeligt skolede, var derimod et ganske naturligt fænomen, som ikke kunne give anledning til særlig ængstelse. Når blot opgaverne stilles rigtigt, og når der blot er den fornødne energi til gentagne forsøg på at løse dem, vil forbigående fejlslag kun være en mindre ulykke. Revolutionær erfaring og organisatorisk snilde er ting, der kan tilegnes. Blot der er vilje til at udvikle de fornødne egenskaber hos en selv! Blot manglerne erkendes, er det i revolutionært arbejde ensbetydende med at være nået mere end halvvejen til forbedring!

Men den mindre ulykke blev til en virkelig ulykke, da denne erkendelse begyndte at fortone sig (den var jo meget levende hos de aktive deltagere i de ovennævnte grupper), og da der dukkede folk op, – tilmed socialdemokratiske blade – der var rede til at gøre mangelen til en dyd, og som endda søgte at begrunde deres *kryberi og knæfald for spontaneiteten teoretisk*. Det er på tide at afslutte regnskabet for denne retning, hvis indhold meget upræcist karakteriseres ved begrebet økonomisme, som er et alt for snævert udtryk for dette indhold.

b) Knæfald for spontaneiteten.

Rabotjaja Mysl

Inden vi går over til de litterære udtryk for dette knæfald, vil vi anføre følgende karakteristiske kendsgerning (som er meddelt os af ovennævnte kilde), der kaster et vist lys over, hvordan spliden mellem de to fremtidige retninger i det russiske socialdemokrati opstod og udviklede sig blandt de kammerater, der virkede i Petersborg. I begyndelsen af 1897 havde A. A. Vanejev og nogle af hans kammerater lejlighed til, før de sendtes i forvisning, at deltage i et privat møde, hvor »gamle« og »unge« medlemmer af Kampforbundet til Arbejderklassens Befrielse traf sammen (47). Samtalen drejede sig hovedsageligt om organisationen og navnlig om netop den Statut for Arbejderkassen, som i sin endelige form var trykt i Listok Rabotnika (48), nr. 9-10 (s. 46). Mellem »de gamle« (dekabristerne, som socialdemokraterne i Petersborg dengang spøgende kaldte dem) og

nogle af »de unge« (som senere knyttedes nær til Rabotjaja Mysl) konstateredes der straks skarpe divergenser, og en hidsig polemik blussede op. »De unge« forsvarede grundprincipperne i Statutten i den form, hvori den var trykt. »De gamle« talte om, at det slet ikke var, hvad vi i første række havde brug for, men derimod konsolidering af Kampforbundet som en organisation af revolutionære, som de forskellige arbejderkasser, cirkler*) til propaganda blandt den studerende ungdom osv. kunne indordnes under. Det siger sig selv, at de diskuterende parter var langt fra i denne divergens at se begyndelsen til en splittelse. De betragtede den tværtimod som enkeltstående og tilfældig. Men eksemplet viser, at økonomismens opståen og udbredelse heller ikke i Rusland fandt sted uden kamp med de »gamle« socialdemokrater (det glemmer de nuværende økonomister ofte). Og når denne kamp for en stor del ikke satte sig dokumentariske spor, er årsagen hertil *alene* den, at de fungerende cirklers sammensætning ændredes utroligt hyppigt, der etableredes ingen kontinuitet, og derfor nedfældedes divergenserne ej heller i dokumenter af nogen slags.

Med Rabotjaja Mysl's opståen kom økonomismen frem i dagens lys, men heller ikke straks. Man må konkret forestille sig de arbejdsvilkår og den korte levetid, den store masse af russiske cirkler havde (men forestille sig dette konkret kan kun den, der har oplevet det), for at forstå, hvor meget tilfældigt, der var i den nye retnings held eller vanheld i de forskellige byer, og hvor længe hverken tilhængere eller modstandere af »det nye« ikke kunne, ja, bogstaveligt ikke havde mulighed for at afgøre, om dette virkelig var en særlig retning eller blot udtryk for enkelte personers uskoletthed. Eksempelvis forblev de første hektograferede numre af Rabotjaja Mysl fuldstændig ukendte for det store flertal af socialdemokrater, og når vi i dag kan henvise til den ledende artikel i dets første nummer, skyldes det alene, at den er genoptrykt i en artikel af V. I-n (Listok Rabotnika, nr. 9-10, s. 47 ff), som naturligvis ikke forsømte meget ihærdigt – mere ihærdigt end klogt – at lovprise den nye avis, som adskiller sig så klart fra de aviser

*) *Cirkel*, russisk *krusjók*, her en fast kreds af personer med en fælles virksomhed. – *Red.*

og bladprojekter, vi har nævnt ovenfor*). Det er nok værd at gå nærmere ind på denne lederartikel, i den grad sætter den *hele ånden* i Rabotjaja Mysl og i økonomismen i det hele taget i relief.

Efter at have pointeret, at armen med det blå opslag**) ikke kan standse arbejderbevægelsens udvikling, fortsætter lederen: »...Denne livskraft skylder arbejderbevægelsen den omstændighed, at arbejderne selv sluttelig tager sin skæbne i egne hænder og river den ud af hænderne på lederne«, og denne hovedtese udvikles så indgående i det følgende. I virkeligheden er lederne (dvs. socialdemokraterne, Kampforbundets organisatorer) så at sige blevet revet ud af arbejderne hænder at politiet***), mens sagen fremstilles som om arbejderne havde kæmpet mod disse ledere og befriet sig fra deres åg! I stedet for at kalde fremad til konsolidering af den revolutionære organisation og udvidelse af den politiske virksomhed gav de sig til at kalde *tilbage*, til blot og bar trade-unionistisk kamp. De proklamerede, at »bevægelsens økonomiske grundlag tilsløres af bestræbelsen for hele tiden at have det politiske ideal for øje«, at arbejderbevægelsens parole er »kamp for den økonomiske stilling« (!) eller endnu bedre »arbejderne for arbejderne«, man erklærede, at strejkekasserne »er af større værdi for bevægelsen end hundreder af andre organisationer« (sammenlign denne påstand, som skriver sig fra oktober 1897, med »dekabristernes« diskussion med »de unge« i begyndelsen af 1897) osv. Talemåder som, at man ikke skal stille arbejderne »elite«, men den gennemsnitlige, den almindelige arbejder i forgrunden, at »poli-

*) I øvrigt stammede denne lovprisning af Rabotjaja Mysl i november 1898, da økonomismen, navnlig i udlandet, var klart udformet, fra samme V. I.-n, som snart blev en af redaktørerne ved Rabotjeje Delo. Og Rabotjeje Delo benægtede endda eksistensen af to retninger i det russiske socialdemokrati og bliver ved at benægte den nu!

**) Det tsaristiske gendarmeri bar blå uniformer. – *Red.*

***) At denne sammenligning er rigtig, kan man se af følgende karakteristiske eksempel. Da der efter »dekabristernes« arrestation spredtes den oplysning blandt arbejderne på Schlüsselburg-landevejen, at en provokatør, N. N. Mikhajlov (en tandlæge), som havde haft nær kontakt til en af de grupper, der var i forbindelse med »dekabristerne«, havde været medvirkende ved oprulningen, blev de pågældende arbejdere så forbitrede, at de besluttede at slå Mikhajlov ihjel.

tikken altid lydigt følger økonomien«*) osv. osv., blev mode og fik en uimodståelig indflydelse på de mange unge, der blev tiltrukket af bevægelsen, og som i de fleste tilfælde kun kendte marxismen fra de brudstykker, som fandtes i dens legale fremstilling.

Det blev spontaneitetens fuldstændige undertrykkelse af den bevidste orientering – spontaneiteten hos de socialdemokrater, som efterplaprede herr V.V.s »ideer«, spontaneiteten hos de arbejdere, som lod sig påvirke af det argument, at en kopek oven i en rubel er nærmere og mere kærkommen end alskens socialisme og alskens politik, at de skulle »kæmpe i bevidstheden om, at de ikke kæmpede for en eller anden fremtidig generation, men for sig selv og deres børn« (lederen i Rabotjaja Mysl nr. 1). Den slags fraser har altid været et yndet våben for de vesteuropæiske bourgeoiser, der i had til socialismen selv (som f.eks. den tyske »socialpolitiker« Hirsch) arbejdede på at omplante den engelske trade-unionisme til den hjemlige jordbund, idet de fortalte arbejderne, at den rent faglige kamp**) netop er kamp for dem selv og deres børn og ikke for en eller anden fremtidig generation med en eller anden fremtidig socialisme, – og nu har »V.V.'erne i det russiske socialdemokrati« givet sig til at efterplapre disse borgerlige fraser. Her er det vigtigt at fremhæve tre omstændigheder, som vil være os til stor nytte i den videre analyse af de *nuværende* uoverensstemmelser***).

For det første er spontaneitetens undertrykkelse af den

*) Fra samme ledende artikel i første nummer af Rabotjaja Mysl. Af den kan man se, hvordan det stod til med den teoretiske skoling hos disse »V.V.'er i det russiske socialdemokrati«, (48a) som gentog den grove forfladigelse – økonomisk materialisme – netop i en tid, da marxisterne førte krig i litteraturen mod den virkelige hr. V. V., som for længst havde fået betegnelsen »Mester i reaktionære sager« netop på grund af denne opfattelse af forholdet mellem politik og økonomi.

**) Tyskerne har endda et særligt ord: »Nur-Gewerkschaftler« til at betegne tilhængere af »rent faglig« kamp.

***) Vi fremhæver *nuværende* med sigte på dem, der farisæisk trækker på skuldrene og siger: Det er let nok at skælde ud på Rabotjaja Mysl, men det er jo bare fortid! Mutato nomine de te fabula narratur (under et andet navn fortælles historien om dig. – *Red.*), vil vi svare disse moderne farisæere, hvis totale underkastelse under Rabotjaja Mysl's ideer vil blive *dokumenteret* nedenfor.

bevidste orientering, som vi har påpeget, ligeledes foregået ad *spontan vej*. Det ser ud som et ordspil, men ak! – det er den bitre sandhed. Det foregik ikke i åben kamp mellem to absolut modsatte anskuelser og ved den enes sejr over den anden, men ved at et større og større antal »gamle« revolutionære blev »revet bort« af gendarmerne, og ved at et større og større antal »unge« »V .V.'er i det russiske socialdemokrati« trådte frem på scenen. Enhver, der – jeg vil ikke sige: deltog i nutidens russiske bevægelse, men blot indåndede dens luft, ved udmærket godt, at det forholder sig netop sådan. Og når vi alligevel insisterer særligt på, at læseren gør sig dette almindeligt kendte faktum klart, når vi for anskuelighedens skyld så at sige anfører materialer om Rabotjeje Delo i dets første skikkelse, og om striden mellem »de gamle« og »de unge« i begyndelsen af 1897 – så er det, fordi folk, der bryster sig af deres »demokratisme«, spekulerer i det brede publikums (eller den yngste ungdoms) ukendskab til dette forhold. Vi skal vende tilbage hertil nedenfor.

For det andet kan vi allerede i det første litterære udslag af økonomismen iagttage det i høj grad særprægede fænomen, som er yderst karakteristisk til forståelse af alle uoverensstemmelser blandt nutidens socialdemokrater, at tilhængerne af »den rene arbejderbevægelse«, dyrkerne af den snævre og mest »organiske« (Rabotjeje Delo's eget udtryk) forbindelse med den proletariske kamp, modstanderne af enhver ikke-arbejder-intelligens (selv når det drejer sig om socialistisk intelligens) må gribe til *borgerlige* »rene trade-unionister«s argumenter, når de skal forsvare deres standpunkt. Det viser os, at Rabotjaja Mysl fra første færd – sig selv uafvidende – har givet sig til at realisere Credo-programmet. Det viser (hvad Rabotjeje Delo absolut ikke kan forstå), at *ethvert* knæfald for spontaneiteten i arbejderbevægelsen, enhver afsvækkelse af »det bevidste elements« rolle, af socialdemokratiets rolle i sig selv – *ganske uafhængigt af, om den, der afsvækker denne rolle, ønsker det eller ej – betyder forstærkelse af den borgerlige ideologis indflydelse på arbejderne*. Alle, der snakker om »overvurdering af ideologien«*), om overdrivelse af det bevidste elements

*) Økonomisternes brev i Iskra nr.12.

rolle*) osv. forestiller sig, at den rene arbejderbevægelse af sig selv kan udforme og udformer en selvstændig ideologi, når blot arbejderne »har revet deres skæbne ud af ledernes hænder«. Men det er en stor vildfarelse. Som supplement til det, der er sagt ovenfor, skal vi yderligere anføre følgende yderst rigtige og betydningsfulde ord af K. Kautsky, som han har udtalt i forbindelse med udkastet til nyt program for Østrigs socialdemokratiske parti**):

»Mange af vore revisionistiske kritikere formoder, at Marx skal have hævdet, at den økonomiske udvikling og klassekampen ville skabe ikke blot forudsætningerne for en socialistisk produktion, men også direkte *erkendelsen*« (fremhævet af K.K.) »af dens nødvendighed. Og så indvender disse kritikere straks, at landet med den højeste kapitalistiske udvikling, England, er det, der blandt alle moderne lande står mest fremmed over for denne erkendelse. Efter den nye affattelse kunne man tro, at også den østrigske programkommission deler dette angiveligt ortodokst-marxistiske synspunkt, som er gendrevet på denne måde. For det hedder der: 'Jo mere kapitalismens udvikling forøger proletariatet, jo mere tvinges det til og får det mulighed for at tage kampen mod kapitalismen op. Det kommer til bevidsthed om socialismens mulighed og nødvendighed. I denne forbindelse fremtræder den socialistiske bevidsthed som et nødvendigt og direkte resultat af den proletariske klassekamp'. Men dette er urigtigt. Ganske vist har socialismen som lære i lige så høj grad som proletariatets klassekamp sin rod i de nuværende økonomiske forhold, udspringer i lige så høj grad som den af kampen mod den massearmod og masseelendighed, som kapitalismen afstedkommer, men socialismen og klassekampen opstår side om side, ikke af hinanden, og under forskellige forudsætninger. Den moderne socialistiske bevidsthed kan kun opstå på grundlag af

*) Rabotjeje Delo nr. 10.

***) Neue Zeit (49) 1901-1902, XX, 1, nr. 3. s. 79. Det kommissionsforslag, K. Kautsky omtaler, blev vedtaget af kongressen i Wien (i slutningen af sidste år) i noget ændret form. (50)

dyb videnskabelig indsigt. I virkeligheden udgør den moderne økonomiske videnskab i lige så høj grad en forudsætning for socialistisk produktion som f.eks. moderne teknik, blot kan proletariatet ikke med sin bedste vilje skabe hverken videnskaben eller teknikken, begge opstår af nutidens samfundsproces. Bæreren af videnskaben er imidlertid ikke proletariatet, men *den borgerlige intelligens*« (fremhævet af K.K.), »det er jo også hos enkelte medlemmer af dette lag, at den moderne socialisme er opstået, og først gennem dem er den blevet givet videre til åndeligt fremtrædende proletarer, som derpå har ført den ind i proletariatets klassekamp, hvor betingelserne tillader det. Den socialistiske bevidsthed er således noget, der udefra er bragt ind« (von aussen Hineingetragen) »i proletariatets klassekamp, og ikke noget, der er groet frem af den spontant« (urwüchsig). »I overensstemmelse hermed sagde også det gamle Hainfeld-program helt rigtigt, at det hører til socialdemokratiets opgaver at fylde proletariatet med *bevidstheden*« (fremhævet af K.K.) »om dets stilling og opgave. Dette ville ikke være nødvendigt, hvis denne bevidsthed af sig selv udsprang af klassekampen, Den nye affattelse har overtaget denne sætning fra det gamle program og hæftet den til den ovenfor anførte sætning. Men det har fuldstændig brudt tankegangen... «

Når der ikke kan være tale om en selvstændig, af arbejdermasserne selv under deres bevægelse udviklet ideologi*), står spørgsmålet *kun således*: borgerlig ideologi

*) Det betyder naturligvis ikke, at arbejderne ikke tager del i denne udvikling. Men de deltager ikke som arbejdere, men som socialismens teoretikere, som Proudhon'er og Weitling'er, de deltager med andre ord når og i det omfang det lykkes dem i større eller mindre grad at beherske deres tids viden og drive denne viden fremad, For at *det skal lykkes oftere* for arbejderne, må der drages størst mulig omsorg for højnelse af arbejdernes bevidsthedsniveau generelt, og hertil må der sørges for, at arbejderne ikke afgrænser sig inden for kunstigt afstukne rammer i form af »litteratur for arbejdere«, men lærer at beherske den almene *litteratur* i stadig større grad. Det ville endog være rigtigere i stedet for »afgrænser sig« at sige afgrænses, idet arbejderne selv læser og ønsker at læse alt, hvad der skrives også for intelligensen, og kun enkelte (dårlige) intellektuelle tror, at »for arbejderne« er det nok at fortælle om fabriksforhold og tygge drøv på gammelkendte ting.

eller socialistisk ideologi. Nogen mellemting findes ikke (eftersom menneskeheden ikke har udviklet nogen »tredje« ideologi, og der i øvrigt aldrig i et samfund, der sønderrives af klasse modsætninger, vil kunne eksistere nogen ideologi uden for eller over klasserne). Derfor betyder enhver svækkelse af den socialistiske ideologi, *enhver fjernelse* fra den tillige en styrkelse af borgerlig ideologi, Man snakker om spontaneitet. Men *spontan* udvikling af arbejderbevægelsen fører netop til, at den kommer under indflydelse af borgerlig ideologi, at den *følger netop Credo-programmet*, idet spontan arbejderbevægelse er det samme som trade-unionisme, Nur-Gewerkschaftlerei, og trade-unionisme betyder netop, at arbejderklassen idémæssigt bliver slave af bourgeoisiet. Derfor består vor opgave, socialdemokratiets opgave, i at *bekæmpe spontaneiteten*, at drage arbejderbevægelsen *bort* fra denne spontane tendens i trade-unionismen til at søge ind under bourgeoisiets vinger, og at drage arbejderbevægelsen ind under det revolutionære socialdemokratis vinger. Den frase, som forfatterne til det »økonomistiske« brev i nr. 12 af Iskra anvender, at ingen anstrengelser fra selv de mest begejstrede ideologer vil kunne drage arbejderbevægelsen bort fra den vej, som bestemmes af de materielle elementers og det materielle miljøes vekselvirkning, er derfor *absolut ensbetydende med opgivelse af socialismen*, og hvis de pågældende forfattere var i stand til at gennemtænke det, de siger, lidenskabsløst og konsekvent, sådan som enhver, der træder frem på den litterære og den sociale virksomheds arena, bør gennemtænke sine tanker, ville der ikke være andet tilbage for dem end at »lægge deres overflødige hænder i kors over deres tomme bryst« og ... overlade slagmarken til de herrer Struve'r og Prokopovitj'er, som vil have arbejderbevægelsen til at følge »den mindste modstands vej«, dvs. den borgerlige trade-unionismes vej, eller overlade den til de herrer Subatov'er, som vil have den til at følge en pope- og gendarm-»ideologi«.

Tænk for eksempel på Tyskland. Hvori bestod Lassalles historiske fortjeneste over for den tyske arbejderbevægelse? I, at han drog bevægelsen væk fra »Fremskridtspartiet«s trade-unionisme og kooperativisme, som den spontant var slået ind på (*under velvillig*

medvirken af folk som Schultze-Delitzsch). Til løsnin-
gen af denne opgave krævedes der noget, som aldeles
ikke lignede snakken om undervurdering af det spontane
element, om taktikken som proces, om elementernes og
miljøets vekselvirkning osv. Der krævedes hertil *forbitret
kamp mod spontaneiteten*, og kun som resultat af en så-
dan kamp, ført gennem mange, mange år, har man for ek-
sempel kunnet opnå det, at Berlins arbejderbefolkning
fra at være et støttepunkt for »Fremskridtspartiet« er
blevet gjort til en af socialdemokratiets bedste bastioner.
Og denne kamp er langt fra slut endnu (som det muligvis
kan synes folk, der studerer den tyske bevægelses historie
efter Prokopovij og dens filosofi efter Struve (51)). Også i
dag er den tyske arbejderklasse, om man så må sige, slået
i stykker mellem flere ideologier: En del af arbejderne er
samlet i katolske og monarkistiske arbejderforbund, en
anden i Hirsch-Dunckerske (52), som er stiftet af bor-
gerlige beundrere af den engelske trade-unionisme, og en
tredje i socialdemokratiske forbund. Denne sidste del er
langt større end de øvrige, men denne førerstilling har den
socialdemokratiske ideologi kun kunnet opnå, og denne
førerstilling kan den kun bevare, gennem ubøjelig kamp
mod alle øvrige ideologier.

Men – spørger læseren – hvorfor fører da den sponta-
ne bevægelse, bevægelsen ad den mindste modstands vej
netop til den borgerlige ideologis herredømme? Af den
simple grund, at den borgerlige ideologi i kraft af sin
oprindelse er langt ældre end den socialistiske, at den er
mere alsidigt udformet, og at den råder over *langt større
udbredelsesmidler**). Og jo yngre den socialistiske be-
vægelse i det ene eller andet land er, jo mere energisk må
kampen derfor være mod alle forsøg på at rodfæste en

*) Man siger ofte: Arbejderklassen drages *spontant* til socialismen. Det er ganske rigtigt i den forstand, at den socialistiske teori dybere end alle andre og sandere end alle andre fastslår årsagerne til arbejderklassens trængsler, og derfor tilegner arbejderne sig den også så let, *når* blot denne teori ikke selv melder pas over for spontaneiteten, når den blot underlægger sig spontaneiteten. I almindelighed underforstås dette af sig selv, men Rabotjeje Delo glemmer og forvansker netop dette underforståede. Arbejderklassen drages *spontant* til socialismen, men den borgerlige ideologi, som er den mest udbredte (og som stadig genopstår i de forskelligste former), er ikke desto mindre den, der *spontant* og først og fremmest pånødes arbejderne.

ikke-socialistisk ideologi, jo mere beslutsomt må man ad-
vare arbejderne mod de dårlige rådgivere, som råber op
imod »overvurdering af det bevidste element« osv. Forfat-
terne til det økonomistiske brev larmer i kor med Rabotjeje
Delo mod den intolerance, som er særegen for bevægelses
barndomsperiode. Hertil svarer vi: Ja, vor bevægelse
befinder sig faktisk i sin barndom, og for at vokse hurtigt
til må den netop væbne sig med intolerance over for folk,
der sinker dens vækst ved deres knæfald for spontaneite-
ten. Intet er mere latterligt og mere skadeligt end at spille
rollen som gamlinge, der for længst har oplevet alle kam-
pens afgørende episoder!

For det tredje viser det første nummer af Rabotjaja Mysl
os, at betegnelsen økonomisme (som vi naturligvis ikke har
i sinde at opgive, da dette navn jo nu engang har vundet
hævd) ikke tilstrækkelig nøjagtigt dækker den nye retnings
væsen. Rabotjaja Mysl fornægter ikke helt den politiske
kamp: i den kassestatut, som er optrykt i nr. 1 af Rabotjaja
Mysl, tales der om kamp mod regeringen. Rabotjaja Mysl
mener blot, at »politikken altid lydigt følger økonomien«
(og Rabotjeje Delo varierer denne tese ved i sit program
at forsikre, at »i Rusland mere end i noget andet land er
den økonomiske kamp uadskillelig fra den politiske). Disse
sætninger i Rabotjaja Mysl og Rabotjeje Delo er absolut
urigtige, *hvis man ved politik forstår socialdemokratisk
politik*. Meget ofte er arbejdernes økonomiske kamp
forbundet (om end ikke uadskilleligt) med borgerlig og
klerikal og lignende politik, som vi allerede har set det.
Rabotjeje Delo's sætninger er rigtige, hvis man ved poli-
tik forstår trade-unionistisk politik, dvs. alle arbejderes al-
mindelige stræben efter at få staten til at gennemføre
forskellige foranstaltninger, som afhjælper de med deres
situation forbundne trængsler, men som endnu ikke
ophæver denne situation, dvs. ikke afskaffer kapitalens
herredømme over arbejdet. Denne stræben er virke-
lig fælles for både de engelske trade-unionister, som er
fjendtligt indstillet over for socialismen, og de katolske
arbejdere og »Subatov«-arbejderne osv. Politik og politik
er to ting. Vi ser altså, at også, hvad den politiske kamp
angår, er det, Rabotjaja Mysl lægger for dagen, ikke så
meget fornægtelse af den, som det er knæfald for dens
spontaneitet, dens mangel på bevidst orientering. Bladet

anerkender til fulde den politiske kamp (rettere: arbejder-nes politiske ønsker og krav), som spontant vokser frem af selve arbejderbevægelsen, men afstår ganske fra *selvstændig udarbejdelse* af en specifik *socialdemokratisk politik*, der svarer til socialismens generelle opgaver og nutidens russiske betingelser. Nedenfor skal vi påvise, at Rabotjeje Delo begår den samme fejl.

c) Selvfrielsesgruppen (53) og Rabotjeje Delo

Vi har analyseret den lidet kendte og nu næsten glemte leder i Rabotjaja Mysl's første nummer så indgående, fordi den først af alle og mest plastisk af alle var udtryk for den fælles strømning, som bagefter skyllede frem i dagens lys i talrige små bække. V. I-n havde fuldstændigt ret, da han i en rosende omtale af Rabotjaja Mysl's første nummer og den ledende artikel sagde, at den var skrevet »skarpt og kampglad« (Listok Rabotnika, nr. 9-10, s. 49). Enhver, der er overbevist om sin mening, og som tror, at han giver noget nyt, skriver »kampglad« og skriver sådan, at det udtrykker hans anskuelser plastisk. Kun folk, som har for vane at sætte sig mellem to stole, har intet kampglad ved sig, kun sådanne folk er i stand til, efter i går at have rost Rabotjaja Mysl's kampglæde, i dag at angribe dets modstandere for deres »polemiske kampglæde«.

Uden at opholde os ved Særtillæg til Rabotjaja Mysl (vi må senere i forskellige anledninger henvise til dette værk som det mest konsekvente udtryk for økonomisternes ideer) vil vi blot kort omtale Opråb fra Arbejdernes Selvfrielsesgruppe (marts 1899, trykt i Nakanune (54) i London, nr. 7, juli 1899). Forfatterne til dette opråb siger meget rigtigt, at »arbejdernes Rusland endnu kun er ved at vågne op, kun begynder at se sig om og instinktivt griber efter de første de bedste kampmidler«, men drager heraf den samme urigtige slutning som Rabotjaja Mysl, idet de glemmer, at instinktiv handling beror på manglende bevidst orientering (spontaneitet), hvad socialisterne må afhjælpe, at »de første de bedste« kampmidler i det moderne samfund altid vil være trade-unionistiske kampmidler,

og »den første den bedste« ideologi den borgerlige (trade-unionistiske) ideologi. Nøjagtigt ligesådan »fornægter« disse forfattere heller ikke politik, men siger blot (blot!) efter hr. V. V., at politik er en overbygning, og derfor »bør den politiske agitation være en overbygning over agitationen til fremme af den økonomiske kamp, bør vokse op af denne kamps grund og følge efter den«.

Hvad nu angår Rabotjeje Delo, så begyndte det direkte sin virksomhed med et »forsvar« for økonomisterne. Efter i sit første nummer (nr. 1, s. 141-142) at have sagt den *direkte usandhed*, at det »ikke ved, hvad det er for unge kammerater, Akselrod talte om«, da han advarede økonomisterne i sin kendte brochure*), måtte Rabotjeje Delo i den polemik med Akselrod og Plekhanov, der opstod som følge af denne usandhed, indrømme, at det »ved at anstille sig uvidende herom ville forsvare alle yngre socialdemokrater i udlandet mod den uretfærdige anklage« (Akselrods beskyldning med økonomisterne for snæversyn) (55). I virkeligheden var beskyldningen fuldt berettiget, og Rabotjeje Delo vidste meget vel, at den blandt andet også ramte et medlem af dets redaktion, V. I-n. Jeg bemærker i denne forbindelse, at i den nævnte polemik havde Akselrod fuldstændig ret og Rabotjeje Delo fuldstændig uret i fortolkningen at min brochure De Russiske Socialdemokraters Opgaver**). Brochuren er skrevet i 1897, endnu før Rabotjaja Mysl dukkede op, dengang da jeg mente, og mente med rette, at Skt. Petersborgs Kampforbunds *oprindelige* retning, som jeg har karakteriseret ovenfor, var den fremherskende. Og i hvert fald indtil midten af 1898 var denne retning faktisk den fremherskende. Rabotjeje Delo havde derfor ikke den ringeste ret til at bestride økonomismens eksistens og farlighed ved at henvise til en brochure, der fremsatte synspunkter, som i 1897-98 blev fortrængt i Petersborg af økonomistiske synspunkter***).

*) Om de Russiske Socialdemokraters Nuværende Opgaver og Taktik, Geneve, 1898. To breve til Rabotjaja Gasetta, skrevet i 1897.

**) Se Samlede Værker, 5. udg. bd. 2, s. 433-470, russ. – Red.

***) Sin første usandhed (»Vi ved ikke, hvad det er for unge kammerater, P. B. Akselrod talte om«) supplerede Rabotjeje Delo i sit selvforsvar med én til, da det i sit svar skrev: »Siden anmeldelsen af Opgaverne er der blandt visse russiske socialdemokrater opstået, eller mere eller

Rabotjeje Delo nøjedes imidlertid ikke med at forsvarer økonomisterne, men faldt selv til stadighed for deres fundamentale vildfarelser. Kilden til denne forvirring lå i den tvetydige opfattelse af følgende sætning i Rabotjeje Delo's program: »Vi anser den i de sidste år opståede arbejder-massebevægelse« (fremhævet af Rabotjeje Delo) »for en særdeles vigtig foreteelse i russisk samfundsliv, en foreteelse, der hovedsageligt vil bestemme forbundets opgaver« (fremhævet af os) »og karakteren af dets litterære virksomhed«. Der kan ikke være nogen diskussion om, at massebevægelsen er en meget vigtig foreteelse. Men hele spørgsmålet drejer sig om, hvordan det skal forstås, at denne massebevægelse »bestemmer opgaverne«. Det kan forstås på to måder: Enten i form af knæfald for bevægelsens spontaneitet, dvs. begrænsning af socialdemokratiets rolle til blot at være tjener for arbejderbevægelsen som sådan (det er opfattelsen hos Rabotjaja Mysl, Selvfrielsesgruppen og andre økonomister), eller i den forstand, at massebevægelsen stiller os over for nye teoretiske, politiske og organisatoriske opgaver, som er langt mere indviklede end dem, man kunne nøjes med at stille i tiden, før massebevægelsen opstod. Rabotjeje Delo hældede og hælder netop til den første opfattelse, eftersom bladet aldrig har sagt noget som helst bestemt om nogen nye opgaver, men hele tiden har ræsonneret, som om den »massebevægelse« ville befri os for nødvendigheden af klart at erkende og løse de opgaver, den rejser. Lad det være nok at henvise til, at Rabotjeje Delo har fundet det umuligt at stille arbejdernes massebevægelse som første opgave at styrte selvherskerdømmet og (i massebevægelsens navn) har reduceret opgaven til kamp for de nærmeste politiske krav (Svar, s. 25).

mindre klart udtrykt, tendenser til økonomisk ensidighed, som er et tilbageskridt i forhold til vor bevægelses tilstand, som den er fremstillet i Opgaverne (s. 9). Sådan siges der i Svar, som udkom i 1900. Men Rabotjeje Delo's nr. 1 (med anmeldelsen) kom i april 1899. Er mon økonomismen først opstået i 1899? Nej, i 1899 lød den første protest mod økonomismen fra russiske socialdemokrater (protesten mod Credo). (Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s.163-176, russ. (engelsk)) Økonomismen derimod dukkede op i 1897, som Rabotjeje Dele udmærket ved, eftersom V. I-n allerede i november 1898 (Listok Rabotnika nr. 9-10) lovprieste Rabotjaja Mysl.

Vi vil forbigå en artikel af Rabotjeje Delo's redaktør, B. Kritjevskij – Den Økonomiske og Politiske Kamp i den Russiske Bevægelse – en artikel, som gentager de samme fejl*), og gå direkte over til Rabotjeje Delo's nr. 10. Vi vil naturligvis ikke gå ind i en analyse af B. Kritjevskijs og Martynovs enkelte indvendinger mod Sarja og Iskra. Her interesserer os kun den principielle holdning, Rabotjeje Delo har indtaget i nr. 10. Vi vil f.eks. ikke analysere det kuriosum, at Rabotjeje Delo har set en »diametral modsætning« mellem sætningen:

»Socialdemokratiet lader ikke sine hænder binde, det lader ikke sin virksomhed indsnævres af en eller anden på forhånd udtænkt plan eller metode i den politiske kamp, det anerkender alle kampmidler, blot de svarer til partiets forhåndenværende kræfter«, osv. (Iskra, nr. 1) **) og sætningen:

»Hvis der ikke findes en stærk organisation, prøvet i politisk kamp under alle forhold og i alle perioder, kan der

*) Stadieteorien« eller teorien om »den forsagte siksakkurs« i den politiske kamp udtrykkes f.eks. i denne artikel således: »De politiske krav, der ifølge deres karakter er fælles for hele Rusland, bør imidlertid i den første tid« (dette er skrevet i august 1900!) »modsvare de erfaringer, de pågældende lag (sic!) af arbejdere har udtaget af den økonomiske kamp. Alene (!) på grundlag af denne erfaring kan og bør man gå i gang med den politiske agitation« osv. (s. 11). På side 4 udbryder forfatteren patetisk, idet han vender sig imod de efter hans mening fuldstændigt ubegrundede anklager for økonomisk kætteri: »Hvilken socialdemokrat ved ikke, at ifølge Marx' og Engels' lære spiller de enkelte klassers økonomiske interesser en afgørende rolle i historien, og at i særdeleshed proletarietets kamp for sine økonomiske interesser følgerlig må have første rangs betydning for dets klassemæssige udvikling og befrielseskamp?« (fremhævet af os). Dette »følgelig« er ganske malplaceret. Af det forhold, at de økonomiske interesser spiller en afgørende rolle, følger så langt fra nogen konklusion gående ud på, at den økonomiske (det vil sige fagforeningernes) kamp har første rangs betydning, eftersom klassernes allervæsentligste, »afgørende« interesser kun kan tilfredsstilles ved fundamentale politiske omdannelser generelt; i særdeleshed kan proletarietets grundlæggende økonomiske interesser kun tilfredsstilles ved hjælp af den politiske revolution, som erstatter bourgeoisiet diktatur med proletarietets diktatur. B. Kritjevskij gentager de argumenter, der er fremsat af »det russiske socialdemokratis V.V.'er« (– politikken følger økonomien etc.) og det tyske socialdemokratis bernsteinianere (f.eks. påviste Woltmann netop med den slags argumenter, at arbejderne først bør opnå »økonomisk styrke«, inden de tænker på politisk revolution).

**) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 376, russ. – Red.

ikke være tale om den systematiske, af faste principper belyste og støt gennemførte plan for virksomheden, der alene fortjener navn af taktik« (Iskra nr. 4) *).

At sammenblande den principielle anerkendelse af alle kampmidler, alle planer og metoder, når de blot er formålstjenlige, – med kravet om *i det givne politiske moment* at følge en ufravigeligt gennemført plan, hvis man vil tale taktik, det vil sige det samme som at sammenblande lægevidenskabens anerkendelse af alle behandlingsformer med kravet om at holde sig til et bestemt system ved behandlingen af en given sygdom. Men det er jo netop sagen, at Rabotjeje Delo, som selv lider af den sygdom, vi har kaldt knæfald for spontaneiteten, ikke vil anerkende noget »behandlingsystem« overhovedet for *denne* sygdom, Det har derfor gjort den bemærkelsesværdige opdagelse, at »taktikken som plan er i strid med marxismens fundamentale ånd« (nr. 10, s. 18), at taktikken er »en proces, hvor partiets opgaver vokser, samtidig med at partiet vokser« (s. 11, fremhævet af Rabotjeje Delo). Dette sidste fyndord har alle chancer for at blive et bevinget ord, et uforgængeligt monument over Rabotjeje Delo's »retning«. På spørgsmålet: »Hvilken vej?« giver det ledende organ svaret; Bevægelse er en proces, hvori afstanden mellem bevægelsens begyndelsespunkt og det efterfølgende punkt ændres. Denne uforlignelige dybsindighed er imidlertid ikke bare et kuriosum (det ville i så fald ikke have været umagen værd at opholde sig særligt ved den), men tillige *et program for en hel retning*, nemlig det samme program, som R. M. (i Særtillæg til Rabotjaja Mysl) udtrykte med ordene: Ønskelig er den kamp, som er mulig, og mulig er den kamp, der føres i det givne øjeblik. Det er netop den uindskrænkede opportunismes retning, der passivt tilpasser sig spontaneiteten.

»Taktikken som plan er i strid med marxismens fundamentale ånd!« Det er jo bagvaskelse af marxismen, forvandling af den til samme karikatur, som narodnikkerne stillede op imod os i krigen mod os. Det er simpelt hen en nedvurdering af de bevidste lederes initiativ og energi, mens marxismen tværtimod giver en vældig impuls til socialdemokratens initiativ og energi og åbner ham de vide-

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 6-7, russ. – Red.

ste perspektiver ved (om man kan udtrykke det sådan) at give ham rådighed over de vældige kræfter, som ligger i den milliontallige arbejderklasse, når den »spontant« rejser sig til kamp! Hele det internationale socialdemokratis historie myldrer af planer, fremsat af så den ene, så den anden politiske fører, planer, som bekræfter vidsynet og de politiske og organisatoriske synspunkters rigtighed hos den ene og åbenbarer snæversyn og politiske fejltagelser hos den anden. Da Tyskland oplevede en af sine største historiske omvæltninger – rigsgrundlæggelsen, åbningen af rigsdagen og indførelsen af almindelig valgret – havde Liebknecht én plan for den socialdemokratiske politik og virke i det hele taget, og Schweizer havde en anden. Da undtagelsesloven ramte de tyske socialdemokrater, havde Most og Hasselmann, som simpelt hen ville opfordre til vold og terror, en plan, mens Höchberg, Schramm og (til dels) Bernstein, som var begyndt at præke for socialdemokraterne, at de med deres ukloge skarphed og revolutionære holdning selv havde fremkaldt loven, og at de nu måtte gøre sig fortjent til tilgivelse ved eksemplarisk opførsel, havde en anden plan, en tredje plan havde de, der forbedrede og gennemførte udgivelsen af et illegalt organ. (56) Når man ser tilbage mange år efter, at kampen omkring valget af vejen frem er sluttet og historien har afsagt sin endelige dom om den valgte vejs egnethed, er det naturligvis ikke svært at komme med dybsindigheder om væksten at partiets opgaver, som vokser, samtidig med at partiet vokser. Men i forvirringens tid*), hvor de russiske »kritikere« og økonomister er ved at reducere socialdemokratiet til trade-unionisme, og terroristerne med voldsom iver forfægter en »taktik som plan«, der gentager de gamle fejl, i denne tid at indskrænke sig til den slags dybsindigheder er ensbetydende med at udstede sig selv en armodsstattest. I en tid, hvor mange russiske socialdemokrater netop lider af mangel på initiativ og energi, mangel på »dimensioner i den politiske propaganda, agitation og or-

*) Ein Jahr der Verwirrung (Et Forvirringens År) var den overskrift, Mehring benyttede til det kapitel i sin Det Tyske Socialdemokratis Historie, hvori han skildrer den vaklen og ubeslutsomhed, der i begyndelsen prægede socialdemokraterne ved valget af en taktik som plan, svarende til de nye vilkår.

ganisation«^{*)} og mangel på planer for en bredere tilrettelægning af det revolutionære arbejde, i en sådan tid at sige: »En taktik som plan er i strid med marxismens fundamentale ånd«, betyder ikke alene teoretisk at forfladige marxismen, men også i praksis at *trække partiet baglæns*.

»Den revolutionære socialdemokrat har« – docerer Rabotjeje Delo videre for os – »kun til opgave ved sit bevidste arbejde at fremskynde den objektive udvikling, ikke at afskaffe den eller erstatte den med sine egne, subjektive planer. Alt det véd Iskra i teorien. Men den vældige betydning, som marxismen med rette tillægger det bevidste revolutionære arbejde, forleder bladet til i praksis, som følge af dets doktrinære syn på taktikken, at *undervurdere betydningen af det objektive eller spontane element i udviklingen*«. (s. 18)

På ny et kolossalt teoretisk roderi, som er hr. V.V. og hans makkere værdigt. Vi vil gerne spørge vor filosof: Hvori kan en undervurdering af den objektive udvikling ytre sig hos den, der opstiller subjektive planer? Åbenbart i at han ignorerer, at den objektive udvikling skaber eller styrker, ødelægger eller svækker de eller de klasser, lag, grupper, de eller de nationer, grupper af nationer osv. og derved betinger den eller den internationale politiske gruppering af kræfterne, de revolutionære partiers stilling osv. Men denne planlæggeres fejl vil da ikke bestå i undervurdering af det spontane element, men tværtimod i undervurdering af det *bevidste* element, for han mangler »bevidst orientering« til en rigtig forståelse af den objektive udvikling. Derfor åbenbarer allerede snakken om »vurdering af den *relative* (fremhævet at Rabotjeje Delo) betydning« at spontaneitet og bevidst orientering total mangel på bevidst orientering. Såfremt visse »spontane elementer i udviklingen« overhovedet er tilgængelige for menneskelig erkendelse, vil en fejlagtig vurdering af dem være ensbetydende med »undervurdering af det bevidste element«. Men hvis de ikke er tilgængelige for erkendelse, så kender vi dem ikke og kan ikke tale om dem. Hvad er det B. Kritjevsklj snakker om? Hvis han finder Iskras »sub-

*) Fra den ledende artikel i Iskra nr. 1 (Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 374, russ.) – Red.

jektive planer« fejlagtige (og han betegner dem netop som fejlagtige), så burde han påvise, nøjagtigt hvilke objektive fakta der ses bort fra ved disse planer, og på grund af dette anklage Iskra *for utilstrækkelig bevidst orientering* og, for at anvende hans eget sprogbrug, for undervurdering af det bevidste element. Hvis han derimod i utilfredshed med de subjektive planer ikke har andre argumenter end henvisningen til undervurdering af det spontane element (!!), så beviser han dermed blot, at han 1) teoretisk opfatter marxismen à la Karejev og Mikhajlovskij, folk som blev grundigt latterliggjort af Beltov^{*)}, og 2) i praksis er fuldt tilfreds med de »spontane udviklingselementer«, som forledte vore legale marxister til bernsteinianisme og vore socialdemokrater til økonomisme, og at han er »særdeles vred« på de mennesker, der har besluttet for enhver pris at drage det russiske socialdemokrati *bort fra den »spontane« udviklings vej*.

Og længere henne kommer der virkelig morsomme sager. »På samme måde som menneskene uanset alle naturvidenskabens fremskridt vil formere sig på den gammeldags facon, – således vil også en ny samfundsordens opståen, uanset alle samfundsvidenskabernes fremskridt og væksten af bevidste stridsmænd, fortsat fremtræde som resultatet af *fortrinsvis* spontane udbrud« (s. 19). Som forfædrenes visdomsord lød: Hvem har ikke forstand nok til at få børn? – sådan lyder også de nyeste socialisters (à la Nartsis Tuporylov (57)) visdom: Enhver har forstand nok til at tage del i den nye samfundsordens spontane opståen. Vi tror også, at alle har forstand nok. Til deltagelse er det nok at *tilpasse sig* økonomismen, når økonomismen hersker, og terrorismen, dengang terrorismen opstod. Således stod Rabotjeje Delo nu i foråret, da det var så vigtigt at advare mod sværmeriet for terroren, uforstående over for spørgsmålet, som var »nyt« for det. Og nu, et halvt år senere, da dette spørgsmål ikke længere er aktuelt, serverer det os på én og samme tid både udtalelsen: »Vi mener, at det ikke kan eller bør være en opgave for socialdemokratiet at modvirke opsvinget i de terroristiske stemninger« (Rabotjeje Delo nr. 10, s. 23), og kongresreso-

*) Pseudonym for Plekhanov. – Red.

lutionen: »Kongressen anser systematisk, offensiv terror for ubetimelig« (To Kongresser, s. 18). Hvor klart og sammenhængende er dette ikke! Vi vil ikke modvirke, men erklærer den for ubetimelig, og vi udtaler os tillige sådan, at ikke-systematisk, defensiv terror ikke omfattes af resolutionen. Det må erkendes, at en sådan resolution er yderst ufarlig og fuldt garanteret mod fejltagelser, ligesom den, der taler for ikke at sige noget, er garanteret mod at tage fejl! Og for at affatte en sådan resolution behøver man kun ét: at være i stand til at hage sig fast i bevægelsens *hale*. Da Iskra gjorde sig lystig over, at Rabotjeje Delo erklærede spørgsmålet om terror for et nyt spørgsmål*), anklagede Rabotjeje Delo vredt Iskra for den »ligefrem utrolige hensigt at ville binde partiorganisationen til den løsning på de taktiske spørgsmål, der blev givet af en gruppe emigrantforfattere for mere end 15 år siden« (s. 24). Ja, hvilken anmasselse og hvilken overvurdering af det bevidste element: først at løse spørgsmålene teoretisk, for så bagefter at ville overbevise både organisationen, partiet og masserne om løsningens rigtighed!**) Så er det da meget bedre bare at efterplapre og, uden at binde nogen til noget, tilpasse sig enhver »drejning« både i retning af økonomisme og i retning af terrorisme. Rabotjeje Delo anvender endog denne vise leveregel generelt ved at anklage Iskra og Sarja for at »sætte deres program op imod bevægelsen som en ånd, der svæver over et formløst kaos« (s. 29). Men hvori består da socialdemokratiets rolle, om ikke i at være den »ånd«, som ikke blot svæver over den spontane bevægelse, men som også *hæver bevægelsen op til »sit program«*? Dog vel ikke i at traske i *halen* på bevægelsen: i bedste fald er det til ingen nytte for bevægelsen, i værste fald meget, meget skadeligt. Rabotjeje Delo følger imidlertid ikke alene denne »taktik som proces«, men ophøjer den til princip, så det ville være rigtigere at kalde dens retning ikke for opportunisme, men for *khvostisme****). Og man må unægtelig indrømme, at folk, der er fast be-

*) Se Samlede Værker, 5. udg. bd. 5, s. 7-8, russ. – Red.

**) Det må heller ikke glemmes, at da gruppen Osvobosjdenie Truda løste spørgsmålet om terror teoretisk, *sammenfattede den erfaringerne fra den forudgående revolutionære bevægelse*.

***) *Khvost* er det russiske ord for hale. – Red.

sluttet på altid at traske efter bevægelsen som en hale på den, for bestandig og absolut er garanteret mod »undervurdering af udviklingens spontane element«.

***

Således har vi overbevist os om, at hovedfejlen ved den »nye retning« i det russiske socialdemokrati består i knæfaldet for spontaneiteten, i den manglende forståelse af, at massens spontaneitet af os socialdemokrater kræver en masse bevidst orientering. Jo stærkere massernes spontane opsving er, jo bredere bevægelsen bliver, des hurtigere, uden sammenligning hurtigere, vokser behovet for en masse bevidst orientering i socialdemokratiets arbejde, teoretisk, politisk og organisatorisk.

Massernes spontane opsving i Rusland foregik (og foregår vedvarende) med en sådan hast, at den socialdemokratiske ungdom stod uforberedt til at løse disse kæmpe-mæssige opgaver. Denne uforberedthed er vort fælles onde, *alle* russiske socialdemokraters onde. Massernes opsving forløb og bredte sig uafbrudt og kontinuerligt, ikke alene uden at ophøre der, hvor det var begyndt, men også sådan, at det bredte sig til andre egne og nye befolkningslag (under indflydelse af arbejderbevægelsen forstærkedes gæringen blandt de unge studerende, hos intelligensen i det hele taget, ja, selv blandt bønderne). De revolutionære derimod *lå bagud* for dette opsving, både i deres »teorier« og i deres praksis, og det lykkedes dem ikke at skabe en permanent og vedvarende organisation, som evnede at *lede* hele bevægelsen.

I første kapitel konstaterede vi, hvorledes Rabotjeje Delo nedvurderede vore teoretiske opgaver og »spontant« gentog modefrasen om »frihed til kritik«: efterplaprerne var ikke tilstrækkelig bevidst orienteret til at fatte den diametrale modsætning mellem de standpunkter, de opportunistiske »kritikere« og de revolutionære i Tyskland og i Rusland indtog.

I de følgende kapitler skal vi undersøge, hvordan knæfaldet for spontaneiteten er kommet til udtryk på de politiske opgavers område og i socialdemokratiets organisatoriske arbejde.

III.

Trade-unionistisk og socialdemokratisk politik

Lad os igen begynde med ros til Rabotjeje Delo. Den Afslørende Litteratur Og Den Proletariske Kamp – denne overskrift gav Martynov sin artikel i Rabotjeje Delo nr. 10 om uoverensstemmelserne med Iskra. »Vi kan ikke indskrænke os til kun at afsløre de tilstande, som står i vejen for dets (arbejderpartiets) udvikling. Vi må også reagere på proletariatets mest nærliggende og aktuelle interesser« (s. 63) – sådan formulerede han kernen i uoverensstemmelserne. »Iskra er faktisk den revolutionære oppositions organ, som afslører vore tilstande, og fortrinsvis de politiske tilstande... Vi derimod arbejder og vil fortsat arbejde for arbejdersagen i snæver organisk forbindelse med den proletariske kamp« (samme sted). Man kan ikke lade være med at være Martynov taknemmelig for denne formulering. Den får fremtrædende almen interesse, fordi den i realiteten langt mere end blot uoverensstemmelserne mellem os og Rabotjeje Delo også generelt omfatter uoverensstemmelserne mellem os og økonomisterne i spørgsmålet om den politiske kamp. Vi har allerede påvist, at økonomisterne ikke ubetinget fornægter »politik«, men blot til stadighed glider fra en socialdemokratisk opfattelse af politik over mod en trade-unionistisk. På ganske samme måde glider også Martynov væk, og vi kan derfor godt tage netop ham som *mønster* på de økonomistiske vildfarelser i det foreliggende spørgsmål. Dette valg vil – som vi vil bestræbe os for at påvise – hverken forfatterne til Særtillæg til Rabotjaja Mysl, eller forfatterne til Selvbe-

frielsesgruppens proklamation, eller forfatterne til det økonomistiske Brev i Iskra nr. 12 med rette kunne bebrejde os.

a) Den politiske agitation og økonomisternes indsnævring af den

Det er velkendt, at den vide udbredelse og forstærkelse af de russiske arbejderes økonomiske (a) kamp er gået hånd i hånd med frembringelsen af en litteratur med økonomiske afsløringer (af forhold i fabrikkerne og i de enkelte fag). »Flyvebladene« indeholdt i hovedsagen afsløringer af fabriksforhold, og blandt arbejderne opstod der snart en sand lidenskab for afsløringer. Så snart arbejderne så, at de socialdemokratiske cirkler ville og kunne skaffe dem en ny slags flyveblade, der sagde den fulde sandhed om deres elendige tilværelse, deres urimeligt hårde slid og retsløse stilling, gav de sig til så at sige at øse korrespondancer ind fra fabrikker og virksomheder. Denne »afslørende litteratur« afstedkom vældig sensation ikke bare på den fabrik, som det pågældende flyveblad revsede, men på alle fabrikker, hvor man hørte om de afslørede kendsgerninger. Og da arbejderens nød og elendighed i forskellige virksomheder og fag har meget tilfælles, begejstredes *alle* for »sandheden om arbejderens tilværelse«. Selv blandt de mest tilbagestående arbejdere udvikledes en sand lidenskab for at komme på tryk, en ædel lidenskab for denne kim til krig mod hele den moderne samfundsorden, som bygger på udplyndring og undertrykkelse. Og flyvebladene var i langt de fleste tilfælde virkelig en krigserklæring, fordi afsløringerne øvede en voldsom opvækkende virkning og fra arbejderside fremkaldte et generelt krav om ophør af de mest oprørende misforhold og villighed til at støtte kravene med strejker. Fabrikanterne selv måtte til syvende og

*) For at undgå misforståelser skal vi bemærke, at vi i den videre fremstilling overalt ved økonomisk kamp (i overensstemmelse med den hos os gængse sprogbrug) forstår den »praktisk-økonomiske kamp«, som Engels i det ovenfor anførte citat betegnede som »modstand mod kapitalisterne«, og som i frie lande kaldes faglig, syndikal eller trade-unionistisk kamp.

sidst i den grad anerkende flyvebladenes betydning som krigserklæring, at de i mange tilfælde ikke havde lyst til at afvente selve krigens komme. Som altid fik afsløringerne styrke alene ved den kendsgerning, at de fremkom, og fik betydning som et kraftigt moralsk pres. Det skete flere gange, at alene fremkomsten af et flyveblad viste sig tilstrækkeligt til, at alle eller en del af kravene blev imødekommet. Kort sagt, de økonomiske afsløringer (på fabrikkerne) var og er et vigtigt redskab i den økonomiske kamp. Og denne betydning vil de bevare, så længe kapitalismen eksisterer og afføder arbejderens nødvendige selvforsvar. Selv i de mest fremskredne europæiske lande kan man også nu iagttagelse, hvordan afsløring af misforhold i et eller andet afsides »erhverv« eller en af alle og enhver glemte hjemmeindustri tjener som udgangspunkt for vækkelse af klassebevidsthed, begyndelse til faglig kamp og udbredelse af socialismen*).

Det overvejende flertal af russiske socialdemokrater har i den senere tid været næsten fuldstændig opslugt af arbejdet med at organisere fabriksafsløringer. Det vil være nok at erindre om Rabotjaja Mysl, for at man kan se, hvor vidt denne opslugthed gik, og hvordan man herunder glemte, at dette *i sig selv* endnu ikke er socialdemokratisk, men kun trade-unionistisk virksomhed. Afsløringerne omfattede i realiteten kun arbejderens forhold til arbejdsgiverne i *det pågældende fag* og tilsigtede kun, at sælgerne af arbejdskraft lærte at sælge denne »vare« mere fordelagtigt og at kæmpe med køberen på rent kommercielt

’) I dette kapitel taler vi kun om den politiske kamp, om den videre eller snævrere opfattelse af den. Vi skal derfor kun i forbigående, blot som kuriosum, fremhæve Rabotjeje Delo’s anklage mod Iskra for »overdreven tilbageholdenhed« i forhold til den økonomiske kamp (To Kongresser, drøvtygget af Martynov i hans brochure Socialdemokratiet og Arbejderklassen). Hvis de herrer anklagere ville udtrykke, enten i vægt eller trykark (som de ynder at gøre det), hvor meget stoffet om den økonomiske kamp fylder i Iskra for ét år, og sammenligne med det tilsvarende stof i Rabotjeje Delo og Rabotjaja Mysl tilsammen, ville de nemt indse, at de også i denne henseende er bagefter. Åbenbart tvinger erkendelsen af den enkle sandhed dem til at gribe til slutninger, som umiskendeligt viser deres forlegenhed. Iskra må (!), skriver de, med eller mod sin vilje (!) tage livets vigtigste krav i betragtning og i det mindste (!!)) bringe korrespondancer om arbejderbevægelsen (To Kongresser, s. 27). Virkelig et argument, der gør det af med os!

grundlag. Afsløringerne kunne (under forudsætning af, at de revolutionæres organisation udnyttede dem på en bestemt måde) blive en begyndelse og bestanddel af den socialdemokratiske virksomhed, men kunne også (og måtte under forudsætning af knæfald for spontaneiteten) føre til »rent faglig« kamp og en ikke-socialdemokratisk arbejderbevægelse. Socialdemokratiet leder arbejderklassens kamp ikke bare for gunstige betingelser ved salget af arbejdskraft, men også for tilintetgørelse af det samfundssystem, der tvinger de besiddelsesløse til at sælge sig til de besiddende. Socialdemokratiet repræsenterer arbejderklassen ikke bare i dens forhold til en bestemt arbejdsgivergruppe, men i dens forhold til alle det nuværende samfunds klasser, til staten som organiseret politisk magt. Heraf følger ikke blot, at socialdemokraterne ikke kan begrænse sig til økonomisk kamp, men også, at de ikke kan gå med til, at organiseringen af økonomiske afsløringer kommer til at udgøre deres overvejende virksomhed. Vi må aktivt gå i gang med den politiske opdragelse af arbejderklassen, med udviklingen af dens politiske bevidsthed. Heri er *nu*, efter det første stormløb mod økonomismen fra Iskras og Sarjas side, »alle enige« (somme ganske vist kun i ord, som vi straks skal se).

Spørgsmålet er; hvori bør denne politiske opdragelse bestå? Kan man mon begrænse sig til propaganda for ideen om, at arbejderklassen og selvherskerdømmet er fjender? Naturligvis ikke. Det er ikke nok at *forklare* arbejderens politiske undertrykkelse (ligesom det heller ikke var nok at *forklare* dem, at deres interesser er modsat arbejdsgiverens). Der må agiteres ud fra hvert konkret udslag af undertrykkelse (ligesom vi er begyndt at agitere ud fra konkrete udslag af den økonomiske undertrykkelse). Og eftersom *denne* undertrykkelse rammer de forskelligste samfundsklasser, eftersom den ytrer sig på de forskelligste felter af tilværelsen og virksomheden, både den faglige og den generelt sociale, den personlige og den familiemæssige, den religiøse og den videnskabelige etc. etc., er det da ikke klart, at *vi ikke får løst vor opgave*, at udvikle arbejderens politiske bevidsthed, hvis vi ikke *påtager os* organiseringen af en *alsidig politisk afsløring* af selvherskerdømmet? For at agitere ud fra konkrete udslag af undertrykkelse må man dog vel afsløre disse udslag (ligesom man måtte af-

sløre misforholdene i fabrikkerne for at kunne føre den økonomiske agitation)?

Det skulle vel være klart? Men netop her viser det sig, at det kun er i ord, »alle« er enige om nødvendigheden af en *alsidig* udvikling af den politiske bevidsthed. Og netop her viser det sig også, at Rabotjeje Delo f.eks. ikke blot har svigtet den opgave at organisere (eller lægge grunden til organiseringen af) alsidige politiske afsløringer, men har givet sig til at trække også Iskra, som havde taget fat på denne opgave, *baglæns*. Hør blot: »Arbejderklassens politiske kamp er kun« (netop ikke kun) »den mest udviklede, mest omfattende og mest reelle form for økonomisk kamp« (Rabotjeje Delo's program, Rabotjeje Delo nr. 1, s. 3). »Nu står socialdemokraterne over for den opgave: Hvordan så vidt muligt tilføre selve den økonomiske kamp politisk karakter« (Martynov i nr. 10, s. 42). »Den økonomiske kamp er det middel, som i videst omfang lader sig anvende til at drage masserne ind i aktiv politisk kamp« (Resolution fra Forbundets kongres og ændringer: To Kongresser, s. 11 og s. 17). Alle disse sætninger gennemsyrrer, som læseren vil se, Rabotjeje Delo lige til de sidste »instrukser til redaktionen«, og de udtrykker ganske tydeligt ét og samme syn på den politiske agitation og kamp. Betragt så denne opfattelse ud fra den opfattelse, som er fremherskende hos alle økonomister, at den politiske agitation bør *følge efter* den økonomiske. Er det da rigtigt, at den økonomiske kamp generelt*) er »det middel, som i videst omfang lader sig anvende« til at drage masserne ind i den politiske kamp? Det er absolut urigtigt. Et på ingen måde mindre »vidt anvendeligt« middel til en sådan »inddragning« er *et*

*) Vi siger »generelt«, fordi der i Rabotjeje Delo netop er tale om generelle principper og generelle opgaver for hele partiet. Utvivlsomt forekommer der i praksis tilfælde, hvor politikken virkelig *bør* følge efter økonomien, men at tale herom i resolutioner, der er bestemt for hele Rusland, det kan kun økonomister finde på. Der forekommer jo også situationer, hvor man »lige fra begyndelsen« *kan* føre politisk agitation »på økonomisk grundlag alene«, og ikke desto mindre har Rabotjeje Delo til syvende og sidst spekuleret sig frem til, at der »ikke er nogen som helst nødvendighed« herfor (To Kongresser, s. 11). I et følgende kapitel skal vi påvise, at »politikernes« og de revolutionæres taktik ikke ignorerer socialdemokratiets trade-unionistiske opgaver, men tværtimod er den eneste, som tilmed sikrer deres konsekvente gennemførelse.

hvilket som helst udslag af politiundertrykkelsen og selvherskerdømmets vilkårlighed og aldeles ikke kun de udslag, som hænger sammen med den økonomiske kamp. Landøvrigheden*) og pryglestraffen mod bønderne, embedsmændenes bestikkelighed og politiets behandling af byernes »almue«, kampen mod de sultende og forfølgelsen af folkets stræben efter lys og kundskaber, skatteflåningen og forfølgelsen af sekterere, soldatereksercitsen og den militære fremfærd mod studenterne og den liberale intelligens – hvorfor udgør disse og tusinder andre lignende udslag af undertrykkelse, som ikke er direkte forbundet med den økonomiske kamp, generelt »mindre vidt anvendelig« midler og anledninger til politisk agitation, til inddragning af masserne i den politiske kamp? Det forholder sig lige modsat: I den samlede sum af de tilfælde i livet, hvor en arbejder (han selv eller ham nærstående personer) lider under retsløshed, vilkårlighed og vold, udgør politiundertrykkelse netop i den faglige kamp utvivlsomt kun de færreste tilfælde. Hvorfor da på forhånd *indsnævne* omfanget af den politiske agitation ved at erklære *et enkelt* middel for »det videst anvendelige«, når der ved siden af det må være andre, som i almindelighed er mindst lige så vidt anvendelige for socialdemokrater?

I længst forsvundne tider (for et år siden!...) skrev Rabotjeje Delo: »De nærmeste politiske krav bliver forståelige for masserne efter én eller i yderste fald nogle strejker«, »så snart regeringen har sat politi og gendarmeni i bevægelse« (nr. 7, s. 15, august 1900). Denne opportunistiske stadieteori er allerede nu forkastet af Udlandsforbundet, som gør os en indrømmelse ved at erklære: »Det er aldeles ikke nødvendigt lige fra begyndelsen at føre den politiske agitation på økonomisk grundlag alene« (To Kongresser, s. 11). Det russiske socialdemokratis fremtidige historiker vil alene af det faktum, at Udlandsforbundet dermed fornægter en del af sine egne tidligere vildfarelser, bedre end af alle mulige lange redegørelser se, hvor ilde vore økonomister har behandlet socialismen! Men hvor er det naivt fra Forbundets side at forestille sig, at man ved at opgive den ene form for ind-

*) Landøvrigheden (russisk: semskije natjalniki) udgjordes af adelsmænd med myndighed som overordnede politifolk og dommere. – *Red.*

snævring af politikken kan få os til at gå ind på en anden form for indsnævring! Havde det ikke været mere logisk her at sige, at den økonomiske kamp bør føres i videst muligt omfang, at den altid må udnyttes til politisk agitation, men at »det aldeles ikke er nødvendigt« at anse den økonomiske kamp for *det videst* anvendelige middel til inddragelse at masserne i aktiv politisk kamp?

Udlandsforbundet tillægger det betydning, at det har erstattet udtrykket »det videst anvendelige middel« med udtrykket »det bedste middel«, som der står i den pågældende resolution fra det Jødiske Arbejderforbunds (Bunds) (58) 4. kongres. Vi har ærlig talt svært ved at sige, hvilken resolution der er bedst: Efter vor opfattelse er *de begge værst*. Både Udlandsforbundet og Bund forfalder her (til dels måske ubevidst, under indflydelse af traditionen) til økonomistisk, trade-unionistisk udlægning af politik. Sagen ændres i virkeligheden ikke det mindste af, om det sker ved brug af vendingen »det bedste« eller vendingen »det videst anvendelige«. Hvis Udlandsforbundet havde sagt, at »politisk kamp på økonomisk grundlag« er det videst anvendte (og ikke »videst anvendelige«) middel, ville det have haft ret med hensyn til en vis periode i vor socialdemokratiske bevægelses udvikling. Navnlig ville det have haft ret med hensyn til *økonomisterne* og med hensyn til mange praktikere (om ikke flertallet af dem) i årene 1898-1901, idet disse praktikere og økonomister virkelig *anvendte* den politiske agitation (for så vidt de overhovedet anvendte den) *næsten udelukkende på økonomisk grundlag*. *En sådan* politisk agitation anerkendte, ja tilmed anbefalede, som vi har set det, både Rabotjaja Mysl og Selv-befrielsesgruppen! Rabotjeje Delo burde *energisk have fordømt*, at den gavnlige økonomiske agitation ledsagedes af en skadelig indsnævring af den politiske kamp, men i stedet erklærer Rabotjeje Delo det (af økonomisterne) videst *anvendte* middel for det videst *anvendelige*! Det er ikke mærkeligt, at når vi betegner disse folk som økonomister, kan de ikke finde på andet end at skælde os ud efter alle kunstens regler som mystifikatorer, desorganisatorer, pavelige nuntier og bagvaskere*), over for alle og enhver at beklage sig over, at der er gjort dem blodig uret, og næsten

*) Ordrette udtryk fra brochuren To Kongresser, s. 31, 32, 28 og 30.

med højtidelige eder erklære: Nu kan ikke én eneste socialdemokratisk organisation beskyldes for økonomisme*). Ak, disse bagvaskere, disse onde – politikere! Har de mon ikke bevidst udpønsket hele økonomismen for af lutter menneskefjendskhed at tilføje folk blodige fornærmelser?

Hvilken konkret, real mening har det, når Martynov stiller socialdemokratiet den opgave »at give selve den økonomiske kamp politisk karakter?« Den økonomiske kamp er arbejdernes kollektive kamp mod arbejdsgiverne for gunstige betingelser ved *salget af arbejdskraften* og forbedring af arbejdernes arbejds- og levevilkår. Denne kamp er nødvendigvis en faglig kamp, fordi arbejdsvilkårene er yderst forskellige i forskellige professioner, og kampen for *forbedring* af vilkårene følgelig kun kan føres efter faglige linjer (af fagforeningerne i Vesten, af de provisoriske faglige sammenslutninger og flyvebladene i Rusland osv.). At give »selve den økonomiske kamp politisk karakter« betyder følgelig at tilstræbe gennemførelse af de faglige krav, de faglige forbedringer af arbejdsvilkårene ved »lovgivning og administrative forholdsregler« (som Martynov udtrykker sig på næste side, s. 43, i sin artikel). Det er netop, hvad alle faglige arbejderforbund gør og altid har gjort. Se blot til det værk, som ægteparret Webb, disse grundige forskere (og »grundige« opportunist) har skrevet, og man vil se, at de engelske arbejderforbund allerede for længst har erkendt og er i færd med at realisere den opgave at »give selve den økonomiske kamp politisk karakter«, for længst er gået til kamp for strejkeret, for fjernelse af enhver form for juridiske hindringer for den kooperative og faglige bevægelse, for indførelse af love til beskyttelse af kvinder og børn, for forbedringer i arbejdsvilkårene gennem sundheds- og fabrikslovgivningen osv.

Bag den svulstige frase: »at give selve den økonomiske kamp politisk karakter«, som lyder så forfærdeligt dybsindig og revolutionær, skjuler sig således i virkeligheden den traditionelle stræben efter at *reducere* den socialdemokratiske politik til trade-unionistisk politik! Under påskud af at korrigere ensidigheden hos Iskra, der – ser De – sætter »revolutionering af dogmerne højere end

revolutionering af livet«*), præsenterer man os *kampen for økonomiske reformer* som noget nyt. I virkeligheden indeholder frasen at »give selve den økonomiske kamp politisk karakter« intet som helst andet end kamp for økonomiske reformer. Og Martynov kunne selv have spekuleret sig frem til denne ikke særligt sindrige konklusion, hvis han havde gennemtænkt betydningen af sine egne ord. »Vort parti«, siger han og kører sit sværeste våben i stilling mod Iskra, »kunne og burde stille konkrete forslag til regeringen om lovgivning og administrative forholdsregler mod den økonomiske udbytning, mod arbejdsløshed, mod hunger osv.« (S. 42-43 i *Rabotjeje Delo*, nr. 10). Konkrete krav om forholdsregler – er det da ikke krav om sociale reformer? Og vi spørger endnu engang de uhildede læsere: Bagvasker vi rabotjedelentserne – undskyld mig dette klodsede, men gængse ord! – ved at kalde dem maskerede bernsteinianere, når de som deres *uoverensstemmelse* med Iskra fremfører tesen om nødvendigheden af kamp for økonomiske reformer?

Det revolutionære socialdemokrati har altid indbefattet kampen for reformer i sin virksomhed og gør det fremdeles. Men det benytter den økonomiske agitation både til at stille krav til regeringen om alle håndte forholdsregler og til (først og fremmest) at stille krav om, at den skal høre op med at være en enevoldsregering. Desuden anser partiet det for sin pligt at stille regeringen dette krav *ikke kun* vedrørende den økonomiske kamp, men vedrørende alle det sociale og politiske livs foreteelser overhovedet. Kort sagt, det indordner kampen for reformer som en del af helheden, under den revolutionære kamp for frihed og socialisme. Martynov genopliver derimod stadieteorien i en anden form og prøver på at foreskrive den politiske kamp en ubetinget økonomisk udviklingsvej, så at sige. Ved under det revolutionære opsving at præsentere kampen for økonomiske reformer, som om den skulle være en særlig »op-

*) *Rabotjeje Delo* nr. 10, s. 60. Dette er Martynovs variant af den anvendelse af sætningen »hvert skridt virkelig bevægelse er vigtigere end et dusin programmer« på vor bevægelses nuværende kaotiske tilstand, som vi allerede har karakteriseret ovenfor. I virkeligheden er det kun en oversættelse af til russisk af Bernsteins famøse sætning: »Bevægelsen er alt – det endelige mål intet«.

*) *To Kongresser*, s. 32.

gave«, trækker han partiet baglæns og går både den økonomiske og den liberale opportunistes ærinde.

Videre. Efter skamfuldt at have dækket kampen for reformer med den svulstige tese: »at give selve den økonomiske kamp politisk karakter«, fremstillede Martynov *udelukkende økonomiske reformer* (tilmed rene fabriksreformer) som noget særligt. Hvorfor han gjorde det, ved vi ikke. Måske af vanvare? Men hvis han havde mere end fabriksreformer i tankerne, ville hele hans tese, som vi netop har citeret, miste enhver mening. Måske fordi han kun anser indrømmelser fra regeringens side for mulige og sandsynlige på det økonomiske område?*) Hvis det er tilfældet, er det en mærkværdig vildfarelse: indrømmelser er mulige og forekommer også inden for lovgivningen om pryglestraffen, passene, afløsningsbetalingerne, sekterne, censuren osv. osv. »Økonomiske« indrømmelser (eller skinindrømmelser) er naturligvis langt billigere og langt fordelagtigere for regeringen, fordi den håber dermed at indgyde arbejdermasserne tillid. Men netop derfor må vi socialdemokrater da heller ikke på nogen måde og absolut ikke på noget punkt give plads for den opfattelse (eller misopfattelse), at økonomiske reformer er mest værdifulde for os, at vi anser netop dem for særligt vigtige osv. »Sådanne krav«, siger Martynov om de af ham ovenfor fremsatte konkrete krav om lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler, »vil ikke være tom tale, da de ved at stille bestemte, håndgribelige resultater i udsigt vil kunne støttes aktivt af arbejdermasserne«... Vi er ikke økonomister, nej da! Vi ligger bare lige så underdanigt på maven for de konkrete resultatets »håndgribelighed« som de herer Bernstein, Prokopovitj, Struve, R.M. og deres lige! Vi lader kun (ligesom Nartsis Tuporylov) forstå, at alt, hvad der ikke »stiller håndgribelige resultater i udsigt«, er »tom tale«! Vi udtrykker os blot, som om arbejdernes masse ikke evnede (og ikke allerede, på trods af dem, der tillægger den sin egen spidsborgerlighed, havde vist sig at evne) aktivt at støtte enhver protest mod selv-

*) S. 43: »Naturligvis, når vi anbefaler arbejderne at stille regeringen bestemte økonomiske krav, gør vi det fordi enevoldsregeringen på det økonomiske område nødtvungent er parat til at gå ind på visse indrømmelser.«

herskerdømmet, også når den absolut ikke stiller nogen som helst håndgribelige resultater i udsigt!

Tag blot de af Martynov selv anførte eksempler på »forholdsregler« mod arbejdsløsheden og hungeren. Mens Rabotjeje Delo, efter sit eget løfte at dømme, er optaget af at udarbejde og gennemarbejde »konkrete (i form af lovforslag?) krav om lovgivning og administrative forholdsregler«, som »stiller håndgribelige resultater i udsigt«, har Iskra, »der uforanderligt sætter revolutionering af dogmerne højere end revolutionering af livet«, bestræbt sig for at klarlægge arbejdsløshedens ubrydelige sammenhæng med hele det kapitalistiske system, har varskoet, at »hungeren er i anmarch«, har afsløret politiets »kamp mod de hungerramte« og de oprørende »midlertidige tvangsarbejdsregler«, og samtidig har Sarja udsendt i særtryk som agitationsbrochure det afsnit af Indenrigspolitisk Oversigt*), der omhandler hungersnøden. Men gud hvor var de dog ensidige disse uforbederligt snæversynede ortodokse, disse dogmatikere, blinde og døve for »selve livets« bud! Ikke i en eneste af deres artikler var der – o rædsel! – *et eneste*, jamen, kan De tænke Dem, absolut ikke et eneste »konkret krav«, der »stillede håndgribelige resultater i udsigt«! Stakkels dogmatikere! Man bør sende dem i lære hos Kritjevskij og Martynov, så de kan blive belært om, at taktik er en vækstproces, der vokser osv., og at man må give selve den økonomiske kamp politisk karakter!

»Arbejdernes økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen (*økonomisk* kamp mod regeringen!!) har ud over sin umiddelbare revolutionære betydning yderligere den betydning, at den ustandselt leder arbejderne ind på tanken om deres politiske retsløshed« (Martynov s. 44). Vi har ikke gengivet dette citat for at gentage for hundrede eller tusinde gang, hvad der allerede er sagt ovenfor, men for specielt at takke Martynov for denne nye og fortræffelige formulering: »Arbejdernes økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Hvor strålende! Med hvilket uforligneligt talent, med hvilken mesterlig eliminerings af uoverensstemmelser i detaljerne og forskelle i nuancerne mellem økonomisterne er ikke her i en kort og klar sætning udtrykt *hele* økonomismens *kerne*,

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 297-319, russ. – Red.

begyndende med opfordringen til arbejderne til »politisk kamp, som de vil føre i fælles interesse for at forbedre forholdene for alle arbejdere«*), fortsættende med stadie-teorien og sluttende med kongresresolutionen om »den videste anvendelighed« osv. »Økonomisk kamp mod regeringen« er netop trade-unionistisk politik, hvorfra der endnu er meget, meget langt til en socialdemokratisk politik.

b) En fortælling om, hvorledes Martynov uddybede Plekhanov

»Hvor er der dukket mange socialdemokratiske Lomonosov'er / genier / op hos os i den senere tid!« bemærkede engang en kammerat, han sigtede til, at mange af dem, der hælder til økonomismen, har en forbløffende hang til absolut »med sin egen forstand« at udtænke store sandheder (som den, at den økonomiske kamp leder arbejderne ind på tanken om deres politiske retsløshed) og med naturgeniets storslåede ringeagt overse alt, hvad den forudgående revolutionære tænkning og revolutionære bevægelse allerede har ydet. Martynov er netop en sådan Lomonosov, et sådant naturgeni, Se blot hans artikel: Aktuelle Spørgsmål, og man vil se, hvordan han »med sin egen forstand« nærmer sig det, som Akselrod (om hvem vor Lomonosov naturligvis bevarer fuldstændig tavshed) for længst har sagt, hvordan han f.eks. *begynder* at forstå, at vi ikke kan ignorere modstanden fra disse eller hine lag af bourgeoisiet (Rabotjeje Delo nr. 9, s. 61, 62 og 71 – sammenlign med svaret til Akselrod fra Rabotjeje Delo's redaktion, s. 22 og 23-24) osv. Men ak! – han nærmer sig kun, han begynder kun, eftersom han alligevel endnu ikke har fattet mere af Akselrods tanker, end at han taler om »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Gennem tre år (1898-1901) har Rabotjeje Delo samlet kræfter for at forstå Akselrod og – og har alligevel ikke forstået ham ! Måske skyldes også det, at socialdemokratiet »ligesom menneskeheden« altid kun stiller sig gennemførlige opgaver?

*) Rabotjaja Mysl, Særtillæg, s. 14.

Men Lomonosov'erne udmærker sig ikke blot ved, at der er meget, de ikke véd (det ville endda kun være en mindre ulykke!), men tillige ved, at de ikke erkender deres egen uvidenhed. Det er straks en virkelig ulykke, og denne ulykke får dem til med det samme at gå i gang med at »uddybe« Plekhanov.

»Siden Plekhanov skrev nævnte bog (Om Socialisternes Opgaver i Kampen mod Hungeren i Rusland), er der løbet meget vand i stranden«, beretter Lomonosov-Martynov. Socialdemokraterne, som i ti år har ledet arbejderklassens økonomiske kamp... har endnu ikke formået at give en bred teoretisk begrundelse for partiets taktik. Nu er dette spørgsmål modnet, og hvis vi skulle ønske at give en sådan teoretisk begrundelse, måtte vi utvivlsomt i betydelig grad uddybe de taktiske principper, som Plekhanov engang udviklede... Vi måtte nu definere forskellen mellem propaganda og agitation på en anden måde, end Plekhanov gjorde det (Martynov har lige citeret Plekhanovs ord: »propagandisten giver mange ideer til en enkelt person eller nogle få personer, men agitatoren giver kun én eller kun nogle få ideer, men til gengæld giver han dem til en stor mængde personer«). Ved propaganda ville vi forstå revolutionær belysning af hele det eksisterende system eller dets enkelte udslag, uanset om det sker i en form, der er forståelig for enkeltpersoner eller for brede masser. Ved agitation i ordets nøjagtige betydning (sic!) ville vi forstå opfordring af masserne til bestemte, konkrete handlinger og fremme af proletarietets direkte revolutionære indgriben i samfundslivet.«

Vi gratulerer det russiske, ja, hele det internationale socialdemokrati med den nye martynovske terminologi, som er nøjagtigere og mere dybtgående. Hidtil har vi (sammen med Plekhanov og med alle den internationale arbejderbevægelses ledere) troet, at propagandisten, når han for eksempel tager netop spørgsmålet om arbejdsløsheden, må forklare krisernes kapitalistiske natur, påvise årsagerne til, at de er uundgåelige i det nuværende samfund og opridse nødvendigheden af dets omdannelse til et socialistisk samfund osv. Han må kort sagt give mange

ideer, så mange, at alle disse ideer i deres totale omfang kun vil blive opfattet af (relativt) få personer. Agitatoren derimod, som taler om det samme spørgsmål, tager et eksempel, som er kendt af alle hans tilhørere, og som er særlig indlysende, – for eksempel en arbejdsløs familie, som er død af sult, den tiltagende elendighed etc. – og sætter al sin kraft ind på, ved brugen af eksempler, som alle kender, at give masserne *én idé*: ideen om det meningsløse i modsigelsen mellem rigdommens vækst og elendighedens vækst, han bestræber sig for hos masserne *at vække* utilfredshed og harme over denne skrigende uretfærdighed, mens han overlader til propagandisten at give en udtømmende forklaring på denne modsigelse. Propagandisten virker derfor hovedsageligt ved det *trykte*, agitatoren ved det *levende* ord. Der kræves ikke de samme egenskaber af propagandisten som af agitatoren. Eksempelvis kalder vi Kautsky og Lafargue propagandister, Bebel og Guesde agitatorer. At udskille et tredje område eller en tredje funktion i den praktiske virksomhed og til denne funktion henlægge »opfordring af masserne til bestemte, konkrete handlinger« er en storslået absurditet, idet en sådan »opfordring« som isoleret handling enten naturligt og uundgåeligt supplerer både den teoretiske afhandling, propagandabrochuren og agitationstalen, eller udgør en rent udøvende funktion. Tag blot som praktisk eksempel de tyske socialdemokraters nuværende kamp mod korn-tolden. Teoretikerne skriver afhandlinger om toldpolitikken og »opfordrer« eksempelvis til kamp for handelsaftaler og frihandel, propagandisten gør det samme i tidskrifter og agitatoren i offentlige taler. Massernes »konkrete handlinger« i det givne øjeblik består i underskrifter på en appel til rigsdagen om ikke at forhøje korn-tolden. Opfordringen til disse handlinger udgår direkte fra teoretikerne, propagandisterne og agitatorerne, indirekte fra de arbejdere, som bringer underskriftslisten rundt på fabrikkerne og i alle mulige private boliger. Ifølge den »martynovske terminologi« må Kautsky og Bebel begge være propagandister, og de, der bringer underskriftslisten rundt, agitatorer, eller hvordan?

Eksemplet med tyskerne mindede mig om det tyske ord Verballhornung, ordret oversat: Ballhornisering. Johann Ballhorn var forlægger i Leipzig i det 16. århundrede. Han

udgav en abc, og som skik var, forsynede han den med en tegning, som forestillede en hane, men i stedet for det sædvanlige billede af en hane med sporer på benene, afbildede han hanen uden sporer, men med et par æg ved siden af. Og omslaget af abc'en tilføjede han: »Forbedret udgave Johann Ballhorn«. Siden da taler tyskerne om Verballhornung i forbindelse med en »forbedring«, der i realiteten er en forværring. Og uvilkårligt tænker man på Ballhorn, når man ser, hvordan Martynov'erne »uddyber« Plekhanov...

Hvorfor har nu vor Lomonosov »opfundet« dette sammensurium? For at illustrere, at Iskra »kun har opmærksomheden rettet mod den ene side af sagen, ligesom Plekhanov havde det allerede for omkring 15 år siden« (s. 39). »Hos Iskra skyder propagandaopgaverne, i det mindste på nuværende tidspunkt, agitationsopgaverne i baggrunden« (s. 52). Oversætter man denne sidste sætning fra Martynovs sprog til almindelig mennesketale (da menneskeheden endnu ikke er nået til at forstå den nyopdagede terminologi), når vi frem til følgende: Hos Iskra skyder den politiske propagandas og den politiske agitationsopgaver den opgave i baggrunden at »stille konkrete krav til regeringen om lovgivning og administrative forholdsregler«, »som stiller bestemte, håndgribelige resultater i udsigt« (eller krav om sociale reformer, hvis det må være tilladt endnu engang at bruge den gamle terminologi, som bruges af den gamle menneskehed, der endnu ikke er vokset til Martynovs højde). Må vi foreslå læseren at sammenligne denne tese med følgende tirade:

»Hvad der forbavser os i disse programmer« (de revolutionære socialdemokraters programmer) »er også deres evindelige fremhævelse af fordelene ved arbejdernes virke i et (hos os ikke eksisterende) parlament, mens de (som følge af deres revolutionære nihilisme) fuldstændigt ignorerer betydningen af arbejdernes deltagelse i de hos os eksisterende lovgivende fabrikantforsamlinger til behandling af fabriksanliggender... eller dog arbejdernes deltagelse i den kommunale selvforvaltning.«

Forfatteren til denne tirade udtrykker lidt mere direkte, klart og åbenhjertigt den samme tanke, som Lomonosov-

Martynov er nået til med sin egen forstand. Forfatteren er ingen anden end – R.M. i Særtillæg til Rabotjaja Mysl (s. 15).

c) De politiske afsløringer og »opdragelsen til revolutionær aktivitet«

Ved at føre sin »teori« om »forøgelse af arbejdermassernes aktivitet« i marken mod Iskra har Martynov i virkeligheden åbenbaret sin stræben efter at *nedsætte* aktiviteten, eftersom det fornemste, særligt værdifulde og »videst anvendelige« middel til vækkelse af denne aktivitet og dette virkefelt for den ifølge hans erklæring netop er den økonomiske kamp, som også alle økonomister falder på maven for. Netop fordi denne vildfarelse aldeles ikke er et særkende for Martynov alene, er den så karakteristisk. I virkeligheden kan jo »forøgelse af arbejdermassernes aktivitet« kun opnås på betingelse af, at vi *ikke begrænser os* til »politisk agitation på økonomisk grundlag«. Og en af hovedbetingelserne for den nødvendige udvidelse af den politiske agitation er organiseringen af *alsidige* politiske afsløringer. På anden måde end ved sådanne afsløringer kan masserne ikke opdrages til politisk bevidsthed og revolutionær aktivitet. Derfor udgør virksomhed af denne art en af de vigtigste funktioner i hele det internationale socialdemokrati, fordi heller ikke politisk frihed på nogen måde bringer disse afsløringer til ophør, men kun i nogen grad forrykker den sfære, de tager sigte på. For eksempel styrker det tyske parti særligt sine positioner og udvider sin indflydelse netop gennem sin politisk-afslørende kampagnes usvækkede energi. Arbejderklassens bevidsthed kan ikke være en virkelig politisk bevidsthed, hvis arbejderne ikke har lært at reagere på *hvert eneste* tilfælde af vilkårlighed og undertrykkelse, vold og misbrug, *uanset hvilke klasser* disse tilfælde end berører – og at reagere netop ud fra et socialdemokratisk synspunkt og ikke fra noget som helst andet. Arbejdermassernes bevidsthed kan ikke være en virkelig klassebevidsthed, hvis ikke arbejderne ved konkrete og tillige ubetinget aktuelle politiske kendsgerninger og begivenheder lærer sig at iagt-

tage *hver enkelt* af de andre samfundsklasser i *alle* udslag af disse klassers åndelige, moralske og politiske liv – lærer sig at anvende materialistisk analyse og materialistisk vurdering af *alle* sider af *alle* klassers, lags og befolkningsgruppers virksomhed og tilværelse i praksis. Den der orienterer arbejderklassens opmærksomhed, iagttagelse og bevidsthed udelukkende eller blot fortrinsvis mod den selv, han er ikke socialdemokrat, eftersom arbejderklassens selverkendelse er uløseligt forbundet med fuldstændig klarhed over ikke blot de teoretiske... endog rettere sagt: ikke så meget de teoretiske som de gennem erfaring i det politiske liv dannede forestillinger om de indbyrdes relationer mellem alle det nuværende samfunds klasser. Det er derfor, vore økonomisters præken om, at den økonomiske kamp er det videst anvendelige middel til at drage masserne ind i den politiske bevægelse, er så dybt skadelig og dybt reaktionær i sin praktiske betydning. For at blive socialdemokrat må arbejderne gøre sig klare forestillinger om godsejerens og popens, embedsmandens og bondens, studentens og landstrygerens økonomiske natur og sociale og politiske fysiognomi, kende deres stærke og svage sider, formå at gennemskue de gængse fraser og diverse omsvøb, hvormed enhver klasse og ethvert lag *dækker* over sine egoistiske hensigter og sit virkelige »indre«, formå at finde rede i, hvilke institutioner og love der afspejler de eller de interesser og hvordan de faktisk afspejler dem. Men en sådan »klar forestilling« skaffer man sig ikke fra nogen bog: den kan kun dannes af levende skildringer og ved afsløringer på fersk gerning af det, som i det givne øjeblik foregår rundt om os, det, som alle og enhver taler om eller i hvert fald hvisker, det, som kommer til udtryk i de og de begivenheder, i de og de tal, i de og de retskendelser etc. etc. etc. Disse alsidige politiske afsløringer er en nødvendig og *fundamental* betingelse for massernes opdragelse til revolutionær aktivitet.

Hvorfor viser den russiske arbejder endnu sin revolutionære aktivitet i så ringe grad, når det drejer sig om politiets dyriske behandling af folket, forfølgelsen af sektererne, bondeprygleriet, censurens overgreb, soldater mishandlingerne, forfølgelserne af selv de uskyldigste kulturelle initiativer osv.? Skulle det da være, fordi den »økonomiske kamp« ikke »leder« ham ind på dette, fordi det kun i ringe

grad »stiller ham håndgribelige resultater i udsigt«, giver ham for lidt »positivt«? Nej, en sådan opfattelse er, gentager vi, ikke andet end et forsøg på at vælte skylden over på den uskyldige, at tillægge arbejdermassen sin egen spidsborgerlighed (alias bernsteinianisme). Vi må lægge skylden på os selv, på vor efterblevenhed i forhold til massebevægelsen, på det, at vi endnu ikke har formået at organisere tilstrækkelig omfattende, slående og hurtige afsløringer af alle disse skændsler. Hvis vi gør det (og vi bør gøre det og kan gøre det) – da vil selv den mest uoplyste arbejder forstå *eller føle*, at den mørke magt, som forhåner og mishandler studenten og sektereren, bonden og forfatteren, er den samme, som i den grad piner og plager ham hvert øjeblik i hans liv, og når han har følt det, vil han også ønske og ønske uimodståeligt selv at reagere, han vil da i dag arrangere pibekonzert mod censorerne, i morgen demonstrere foran den guvernørs hus, som har undertrykt et bondeoprør, og i overmorgen vil han belære de gendarmere i præstedragt, der udfører den hellige inkvisitions arbejde osv. Vi har hidtil gjort meget lidt, næsten intet, for at udbrede friske og alsidige afsløringer blandt arbejdermasserne. Ja, mange af os indser ikke engang endnu vor *forpligtelse* hertil, men halter spontant bag efter den »grå hverdagskamp« inden for fabrikslivets snævre rammer. Under en sådan tingenes tilstand at sige: Iskra har en tendens til at undervurdere betydningen på den grå hverdagskamps fremadskriden i sammenligning med propagandæen for strålende og afrundede ideer (Martynov, s. 61) – er at trække partiet baglæns, at forsvare og prise vor ukynlighed og vor sakken bagud.

Hvad angår appel til masserne om handling, så vil den komme ganske af sig selv, så snart der kommer energisk politisk agitation, levende og slående afsløringer. At gribe en eller anden på åstedet og brændemærke ham for alles øjne, overalt og omgående – det virker i sig selv bedre end enhver »appel«, ofte virker det sådan, at man bagefter ikke kan fastslå, hvem der egentlig appellerede til mængden, og hvem der egentlig udkastede den ene eller anden demonstrationsplan osv. Appellere – ikke i almindelig forstand, men i ordets konkrete betydning – kan man kun på stedet for aktionen, og appellere kan kun den, der selv straks går med. Og vor sag, de socialdemokratiske skri-

benters sag, er det at uddybe, udvide og forstærke de politiske afsløringer og den politiske agitation.

Apropos »appeller«. *Det eneste organ*, som før forårsbegivenhederne *appellerede* til arbejderne om aktivt at gribe ind i spørgsmålet om tvangsudskrivningen af studenter til soldatertjeneste, et spørgsmål, der absolut ikke stillede arbejderne nogen som helst *håndgribelige resultater i udsigt* – var *Iskra*. Straks efter offentliggørelsen af forordningen af 11. januar om »tvangsudskrivning af 183 studenter til soldater« bragte *Iskra* en artikel herom (nr. 2, februar), og før der endnu havde været noget som helst tilløb til demonstrationer, appellerede bladet direkte til »arbejderen om hjælp for studenten«, appellerede til »folket« om åbent at svare regeringen på dens frække udfordring*). Vi spørger alle og enhver: Hvordan og hvormed skal man forklare den bemærkelsesværdige omstændighed, at Martynov, som taler så meget om appeller, og endog fremhæver appeller som en særlig virksomhedsform, ikke med ét ord har nævnt *denne* appel? Og er Martynovs erklæring om, at *Iskra* er *ensidig*, eftersom bladet ikke appellerer tilstrækkeligt til kamp for krav, der stiller håndgribelige resultater i udsigt, så ikke spidsborgerlighed?

Vore økonomister, og blandt dem Rabotjeje Delo, havde fremgang som følge af, at de tilpassede sig lidet udviklede arbejdere. Men den socialdemokratiske arbejder, den revolutionære arbejder (og antallet af sådanne arbejdere er i stadig vækst) forkaster med harme alle disse ræsonnementer om kamp for krav, der stiller håndgribelige resultater i udsigt osv., fordi han indser, at det kun er variationer over den gamle historie med en kopek oven i rublen. En sådan arbejder vil sige til sine rådgivere fra Rabotjaja Mysl og Rabotjeje Delo: Jeres geskæftighed er ingen nytte til, kære herrer, I blander jer alt for ivrigt i en sag, som vi nok selv skal klare, mens I skulker fra jeres virkelige pligter. Det er jo slet ikke klogt af jer at sige, at det er socialdemokraternes opgave at give selve den økonomiske kamp politisk karakter. Det er kun begyndelsen, og det er ikke socialdemokraternes hovedopgave, for i hele verden, også i Rusland, er det *ikke sjældent politiet selv, der begynder at give den økonomiske kamp politisk karakter, og arbejderne*

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 391-396, russ. – *Red.*

lærer selv at forstå, hvem der har regeringen med sig*). »Arbejdernes økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«, som I taler om, ganske som om I havde opdaget Amerika, føres jo i en masse russiske afkroge af arbejdere, der har hørt om strejker, men som så at sige intet har hørt om socialisme. Den aktivitet hos os, hos arbejderne, som I alle ønsker at støtte ved opstilling af konkrete krav, der stiller håndgribelige resultater i udsigt, findes jo allerede hos os, og vi opstiller selv i vort daglige, jævne fagforeningsarbejde disse konkrete krav, ofte uden nogen som helst bistand fra intellektuelle. Men *denne* aktivitet er ikke nok for os. Vi er ikke børn, som kan leve alene af den »økonomiske« politiks grød. Vi ønsker at vide alt, hvad også andre ved, vi ønsker i enkeltheder at sætte os ind i *alle* sider af det politiske liv og at tage aktiv del i hver eneste politisk begivenhed. Hertil behøves, at de intellektuelle i mindre grad gentager det, vi selv ved**), og i højere

*) Kravet om at »give selve den økonomiske kamp politisk karakter« udtrykker yderst plastisk *knæfaldet for spontaneiteten* inden for den politiske virksomhed. Den økonomiske kamp antager tit og ofte *spontan* politisk karakter, dvs. uden indblanding fra den »revolutionære bacille – intelligensen«, uden indblanding fra bevidst orienterede socialdemokrater. Således antog arbejdernes økonomiske kamp i England politisk karakter uden nogen som helst deltagelse af socialister. Derimod er socialdemokraternes opgaver ikke udtømt med politisk agitation på økonomisk grundlag, deres opgave er at *forvandle* denne trade-unionistiske kamp til en socialdemokratisk, politisk kamp. at udnytte de spirer til politisk bevidst orientering, som den økonomiske kamp har nedlagt i arbejderne, for at *hæve* arbejderne op til socialdemokratisk bevidst orientering. Men i stedet for at hæve og drive den spontant vakte politiske bevidsthed fremad, *falder Martynov'erne på knæ for spontaneiteten* og gentager så ofte, at det er til at brække sig over, at den økonomiske kamp »driver« arbejderne ind på spørgsmålet om deres politiske retsløshed. Skade, mine herrer, at denne spontane vækkelse af den trade-unionistiske politiske bevidsthed ikke »driver« også jer ind på spørgsmålet om jeres socialdemokratiske opgaver!

**) Til bekræftelse af, at hele denne arbejders tale til økonomisterne ikke er grebet ud af luften, vil vi påberåbe os to vidner, som ubestrideligt er direkte bekendt med arbejderbevægelsen, og som mindst af alt er tilbøjelige til at nære forkærlighed for os »dogmatikere«, idet det ene vidne er økonomist (og endog anser Rabotjeje Delo for et politisk organ), og den anden terrorist. Det første vidne er forfatter til en artikel, der er bemærkelsesværdig ved sin sandfærdighed og livlighed: Arbejderbevægelsen i Petersborg og Socialdemokratiets Praktiske Opgaver i Rabotjeje Delo nr. 6. Han deler arbejderne i 1) de bevidste revolutionære, 2) mellemlaget og 3) den øvrige masse. Og netop mellemlaget »interesserer sig ofte

grad giver os det, vi ikke ved, det, som vi aldrig kan få viden om ud fra vor fabriks erfaring og økonomiske erfaring, nemlig politisk viden. Denne viden kan I, de intellektuelle, skaffe jer, og I er *forpligtet* til at videregive den til os i et omfang, der er hundrede, ja, tusinde gange større, end I hidtil har gjort det, og samtidig videregive den ikke blot i form af afhandlinger, brochurer og artikler (som – undskyld åbenhjertigheden – ofte er noget kedsommelige), men absolut i form af levende *afsløringer* af det, som vor regering og vore herskende klasser begår netop i det givne øjeblik på alle livets områder. Opfyld nu denne pligt med større iver, og *snak mindre om forøgelse af arbejdermassernes aktivitet*. Vor aktivitet er betydeligt større, end I tror, og vi er endda i stand til i åben gadekamp at støtte forslag, som ikke stiller nogen som helst håndgribelige resultater i udsigt! Det tilkommer ikke jer at forøge vor aktivitet, eftersom *det netop er hos jer selv, at aktiviteten er for ringe*. Gør mindre knæfald for spontaneiteten og tænk mere på at forøge jeres egen aktivitet, mine herrer!

d) Hvad har økonomismen og terrorismen tilfælles?

Vi har ovenfor i en fodnote sammenstillet en økonomist og en ikke socialdemokratisk terrorist, som tilfældigvis viste sig at være solidariske. Men i det hele taget er der mellem den ene og den anden en ikke tilfældig, men nødvendig in-

mere for det politiske livs spørgsmål end for sine egne mest nærliggende økonomiske interesser, hvis forbindelse med de almene sociale forhold for længst er opfattet«... De kritiserer Rabotjaja Mysl skarpt: »Det er alt sammen det samme gammelkendte, for længst læste«, »I den politiske oversigt er der igen intet« (s. 30-31). Men også det tredje lag: »Den mere fintmærkende yngre arbejdermasse, som er mindre demoraliseret af værtshus og kirke, og som næsten aldrig har lejlighed til at læse en bog med politisk indhold, drøfter på må og få det politiske livs foreteelser, spekulerer over de spredte beretninger om studenteruroigheder« osv. Og terroristen skriver: »...en eller to gange læser de om småsager i fabrikslivet forskellige steder, i andre byer og holder så op... Det er kedsommeligt... Ikke at skrive om regeringen i et arbejderblad er at betragte arbejderen som et pattebarn... Arbejderen er ikke noget barn« (Svoboda, (59) udgivet af den revolutionær-socialistiske gruppe, s. 69-70).

dre forbindelse, som vi må omtale nærmere nedenfor, og som det er nødvendigt at komme ind på, netop i spørgsmålet om opdragelse til revolutionær aktivitet. Økonomisterne og de nuværende terrorister har fælles oprindelse: nemlig netop det *knæfald for spontaneiteten*, som vi har omtalt i det foregående kapitel som alment fænomen, og som vi nu vil betragte med hensyn til dets indflydelse på den politiske virksomhed og den politiske kamp. Ved første øjekast kan vor påstand forekomme paradoksal: så stor er den tilsyneladende forskel mellem dem, der understreger den »grå hverdagskamp«, og dem, der opfordrer til den mest selvopofrende kamp fra enkeltpersoners side. Men det er ikke noget paradoks. Økonomister og terrorister tilbeder hver sine poler i den spontane strømning: økonomisterne den »rene arbejderbevægelse«s spontaneitet, terroristerne spontaneiteten i den flammende harme hos de intellektuelle, som ikke forstår eller ikke har mulighed for at forbinde det revolutionære arbejde og arbejderbevægelsen til et samlet hele. Den, der har mistet eller aldrig haft troen på denne mulighed, har virkelig svært ved at finde nogen anden udvej for sin harmefølelse og sin revolutionære energi end terror. Begge de nævnte retningers knæfald for spontaneiteten er således intet andet end *begyndelsen til realisering* af Credos berømte program: Arbejderne fører for sig selv deres »økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og regeringen« (forfatteren til Credo må undskylde os, at vi udtrykker hans mening med Martynovs ord! Vi finder at være berettiget til at gøre det, eftersom der også i Credo tales om, hvordan arbejderne i den økonomiske kamp »støder mod det politiske regime«), og de intellektuelle fører for sig selv med egne kræfter den politiske kamp, naturligvis ved hjælp af terror! Det er en ganske logisk og uundgåelig *konklusion*, som man ikke kommer udenom, skønt de, der begynder at praktisere dette program, *ikke selv har erkendt* dens uundgåelighed. Politisk virksomhed har sin egen logik, uanset hvad de folk forestiller sig, som i den bedste hensigt opfordrer enten til terror eller til at give selve den økonomiske kamp politisk karakter. Vejen til helvede er brolagt med gode forsætter, og i det givne tilfælde er gode forsætter ikke nok til at redde dem fra spontant at blive draget ind på »den mindste modstands vej«, det *rent borgerlige* Credo-programms vej. Det

er da heller ikke nogen tilfældighed, at mange russiske liberale – både åbenlyse liberale og de, der bærer en marxistisk maske – af ganske hjerte sympatiserer med terroren og bestræber sig på at støtte opsvinget i de terroristiske stemninger på nuværende tidspunkt.

Og se, da den Revolutionær-Socialistiske Gruppe Svoboda så opstod og stillede sig netop den opgave at bistå arbejderbevægelsen på enhver måde, men sådan, at terroren indbefattes *i programmet*, og de selv så at sige emanciperer sig fra socialdemokratiet, – da leverede denne kendsgerning endnu engang bekræftelse på P. B. Akselrods fremragende klarsyn, da han *bogstavelig talt forudsagde* disse resultater af de socialdemokratiske svingninger *allerede i slutningen af 1897* (Om de Nuværende Opgaver og Taktikken) og skitserede sine berømte »to perspektiver«. Alle senere diskussioner og divergenser blandt russiske socialdemokrater ligger som kimen i frøet indeholdt i disse to perspektiver*).

Ud fra dette synspunkt bliver det også forståeligt, at Rabotjeje Delo, som ikke modstod økonomismens spontaneitet, heller ikke modstod terrorismens spontaneitet. Det er meget interessant her at bemærke den særlige argumentation til forsvar for terroren, som er fremført af Svoboda. Terrorens rolle som skræmmemiddel »bestrider den fuldstændigt« (Revolutionismens Genfødelse, s. 64), men fremdrager til gengæld dens »exciterende (opæggende) betydning«. Dette er karakteristisk for det første som et af forfalds- og opløsningsstadierne i den traditio-

*) Martynov »forestiller sig et andet, mere reelt (?) dilemma« (Socialdemokratiet og Arbejderklassen, s. 19): »Enten påtager socialdemokratiet sig den direkte ledelse af proletariatets økonomiske kamp og forvandler den derved (!) til revolutionær klassekamp... Derved, det vil åbenbart sige ved direkte ledelse af den økonomiske kamp. Lad Martynov vise os, hvor man har set, at det er lykkedes, blot ved at lede den faglige kamp, at forvandle en trade-unionistisk bevægelse til en revolutionær klassebevægelse? Forstår han da ikke, at vi for at opnå denne forvandling aktivt skal tage fat på »direkte ledelse« af en *alsidig* politisk agitation?... »Eller det andet perspektiv: Socialdemokratiet fjerner sig fra ledelsen af arbejdernes økonomiske kamp... og stækker derved sine egen vinger«. Ifølge Rabotjeje Delo's ovenfor anførte opfattelse, er det Iskra, der »fjerner sig«. Men vi har set, at Iskra *gør langt mere end Rabotjeje Delo* for at lede den økonomiske kamp, men at det ikke derfor begrænser sig hertil og *ikke* af hensyn hertil *indsnævrer* sine politiske opgaver.

nelle (før-socialdemokratiske) idékreds, der krævede fortsat terror. At anerkende, at regeringen nu ikke lader sig »skræmme« og altså heller ikke desorganisere – ved terror, betyder i realiteten fuldstændig fordømmelse af terroren som kampform, som et i programmet knæsat virkefelt. For det andet er det endnu mere karakteristisk som eksempel på manglende forståelse af vore nærmeste opgaver med hensyn til »massernes opdragelse til revolutionær aktivitet«. Svoboda propaganderer for terroren som middel til at »vække« arbejderbevægelsen og give den et »kraftigt puf«. Man kan vanskeligt tænke sig en argumentation der mere åbenlyst gendriver sig selv! Man må spørge, om der da i den russiske tilværelse er så få misforhold, at det skulle være nødvendigt at udtænke særlige »vækkelsesmidler«? Og på den anden side, hvis en og anden ikke engang vækkes af den russiske vilkårlighed og ikke er til at vække, er det så ikke indlysende, at han også vil se til med hænderne i lommen under tvekampen mellem regeringen og en håndfuld terrorister? Det er jo netop sagen, at arbejdermasserne i høj grad vækkes af nederdrægtighederne i den russiske tilværelse, men vi formår ikke, om man så må sige, at samle og koncentrere alle de dråber og stråler af folkets vækkelse, som den russiske tilværelse fremkalder i langt større mængde, end vi alle forestiller os og tror, men som netop må samles i én gigantisk strøm. At det er en opgave, der lader sig løse, bevises uimodsigeligt af arbejderbevægelsens uhyre vækst og af arbejdernes allerede ovenfor omtalte tørst efter politisk litteratur. Opfordringerne til terror derimod udgør, ligesom opfordringer til at give selve den økonomiske kamp politisk karakter, forskellige former for *kniben uden om* de russiske revolutionæres mest bydende pligt: at organisere alsidig politisk agitation. Svoboda vil *erstatte* agitationen med terror og indrømmer åbent, at »så snart en forstærket, energisk agitation blandt masserne begynder, er dens excitative (opæggende) rolle udspillet« (s. 68, Revolutionismens Genfødsel). Det viser netop, at både terrorister og økonomister *undervurderer* massernes revolutionære aktivitet på trods af forårsbegivenhedernes (o) klare vidnesbyrd, idet

*) Det drejer sig om foråret 1901, da der indledtes store gadedemonstrationer. (60) (Lenins fodnote til udgaven 1907. – Red.)

den ene slags giver sig i kast med at søge kunstige vækkelsesmidler, og den anden taler om konkrete krav. Både den ene og den anden er i for ringe grad opmærksom på udviklingen af *deres egen aktivitet* med hensyn til politisk agitation og organisering af politiske afsløringer. Men det er ikke muligt hverken nu eller på noget andet tidspunkt at *erstatte* dette arbejde med noget som helst andet.

e) Arbejderklassen som forkæmper for demokratiet

Vi har set, at den mest omfattende politiske agitation og følgelig også organiseringen af alsidige politiske afsløringer er en ubetinget nødvendig opgave for virksomheden, en opgave som *mere end alt andet trænger sig på*, hvis denne virksomhed skal være sandt socialdemokratisk. Men vi er kommet til den konklusion ved alene at udgå fra arbejderklassens mest vitale behov for politisk viden og politisk opdragelse. Imidlertid ville en sådan problemstilling blot være for snæver og ignorere de generelt demokratiske opgaver, som ethvert socialdemokrati i almindelighed og det nuværende russiske socialdemokrati i særdeleshed skal løse. For så konkret som muligt at belyse denne situation vil vi forsøge at tage sagen op fra den side, der ligger økonomisten »nærmest«, nemlig den praktiske. Alle er enige om, at det er nødvendigt at udvikle arbejderklassens politiske bevidsthed. Spørgsmålet er da, *hvordan* det skal gøres, og hvad der skal til for at gøre det. Den økonomiske kamp »leder« kun arbejderne ind på at beskæftige sig med regeringens forhold til arbejderklassen, og derfor *vil vi aldrig, hvor meget vi end anstrenger os* med den opgave at »give selve den økonomiske kamp politisk karakter«, kunne udvikle arbejdernes politiske bevidsthed (til en socialdemokratisk politisk bevidsthed) inden for rammerne af denne opgave, idet *disse rammer i sig selv er for snævre*. Martynovs formulering er værdifuld for os, absolut ikke fordi den illustrerer Martynovs evne til at kludre i det, men fordi den plastisk udtrykker grundfejlen hos alle økonomister, nemlig den overbevisning, at man kan udvikle arbejdernes klasse-mæssige politiske bevidsthed *indefra*, af deres øko-

nomiske kamp så at sige, dvs. ved alene (eller i hvert fald hovedsageligt) at gå ud fra denne kamp, baseret alene (eller i hvert fald hovedsageligt) på denne kamp. En sådan opfattelse er bundforkert, og netop fordi økonomisterne, som er fornærmede på os over polemikken mod dem, ikke gider tænke grundigt over divergensernes udspring, opstår der det forhold, at vi bogstavelig talt ikke forstår hinanden, at vi taler hver sit sprog.

Klassemæssig politisk bevidsthed kan *kun* bibringes arbejderne *udefra*, dvs. fra området uden for den økonomiske kamp, uden for den sfære, der udgøres af arbejderne forhold til arbejdsgiverne. Det område, hvorfra denne viden alene kan hentes, omfatter *alle* klassers og lags forhold til staten og regeringen, det indbyrdes forhold mellem alle klasser. Derfor kan man til spørgsmålet: Hvad må der gøres for at bibringe arbejderne politisk viden? ikke nøjes med det ene svar, som i de fleste tilfælde tilfredsstillende praktikerne, for slet ikke at tale om de praktikere, som hælder til økonomismen, nemlig svaret: Gå ud til arbejderne. For at bibringe *arbejderne* politisk viden må socialdemokraterne gå ud til alle *befolkningsklasser*; sende afdelinger af deres hær ud til *alle sider*.

Vi vælger forsætligt en så kantet formulering og udtrykker os forsætligt med forenklet skarphed – absolut ikke ud fra et ønske om at fremsætte paradokser, men for så godt det lader sig gøre at »lede« økonomisterne ind på at se de opgaver, de forsømmer så utilgiveligt, ind på at forstå den forskel mellem trade-unionistisk og socialdemokratisk politik, som de ikke vil forstå. Og derfor beder vi læseren ikke blive irriteret, men opmærksomt høre os til ende.

Tag den type socialdemokratiske cirkler, som i de seneste år er den mest udbredte, og betragt dens arbejde. Den har »forbindelse med arbejderne« og nøjes dermed, den udgiver flyveblade, som revser misbrug i fabrikkerne, regeringens favorisering af kapitalisterne og politiets voldsmetoder. På møder med arbejderne bevæger samtalen sig sædvanligvis aldrig eller næsten aldrig ud over grænserne for de samme emner. Foredrag og samtaler om den revolutionære bevægelses historie, om vor regerings indenrigs- og udenrigspolitik, om problemer i forbindelse med den økonomiske udvikling i Rusland og Europa og om de forskellige klassers stilling i det nuværende samfund etc.

er yderst sjældne. Ingen så meget som tænker på systematisk at tilvejebringe eller udbygge forbindelser med andre samfundsklasser. Faktisk tegner idealbilledet af en leder sig i de fleste tilfælde for medlemmerne af en sådan cirkel mest af alt som noget i retning af en fagforeningsformand, snarere end en socialist, en politisk fører. Formanden i en hvilken som helst fagforening, f.eks. en engelsk, hjælper altid arbejderne med at føre økonomisk kamp, organiserer afsløringer af fabriksforhold, forklarer uretfærdigheden i love og foranstaltninger, som indskrænker strejkeretten, retten til at sætte strejkevagter ud (for at advare alle og enhver om, at der strejkes i den pågældende virksomhed), forklarer voldgiftdommerens partiskhed på grund af hans tilhørighed til bourgeoisiet osv. osv. Kort sagt, enhver fagforeningsformand fører og bistår med at føre »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Og det kan ikke noksom fremhæves, at *dette endnu ikke* er socialdemokratisme, at idealet af en socialdemokrat ikke bør være fagforeningsformanden, men *folketribunen*, som evner at reagere på alle former for vilkårlighed og undertrykkelse, hvor de end forekommer, og hvilket lag eller hvilken klasse de end berører, som evner at sammenfatte alle disse fænomener i et eneste billede af politiovergreb og kapitalistisk udbytning, og som evner at udnytte hver lille sag til *over for alle* at fremlægge sine socialistiske opfattelser og sine demokratiske krav og til at forklare alle og enhver den verdenshistoriske betydning af proletariats frigørelseskamp. Sammenlign til eksempel ledere som Robert Knight (kendt formand og leder af kedelsmedenes forbund, en af de stærkeste engelske trade-unions) og Wilhelm Liebknecht, og prøv på dem at anvende de modsatte synspunkter, hvori Martynov nedfælder sine uoverensstemmelser med Iskra. De vil få at se – jeg begynder med at gennemblade Martynovs artikel – at R. Knight i langt højere grad »har opfordret masserne til visse konkrete handlinger« (39), mens W. Liebknecht mere har beskæftiget sig med »revolutionær belysning af hele det nuværende system eller dets enkelte udslag« (38-39), at R. Knight »har formuleret proletariats nærmestliggende krav og anvist midler til deres realisering« (41), mens W. Liebknecht, som også gjorde dette, ikke gav afkald på »samtidig at lede forskellige oppo-

sitionelle lags aktive virksomhed« og »at diktere dem et positivt handlingsprogram«*), (41) at R. Knight netop bestræbte sig på »så vidt muligt at give selve den økonomiske kamp politisk karakter« (42) og på fortræffelig vis formåede at »frem sætte konkrete krav til regeringen, som stillede bestemte, håndgribelige resultater i udsigt« (43), mens W. Liebknecht i langt højere grad gav sig af med »ensidige« »afsløringer« (40), at R. Knight lagde større vægt på »den grå hverdagskamps fremadskriden« (61), og W. Liebknecht på »propaganda for strålende og afrundede ideer« (61), at W. Liebknecht gjorde netop det blad, han ledede, til »organ for den revolutionære opposition, som afslører vore forhold, fortrinsvis de politiske forhold, for så vidt de kolliderer med de forskelligste befolkningslags interesser« (63), mens R. Knight »virkede for arbejdernes sag i snæver organisk forbindelse med den proletariske kamp« (63) – hvis man opfatter »snæver organisk forbindelse« som det knæfald for spontaneiteten, vi ovenfor har studeret med Kritjevskij og Martynov som eksempler – og »indsnævrede sit påvirkningsfelt«, naturligvis ligesom Martynov overbevist om, at han »dermed komplicerede selve påvirkningen« (63). Kort sagt, man ser, at Martynov de facto reducerer socialdemokratiet til trade-unionisme, om end han naturligvis på ingen måde gør det, fordi han ikke vil socialdemokratiets vel, men simpelt hen fordi han har haft en smule for travlt med at uddybe Plekhanov i stedet for at gøre sig den ulejlighed at forstå Plekhanov.

Men lad os vende tilbage til vort emne. Vi har sagt, at en socialdemokrat, hvis han ikke blot i ord går ind for nødvendigheden af alsidig udvikling af proletariatets politiske bevidsthed, må »gå ud i alle befolkningsklasser«. Der melder sig spørgsmål: Hvordan skal det gøres? Har vi kræfter dertil? Er der jordbund for et sådant arbejde i alle de andre klasser? Vil det ikke betyde afvigelse eller føre til afvigelse fra klassestandpunktet? Lad os se nærmere på disse spørgsmål.

Vi må både som teoretikere, som propagandister, som agitatorer og som organisatorer »gå ud i alle befolknings-

klasser«. At socialdemokraternes teoretiske arbejde må tage sigte på alle særtræk ved de enkelte klassers sociale og politiske situation, er der ingen der betvivler. Men der gøres i denne henseende meget meget lidt, uforholdsmæssigt lidt i sammenligning med det arbejde, der anvendes på studiet af de forskellige sider ved fabriksstilværelsen. I komiteer og cirkler vil man møde folk, som endog fordyber sig i specialstudier af en eller anden jernproduktion, – men man vil næsten ingen eksempler finde på, at organisationernes medlemmer (som jo ofte af den ene eller anden grund er nødsaget til at trække sig ud af praktisk arbejde) beskæftiger sig specielt med at indsamle materiale om et eller andet aktuelt spørgsmål i vort sociale og politiske liv, som kunne give anledning til socialdemokratisk arbejde i andre samfundslag. Når talen er om den ringe skoling af flertallet af arbejderbevægelsens nuværende ledere, må man ikke undlade også at nævne skoling i denne henseende, eftersom den ligeledes er forbundet med den økonomistiske opfattelse af »snæver organisk forbindelse med den proletariske kamp«. Men hovedsagen er naturligvis *propagandaen og agitationen* i alle lag af folket. For den vesteuropæiske socialdemokrat lettes denne opgave ved folkemøder og sammenkomster, som *enhver* interesseret kommer til, og den lettes af parlamentet, hvor han taler for deputerede af *alle* klasser. Vi har hverken parlament eller forsamlingsfrihed, men vi kan ikke desto mindre arrangere møder med arbejdere, der ønsker at høre en *socialdemokrat*. Vi bør ligeledes kunne arrangere møder med repræsentanter for alle befolkningsklasser, der ønsker at høre en *demokrat*. For den, der i praksis glemmer, at »kommunisterne støtter enhver revolutionær bevægelse«, (61) og at vi derfor er forpligtet til *over for hele folket* at fremlægge og understrege de *generelt demokratiske opgaver* uden noget øjeblik at lægge skjul på vor socialistiske overbevisning, er ikke socialdemokrat. Den, der i praksis glemmer sine forpligtelser til at være *forrest af alle* til at opstille, skærpe og løse ethvert generelt demokratisk spørgsmål, er ikke socialdemokrat.

»Heri er alle afgjort enige!« – afbryder den utålmodige læser os – og den nye instruks for redaktionen af Rødtøjede Delo, som blev vedtaget af den sidste forbundskongres, siger direkte: »Som anledning til politisk propaganda

*) For eksempel dikterede Liebknecht under den fransk-prøjsiske krig et handlingsprogram for *hele demokratiet* – og Marx og Engels gjorde det samme i endnu højere grad i 1848.

og agitation bør tjene alle foreteelser og begivenheder i det sociale og politiske liv, der berører proletariatet enten direkte som en særlig klasse eller som *alle revolutionære kræfters fortrop i kampen for frihed*« (To kongresser, s. 17, vor kursivering). Ja, det er yderst sande og udmærkede ord, og vi skulle være fuldt tilfredse, hvis blot Rabotjeje Delo havde forstået dem, og *hvis det ikke side om side med disse ord sagde ting, der går på tværs af dem*. Det er jo ikke nok at betegne sig selv som »avantgarde«, som fortrop, man må også handle sådan, at *alle* de andre troppe ser og er nødt til at anerkende, at vi går foran. Og vi spørger læseren: Er da repræsentanterne for de øvrige troppe sådanne dumrianer, at de tror vi er »avantgarde«, blot vi siger ordet? Man forestille sig blot dette billede konkret. I en »trop« dannede russiske radikale eller liberale forfatningstilhængere kommer en socialdemokrat og siger: Vi er avantgarden; »vi står nu over for den opgave, hvordan vi så vidt muligt giver selve den økonomiske kamp politisk karakter«. En blot nogenlunde kløgtig radikal eller forfatningstilhænger (og der er mange kløgtige folk blandt russiske radikale og forfatningstilhængere) trækker bare på smilebåndet ved at høre sådan tale og siger (for sig selv, naturligvis, for han vil i de fleste tilfælde være en dreven diplomat): »Den er da lidt enfoldig, denne 'avantgarde'! Den forstår ikke engang, at det jo netop er os, det borgerlige demokratis førende repræsentanter, der har til opgave at give *selve* den økonomiske kamp politisk karakter. Ligesom hele det vesteuropæiske bourgeoisie vil jo da også vi gerne drage arbejderne ind i politik, *men netop kun en trade-unionistisk, og ikke en socialdemokratisk politik*. Arbejderklassens trade-unionistiske politik er netop arbejderklassens *borgerlige politik*. Og denne 'avantgarde's formulering af sin opgave er jo netop formuleringen af en trade-unionistisk politik! Lad dem derfor bare kalde sig socialdemokrater, så meget de lyster. Jeg er jo da ikke et barn, som hidser mig op over etiketter! Når bare de ikke retter sig efter disse skadelige, ortodokse dogmatikere, men giver dem, der ubevidst drager socialdemokratiet ind i trade-unionistiske baner, 'frihed til kritik'!«

Og det stille smil hos vor forfatningstilhænger forvandles til en homerisk latter, når han erfarer, at de socialdemokrater, der snakker om socialdemokratiet som avant-

garde, nu, da spontaneiteten har næsten fuldt herredømme i vor bevægelse, mest af alt frygter »undervurdering af det spontane element«, frygter for at undervurdere betydningen at den grå hverdagskamp fremadskriden i sammenligning med propagandaen for strålende og afrundede ideer, osv. osv.! En »fortrop«, der frygter, at bevidst orientering skal komme foran spontaneiteten, frygter for at fremsætte en dristig »plan«, som kan fremtvinge almindelig anerkendelse selv hos anderledes tænkende! Mon man ikke forveksler ordet fortrop med ordet bagtrop?

Tænk engang nærmere over følgende betragtning hos Martynov. Han siger på side 40, at Iskras afslørings-taktik er ensidig, at »hvor meget vi end udsår mistillid og had til regeringen, vil vi ikke nå vort mål, før det lykkes os at udvikle tilstrækkeligt aktiv social energi til at styrte den«. Dette er i parentes bemærket den os allerede velbekendte omsorg for at forøge massernes aktivitet og samtidig mindske ens egen aktivitet. Men det er ikke det, det nu drejer sig om. Martynov taler følgelig her om *revolutionær energi* (»til at styrte« regeringen). Og hvilken konklusion kommer han så til? Eftersom de forskellige samfundslag i normale tider uvægerligt følger hver sin vej, så er det »i betragtning heraf klart, at vi socialdemokrater ikke på én gang kan lede forskellige oppositionelle lags aktive virksomhed, ikke kan diktere dem et positivt handlingsprogram og ikke kan anvise dem, med hvilke midler de fra dag til dag skal kæmpe for deres interesser... De liberale lag skal nok selv tage sig af den aktive kamp for deres nærmest liggende interesser, således at de støder frontalt mod landets politiske regime« (41). Dermed gled Martynov, der begyndte med at tale om revolutionær energi og aktiv kamp for at styrte selvherskerdømmet, straks væk derfra over til faglig energi, til aktiv kamp for de nærmest liggende interesser! Det siger sig selv, at vi ikke kan lede studenternes, de liberales og andres kamp for deres »nærmest liggende interesser«, men det var jo heller ikke det, der var tale om, højtærede hr. økonomist! Der var tale om muligheden og nødvendigheden af forskellige samfundslags deltagelse i omstyrtelsen af selvherskerdømmet, og *denne* »aktive virksomhed af forskellige oppositionelle lag« ikke alene *kan* vi, men skal vi absolut lede, hvis vi ønsker at være »avantgarde«. At vore studenter, vort libe-

rale og andre »støder frontalt mod landets politiske regime«, vil ikke kun de selv sørge for – det vil først og fremmest politiet og selvherskerregeringens embedsmænd selv sørge for. Men, hvis »vi« vil være førende demokrater, må vi sørge for at lede folk, der egentlig kun er utilfredse med universitetsforhold, eller kun med semstvoforhold osv., ind på den tanke, at hele det politiske system ikke duer. Vi må påtage os den opgave at organisere en sådan alsidig politisk kamp under vort partis ledelse, sådan at alle oppositionelle lag kan yde og virkelig giver sig til efter evne at yde hjælp til denne kamp og til dette parti. Vi bør af de socialdemokratiske praktikere udvikle politiske ledere af en sådan art, at de er i stand til at lede alle udslag af denne alsidige kamp, er i stand til i det rette øjeblik, at »diktere et positivt handlingsprogram« både for de oprørte studenter, de utilfredse semstvofolk*), de harmfulde sekterere, de forfordelte folkeskolelærere etc. etc. Derfor er det en *aldeles urigtig* påstand af Martynov, at »vi i forhold til dem kun kan optræde i den negative rolle som afslørere af forholdene... Vi kan kun få deres forhåbninger til forskellige regeringskommissioner til at briste« (vor kursivering). Ved at sige dette viser Martynov, at han *ikke forstår et suk* af den revolutionære »avantgarde«s virkelige rolle. Og hvis læseren holder sig dette for øje, vil han forstå den *egentlige mening* med følgende ord, som Martynov slutter med: »Iskra er organ for den revolutionære opposition, som afslører vore tilstande, og fortrinsvis de politiske tilstande, for så vidt de kolliderer med alle mulige befolkningslags interesser. Vi derimod virker og vil fortsat virke for arbejderne sag i snæver organisk forbindelse med den proletariske kamp. Ved at indsnævre vort påvirkningsfelt, komplicerer vi selve påvirkningen« (63).

Den egentlige mening med denne konklusion er: Iskra

*) *Semstvo* – såkaldt lokal selvforvaltning i nogle af tsartidens europæiske guvernementer og ujesd'er (amter), indført 1864, sammensat hovedsagelig af adelige godsejere, desuden købmænd og storbønder. Semstvoerne skulle løse talrige opgaver, men mål og programmer f.eks. for skoler var fastsat af tsarregeringen. Semstvoerne tjente adelens og de besiddendes interesser. Efterhånden fremkom opposition og liberale strømninger inden for semstvoernes forskellige organer, hvad der fremkaldte strenge forholdsregler og forfølgelser mod de pågældende personer, navnlig læger, lærere, agronomer og statistikere (registerførere). – Red.

ønsker at *højne* arbejderklassens trade-unionistiske politik (som vore praktikere så ofte indskrænker sig til på grund af manglende forståelse, manglende skoling eller af overbevisning) til socialdemokratisk politik. Men Rabortjeje Delo ønsker at sænke den socialdemokratiske politik til en trade-unionistisk politik. Og samtidig betyder det over for alle og enhver, at dette er »fuldt forenelige standpunkter i den fælles sag« (68). O. sancta simpllitas! / helige enfold! /.

Lad os gå videre. Har vi mon kræfter til at dirigere vor propaganda og agitation ud til alle befolkningsklasser? Ja, naturligvis. Vore økonomister, som ikke sjældent er tilbøjelige til at benægte dette, ser bort fra det vældige skridt fremad, vor bevægelse har taget fra 1894 (cirka) til 1901. Som sande »khvostister« / »folk i bagtroppen« / lever de ofte i forestillinger fra en længst forsvunden periode i bevægelsens begyndelse. Dengang havde vi virkelig forbløffende få kræfter, dengang var det naturligt og logisk at beslutte fuldt ud at gå ind i arbejdet blandt arbejderne og skarpt fordømme enhver afvigelse herfra, dengang bestod hele opgaven i at få fodfæste i arbejderklassen. Nu er en gigantisk masse kræfter draget ind i bevægelsen, alle de bedste repræsentanter for den unge generation i de dannede klasser kommer til os, overalt, alle steder i provinsen sidder der nødtvungent folk, som allerede har deltaget eller gerne vil deltage i bevægelsen, folk, som tiltrækkes af socialdemokratiet (mens man i 1894 kunne tælle de russiske socialdemokrater på fingrene). En af vor bevægelses politiske og organisatoriske hovedmangler er, at vi *ikke formår* at beskæftige alle disse kræfter, at give alle et egnet arbejde (vi skal komme nærmere ind på dette i det følgende kapitel). Det uhyre flertal af disse kræfter er aldeles uden mulighed for at »gå ud til arbejderne«, således at der slet ikke kan være tale om fare for at aflede kræfter fra vor hovedopgave. Men for at give arbejderne virkelig alsidig og levende politisk viden er det nødvendigt at have »vore egne folk«, socialdemokrater, alle vegne i alle samfundslag, i alle stillinger, der giver mulighed for at kende de indre drivfjedre i vort statsapparat. Og sådanne folk behøves ikke blot i propagandistisk og agitatorisk, men endnu mere i organisatorisk henseende.

Er der grundlag for virksomhed i alle befolkningsklas-

ser? Den, der ikke kan se det, hans bevidste orientering kan igen ikke følge trop med den spontane rejsning i masserne. Arbejderbevægelsen har fremkaldt og fremkalder stadig utilfredshed hos nogle, håb om støtte til oppositionen hos andre og erkendelse af selvherskerdømmets umulighed og dets uundgåelige sammenbrud hos atter andre. Vi ville kun i ord være »politikere« og socialdemokrater (som det meget, meget ofte forekommer i virkeligheden), hvis vi ikke erkendte, at vi skal udnytte ethvert udslag af utilfredshed og samle og bearbejde alle spirer til protest, hvor spæde de end er. For slet ikke at tale om, at hele den milliontallige masse af arbejdende bønder, hjemmearbejdere, småhåndværkere etc. altid begærligt lytter til en hvilken som helst nogenlunde kyndig socialdemokrat. Kan man måske pege på blot én befolkningsklasse, hvori der ikke findes folk, grupper og cirkler, der er utilfredse med retsløsheden og vilkårligheden, og som derfor er modtagelige for en socialdemokrats agitation som udtryk for de mest påtrængende generelt demokratiske behov? Den, der vil gøre sig konkret forestilling om den politiske agitation, som en socialdemokrat skal føre i *alle klasser* og befolkningslag, vil vi imidlertid henvisse til *politiske afsløringer* i dette ords videste betydning som det vigtigste (men naturligvis ikke det eneste) middel i denne agitation.

»Vi må«, skrev jeg i artiklen *Hvad Skal Man Begynde Med?* (Iskra, nr. 4, maj 1901), som vi senere skal tale indgående om, »i alle nogenlunde bevidste lag af befolkningen vække en lidenskab for *politiske afsløringer*. Man skal ikke lade sig genere af, at de politisk afslørende røster nu er så svage, sjældne og forsagte. Årsagen hertil er så langt fra den udbredte affinden sig med politiets vilkårlighed. Årsagen er den, at de folk, der kan afsløre og er parat til det, ikke har nogen talerstol, hvorfra de kan tale, ikke nogen tilhørerskare, der lytter lidenskabeligt, og som opmuntrer talerne, at de ikke noget sted i folket øjner en kraft, som det er umagen værd at vende sig til med klager over den »almægtige« russiske regering... Vi er nu i stand til og forpligtet til at sørge for en talerstol til afsløring af den tsaristiske regering fra hele folket, en sådan talerstol må være et socialdemokratisk blad«*).

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 10-11, russ. – *Red.*

Netop en sådan ideel tilhørerskare for politiske afsløringer er arbejderklassen, som frem for alt og mest af alt har behov for alsidig og levende politisk viden, og som bedst af alle er i stand til at omsætte denne viden i aktiv kamp, selv om den ikke skulle stille nogen form for »håndgribelige resultater« i udsigt. Men en talerstol for afsløringer fra hele folket kan kun være et landsomfattende russisk blad. »I det moderne Europa er en bevægelse, der skal fortjene betegnelsen politisk, utænkelig uden et politisk organ«, og Rusland hører i denne henseende utvivlsomt til det moderne Europa. Pressen er for længst blevet en magtfaktor hos os, ellers ville regeringen ikke have ofret titusinder af rubler på at bestikke den og på at støtte diverse personer som Katkov og Mesjtjerskij. Og det er ingen nyhed i selvherskerdømmet Rusland, at den illegale presse har gennembrudt censurens barrierer og *tvunget* de legale og konservative aviser til at omtale den åbent. Sådan var det i 70'erne og selv i 50'erne. Og hvor mange gange dybere og bredere er ikke nu de folkelag, der er indstillet på at læse den illegale presse og af den lære, »hvordan man skal leve og hvordan man skal dø«, for at benytte et udtryk af en arbejder i et brev til Iskra (nr. 7). (62) Politiske afsløringer er netop en krigserklæring til *regeringen*, på samme måde som økonomiske afsløringer erklærer fabrikanter krig. Og denne krigserklæring har des større moralsk betydning, jo bredere og kraftigere afsløringskampagnen er, jo talrigere og jo mere resolut den sociale *klasse* er, som *erklærer krigen for at begynde krigen*. Politiske afsløringer er derfor allerede i sig selv et af de stærkeste midler til *opløsning* af fjendens front, et middel til at fravryste fjenden hans tilfældige eller midlertidige forbundsfæller, et middel til at så fjendskab og mistillid blandt selvherskerdømmets faste parthavere.

I vor tid kan kun et parti, der virkelig *organiserer* afsløringer fra *hele folket*, blive de revolutionære kræfters avantgarde. Men dette udtryk »hele folket« har et meget stort indhold. Det store flertal af de afslørere, som ikke tilhører arbejderklassen (og for at blive avantgarde må man netop drage andre klasser til sig), er nøgterne politikere og koldblodige, praktiske folk. De ved udmærket, at det ikke er helt ufarligt at »beklage sig« over selv en lavtstående embedsmand, for slet ikke at tale om den

»almægtige« russiske regering. Og de vil kun henvende sig til os med en klage, når de ser, at klagen faktisk er i stand til at gøre virkning, at vi repræsenterer en *politisk kraft*. For i udenforståendes øje at blive en sådan kraft må vi arbejde meget og hårdnakket på at højne vor bevidste orientering, initiativrigdom og energi, hertil er det ikke nok at forsyne bagtroppens teori og praksis med etiketten »fortrop«.

Men hvis vi skal påtage os organiseringen af afsløringer af regeringen, sådan at de virkelig kommer fra hele folket, hvori kommer da vor bevægelses klassekarakter til udtryk? – vil den mere ivrige end kloge tilhænger af »snæver organisk forbindelse med den proletariske kamp« spørge os, og sådan spørges der allerede. Jo, netop i, at det er os, socialdemokraterne, som organiserer disse afsløringer fra hele folket, i at belysningen af alle de spørgsmål, der rejses i agitationen, vil blive givet i konsekvent socialdemokratisk ånd uden nogen som helst indrømmelser til tilsigtede eller utilsigtede forvrængninger af marxismen, i at denne alsidige politiske agitation vil blive ført af et parti, som skaber ét uadskilleligt hele både af stormløbet mod regeringen i hele folkets navn, af den revolutionære opdragelse af proletariatet med samtidig bevarelse af dets politiske selvstændighed og af ledelsen af arbejderklassens økonomiske kamp, udnyttelsen af de spontane sammenstød mellem den og dens udbyttere, sammenstød, som rejser flere og flere lag af proletariatet og drager dem over i vor lejr!

Men et af økonomismens mest karakteristiske træk er netop, at den ikke forstår denne sammenhæng, ja, mere end det: dette sammenfald af proletariatets mest vitale behov (alsidig politisk opdragelse gennem politisk agitation og politiske afsløringer) med den generelt demokratiske bevægelses behov. Manglen på forståelse ytrer sig ikke alene i fraser à la Martynov, men også i meningsmæssigt tilsvarende påberåbelser af et påstået klassestandpunkt. Se f.eks., hvordan forfatterne til det økonomistiske brev i Iskra nr. 12 udtrykker sig herom*): »Den samme grundfejl

*) På grund af pladsmangel i Iskra har det ikke været os muligt udføreligt at besvare dette for økonomisterne yderst karakteristiske brev. Vi var meget glade for dets fremkomst, eftersom snakken om inkonsekvens

ved Iskra (overvurdering af ideologien) er årsag til dets inkonsekvens i spørgsmål, der angår socialdemokratiets forhold til de forskellige samfundsklasser og retninger. Efter at Iskra gennem teoretiske udredninger« (og ikke ved, at »partiets opgaver vokser, samtidig med at partiet vokser...«) »har løst opgaven: ufortøvet overgang til kamp mod absolutismen, og formodentlig så føler, hvor vanskelig denne opgave er for arbejderne under tingenes nuværende tilstand...« (og ikke blot føler, men udmærket ved, at denne opgave forekommer arbejderne mindre vanskelig, end den forekommer de økonomistiske intellektuelle barnepiger, for arbejderne er endog parat til at slås for krav, der med den uforglemmelige Martynovs sprogbrug ikke stiller nogen som helst »håndgribelige resultater« i udsigt)... »men ikke har tålmodighed til at vente på, at arbejderne samler yderligere kræfter til denne kamp, begynder Iskra at søge forbundsfæller i de liberales og intelligensens rækker...«.

Ja, ja, vi har virkelig for længst tabt al tålmodighed til at »vente på« den velsignede tid, som så uendeligt længe er blevet os lovet af alle hænder »forsonere«, da vore økonomister hører op med at vælte *deres egen* tilbageståenhed over på arbejderne og med at undskylde deres egen mangel på energi med påstået mangel på styrke hos arbejderne. Vi spørger vore økonomister: Hvori skal »arbejdernes samling af kræfter til denne kamp« bestå? Er det ikke indlysende, at det må være i den politiske opdragelse af arbejderne, i afsløring over for dem af *alle* sider af vort nederdrægtige selvherskerdømme? Og er det ikke klart, at *netop til dette arbejde* behøver vi »forbundsfæller i de liberales og intelligensens rækker«, som er parat til at gøre os delagtige i afsløringer af det politiske felttog mod semst-vofolkene, lærerne, statistikerne, studenterne osv.? Er det da så svært virkelig at forstå denne vidunderligt »sindrige mekanik«? Har da ikke helt siden 1897 P. B. Akselrod belært jer om, at »arbejdet med at vinde tilhængere og direkte eller indirekte forbundsfæller for de russiske socialdemokrater i de ikke-proletariske klasser afgøres først og

i Iskras klassestandpunkt for længst er nået til os fra de forskellige sider, og vi kun har søgt en passende lejlighed eller et formuleret udtryk for den gængse anklage for at svare derpå. Vi plejer at besvare angreb, ikke med forsvar, men med modangreb.

fremmest og hovedsageligt af karakteren af propagandavirkningsheden i proletarietets eget miljø? (63) Men Martynov'erne og andre økonomister vedbliver alligevel at forestille sig sagen, som om arbejderne til *en begyndelse* »gennem økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og regeringen« skal samle kræfter (til trade-unionistisk politik), og først *derpå* »gå over« – formodentlig fra trade-unionistisk »opdragelse til aktivitet« til socialdemokratisk aktivitet!

»I sin søgen,« fortsætter økonomisterne, »går Iskra ofte bort fra klassestandpunktet, udviser klassemodsatningerne og sætter den fælles utilfredshed med regeringen i forgrunden, skønt årsagerne til og graden af denne utilfredshed er yderst forskellige hos 'forbundsfællerne'. Sådan er f.eks. Iskras holdning til semstvoen...« Iskra siges at have »lovet adelen, som ikke tilfredsstilles af regeringens almisser, arbejderklassens hjælp, uden i denne forbindelse med ét ord at nævne klassestriden mellem disse befolkningslag«. Hvis læseren vil se efter i artiklerne Selvherskerdømmet og Semstvoen (Iskra nr. 2 og 4), (64) som brevets forfattere *formodentlig* taler om, vil han finde, at disse artikler*) behandlede *regeringens* holdning til den »stænderbureaukratiske semstvos spage agitation« og til »selv de besiddende klassers selvstændige virksomhed«. Det siges i artiklen, at arbejderen ikke kan se med ligegyldighed på regeringens kamp mod semstvoen, og semstvofolkene opfordres til at lægge den spage tale til side og udtale sig fast og skarpt, når det revolutionære socialdemokrati rejser sig i hele sin styrke mod regeringen. Hvad er det, brevets forfattere her er uenige i? – det vides ikke. Tror de mon, at arbejderen »ikke vil forstå« ordene »besiddende klasser« og »stænderbureaukratisk semstvo«? – at det *puf*, semstvofolkene får til at gå over fra spage til skarpe ord, er en »overvurdering af ideologien«? Bilder de sig mon ind, at arbejderne kan »samle kræfter« til kamp mod absolutismen, hvis de ikke kender *også* absolutismens holdning til semstvoen? Alt dette forbliver ligeledes ukendt. Kun én ting er klar: at forfatterne har meget tåge-

*) Og ind imellem disse artikler offentliggjordes (Iskra nr. 3) en artikel specielt om klassemodsatningerne i landsbyerne hos os. (Se Samlede Værker, 5. udg. bd. 4, s. 429-437, russ. – Red.)

de forestillinger om socialdemokratiets politiske opgaver. Endnu tydeligere fremgår det af deres frase: »Den samme holdning« (dvs. en holdning der også »udviser klassemodsatningerne«) »har Iskra også til studenterbevægelsen«. I stedet for at opfordre arbejderne til i offentlige demonstrationer at erklære, at den virkelige kilde til vold, udskejelser og overgreb ikke er studenterne, men den russiske regering (Iskra nr. 2*), skulle vi formodentlig have bragt en kommentar i Rabotjaja Mysl's ånd! Og sådanne tanker udtrykkes af socialdemokrater i efteråret 1901, efter februar- og martsbegivenhederne, på tærsklen til nye studenterrejsninger, som afslører, at også på dette område iler den »spontane« protest mod selvherskerdømmet *forud* for den bevidste ledelse af bevægelsen fra socialdemokratiets side. Arbejdernes spontane ønske om at gå i brechen for studenterne, som mishandles af politi og kosakker, iler forud for den socialdemokratiske organisations bevidste virksomhed!

»Samtidig«, fortsætter brevets forfattere, »fordømmer Iskra i andre artikler skarpt ethvert kompromis og går eksempelvis ind for guesdisternes intolerante optræden«. Vi vil anbefale de folk, der så selvsikkert og så letsindigt plejer at erklære om uoverensstemmelser blandt vor tids socialdemokrater, at disse uoverensstemmelser er uvæsentlige og ikke berettiger til splittelse, at overveje disse ord grundigt. Kan mennesker, som siger, at vi endnu har gjort forbløffende lidt for at klarlægge selvherskerdømmets fjendtlige holdning til de forskelligste klasser og at gøre arbejderne bekendt med oppositionen mod selvherskerdømmet i de forskelligste lag, og mennesker, som heri ser et kompromis, åbenbart et kompromis med teorien om »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«, arbejde frugtbart inden for samme organisation?

Vi har talt om nødvendigheden af i anledning af fyrreåret for bondefrigørelsen (nr. 3)**) at føre klassekampen ud i landsbyen og om selvforvaltningens uforenelighed med selvherskerdømmet i anledning af Vittes hemmelige notat (nr. 4), vi har i anledning af den nye lov angrebet godsejernes feudalisme, og regeringen, som tjener dem (nr. 8)***),

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 391-396, russ. – Red.

***) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 429-437, russ. – Red.

****) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 87-92, russ. – Red.

og vi har hilst den illegale semstvo-kongres, og opmuntret semstvofolkene til at ophøre med underdanige bønsskrifter og gå over til kamp (nr. 8)*), vi har opmuntret studenterne, som er ved at begynde at forstå nødvendigheden af politisk kamp og er ved at gå over hertil (nr. 3), og samtidig har vi hudflettet den »grove mangel på forståelse« som tilhængerne af en »ren studenterbevægelse« har afsløret ved at opfordre studenterne til ikke at deltage i gadedemonstrationer (nr. 3. i anledning af opråbet fra Moskva-studenternes eksekutivkomité af 25. februar), vi har afsløret de »meningsløse drømmerier« og det »forløjede hykleri«, som findes hos de liberale rævepelse ved bladet *Rossija* (65) (nr. 5) og samtidig fremhævet raseriet hos regeringens rakkerknægte, som har »overfaldet fredelige skribenter, gamle professorer, forskere og kendte liberale semstvofolk« (nr. 5, *Politioverfaldet på Litteraturen*), (66) vi har afsløret den virkelige betydning af programmet for »statsforsorg til bedring af arbejdernes levevilkår« og fremhævet den »værdifulde indrømmelse«, at »det er bedre ved forandringer ovenfra at forebygge den slags krav nedefra, end at afvente kravene« (nr. 6)**) vi har opmuntret de protesterende statistikere (nr. 7) og er gået i rette med de statistikere, der optrådte som strejkebrydere (nr. 9). (67) Den, der i denne taktik ser en udviskning af proletarietets klassebevidsthed og et *kompromis med liberalismen*, han afslører derved, at han absolut ikke forstår den egentlige betydning af Credo-programmet og de facto *gennemfører netop dette program*, hvor meget han så end forkaster det! Fordi han *derved* trækker socialdemokratiet over til den »økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen« og *kapitulerer over for liberalismen*, idet han afstår fra at blande sig aktivt i *ethvert* »liberalt« spørgsmål og at definere *sin egen*, socialdemokratiske holdning til spørgsmålet.

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 93-94, russ. – *Red.*

**) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 78 og 79, russ. – *Red.*

f) Endnu engang »bagvaskerne«, endnu engang »mystifikatorerne«

Disse elskværdige ord stammer, som læseren vil huske, fra Rabotjeje Delo, som på denne måde svarer på vor anklage mod det for »indirekte beredelse af jordbunden for arbejderbevægelsens forvandling til redskab for det borgerlige demokrati«. I sin enfoldighed har Rabotjeje Delo fundet ud af, at denne anklage ikke er andet end et polemisk udfald: Her har, hedder det, disse ondskabsfulde dogmatikere bestemt sig til at sige os alle mulige ubehageligheder, og hvad kan vel være mere ubehageligt end at optræde som redskab for det borgerlige demokrati? Og så trykkes der et »dementi« med fed skrift: »fuldstændig ubesmykket bagvaskelse« (*To Kongresser*, s. 30), »mystifikation« (s. 31), »maskerade« (s. 33). Ligesom Jupiter vredes Rabotjeje Delo (skønt det har meget ringe lighed med Jupiter), netop fordi bladet har uret, og viser ved sine overilede skældsord sin mangel på evne til at sætte sig ind i modstandernes tankegang. Og der behøves dog ikke megen eftertanke for at forstå, hvorfor ethvert knæfald for spontaneiteten i massebevægelsen, enhver reduktion af den socialdemokratiske politik til trade-unionistisk politik netop er beredelse af jordbunden for arbejderbevægelsens forvandling til redskab for det borgerlige demokrati. Den spontane arbejderbevægelse er i sig selv kun i stand til at skabe (og vil uvægerligt skabe) trade-unionisme, men når arbejderklassen fører trade-unionistisk politik, så fører den netop borgerlig politik. At arbejderklassen deltager i den politiske kamp, ja selv i den politiske revolution, gør endnu ikke på nogen måde dens politik til socialdemokratisk politik. Det vil Rabotjeje Delo vel ikke benægte? Vil bladet mon endelig åbent og uden omsvøb over for alle gøre rede for sin opfattelse af det internationale og det russiske socialdemokratiske presserende problemer? – Ak nej, noget sådant vil aldrig falde det ind, eftersom det stædigt holder sig til den metode, som man kunne benævne ikke-metoden. Jeg er ikke mig, hesten er ikke min, jeg er ikke kusk. Vi er ikke økonomister, Rabotjaja Mysl er ikke økonomisme, der findes overhovedet ikke økonomisme i Rusland. Det er en enestående behændig og fiffig metode, som kun har den lille ulempe, at organer, der praktiserer

den, plejer at blive behæftet med øgenavnet »Brug mig til alt«.

For Rabotjeje Delo tager det sig ud, som om borgerligt demokrati i Rusland i det hele taget er et »fantasifoster« (To Kongresser, s. 32)*). Hellige enfold! Ligesom strudsen gemmer de hovedet under vingen og tror, at så forsvinder alle omgivelser. Den række liberale skribenter, som hver måned udbasunerer deres triumf over marxismens opløsning og ligefrem udslettelse: rækken af liberale blade (St. Peterburgskije Vedomosti (68), Russkije Vedomosti (69) og mange andre), som opmuntrer de liberale, der vil bibringe arbejderne Brentanos opfattelse af klassekampen (70) og den trade-unionistiske opfattelse af politik, hele den vrimmel af marxismens kritikere, hvis virkelige tendenser blev afsløret så klart af Credo, og hvis litterære kram er de eneste varer, der cirkulerer told- og afgiftsfrit i Rusland, genoplivelsen af revolutionære *ikke*-socialdemokratiske retninger, især efter begivenhederne i februar og marts, – alt dette skulle være fantasifostre! Alt dette har ikke noget som helst med borgerligt demokrati at gøre!

Ligesom forfatterne til det økonomistiske brev i Iskra nr. 12 burde Rabotjeje Delo »tænke lidt over, hvorfor disse forårsbegivenheder fremkaldte en sådan opblomstring af revolutionære ikke-socialdemokratiske retninger i stedet for at fremkalde en forstærkelse af socialdemokratiets autoritet og prestige? – Fordi vi ikke viste os på højde med opgaven, fordi arbejdermassernes aktivitet viste sig at være større end vor aktivitet, fordi vi ikke rådede over tilstrækkeligt skolede revolutionære ledere og organisatorer, som havde tilstrækkeligt kendskab til stemningen i alle oppositionelle lag, og som kunne stille sig i spidsen for bevægelsen forvandle den spontane demonstration til en politisk, udvide dens politiske karakter osv. Under sådanne

*) Her henvises også til »de konkrete russiske betingelser, der skæbnebestemt driver arbejderbevægelsen ind på den revolutionære vej«. De folk vil ikke forstå, at arbejderbevægelsens revolutionære vej ikke uden videre behøver at være den socialdemokratiske vej! Hele det vesteuropæiske bourgeoisie »drev« jo under enevælden bevidst arbejderne ind på den revolutionære vej. Vi socialdemokrater kan imidlertid ikke stille os tilfreds med dette. Og hvis vi på den ene eller anden måde reducerer den socialdemokratiske politik til spontan, trade-unionistisk politik, spiller vi netop derved det borgerlige demokratis spil.

betingelser vil vor sakken bagud uvægerligt blive udnyttet at mere bevægelige, mere energiske revolutionære ikke-socialdemokrater, og hvor opofrende og energisk arbejderne end sloges med politi og militær, hvor revolutionært de end optrådte, udgjorde de kun en styrke, der støttede disse revolutionære, udgjorde det borgerlige demokratis bagtrop og ikke en socialdemokratisk fortrop. Tag det tyske socialdemokrati, fra hvilket vore økonomister kun vil overtage dets svage sider. Hvoraf kommer det, at der *ikke foregår en eneste* politisk begivenhed i Tyskland, uden at den medfører stadig voksende forstærkelse af socialdemokratiets autoritet og prestige? Det kommer af, at socialdemokratiet altid befinder sig foran alle andre i den mest revolutionære vurdering af begivenheden og i forsvaret af enhver protest mod vilkårlighed. Det lader sig ikke lulle i søvn af overvejelser om, hvordan den økonomiske kamp vil drive arbejderne ind på spørgsmålet om deres retsløshed, og at de konkrete betingelser skæbnebestemt driver arbejderbevægelsen ind på den revolutionære vej. Det blander sig i alle spørgsmål på alle områder af det sociale og politiske liv, både i spørgsmålet om /kejser/ Wilhelms nej til at anerkende borgmestre fra det borgerlige Fremskridtsparti (det er endnu ikke lykkedes vore økonomister at belære tyskerne om, at dette i virkeligheden er et kompromis med liberalismen!), og i spørgsmålet om lovgivning mod »utugtige« skrifter og billeder, i spørgsmålet om regeringsindflydelse på valg af professorer osv. osv. Overalt er de foran alle andre, puster til den politiske utilfredshed i alle klasser, sætter skub i de søvnige, trækker de efterblevne med frem og leverer alsidigt materiale til udvikling af proletariets politiske bevidsthed og politiske aktivitet. Og resultatet er, at selv socialismens bevidste modstandere får respekt for den fremskredne politiske kæmper, og det hænder ikke sjældent, at et vigtigt dokument, ikke blot fra bourgeoisie, men endog fra bureaukratiets og hoffets kredse på mirakuløs vis havner i / det socialdemokratiske blad / Vorwärts' redaktionskontor.

Heri ligger forklaringen på den tilsyneladende »modsigelse«, som i den grad overstiger Rabotjeje Delo's fatteevne, at det kun kan vråde sine hænder og råbe »maske-rade«! Man forestille sig blot: Vi, Rabotjeje Delo, stiller arbejderne *massebevægelse i første række* (og trykker det

med fed skrift), vi advarer alle og enhver mod at undervurdere det spontane elements betydning, vi vil give selve, *selve, selve* den økonomiske kamp politisk karakter, vi ønsker at være i snæver og organisk forbindelse med den proletariske kamp! Og så siger man til os, at vi bereder jordbunden for omdannelse af arbejderbevægelsen til redskab for det borgerlige demokrati. Og hvem er det, der siger det? Folk, som går på »kompromis« med liberalismen, blander sig i ethvert »liberalt« spørgsmål (hvilken mangel på forståelse af den »organiske forbindelse med den proletariske kamp«!) og vier både studenterne og tilmed (oh rædsel!) semstvoerne så stor opmærksomhed! Folk, der i det hele taget ønsker at bruge en (i sammenligning med økonomisterne) meget høj procent af deres kræfter på virksomhed blandt de ikke-proletariske lag af befolkningen! Er det da ikke en »maskerade«?

Stakkels Rabotjeje Delo! Vil det mon engang med tiden finde ud af denne sindrige mekanik?

IV

Dilettanteri*) hos økonomister og organisation hos revolutionære

Rabotjeje Delo's ovenfor behandlede påstande om, at den økonomiske kamp er det videst anvendelige middel for den politiske agitation, at det nu er vor opgave at give selve den økonomiske kamp politisk karakter osv., er udtryk for en indsnævret opfattelse af såvel vore politiske som vore *organisatoriske* opgaver. Til »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen« er der overhovedet ikke brug for en alrussisk centraliseret organisation – og den kan derfor heller ikke udvikle sig i en sådan kamp – en organisation, som forener til ét fælles fremstød ethvert udslag af politisk opposition, protest og harme, en organisation, bestående af professionelle revolutionære, og som ledes af politiske førere, kendt af hele folket. Og det er forståeligt nok. Enhver institutions organisatoriske karakter er naturligt og uundgåeligt bestemt af indholdet i institutionens virksomhed. Derfor sanktionerer og legaliserer Rabotjeje Delo med sine ovenfor behandlede påstande ikke blot snæverheden i den politiske virksomhed, men også snæverheden i det organisatoriske arbejde. Her som altid er bladet et organ, hvis bevidste orientering melder pas over for spontaneiteten. Samtidig er knæfaldet for de spontant opstående organisationsformer og den manglende

*) Lenin bruger ordet *kustarnitjestvo*, afledt af ordet *kustar*: en håndværker, der arbejder hjemme, primitivt, og hvis produkter nærmest kan betegnes som husflid. Betegnelsen for denne arbejdsmåde, *kustarnitjestvo*, er i det følgende oversat ved *dilettanteri* og *kustar* ved *dilettant*. – Red.

erkendelse af, hvor primitivt og snævert vort organisatoriske arbejde er, og hvilke dilettanter vi endnu er på dette vigtige område – denne manglende erkendelse, siger jeg, er en virkelig sygdom i vor bevægelse. Det er selvfølgelig ikke en forfaldssygdom, men en vækstsygdom. Men netop nu, da en bølge af spontan harme så at sige overskyller os, bevægelsens ledere og organisatorer, er det særlig nødvendigt at føre den mest uforsonlige kamp mod ethvert forsvær for tilbagestående, mod enhver legalisering af snæverhed på dette område, det er særlig nødvendigt at indpode uvilje mod det hos os herskende *dilettanteri* og urokkelig vilje til at gøre sig fri af det i enhver, der deltager i det praktiske arbejde, ellers som blot står i begreb med at tage det op.

a) Hvad er dilettanteri?

Lad os prøve at besvare dette spørgsmål med et lille billede af en typisk socialdemokratisk cirkels virksomhed i årene 1894-1901. Vi har allerede peget på den udbredte begejstring for marxismen hos den studerende ungdom i denne periode. Denne begejstring gjaldt naturligvis mindre marxismen som teori end marxismen som svar på spørgsmålet: Hvad må der gøres?, som appel om at drage i felten mod fjenden. Og de nye krigere drog i felten med forbløffende primitiv udrustning og forberedelse. I en mængde tilfælde var der endda næsten ingen udrustning og så at sige ingen forberedelse. De drog i kamp som bønderne fra ploven, blot bevæbnet med en kølle. En studentercirkel, uden nogen forbindelse med de gamle ledere i bevægelsen, uden nogen forbindelse med cirkler andre steder i landet eller endog i andre dele af byen (eller ved andre læreanstalter), uden nogen organisering af det revolutionære arbejdes enkelte dele, uden nogen systematisk plan for virksomheden inden for en nogenlunde betydelig periode optager forbindelse med arbejdere og går til værket. Cirklen udfolder efterhånden mere og mere omfattende propaganda og agitation og påkalder alene ved sin optræden sympati hos temmelig brede arbejderlag og sympati hos en vis del af det dannede selskab, som skaffer penge og stiller stadig nye grupper af unge til »komiteen«s rådighed. Komiteens

(eller kampforbundets) tiltrækning vokser, rammerne for dens virksomhed udvides, og den udvider denne virksomhed ganske spontant: De samme mennesker, som et år eller nogle måneder tidligere optrådte i studentercirkler og drøftede spørgsmålet: Hvilken vej skal vi gå?, og som knyttede og opretholdt forbindelse med arbejdere, fremstillede og udsendte flyveblade, optager nu forbindelse med andre grupper af revolutionære, skraber litteratur sammen, tager fat på udgivelsen af en lokal avis, begynder at snakke om at arrangere demonstrationer og går til sidst over til åbne krigshandlinger (idet disse åbne krigshandlinger alt efter omstændighederne kan være det første agitationsflyveblad, det første nummer af et blad eller den første demonstration). Og sædvanligvis fører den første begyndelse til disse aktioner øjeblikkeligt totalt sammenbrud med sig. Øjeblikkeligt og totalt netop fordi disse krigshandlinger ikke var resultat af en systematisk, forudgennemtænkt og skridt for skridt forberedt plan for en lang og hårdnakket kamp, men simpelt hen en spontan udvikling af det traditionelt udførte cirkelarbejde, fordi politiet naturligvis næsten altid kendte alle de vigtigste ledere i den lokale bevægelse som folk, der havde »gjort sig bemærket« allerede i studentertiden, og kun afventede det mest belejlige tidspunkt for razziaen, mens det bevidst gav cirklen lov til at vokse og udfolde sig tilstrækkeligt, så man havde et håndgribeligt corpus delicti, og med vilje lod politiet altid nogle af sine kendinge blive på fri fod til »fortsat avl« (som det hedder med et teknisk udtryk, der mig bekendt anvendes både af vore egne og af gendarmerne). En sådan krig kan kun sammenlignes med et felttog af køllebevæbnede bønderskarere mod moderne tropper. Og man må blot undres over livskraften i bevægelsen, som bredte sig, voksede og vandt sejre på trods af de kæmpendes fuldstændige mangel på forberedelse. Ganske vist var udrustningens primitivitet, set fra et historisk synspunkt, ikke blot uundgåelig i begyndelsen, men *endog logisk* som en af betingelserne ved den omfattende hvervning at medkæmpere. Men så snart de alvorlige krigshandlinger begyndte (og de begyndte i realiteten allerede med sommerstrejkerne 1896), begyndte manglerne ved vor kamporganisation at blive mere og mere følelige. Efter at regeringen i første omgang var blevet forskrækket og havde begået en række

fejl (som f.eks. henvendelsen til offentligheden med beskrivelse af socialisternes ugeringer eller forvisningen af arbejdere fra hovedstæderne til industricentre i provinsen), tilpassede den sig hurtigt de nye kampvilkår og formåede at placere sine med alle moderne midler udrustede afdelinger af provokatører, spioner og gendarmere på de rette steder. Politioverfaldene gentog sig efterhånden så hyppigt, omfattede så stor en mængde personer og fejede de lokale cirkler så fuldstændigt rene, at arbejdermassen bogstaveligt talt mistede alle sine ledere, bevægelsen antog en utroligt springende karakter, og nogen som helst kontinuitet og sammenhæng i arbejdet kunne ikke etableres. Den forbløffende splittethed blandt de lokale aktivister, cirklernes tilfældige sammensætning, den manglende skoling og snævre horisont i teoretiske, politiske og organisatoriske spørgsmål var det uundgåelige resultat af de beskrevne vilkår. Det gik så vidt, at arbejderne visse steder på grund af vor mangel på udholdenhed og konspiration er præget af mistillid til intelligensen og har fjernet sig fra den: De intellektuelle, siger de, fører ved deres letsindighed til massearrestationer!

At dette dilettanteri til sidst begyndte at føles som en sygdom af alle tænkende socialdemokrater, ved enhver med et bare nogenlunde kendskab til bevægelsen. Men for at læseren, som ikke kender den, ikke skal tro, at vi kunstigt »konstruerer« et særligt stadium eller en særlig sygdom i bevægelsen, vil vi påkalde et allerede én gang anført vidne. Vi håber, man ikke vil tage os et langt citat ilde op.

»Hvis den gradvise overgang til mere omfattende praktisk virksomhed«, – skriver B-v i *Rabotjeje Delo*, nr. 6 – »en overgang, som er direkte afhængig af den almindelige overgangstid, den russiske arbejderbevægelse gennemlever, er et karakteristisk træk... så er der også et andet ikke mindre interessant træk i den russiske arbejderrevolutions almindelige mekanisme. Vi henlyder til den *almindelige mangel på handledygtige revolutionære kræfter**) som mærkes ikke bare i Petersborg, men i hele Rusland. Med den almindelige opblomstring i arbejderbevægelsen, med den almindelige udvikling i arbejdermasserne, med de stadig hyppigere tilfælde af

strejker, med arbejdernes stadig mere åbne massekamp, der forstærker regeringens forfølgelser, arrestationerne, forvisningerne og udvisningerne, bliver denne *mangel på højt kvalificerede revolutionære kræfter stadig mere mærkbar og er utvivlsomt ikke uden indflydelse på bevægelsens dybde og almindelige karakter*. Mange strejker foregår uden stærk og direkte medvirken af revolutionære organisationer... der mærkes en mangel på agitationsblade og illegal litteratur... arbejdercirklerne står uden agitatorer... Ved siden af dette bemærkes en stadig knaphed på penge. Kort sagt: *Arbejderbevægelsens vækst går hurtigere end de revolutionære organisationers vækst*. Den forhåndenværende bestand af aktive revolutionære er alt for ubetydelig til i sine hænder af kunne koncentrere indflydelsen på hele den oprørte arbejdermasse og til at kunne give alle revolverterne blot et anstrøg af samlet optræden og organisation... De enkelte cirkler, de enkelte revolutionære er ikke samlede, ikke forenede, udgør ikke en enig, stærk og disciplineret organisation med planmæssigt udviklede dele«... Og efter at have udviklet videre, at den øjeblikkelige fremkomst af nye cirkler i stedet for de sønderslåede »kun beviser bevægelsens livskraft... men endnu ikke beviser tilstedeværelsen af det fornødne antal fuldt anvendelige revolutionære aktivister«, konkluderer forfatteren: »Den manglende praktiske skoling af de revolutionære i Petersborg ytrer sig også i resultaterne af deres arbejde. De seneste processer, navnlig mod gruppen Selvfrielsen og gruppen Arbejdets Kamp mod Kapitalen, (71) har klart vist, at den unge agitator, som er ukendt med arbejdsvilkårenes enkeltheder og derfor også med agitationen på en given fabrik, som ikke kender principperne for konspiration, og som kun har sat sig ind i« (men har han mon virkelig sat sig ind i?) »socialdemokratiets generelle synspunkter, vil kunne arbejde i sådan noget som 4, 5, 6 måneder. Så kommer arrestationen, som ofte medfører oprulning af hele organisationen eller i det mindste en del af den. Spørgsmålet er, om en gruppe kan virke resultatrigt og frugtbar, når dens eksistens tælles i måneder? Det er åbenbart, at de eksisterende organisationers mangelfuldhed ikke fuldt ud kan tilskrives overgangstiden... Det er åbenbart,

*9 Kursiveringen er overalt min egen.

at den kvantitative og først og fremmest den kvalitative sammensætning af de aktive organisationer her spiller en ikke ubetydelig rolle, og den første opgave for vore socialdemokrater... må være *den reale forenelse af organisationerne i forbindelse med omhyggelig udvælgelse af medlemmerne.*«

b) Dilettanteri og økonomisme

Vi må nu opholde os ved et spørgsmål, som sikkert allerede trænger sig på hos enhver læser. Kan man se en forbindelse mellem dette dilettanteri som en vækstsygdom, der er karakteristisk for *hele* bevægelsen, og økonomismen som en af strømningerne i det russiske socialdemokrati? Vi tror, man kan. Mangelen på praktisk skoling, ukyndighed i organisatorisk arbejde er virkelig fælles for *os alle*, deriblandt også for dem, der fra begyndelsen urokkeligt stod på den revolutionære marxismes grund. Og den manglende skoling i sig selv kunne ingen naturligvis laste praktikerne for. Men foruden manglende skoling indgår der i begrebet dilettanteri også noget andet: de begrænsede dimensioner i hele det revolutionære arbejde overhovedet, den svigtende forståelse af, at der på basis af dette snævre arbejde heller ikke kan opbygges en god organisation af revolutionære, og endelig – og det er hovedsagen – forsøgene på at retfærdiggøre snæverheden og hæve den op til en særlig »teori«, dvs. knæfald for spontaneiteten også på dette område. Så snart disse forsøg kom for dagen, var der ikke længere tvivl om, at dilettanteriet hang sammen med økonomismen, og at vi ikke kunne frigøre os for snæverheden i vor organisatoriske virksomhed, medmindre vi frigjorde os for økonomismen overhovedet (dvs. den snævre opfattelse af både marxismens teori, socialdemokratiets rolle og dets politiske opgaver). Disse forsøg kom imidlertid for dagen i to retninger. Nogle gav mig til at sige: Arbejdermassen har endnu ikke selv fremsat så vidtrækkende politiske kampopgaver som dem, de revolutionære pånøder dem, den bør stadig kæmpe for de *nærmeste* politiske krav, føre »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og

mod regeringen«*) (og til denne kamp, som massebevægelsen »magter«, svarer naturligvis en organisation, som selv den mest uskoledede ungdom »magter«). Andre, der står enhver »gradvished« fjernt, gav sig til at tale om, at man kan og bør »gennemføre en politisk revolution«, men hertil behøver man ikke på nogen måde at skabe en stærk organisation af revolutionære, som opdrager proletariatet gennem standhaftig og udholdende kamp, hertil er det nok, at vi alle griber til den allerede noksom bekendte kølle, som kan »magtes«. Sagt uden allegorier – at vi foranstalter generalstrejke**), eller at vi fremskynder arbejderbevægelsens »træge« gang ved »opæggende terror«***). Begge disse retninger, både opportunisterne og revolutionisterne, melder pas over for det herskende dilettanteri, tror ikke på muligheden af at frigøre sig for det og forstår ikke vor første og mest bydende praktiske opgave: at skabe en *organisation af revolutionære*, som formår at sikre energi, stabilitet og kontinuitet i den politiske kamp.

Vi har netop anført B-v's ord: »Arbejderbevægelsens vækst går hurtigere end de revolutionære organisationers vækst og udvikling«. Denne »værdifulde meddelelse fra en nær iagttager« (Rabotjeje Delo's redaktionelle bemærkning til B-v's artikel) har dobbelt værdi for os. Den viser, at vi havde ret, da vi fandt hovedårsagen til det russiske socialdemokratis nuværende krise i *ledernes* (»ideologernes«, de revolutionæres, socialdemokraternes) *tilbageståen*hed i forhold til *massernes spontane rejsning*. Den viser, at alle disse ræsonnementer i det økonomistiske brev (Iskra nr. 12), skrevet af B. Kritjevskij og Martynov, om farerne ved at undervurdere betydningen af det spontane element, om den grå hverdagskamp, om taktikken som proces osv. netop var en forherligelse af og et forsvar for dilettanteriet. Disse folk, som ikke kan udtale ordet »teoretiker« uden hånlige grimasser, og som kalder deres knæfald for den trivielle mangel på skoling og udvikling for »virkelighedssans«, afslører i virkeligheden mangelfuld forståelse af vore mest bydende *praktiske* opgaver. Til dem, der sakker bagud, rå-

*) Rabotjaja Mysl og Rabotjeje Delo, særlig svar til Plekhanov.

**) Brochuren Hvem Vil Gennemføre den Politiske Revolution? – i den i Rusland udgivne samling Den Proletariske Kamp. Blev desuden optrykt af Kijev-komiteen.

***) Revolutionismens Renæssance, og Svoboda.

ber man: Hold trit! Løb ikke forud! Til folk, der lider under mangelen på energi og initiativ i det organisatoriske arbejde, under mangelen på »planer« for en vidtrækkende og dristig tilrettelæggelse af arbejdet, råber man om »taktikken som proces«! Vor hovedsynd består i *reducing* af vore politiske og organisatoriske opgaver til de nærmeste, »håndgribelige«, »konkrete« interesser i den daglige økonomiske kamp, – og os vedbliver man derimod at tude ørene fulde: Man må give selve den økonomiske kamp politisk karakter! Endnu engang – det er bogstaveligt den samme virkelighedssans som helten i folkeeventyret lagde for dagen, da han ved synet af et ligfølge råbte: »Bare hæng i, der er mere i vente!«

Husk med hvilket uforligneligt, i sandhed »narcissistisk« hovmod disse vismænd belærte Plekhanov: »Arbejdernes *cirkler* magter overhovedet (sic!) ikke politiske opgaver i ordets virkelige, *praktiske* betydning, dvs. i betydningen hensigtsmæssig og vellykket *praktisk* kamp for politiske krav« (Svaret fra Rabotjeje Delo's redaktion, s. 24). Der findes forskellige slags cirkler, mine herrer! En cirkel af »dilettanter« magter naturligvis ikke politiske opgaver, for så vidt disse dilettanter ikke har erkendt deres dilettanteri og frigjort sig for det. Hvis disse dilettanter ydermere har forelsket sig i deres dilettanteri, hvis de ustandseligt skriver ordet »praktisk« med kursiv og mener, at praksis kræver reduktion af deres opgaver til et niveau, der kan forstås at massernes mest tilbagestående lag, så er disse dilettanter naturligvis håbløse, og de magter virkelig *overhovedet ikke politiske opgaver*. Men en cirkel af koryfæer som f.eks. Aleksejev og Mysjkin, Khalturin og Sjeljabov magter politiske opgaver i ordets egentligste og mest praktiske betydning, de magter dem netop fordi og for så vidt deres flammende agitation møder genklang i den spontant opvågnende masse, for så vidt deres brændende energi forenes med og støttes af den revolutionære klasses energi. Plekhanov havde tusind gange ret, da han ikke blot pegede på denne revolutionære klasse, ikke blot påviste uundgåeligheden og uafvendeligheden af dens spontane opvågnen, men også stillede endog »arbejdernes cirkler« en ophøjet og storstilet politisk opgave. Men I henviser til den siden da opståede massebevægelse, for at *reducere* opgaven, for at *indsnævne* arbejdercirklernes energi og virkefelt. Hvad

er det andet end dilettantens forelskelse i sin dilettantisme? I praler af jeres praktiske greb, men ser ikke den kendsgerning, som er kendt af enhver russisk praktiker, at ikke blot en cirkel, men selv en enkelt person med sin energi er i stand til at udrette mirakler i den revolutionære sag. Eller tror I, at der i vor bevægelse ikke kan findes koryfæer som dem, der fandtes i 70'erne? Hvorfor dog? Fordi vi er dårligt skolede? Men vi skoler os, vi vil skole os og blive skolede! Ganske vist har der desværre dannet sig skimmel hos os i det stillestående vand, som hedder »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«, og der er dukket folk op, som bøjer knæ for spontaneiteten og dyrker den, mens de andagtsfuldt beskuer (med Plekhanovs udtryk) det russiske proletariats »bagdel«. Men vi vil vide at befri os for denne skimmel. Netop nu kan en russisk revolutionær, ledet af en sand revolutionær teori og støttet på en sandt revolutionær og spontant vågnende klasse endelig – endelig! – rette sig op i fuld højde og udfolde alle sine kæmpekræfter. Hertil kræves blot, at ethvert forsøg på at reducere vore politiske opgaver og vort organisatoriske arbejdes dimensioner mødes med hån og foragt blandt den masse af praktikere og den endnu større masse af mennesker, der allerede på skolebænken har drømt om praktisk arbejde. Og vi vil nå frem dertil, vær rolige for det, mine herrer!

I artiklen *Hvad Skal Man Begynde Med?* skrev jeg, vendt mod Rabotjeje Delo: »På 24 timer kan man ændre taktik i agitationen for et eller andet specielt spørgsmål, taktik i udførelsen af en hvilken som helst detalje i partioorganisationen, men på 24 timer eller endda på 24 måneder ændre anskuelser med hensyn til, om der overhovedet, altid og ubetinget er brug for en kamporganisation og politisk agitation blandt masserne, det kan kun folk uden noget ståsted«*). Rabotjeje Delo svarer: »Dette er den eneste at Iskras anklager, der gør krav på at være af saglig karakter, og den savner ethvert grundlag. Rabotjeje Delo's læsere ved udmærket, at vi helt fra begyndelsen ikke alene har opfordret til politisk agitation, uden at afvente Iskras fremkomst«... (idet vi i denne sammenhæng bemærkede, at det ikke blot for arbejdercirklerne, »men også

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 6, russ. – Red.

for arbejdernes massebevægelse er umuligt at gøre omstyrtelsen af enevælden til den første politiske opgave«, men kun kampen for de nærmeste politiske krav, og at »de nærmeste politiske krav vil masserne kunne magte efter én eller højest nogle strejker«)... »og at vi også med vore publikationer fra udlandet leverede de aktive kammerater i Rusland det *eneste* socialdemokratiske politiske agitationsmateriale«... (idet I i dette eneste materiale ikke blot mest vidtgående tilrettelagde den politiske agitation alene på den økonomiske kamps grund, men også til slut spekulerede jer frem til, at denne indsnævring af agitationen er »den videst anvendelige«. Og I bemærker ikke, mine herrer, at jeres argumentation netop beviser nødvendigheden af Iskras fremkomst – når den slags materiale skulle være *det eneste* – og nødvendigheden af Iskras kamp mod Rabotjeje Delo?)... »På den anden side forbedrede vor forlagsvirksomhed i virkeligheden partiets taktiske enhed«... (enhed i overbevisningen om, at taktikken er partiopgavernes vækst, der vokser sammen med partiet? En køn enhed!)... »og dermed muligheden for en 'kamporganisation', for hvis opbygning Forbundet overhovedet gjorde alt, hvad en udlandsorganisation magter« (Rabotjeje Delo, nr. 10, s. 15). Forgæves forsøg på at sno sig udenom! At I gjorde alt, hvad I magtede, har jeg aldrig så meget som tænkt på at benægte. Jeg har hævdet og hævder, at *grænserne* for, hvad I »magter«, indsnævres af jeres opfattelses snæverhed. Det er latterligt at tale om en »kamporganisation« til kamp for »de nærmeste politiske krav« eller til »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«.

Men hvis læseren vil se perler af økonomistisk forelskelse i dilettanteri, bør han naturligvis vende sig fra det eklektiske og ustabile Rabotjeje Delo til det konsekvente og resolute Rabotjaja Mysl. »Nu et par ord om den egentlige, såkaldt revolutionære intelligens«, skrev R.M. i Særtillæg, s. 13, »den har ganske vist flere gange i handling vist sin fulde beredvillighed til at 'gå ind i en afgørende dyst med tsarismen'. Men hele ulykken er bare den, at vor revolutionære intelligens, da den forfulgtes skånselsløst af det politiske politi, antog kampen mod dette politiske politi for en politisk kamp mod selvherskerdømmet. Derfor står det også for den som tit uopklaret problem, 'hvorfra man skal hente kræfter til kampen mod selvherskerdømmet?'«

Ikke sandt, hvor uforlignelig er ikke denne storslåede foragt for kampen mod politiet, udtalt af en, der bøjer sig (i dårlig forstand bøjer sig) for den *spontane* bevægelse? Vor konspirative uformåenhed er han rede til at *retfærdiggøre* med, at når der er en spontan massebevægelse, er kamp mod det politiske politi i grunden slet ikke vigtig for os!! Denne uhyrlige konklusion vil kun meget, meget få skrive under på: i den grad er spørgsmålet om vore revolutionære organisationers mangelfuldhed blevet et ømt punkt for alle. Men hvis f.eks. Martynov ikke vil skrive under på den, så er det kun, fordi han ikke evner eller ikke har mod til at tænke sine påstande helt igennem. For kræver måske den »opgave«, som består i massernes fremsættelse af konkrete krav, der stiller håndgribelige resultater i udsigt, særlig iver for opbygning af en solid, centraliseret kamporganisation af revolutionære? Løses denne »opgave« måske ikke også af en sådan masse, som overhovedet ikke »kæmper mod det politiske politi«? Ja, rettere, ville denne opgave overhovedet kunne løses, hvis ud over de få ledere ikke også sådanne arbejdere (i vældigt overtal) tog fat på den, arbejdere, som overhovedet er *ude af stand* til at »kæmpe mod det politiske politi«? Sådanne arbejdere, gennemsnitsmenneskene i massen, er i stand til at udvise kæmpemæssig energi og opofrelse i en strejke, i gadekamp mod politi og tropper, de (og de alene) kan *afgøre* udfaldet af hele vor bevægelse – men netop kampen mod det *politiske* politi kræver særlige egenskaber, kræver revolutionære *af profession*. Og vi bør drage omsorg for, at massen ikke blot »stiller« konkrete krav, men også, at arbejdermassen »stiller« sådanne revolutionære af profession i stadig større antal. Vi er således nået frem til spørgsmålet om det indbyrdes forhold mellem organisationen af professionelle revolutionære og den rene arbejderbevægelse. Dette spørgsmål, som kun i ringe grad har afspejlet sig i litteraturen, har optaget os »politikere« meget i samtale og diskussioner med kammerater, der i større eller mindre grad hælder til økonomismen. Det er nok værd at gå særskilt ind på dette. Men lad os først slutte med endnu et citat til illustration af vor påstand om dilettanteriets forbindelse med økonomismen.

»Gruppen Osvobojdenie Truda«, skrev hr. N.N. i sit Svar, »kræver direkte kamp mod regeringen, uden at overveje, hvor den materielle styrke til denne kamp findes,

uden at anvise, *hvor dens veje er*«. Og, efter at have understreget de sidste ord, gør forfatteren følgende bemærkning til ordet »veje«: »Denne omstændighed kan ikke forklares med konspirative formål, eftersom der i programmet ikke er tale om sammensværgelse, men om *massebevægelse*. Men massen kan ikke gå hemmelige veje. Er en hemmelig strejke måske mulig? Er måske en hemmelig manifestation eller petition mulig?« (Vademecum, s. 59). Forfatteren er her lige ved at opdage både den »materielle styrke« (organisatorerne af strejker og manifestationer) og kampens *veje*, men er alligevel havnet i forvirret rådvildhed, fordi han »tilbeder« massebevægelsen, dvs. betragter den som noget, der *befrier* os for vor revolutionære aktivitet, og ikke som noget, der bør virke til at opmuntre og *anspore* vor revolutionære aktivitet. En hemmelig strejke er umulig – for deltagerne og for de personer, den berører direkte. Men for de russiske arbejdermasser kan strejken forblive (og forbliver for en stor del) »hemmelig«, eftersom regeringen sørger for at afskære enhver forbindelse med de strejkende og sørger for at umuliggøre enhver udbredelse af efterretninger om strejken. Her er der så straks brug for en særlig »kamp mod det politiske politi«, en kamp, der aldrig kan føres aktivt af en lige så omfattende masse, som deltager i strejkerne. Denne kamp må organiseres efter alle kunstens regler af folk, som er professionelt beskæftiget med revolutionært arbejde. Organiseringen af denne kamp er ikke blevet *mindre nødvendig* på grund af, at massen spontant drages ind i bevægelsen. Tværtimod vil organisation af den grund blive *mere nødvendig*, eftersom vi, socialisterne, ikke ville opfylde vore direkte forpligtelser over for massen, hvis vi ikke var i stand til at hindre politiet i at gøre enhver strejke og manifestation hemmelig (og nu og da selv forberedte dem hemmeligt). Og netop dette er vi *i stand* til at udrette, fordi den spontant vågnende masse også *af sin egen midte vil frembringe* et stadigt større antal professionelle revolutionære (hvis ikke vi finder på ved hver given lejlighed at opfordre arbejderne til at marchere på stedet).

c) Organisation af arbejdere og organisation af revolutionære

Hvis begrebet politisk kamp for en socialdemokrat dækkes af begrebet økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen, vil det være naturligt at vente, at begrebet »organisation af revolutionære« for ham dækkes mere eller mindre af begrebet »organisation af arbejdere«. Og det er faktisk tilfældet, således at vi, når vi taler om organisation, bogstaveligt taler forskellige sprog. Jeg husker f.eks. som var det i går en samtale med en ganske konsekvent økonomist, som jeg ikke havde truffet før. (72) Samtalen drejede sig om brochuren *Hvem Vil Gennemføre den Politiske Revolution?*, og vi nåede hurtigt frem til enighed om, at dens væsentlige mangel bestod i, at den overså spørgsmålet om organisation. Vi forestillede os allerede, at vi var solidariske med hinanden, men... samtalen gik videre, og så viste det sig, at vi talte om forskellige ting. Min samtalepartner anklagede forfatteren for at overse strejkekasserne, de gensidige hjælpeforeninger osv., mens jeg tænkte på den organisation af revolutionære, som er nødvendig for »gennemførelsen« af en politisk revolution. Og så snart denne uoverensstemmelse var kommet for dagen – jeg kan ikke nu mindes, at jeg i noget principielt spørgsmål overhovedet kunne komme til enighed med denne økonomist!

Hvori bestod da kilden til vore uoverensstemmelser? Jo, netop i, at økonomisterne til stadighed driver fra socialdemokratisme over mod trade-unionisme i såvel organisatoriske som i politiske spørgsmål. Socialdemokratiets politiske kamp er langt mere omfattende og sammensat end arbejdernes økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen. På nøjagtigt samme måde (og som følge heraf) må det revolutionære socialdemokratis organisation uvægerligt være af *en anden art* end arbejdernes organisation til denne kamp. Arbejdernes organisation må for det første være faglig, for det andet må den være så omfattende som muligt, og for det tredje må den være så lidt konspirativ som muligt (jeg taler naturligvis her og i det følgende alene om Rusland under selvherskerdømmet). Omvendt må de revolutionæres organisation først og fremmest og hovedsageligt bestå af folk, hvis profession er

revolutionær virksomhed (derfor taler jeg også om *revolutionæres* organisation og sigter her til socialdemokratiske revolutionære). Over for dette generelle kendetegn på medlemmerne af en sådan organisation *må al forskel mellem arbejdere og intellektuelle udviskes fuldstændigt*, for slet ikke at tale om forskel efter deres enkelte fag. Denne organisation må nødvendigvis ikke være ret omfattende og mest muligt konspirativ. Lad os se nærmere på denne tredobbelte forskel.

I lande med politisk frihed er forskellene mellem faglige og politiske organisationer ganske klar, ligesom forskellen mellem trade-unions og socialdemokratiet er klar. Det sidstes forbindelser til de første ændrer naturligvis uvægerligt udseende i de forskellige lande alt efter de historiske, juridiske og andre betingelser, – de kan være mere eller mindre nære, komplicerede osv. (de bør efter vor mening være så nære som muligt og så lidt komplicerede som muligt), men om sammenfald af de faglige organisationer med det socialdemokratiske partis organisationer i de frie lande er der overhovedet ikke tale. I Rusland derimod udviser selvherskerdømmets åg ved første øjekast al forskel mellem de socialdemokratiske organisationer og arbejderforbundene, og *alle* cirkler er forbudt, idet den vigtigste form for og det vigtigste redskab i arbejdernes økonomiske kamp – strejken – overhovedet er en kriminel (og undertiden endog politisk!) forbrydelse. På denne måde »støder« /»leder«/ vore vilkår på den ene side i høj grad arbejderne ind på politiske spørgsmål, når de fører økonomisk kamp, men på den anden side »støder« /»leder«/ de socialdemokraterne ind på en sammenblanding af trade-unionisme og socialdemokratisme (og folk af typen Kritjevskij, Martynov og co., som med stor iver snakker om den første slags »støden«, bemærker ikke den anden slags »støden«). Forestil Dem engang folk, der til 99 procent er opslugt af »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Nogle af dem vil i hele den periode, de er virksomme (4-6 måneder), ikke en eneste gang støde på spørgsmålet om nødvendigheden af en mere kompliceret organisation af revolutionære, andre vil muligvis »støde på« den relativt vidt udbredte bernsteinianske litteratur og vil herfra hente overbevisningen om den store vigtighed af »den grå hverdagskamps fremadskriden«. Atter andre vil måske begej-

stres af den besnærende idé at vise verden et nyt eksempel på »nær og organisatorisk forbindelse med den proletariske kamp«, forbindelsen mellem den faglige og den socialdemokratiske bevægelse. Jo senere et land træder ind på kapitalismens arena, og jo senere der i konsekvens heraf opstår en arbejderbevægelse – kan sådanne folk ræsonnere – jo mere kan socialisterne tage del i den faglige bevægelse og yde den støtte, og jo mindre kan og bør der findes af ikke-socialdemokratiske fagforeninger. Så vidt er dette ræsonnement fuldstændig rigtigt, men det ulykkelige er, at man går endnu videre og drømmer om fuldstændig sammensmeltning af socialdemokratisme og trade-unionisme. Vi skal straks med Statutter for Skt. Petersborg-kampforbundet som eksempel få at se, hvor skadeligt disse drømmerier afspejler sig i vore organisationsplaner.

Arbejdernes organisationer til økonomisk kamp bør være faglige organisationer. Enhver socialdemokratisk arbejder bør så vidt muligt yde støtte til og arbejde aktivt i disse organisationer. Det står fast. Men det er absolut ikke i vor interesse at kræve, at kun socialdemokrater skal kunne være medlemmer af de faglige organisationer: det ville indsnævre omfanget af vor indflydelse på masserne. Lad enhver arbejder, som forstår nødvendigheden af at slutte sig sammen til kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen, være med i den faglige organisation. Selve formålet med de faglige organisationer ville være uopnåeligt, hvis de ikke forenede alle, som magter i det mindste dette elementære trin at forståelse, og hvis ikke disse faglige organisationer var meget *brede* organisationer. Jo bredere disse organisationer er, jo bredere vil også vor indflydelse på dem være, en indflydelse, der ytrer sig ikke blot i »spontan« udvikling af den økonomiske kamp, men også ved direkte, bevidst påvirkning al kammeraterne fra de socialistiske organisationsmedlemmers side. Men med organisationernes brede sammensætning er streng konspiration umulig (den kræver langt større skoling, end hvad der er nødvendigt for at deltage i den økonomiske kamp). Hvordan nu forlige denne modsigelse mellem nødvendigheden af bred medlemstilslutning og af streng konspiration? Hvordan opnå, at de faglige organisationer bliver mindst muligt konspirative? Hertil kan der generelt sagt kun være to veje: Enten legalisering af

de faglige organisationer (hvilket i nogle lande er gået forud for legaliseringen af socialistiske og politiske foreninger), eller opretholdelse af organisationens hemmelige karakter, men så »frit«, så løst udformet, lose som tyskerne siger, at konspirationen for medlemsmasserne reduceres næsten til nul.

Legaliseringen af ikke-socialistiske og ikke-politiske arbejderforbund i Rusland er allerede påbegyndt, og der kan ikke være nogen tvivl om, at ethvert skridt fremad for vor hurtigt voksende socialdemokratiske arbejderbevægelse vil mangedoble og ansøre forsøgene på denne legalisering, – forsøg, der i hovedsagen udgår fra tilhængere af det eksisterende system, men undertiden også fra arbejderne selv og fra den liberale intelligens. Legaliseringens fane er allerede hejst af Vasiljev'er og Subatov'er, de herrer Oserov og Vorms og deres lige har lovet og ydet bistand til den, og blandt arbejderne er der allerede tilhængere af den nye strømning. Og vi kan herefter ikke undlade at regne med denne nye strømning. Hvordan man skal regne med den, derom kan der blandt socialdemokrater næppe være to meninger. Vi har pligt til ufravigeligt at afsløre enhver deltagelse af Subatov'er og Vasiljev'er, af gendarmere og popere i denne strømning og forklare arbejderne disse deltageres egentlige hensigter. Vi har pligt til også at afsløre alle forsonende, »harmoniske« toner, der indflettes i liberale politikeres taler på offentlige arbejdermøder, uanset om de anslår disse toner i kraft af en ærlig overbevisning om det ønskelige i klassernes fredelige samarbejde, i kraft af et ønske om at være arbejdsgiveren til tjeneste, eller endelig af simpel kluntethed. Vi har endelig pligt til at advare arbejderne mod den fælde, som politiet ofte stiller for dem ved på disse offentlige møder og i de tilladte foreninger at kigge »folk med gnist« ud og at forsøge gennem de legale organisationer at bringe provokatører ind også i de illegale.

Men at gøre alt dette er ikke ensbetydende med at glemme, at arbejderbevægelsens legalisering til *syvende* og *sidst* gavner netop os og absolut ikke Subatov'erne. Tværtimod skiller vi netop ved vor afsløringskampagne klinten fra hveden. Klinten har vi allerede peget på. Hveden, det er, at endnu bredere arbejderlags, også de mest tilbagestående, opmærksomhed rettes mod sociale og politiske

problemer, det er, at vi, de revolutionære, frigøres for funktioner, som i realiteten er legale (distribution af legale beger, ydelse af hjælp osv.), og hvis udvikling uvægerligt vil give os mere og mere agitationsmateriale. I denne betydning kan vi og bør vi sige til Subatov'erne og Oserov'erne: Mas på, mine herrer, mas på! For så vidt I vil stille en fælde for arbejderne (i betydningen direkte provokation eller i betydningen »ærlig« korrupsion af arbejderne ved hjælp af »struvismen«), så skal vi nok tage os af afsløringen af jer. For så vidt I gør et virkeligt skridt fremad – måske kun i form af yderst »forsigtig siksak«, men dog et skridt fremad – siger vi: vær så artig! Et virkeligt skridt fremad kan kun være en virkelig udvidelse af arbejdernes albuerum, selv om det sker i miniatureform. Og enhver sådan udvidelse er til gavn for os og fremskynder tilsynskomsten af sådanne legale foreninger, hvori det ikke er provokatører, der fanger socialister, men socialister, der fanger tilhængere. Kort sagt, vor opgave består nu i at bekæmpe klinten. Det er ikke vor sag at dyrke hvede i urtepotter. Når vi river klinten op, renser vi samtidig jordbunden, så hvedekornet får mulighed for at spire. Og mens folk som Afanasij Ivanytj og Pulkherija Ivanovna*) pusler om deres stueplanter, må vi uddanne høstfolk, som i dag kan udrydde klinten og i morgen høste hveden.*)

Nuvel, spørgsmålet om opbygning af en så lidet konspirativ og så vidt favnende fagorganisation som muligt kan vi ikke løse gennem legaliseringen (men det vil glæde os meget hvis Subatov'erne og Oserov'erne åbnede bare en delvis mulighed for en sådan løsning for os, – med det formål må vi bekriige dem så energisk som muligt!). Tilbage er de hemmelige fagorganisationers vej, og vi *skal* yde en-

*) Landadelig, patriarkalsk familie i en af Gogols fortællinger. – *Red.*

**) Iskras kamp mod klinten har fremkaldt følgende vrede udfald fra Rabotjeje Delo: »For Iskra er det ikke så meget disse begivenheder (i foråret), der er tidens tegn, som det er i Subatov-agenternes ynkelige forsøg på at 'legalisere' arbejderbevægelsen. Iskra ser ikke, at disse forhold også taler imod det; de vidner også om, at arbejderbevægelsen har antaget et meget truende omfang i regeringens øjne« (To Kongresser, s. 27). Skyld i det hele er »dogmatismen« hos disse ortodokse, der er »døve over for livets stærke bud«. Stædigt nægter de at se den alenhøje hvede og kæmper mod den tommehøje klinte! Er det da ikke en »forvrænget opfattelse af perspektiverne i forhold til den russiske arbejderbevægelse« (samme sted, s. 27)?

hver form for støtte til arbejdere, der allerede (det ved vi med sikkerhed) er begyndt af følge denne vej. De faglige organisationer kan ikke alene være til uhyre stor nytte med hensyn til udvikling og styrkelse af den økonomiske kamp, men kan også blive en yderst vigtig hjælper for den politiske agitation og den revolutionære organisation. For at opnå dette resultat, for at styre den begyndende faglige bevægelse ind i det for socialdemokratiet ønskelige leje, er det nødvendigt først og fremmest at komme til klarhed over det meningsløse i den organisationsplan, som økonomisterne i Skt. Petersborg nu i fem år har gjort et stort nummer ud af. Planen er udviklet både i Statut for Arbejderkassen af juli 1897 (Listok Rabotnika, nr. 9-10, s. 46 – fra Rabotjaja Mysl nr. 1) og i Statut for Kampforbundets Arbejderorganisation af oktober 1900 (særligt flyveblad, trykt i Skt. Petersborg og omtalt i Iskra nr. 1). Hovedfejlen ved begge disse statutter er den detaljerede udformning af en bredt opbygget arbejderorganisation og sammenblandingen af denne med de revolutionæres organisation. Lad os tage den sidstnævnte statut, som er den mest gennemarbejdede. Dens indhold består af *tooghalvtreds paragraffer*: 23 paragraffer fremstiller strukturen, forretningsgangen og afgrænsningerne af virkefelterne for de »arbejdercirkler«, der skal oprettes på den enkelte fabrik (»ikke over 10 mand«), og som skal vælge »centrale (fabriks-)grupper«. »Centralgruppen«, hedder det i paragraf 2, »følger alt, hvad der foregår på dens fabrik eller bedrift og fører journal over begivenhederne dér«. »Centralgruppen aflægger hver måned regnskab over for alle kontingentbetalende om kassens tilstand« (§ 17) osv. 10 paragraffer omhandler »distriktsorganisationen« og 19 en yderst kompliceret sammenvævning af »Arbejderorganisationens komité« og »Skt. Petersborg-Kampforbundets komité« (som skal vælges fra hvert distrikt og af »eksekutivgrupperne« »propagandistgrupperne, grupperne for forbindelser med provinsen, for forbindelser med udlandet, for administration af beholdninger, forlag og kasse«).

Socialdemokratiet = »eksekutivgrupper« for arbejderne økonomiske kamp! Man kan vel vanskeligt med større tydelighed demonstrere, hvordan en økonomists tankegang glider fra socialdemokratisme over i trade-unionisme, hvor fremmed han står over for enhver forestilling om,

at en socialdemokrat fremfor alt må tanke på en organisation af revolutionære, som kan lede hele proletarietets befrielseskamp. At tale om »arbejderklassens politiske befrielse«, om kamp mod »den tsaristiske vilkårlighed« – og så skrive den slags statutter for organisationen betyder, at man ikke har noget som helst begreb om socialdemokratiets virkelige politiske opgaver. Af de halvhundrede paragraffer røber ikke én eneste blot et glimt af forståelse af, at der kræves den bredeste politiske agitation blandt masserne til belysning af alle sider af den russiske enevælde og af de forskellige samfundsklassers hele væsen i Rusland. Og så er det tilmed ikke alene politiske mål, der ikke kan nås under en sådan statut – ikke engang trade-unionistiske mål kan det, de kræver en organisation *efter fag*, hvilket overhovedet ikke nævnes.

Men det mest karakteristiske er vel nok hele »systemet«s forbløffende uhåndterlighed, idet det søger at forbinde hver enkelt fabrik med »komiteen« ved en permanent tråd af ensartede og helt ud i det latterlige detaljerede regler på grundlag af et tretrins valgsystem. Hæmmet af økonomismens snævre synskreds fortaber tanken sig her i detaljer, der lugter langt væk af omsvøb og bureaukrati. Naturligvis vil tre fjerdedele af alle disse paragraffer aldrig komme i anvendelse, men til gengæld vil en sådan »konspirativ« organisation med en central gruppe på hver fabrik gøre det lettere for gendarmerne at tilrettelægge overordentligt omfattende oprulninger. De polske kammerater har allerede været igennem en sådan fase i bevægelsen, hvor alle begejstredes for oprettelsen af arbejderkasser i bred målestok, men de opgav hurtigt igen denne tanke, da de havde indset, at den kun skaffede gendarmerne en rig høst. Hvis vi vil have brede arbejderorganisationer, men ikke vil have brede oprulninger, ikke vil berede gendarmerne fornøjelse, må vi tilstræbe, at disse organisationer overhovedet ikke får fast form. Vil det da være muligt for dem at fungere? – Men se dog på disse funktioner: – »Følge alt, hvad der foregår på fabrikken, og føre journal over begivenhederne dér« (Statutternes § 2). Skulle det da virkelig være nødvendigt at give det fast form? Ville det ikke endnu bedre kunne opnås ved korrespondancer til de illegale blade uden nogen oprettelse af særlige grupper dertil? »...Lede arbejderne kamp for forbedring af deres forhold på virksomhe-

den« (Statutternes § 8). Igen er der ingen grund til fast udformning. Hvilke krav, arbejderne ønsker rejst, kan enhver nogenlunde fornuftig agitator finde ud af gennem en simpel samtale, og når det er sket, kan han bringe det videre, netop til en snæver og ikke en bred organisation af revolutionære, som så kan levere et passende flyveblad. »...Oprette en kasse... med et kontingent på 2 kopek pr. rubel« (§ 9) – og derpå hver måned aflægge regnskab for kassen over alle (§ 17), udelukke ikke-betalende medlemmer (§ 10) osv. Det er jo det rene paradys for politiet, for intet er lettere end at trænge ind i en »central fabrikkasse«s hele konspiration, konfiskere pengene og fjerne alle de bedste folk. Ville det ikke være mere ligetil at udstede mærker lydende på én eller to kopek, stemplet af den vedkommende (meget snævre og meget konspiratoriske) organisation, eller foretage indsamlinger helt uden mærker og aflægge regnskab herfor under et bestemt stikord i det illegale blad? Man vil nå det samme mål, og for gendarmerne vil det være hundrede gange vanskeligere at udrede trådene.

Jeg kunne fortsætte min analyse af eksempler fra statutterne, men jeg tror, at det er tilstrækkeligt med det anførte. En lille, nært forbundet kerne af de mest pålidelige, erfarne og hærdede arbejdere, som har betroede folk i de vigtigste distrikter, og som er forbundet efter alle konspirationens strengeste regler med de revolutionæres organisation, kan under den mest omfattende deltagelse af masserne og uden fast udformning fuldt ud udføre alle de funktioner, der påhviler fagorganisationen, og desuden udføre dem netop sådan, som det er ønskeligt for socialdemokratiet. Kun på denne måde kan der tillige, på trods af alle gendarmers, opnås *konsolidering* og udvikling af en *socialdemokratisk* fagbevægelse.

Man vil indvende over for mig: En organisation, som er i den grad løs, at den end ikke er udformet, at den ikke engang har erklærede og registrerede medlemmer, kan overhovedet ikke betegnes som en organisation. Det er muligt. For mig kommer det ikke an på navnet. Men denne »organisation uden medlemmer« kan udrette alt, hvad der behøves, og fra første færd sikre vore fremtidige trade-unions fast forbindelse med socialismen. Og den, der ønsker en bred arbejderorganisation med valg, beretningsaf-

læggelse, almindelige afstemninger osv. under enevælden kan han simpelt hen en uforbederlig utopist.

Moralen heraf er ligetil: Hvis vi begynder med at oprette en fast organisation af revolutionære, kan vi sikre bevægelsens stabilitet i dens helhed og nå både de socialdemokratiske og de specielt trade-unionistiske mål. Hvis vi derimod begynder med den brede arbejderorganisation, der påstås at være mest »tilgængelig« for masserne (men i virkeligheden er mest tilgængelig for gendarmerne, og som gør de revolutionære mest tilgængelige for politiet), vil vi hverken nå det ene eller det andet mål, ikke gøre os fri af dilettanteriet, men ved vor splittethed og ved vor evige sårbarhed over for oprulninger bare gøre trade-unions af Subatov- eller Oserov-typen til de mest tilgængelige for masserne.

Men hvilke funktioner skal nu denne organisation af revolutionære i grunden have? – Det skal vi straks omtale nærmere. Men lad os forinden analysere endnu en yderst typisk betragtning, fremsat af vor terrorist, som endnu engang (hvilken sørgelig skæbne!) er nærmeste nabo til økonomisten. I arbejdstidsskriftet Svoboda (nr. 1) findes en artikel – Organisationen – hvis forfatter vil forsvare sine bekendte, økonomisterne blandt arbejderne i Ivanovo-Vosnesensk.

»Det er«, skriver han, »galt, når mængden er umælende, uden bevidst orientering, når bevægelsen ikke udgår nedefra. Se nu blot: studenterne fra universitetsbyen rejser hjem til højtiderne eller i sommertiden, og arbejderbevægelsen går i stå. Kan måske en sådan arbejderbevægelse, som skal drives frem udefra, være en virkelig kraft? Bestemt ikke... Den har endnu ikke lært at stå på egne ben, men skal føres i sele. Og en sådan er det med det hele: Studenterne er rejst – stilstand; man har grebet de bedst egnede, skummet fløden og mælken er blevet sur; man har arresteret »komiteen« – og indtil der opbygges en ny, er der atter stilhed; ja, det er tilmed uvist, hvordan den opbygges måske helt forskelligt fra den foregående: én siger det ene, en anden det modsatte. Forbindelsen mellem i går og i morgen går tabt, fortidens erfaring bliver ikke en lære for fremtiden. Og det alt sammen fordi der ikke findes rødder i dybet, i mæng-

den, fordi det ikke er hundrede dumrianer, men en halv snes kloge, der arbejder. En halv snes kan når som helst forsvinde i geddens gab, men når blot bevægelsen får tag i mængden, udgår alt fra mængden – og ingen nok så nidkær modstander vil være i stand til at ødelægge arbejdet« (s. 63).

Kendsgerningerne er beskrevet rigtigt. Billedet af vort dilettanteri er ikke dårligt. Men konklusionerne er Rabotjaja Mysl værdige, både ved deres uforstand og ved deres politiske taktløshed. Det er topmålet af ufornuft, idet forfatteren sammenblander det filosofiske og samfundshistoriske spørgsmål om bevægelsens »rødder« i »dybet« med det organisationstekniske spørgsmål om den bedste kampmåde mod gendarmerne. Det er topmålet af politisk taktløshed, idet forfatteren i stedet for at fraråde dårlige ledere til fordel for gode ledere fraråder ledere i det hele taget til fordel for »mængden«. Det er et forsøg på at hale os baglæns i organisatorisk henseende, på samme måde som tanken om at erstatte den politiske agitation med opildnende terror haler os baglæns i politisk henseende. Jeg føler oprigtigt talt en virkelig embarrass de richesses /et vanskeligt valg mellem mange muligheder/ og aner ikke, hvor jeg skal begynde analysen af al den forvirrede snak, som Svoboda disker op for os. Lad mig for anskuelighedens skyld begynde med et eksempel. Tag tyskerne. Jeg håber ikke, man vil nægte, at organisationen hos dem omfatter mængden, at alt udgår fra mængden, og at arbejderbevægelsen har lært at stå på egne ben? Men se, hvordan denne milliontallige mængde forstår at påskønne sin »halve snes« prøvede politiske førere, hvor stærkt den holder fast ved dem! I parlamentet er det ofte forekommet, at fjendtlige partiers medlemmer har hånet socialisterne: »Nogle kønne demokrater! Det er kun i ord, I har en arbejderbevægelse, i virkeligheden er det altid det samme kompagni førere, der optræder. Altid denne Bebel, altid denne Liebknecht, år efter år, årti efter årti. Ja, jeres såkaldte valgte arbejderrepræsentanter er endnu vanskeligere at skifte ud end de af kejseren udnævnte embedsmænd!« Men tyskerne havde kun et foragteligt smil til overs for disse demagogiske forsøg på at skabe en modsætning mellem »førerne« og »mængden«, optænde dumme og forfæ-

gelige instinkter hos mængden og berøve bevægelsen dens fasthed og stabilitet ved at bryde massernes tillid til den »halve snes kloge hoveder«. Tyskernes politiske tænkning er så vel udviklet, og de har samlet så megen politisk erfaring, at de er klar over, at uden den »halve snes« talentfulde (og talenter fødes ikke i hundredvis), prøvede, professionelt uddannede og i en langvarig skole oplærte førere, som arbejder fortrinligt sammen, er det i det nuværende samfund umuligt for nogen klasse at føre en sej kamp. Tyskerne har også kendt til demagoger iblandt sig, som smigrede »hundreder af dumrianer« og lovpriste dem i modsætning til »en snes kloge«, smigrede massens »barkede næve« og (som Most og Hasselmann) æggede den til uoverlagte »revolutionære« aktioner og spredte mistillid til de konsekvente og stabile førere. Og kun som følge af ubøjjelig og uforsonlig kamp mod alle demagogiske elementer inden for socialismen er den tyske socialisme i den grad vokset og styrket. Men i den periode, hvor hele krisen i det russiske socialdemokrati har sin forklaring i, at der ikke er tilstrækkeligt skolede, udviklede og erfarne ledere af den spontant vakte masse, præker vore vismænd med en dummepeeters dybsindighed: »Det står galt til, når bevægelsen ikke udgår nedefra«!

»En komité af studenter duer ikke, den er ikke stabil«. – Det er ganske rigtigt. Men konklusionen heraf er, at der er brug for en komité af professionelle *revolutionære*, lige gyldigt om det er en student eller det er en arbejder, der formår at uddanne sig til professionel revolutionær. Men I drager den konklusion, at der ikke bør puffes til arbejderbevægelsen udefra! I jeres politiske naivitet bemærker I ikke, at I dermed giver vore økonomister og vort dilettanteri kortene på hånden. Må det være tilladt at spørge, hvordan vore studenters »puf« til vore arbejdere har yttet sig? *Ene og alene* ved, at studenten har bragt arbejderen de brudstykker af politisk viden, han selv havde, de smuler af socialistiske ideer, han selv var faldet over (idet den vigtigste åndelige næring for vor tids student er den legale marxistiske litteratur, som ikke kan give ham noget ud over abc'en, intet andet end smuler). Af *den slags* »puf udefra« har der ikke været. for meget, men for lidt, ugunstigt og skammeligt lidt i vor bevægelse, fordi vi alt for ihærdigt har stået og stegt i vort eget fedt, alt for slavisk

har tilbudt arbejdernes elementære »økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Med *den slags* »puf« må og vil vi, de professionelle revolutionære, beskæftige os hundrede gange mere. Men netop ved, at I vælger et så frastødende ord som »puf udefra«, som uvægerligt hos arbejderen (i det mindste hos den arbejder, der er lige så uudviklet som I) vil fremkalde mistillid til *alle*, der udefra bringer ham politisk viden og revolutionær erfaring, og fremkalde et instinktivt ønske om at afvise *alle* disse folk, netop derved viser I jer som *demagoger*; og demagoger er arbejderklassens værste fjender.

Ja, ja! Forhast jer nu ikke med at opløfte et ramaskrig over »ukammeratlige metoder« i min polemik! Jeg har aldeles ikke i sinde at drage jeres hensigters renhed i tvivl, jeg har allerede tidligere sagt, at man også kan blive demagog ene og alene som følge af politisk naivitet. Men jeg har påvist, at I er sunket ned til demagogi. Og jeg vil aldrig høre op med at gentage, at demagoger er arbejderklassens værste fjender. De værste netop fordi de optænder dårlige instinkter hos mængden, fordi det for en uudviklet arbejder er umuligt at erkende disse fjender, der optræder, og nu og da optræder oprigtigt, som hans venner. De værste fordi der i en periode med forvirring og usikkerhed, i en periode, da vor bevægelses fysiognomi endnu kun er ved at forme sig, ikke er noget lettere end demagogisk at vildføre mængden, som derpå kun gennem de bitreste prøvelser vil kunne overbevises om sin fejltagelse. Derfor må øjeblikkets parole for vort nuværende russiske socialdemokrati være energisk kamp både mod det til demagogi nedsynkende Svoboda og mod det til demagogi nedsynkende Rabotjeje Delo (som vi vil komme nærmere ind på nedenfor*).

»Det er lettere at fange en halv snes kloge end hundrede dumrianer«. Denne storslåede sandhed (dumrianer i hundredvis vil til enhver tid klappe ad jer, når I serverer den) synes kun selvindlysende, fordi I under ræsonne-

*) Her skal vi blot bemærke, at alt, hvad vi har sagt om »puf udefra« og alle de øvrige ræsonnementer i Svoboda om organisationen i *fuldt mål* gælder *alle* økonomister og Rabotjeje Delo's folk blandt dem, idet de dels aktivt har hævdet og forsvaret de samme synspunkter – med hensyn til organisationsspørgsmål, dels har nærmet sig dem.

mentets forløb er sprunget fra det ene spørgsmål til det andet. I begyndte med at tale om og fortsætter med at tale om oprulning af »komiteen«, om oprulning af »organisationen«, men er nu sprunget over til spørgsmålet om oprulning af bevægelsens »rødder« i »dybet«. Naturligvis kan vor bevægelse ikke fanges, alene fordi den har hundreder og hundreder tusinder af rødder i dybet, men det er jo slet ikke det, sagen drejer sig om. I betydningen »rødder i dybet« kan man ikke »fange« os heller nu, trods alt vort diletterteri, og ikke desto mindre klager vi alle, og kan ikke undlade at klage, over at »organisationen« rulles op, hvorved al kontinuitet i bevægelsen tilintetgøres. Men når I nu rejser spørgsmålet om oprulning af *organisationen* og ikke vil afvige fra det, vil jeg sige jer, at det er langt sværere at fange en halv snes kloge end hundrede dumrianer. Og jeg vil forsvare denne påstand, hvor meget I end vil ophidse mængden imod mig for min »antidemokratiske holdning« osv. I organisatorisk henseende må man, som jeg allerede flere gange har pointeret, ved »kloge« kun forstå *professionelle revolutionære*, uanset om de er udgået fra studenter eller fra arbejdere. Og nu hævder jeg: 1) at ingen revolutionær bevægelse kan være solid uden en stabil og kontinuitetsbevarende organisation af ledere, 2) at jo bredere den masse er, der spontant inddrages i kampen, og som udgør basis for bevægelsen og deltager i den, jo mere bydende nødvendigt er det, at der findes en sådan organisation, og jo mere solid bør den være (for jo lettere er det for alle hånde demagoger at vildlede de uudviklede lag af massen), 3) at denne organisation bør bestå hovedsageligt af folk, som beskæftiger sig professionelt med revolutionær virksomhed, 4) at jo mere vi i et enevældigt styret land *be-grænser* medlemsstaben i en sådan organisation, så den kun omfatter medlemmer, der professionelt beskæftiger sig med revolutionær virksomhed, og som er professionelt trænet i den kunst at kæmpe mod det politiske politi, jo vanskeligere bliver det at »fange« en sådan organisation, og – 5) – jo *bredere* bliver den stab af personer både fra arbejderklassen og fra samfundets andre klasser, som vil have mulighed for at tage del i bevægelsen og arbejde aktivt i den.

Jeg vil foreslå vore økonomister, terrorister og økono-

mistiske terrorister*) at gendrive disse sætninger, af hvilke jeg nu skal komme nærmere ind på de to sidste. Spørgsmålet om lethed ved at fange »en halv snes kloge« og »hundrede dumrianer« reduceres til det ovenfor diskuterede spørgsmål, om en *masseorganisation* er mulig, når streng konspiration skal overholdes. En bred organisation vil aldrig kunne bringes op til den konspirative højde, uden hvilken der ikke kan være tale om stabilitet og bevarelse af kontinuiteten i kampen mod regeringen. Og koncentrationen af alle konspirative funktioner i hænderne på det mindst mulige antal revolutionære betyder aldeles ikke, at disse skal »tænke for alle«, at mængden ikke skal tage aktiv del i *bevægelsen*. Tværtimod, vil disse professionelle revolutionære fremstå af mængden i stadig større tal, fordi mængden da vil forstå, at det ikke er nok, at nogle studenter og nogle arbejdere, som fører økonomisk kamp, samles for at danne en »komité«, men at der må årelangt arbejde til for at uddanne sig til professionel revolutionær, og mængden vil ikke »tænke« alene på dilettanteri, men netop på en sådan uddannelse. Centralisering af de konspirative funktioner i *organisationen* betyder aldeles ikke centralisering af alle *bevægelsens* funktioner. De bredeste massers aktive deltagelse i den illegale litteratur mindskes ikke, men *forstærkes* tidobbelt derved, at »en halv snes« professionelle revolutionære centraliserer dette anliggendes konspirative funktioner. Sådan og kun sådan vil vi opnå, at læsning af illegal litteratur, medarbejderskab ved den og undertiden også distribution af den *på det nærmeste hører op med at være et konspirativt anliggende*,

*) Denne benævnelse er måske rigtigere i relation til Svoboda end den foregående, idet terrorismen forsvares i Revolutionismens Renæssance og økonomismen i den analyserede artikel. Ånden er redebøn, men kødet er skrøbeligt, kan man i det hele taget sige om Svoboda. De bedste forsætter og de smukkeste hensigter – og som resultat forvirring, forvirring først og fremmest som følge af, at Svoboda i sit forsvar for kontinuiteten i organisationen ikke vil kendes ved kontinuitet i den revolutionære tænkning og socialdemokratiske teori. At bestræbe sig på atter at kalde den professionelle revolutionære til live (Revolutionismens renæssance) og til dette formål foreslå for det førte opæggende terror og for det andet en »organisation af gennemsnitsarbejdere« (Svoboda nr. 1, s. 66 ff), som der mindst muligt »puffes til udefra«, – det er i sandhed ensbetydende med at hugge sin egen bolig til pindebrænde for at skaffe varme.

fordi politiet hurtigt vil se det tåbelige og umulige i at sætte det langsommelige rets- og administrationsmaskineri i gang for hvert enkelt eksemplar af et skrift, der spredes i tusinder af eksemplarer. Og det gælder ikke blot pressen, men alle bevægelsens funktioner, indbefattet demonstrationer. Den bredeste og mest aktive massedeltagelse heri vil ikke lide under, men tværtimod vinde meget ved, at »en halv snes« prøvede revolutionære, som er professionelt trænedede i lige så høj grad som vore politifolk, centraliserer alle konspirative sider af sagen, fremstillingen af flyveblade, udarbejdelse af en plan i store træk, udpegning af et hold ledere for hver bydel, hvert fabrikskvarter, hver læreanstalt osv. (jeg er klar over, at man vil rejse indvendinger mod det »udemokratiske« i mine synspunkter, men denne aldeles uforstandige indvending skal jeg svare mere indgående på nedenfor). Centraliseringen af de mest konspirative funktioner i de revolutionæres organisation vil ikke svække, men berige omfanget og indholdet af en hel mængde andre organisationers virksomhed, som er beregnet for det brede publikum og derfor er mindst muligt fast udformet og mindst muligt konspirative: både arbejdernes faglige organisationer, arbejdernes cirkler til selvstudium og læsning af illegal litteratur, socialistiske og demokratiske cirkler i alle andre befolkningslag etc. etc. Sådanne cirkler, foreninger og organisationer er nødvendige overalt i *størst muligt* antal, med de mest forskelligartede funktioner, men det vil være tåbeligt og skadeligt at *sammenblande* dem med en organisation af *revolutionære*, at udviske skellet mellem dem og udsukke massernes i forvejen utroligt afblegede bevidsthed om, at man til »betjening« af massebevægelsen behøver folk, der specielt og fuldt ud hellicer sig socialdemokratisk virksomhed, og at sådanne folk med tålmodighed og udholdenhed må *uddanne* sig til professionelle revolutionære.

Ja, erkendelsen heraf er blegnet utroligt. Vor skødesynd i organisatorisk henseende er, at *vi med vort dilettanteri har sænket den revolutionæres prestige i Rusland*. Holdningsløs og vaklende i teoretiske spørgsmål, med snæver horisont, påberåbende sig massernes spontaneitet som undskyldning for egen valenhed, mere lig en fagforeningsformand end en folketribun, ude af stand til at fremsætte en stort anlagt og dristig plan, som kunne indgyde også mod-

standerne respekt, uerfaren og kluntet i sin professionelle kunst – kampen mod det politiske politi – åh nej ! – det er ikke en revolutionær, men en sølle dilettant.

Ingen praktiker bør blive fornærmet på mig over disse skarpe ord, thi for så vidt der er tale om manglende skoling, retter jeg dem først og fremmest til mig selv. Jeg arbejdede i en cirkel (73), der stillede sig meget vide, alt omfattende opgaver, og alle vi medlemmer af denne cirkel har måttet lide smerteligt under erkendelsen af, at vi var dilettanter i det historiske øjeblik, da man med en omskrivning af en kendt vending kunne sige: giv os en organisation af revolutionære, og vi skal løfte Rusland af hængslerne! Og jo tiere jeg siden har måttet erindre den brændende skamfølelse, jeg dengang mærkede, des mere bitter er jeg blevet mod de pseudo-socialdemokrater, som med deres præk »vanærer den revolutionæres værdighed,« og som ikke forstår, at vor opgave ikke er at forsvare den revolutionæres degradering til dilettant, men at hæve dilettanten op til at blive revolutionær.

d) Det organisatoriske arbejdes spændvidde

Vi har ovenfor af B-v hørt om »den mangel på handledygtige revolutionære kræfter, som nu mærkes, ikke alene i Petersborg, men i hele Rusland«. Og næppe nogen vil bestride dette faktum. Men spørgsmålet er, hvordan skal det forklares? B-v skriver:

»Vi vil ikke inklude os på at opklare de historiske årsager til dette fænomen, vi vil blot sige, at et samfund, der er demoraliseret gennem langvarig politisk reaktion og splittet af økonomiske forandringer, som er fuldbyrdet eller er ved at fuldbyrdes, af sin midte udskiller et *yderst ringe antal personer, der egner sig til revolutionært arbejde*, at arbejderklassen ved at udskille revolutionære arbejdere til dels udfylder de illegale organisationers rækker, men at antallet af sådanne revolutionære ikke svarer til tidens krav. Så meget mere som arbejderen, der er beskæftiget på fabrikken 11½ time, ifølge sin stilling hovedsageligt må udføre en agitators funktioner. Propagandaen og organiseringen, distributionen og

fremstillingen af den illegale litteratur, udsendelsen af flyveblade osv. må uvægerligt med sin hovedvægt påhvile de yderst fåtallige intellektuelle kræfter« (Rabotjeje Delo, nr. 6, s. 38-39).

Vi er på mange punkter uenige med B-v's opfattelse her og navnlig uenige i de af os fremhævede ord, som med særlig tydelighed viser, at B-v, der (som enhver nogenlunde lænkende praktiker) har lidt under vort dilettanteri, er ude af stand til, trykket som han er af økonomismen, at finde en vej ud af den uudholdelige situation. Nej, samfundet udskiller overordentligt *mange* personer, der er egnede til »sagen«, men vi formår ikke at drage nytte af dem alle. Vor bevægelses kritiske overgangstilstand i den omhandlede henseende kan formuleres i ordene: *Der er ingen folk, og – der er masser af folk*. Der er masser af folk, fordi både arbejderklassen og stadig flere forskellige samfundslag år for år udskiller flere og flere utilfredse, som ønsker at protestere og er rede til efter evne at bidrage til kampen mod enevælden, hvis utålelighed endnu ikke erkendes af alle, men føles stadig stærkere af en stadig bredere masse. Men samtidig er der ingen folk, fordi der ikke er ledere, ingen politiske førere, ingen organisatoriske talenter, som er i stand til at organisere et så omfattende og samtidig så ensartet og harmonisk arbejde, at man vil kunne drage nytte af enhver, selv af den mest ubetydelige kraft. »De revolutionære organisationers vækst og udvikling« står ikke blot tilbage for arbejderbevægelsens vækst, hvilket også B-v erkender, men også for væksten i den alment demokratiske bevægelse i alle befolkningslag. (I øvrigt er det sandsynligt, at B-v nu ville anerkende også dette som tilføjelse til hans konklusion.) Spændvidden i det revolutionære arbejde er alt for snæver i relation til bevægelsens brede, spontane basis, alt for trykket af den jammerlige teori om »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«. Men samtidig må ikke blot politiske agitatorer, men også socialdemokratiske organisatorer nu »gå ud i alle befolkningsklasser«*). Og næppe en eneste praktiker

*) For eksempel konstateres der i den senere tid i militære kredse en uomtvistelig opvækkelse af demokratisk ånd, til dels som følge af de stadigt hyppigere forekommende gadekampe mod »fjender« som arbejdere og studenter. Og så snart de forhåndenværende kræfter bare

vil være i tvivl om, at socialdemokraterne vil kunne fordele tusindvis af delfunktioner i deres organisatoriske arbejde blandt de enkelte repræsentanter for de forskellige klasser. Mangelen på specialisering er en af de allerstørste mangler i vor teknik, hvad også B-v så bittert og berettiget beklager sig over. Jo mindre de enkelte »operationer« i det fælles arbejde bliver, des flere folk kan man finde, som kan udfylde disse funktioner (og som i de fleste tilfælde er ganske uegnede til at blive professionelle revolutionære), des vanskeligere bliver det for politiet at »fange« alle disse »detailarbejdere«, og des vanskeligere bliver det for politiet, når det har nappet en mand for en eller anden bagatel, at stable en »sag« på benene, der kan skaffe dækning for statskassens udgifter til »sikkerhedstjenesten«. Og hvad angår antallet af folk, som er parat til at yde os hjælp, så har vi allerede i det foregående kapitel peget på den gigantiske omvæltning, der har fundet sted i denne henseende i rundt regnet de sidste fem år. Men på den anden side, for nu både at samle alle disse små brudstykker til en helhed, for ikke ved opdeling af bevægelsens funktioner at slå selve bevægelsen i stykker og for at indgive den, der udfører de små funktioner, den tro på nødvendigheden og betydningen af hans arbejde, uden hvilken han aldrig vil kunne arbejde*), – for alt dette er det nødvendigt, at der netop findes en stærk organisation af prøvede revolutionære. Med en sådan organisation styrkes troen på partiets kræfter des mere og udbredes des videre, jo mere konspirativ organisationen bliver, – i krig er det jo en kendt sag, at det vigtigste af alt er at indgyde ikke blot sin egen hær, men også både modstanderne og alle neutrale elementer tro på sine kræfter. En velvillig neutralitet kan undertiden afgøre

tillader det, må vi absolut beskæftige os på det alvorligste med propaganda og agitation blandt soldater og officerer og med opbygning af en »militær organisation«, der indgår i vort parti.

*) Jeg husker, at en kammerat fortalte mig om, hvor bittert en fabriksinspektør, der var villig til at hjælpe, og som virkelig hjalp socialdemokratiet, klagede over, at han ikke vidste, om hans »informationer« når frem til det egentlige revolutionære centrum, om der er brug for hans hjælp, og om der er mulighed for at udnytte hans små og beskedne tjenester. Enhver praktiker kender naturligvis mere end ét lignende tilfælde, hvor vort diletterteri har berøvet os forbundsfæller. Sådanne hver for sig »små«, men sammenlagt uvurderlige tjenester kunne og ville også funktionere og embedsmænd ikke blot i fabrikkerne, men

sagen Med en sådan organisation, som har en fast teoretisk basis og råder over et socialdemokratisk organ, behøver man ikke at frygte for, at bevægelsen skal blive slået ud af kurs af de talrige »udenforstående« elementer, som dragen til den (derimod ser vi netop nu, under det herskende diletterteri, hvordan mange socialdemokrater følger i Credos spor og bilder sig ind, at kun de er socialdemokrater). Kort sagt, specialiseringen forudsætter nødvendigvis centraliseringen og kræver den så atter ubetinget.

Men B-v selv, der så udmærket har opridset, hvor nødvendig specialisering er, vurderer den efter vor mening ikke højt nok i anden del af de anførte betragtninger. Antallet af revolutionære udgået fra arbejderne er ikke stort nok, siger han. Det er fuldstændigt rigtigt, og vi understreger på ny, at »den værdifulde meddelelse fra en nærstående iagttagelse« til fulde bekræfter vort syn på årsagerne til den nuværende krise i socialdemokratiet og følger også på midlerne til helbredelse af den. Ikke alene står de revolutionære i det hele taget tilbage for den spontane rejsning i masserne, men selv de revolutionære arbejdere står tilbage for den spontane rejsning blandt arbejdermasserne. Og selv ud fra et »praktisk« synspunkt understreger denne *kendsgerning* på den mest anskuelige måde ikke alene tåbeligheden, men også det *politiske reaktionære* i den »pædagogik«, man så ofte byder os på i diskussionen om vore forpligtelser over for arbejderne. Denne kendsgerning viser, at vor første og væsentligste pligt er at medvirke til udvikling af revolutionære arbejdere, som *i henseende til partivirkosomhed* står på samme stadiet som intellektuelle revolutionære (vi fremhæver ordene: i henseende til parti-

også i postvæsenet, ved jernbanerne, i toldvæsenet, adelsinstitutionerne, kirken og *enhver* anden etat yde os, endog inden for politiet og hofkredsene! Hvis vi blot havde et virkeligt parti, en virkelig kamporganisation af revolutionære, ville vi ikke stille alle disse »hjælpere« i forreste linje. Ikke have travlt med altid og ubetinget at drage dem ind i den snævre »illegale inderkreds«, men tværtimod beskytte dem ganske særligt, og endog uddanne folk specielt til sådanne funktioner, idet vi husker på, at mange studenter vil kunne gøre partiet større gavn som »hjælpere« i embedsstillinger end som »kortvarige« revolutionære. Men – lad mig gentage endnu engang – retten til at anvende en sådan taktik har kun en allerede helt fast organisation, som ikke lider under mangel på aktive kræfter.

virksomhed, eftersom det i andre henseender nok også er nødvendigt, men langt fra så let og heller ikke så presserende for arbejderne at nå samme stade). Derfor må man *især* stille efter at *hæve* arbejderne til at blive revolutionære og aldeles ikke efter selv at *stige ned* til »arbejdermassen«, sådan som økonomisterne vil have det, eller for enhver pris stige ned til »gennemsnitsarbejderne«, som ønsket af Svoboda (som i denne henseende hæver sig selv op til den økonomistiske »pædagogik«s andet trin). Den tanke ligger mig fjernt at benægte nødvendigheden af populær litteratur for arbejderne og af særlig populær (dog naturligvis ikke vulgær) litteratur for særligt tilbagestående arbejdere. Men jeg harmes over denne stadige blandede pædagogik ind i politiske spørgsmål og i organisatoriske spørgsmål. I, mine herrer, der er så omsorgsfulde for »gennemsnitsarbejderen«, fornærmer jo i virkeligheden snarere arbejderne med jeres ønske om absolut at skulle *bøje jer ned*, inden I taler om arbejderpolitik eller arbejderorganisation. Tal dog om alvorlige ting i oprejst stilling og overlad pædagogikken til pædagogerne, ikke til politikerne og organisationsfolkene! Er der måske ikke også blandt de intellektuelle fremskredne, »gennemsnitlige« og »masse«? Anerkender måske ikke alle nødvendigheden af populær litteratur også for intelligensen, og skrives der ikke sådan litteratur? Men forestil jer blot, at forfatteren til en artikel om organisering af studenter eller gymnasiaster giver sig til deri, som var det en åbenbaring, at tygge drøv på, at der først og fremmest er brug for en organisation for »gennemsnitsstudenter«. Denne forfatter ville antagelig blive leet ud og med rette. Man vil sige til ham: giv os bare organisatoriske ideer, hvis du har nogen, men vi skal nok selv finde ud af, hvem af os der er »gennemsnitlig«, hvem der er højere og hvem lavere. Men hvis du ikke har *egne* organisatoriske ideer, forekommer al din snak om »masse« og »gennemsnitlige« os kun trivial. Forstå dog, at spørgsmålene om »politik« og »organisation« i sig selv er så alvorlige, at de kun kan drøftes i fuldt alvor: man bør og kan skole arbejdere (og studenter og gymnasiaster) sådan, at det *bliver muligt at tale sammen* om disse spørgsmål, men når I så er begyndt at tale om dem, så giv virkelige svar, lad være med at søge tilbage

til »de gennemsnitlige« eller til »massen«, og forsøg ikke at slippe fra det med vitser og fraser*).

Den revolutionære arbejder må, for at blive fuldt skolet til sit virkefelt, også blive professionel revolutionær. Derfor har B-v uret, når han siger, at da arbejderen er på fabrikken i 11½ time, må de øvrige revolutionære funktioner (på nær agitation) »*uvægerligt* med deres hovedvægt påhvile de yderst fåtallige intellektuelle kræfter«. Det sker aldeles ikke »*uvægerligt*«, men på grund af vor tilbagestående, fordi vi ikke erkender vor pligt til at hjælpe enhver arbejder med fremragende evner til at udvikle sig til *professionel* agitator, organisator, propagandist, kurér etc. I denne henseende driver vi ligefrem skændig rovdrift på vore kræfter og formår ikke at tage vare på det, som vi burde dyrke og fremelske med særlig omhu. Se til tyskerne: De har hundrede gange flere kræfter, end vi har, men de forstår meget vel, at virkeligt velegnede agitatorer etc. slet ikke udskilles særligt hyppigt af »de gennemsnitlige«. Derfor sørger de for straks at give enhver evnerig arbejder sådanne betingelser, at hans evner kan komme til fuld udvikling og fuld anvendelse: de gør en professionel agitator af ham, de ansporer ham til at udvide sit virkefelt og udstrække det fra én fabrik til hele branchen, fra én lokalitet til hele landet. Han skaffer sig erfaring og behændighed i professionen, han udvider sin horisont og sin viden, han iagttager på nært hold fremtrædende politiske ledere andre steder og i andre partier, han bestræber sig for at hæve sig til samme høje niveau og at forene i sig kendskabet til arbejdermiljøet og den socialistiske overbevisnings friskhed med den professionelle færdighed, uden hvilken proletariatet ikke kan føre en udholdende kamp mod sine fjenders glimrende uddannede geledder. Sådan og kun sådan udvikler der sig folk som Bebel og Auer af arbejder-

*) Svoboda nr. 1, artiklen Organisation, s. 66: »Med sine tunge skridt vil arbejderkolassen støtte alle krav, der opstilles i det russiske Arbejdes navn« – arbejde ubetinget med stort! Og samme forfatter udbryder: »Jeg er aldeles ikke fjendtligt indstillet over for intelligensen, men...« (det er det samme men, som Sjtjedrin oversatte med ordene: Træerne vokser ikke ind i himlen!) »...men det oprører mig altid forfærdeligt, når en mand kommer og siger meget smukke og fortræffelige ting og forlanger, at de skal accepteres på grund af deres (hans?) skønhed og andre dyder« (s. 62). Ja mig oprører det også altid forfærdeligt...

massen. Men det, som i et politisk frit land i væsentlig grad kommer af sig selv, det må hos os udføres systematisk af vore organisationer. En nogenlunde talentfuld og »lovende« agitator blandt arbejderne *må ikke* arbejde 11 timer i fabrikken. Vi må sørge for, at han lever af partiets midler, at han i tide kan gå i illegalitet, at han jævnlige flytter sin virksomhed til et nyt sted, for på anden måde kan han ikke blive fuldbefaren, ikke udvide sin horisont og ikke holde ud i hvert fald nogle år i kampen mod gendarmerne. Jo bredere og dybere arbejdermassernes spontane rejsning bliver, des flere talentfulde folk frembringer de, ikke blot talentfulde agitatorer, men også talentfulde organisatorer og propagandister og »praktikere« i bedste forstand (af dem er der så få blandt vore intellektuelle, som for største delen på russisk vis er lidt skødesløse og ubehændige). Når vi råder over afdelinger af specielt uddannede og langvarigt skolede revolutionære arbejdere (og naturligvis revolutionære af »alle våbenarter«), – da vil intet politisk politi i verden kunne mestre disse afdelinger, for disse afdelinger af folk, som er revolutionen ubetinget hengivne, vil også nyde ubetinget tillid hos de bredeste arbejdermasser. Og det er vor direkte *brøde*, at vi i alt for ringe grad »puffer« arbejdere ind på denne vej, som de har fælles med de »intellektuelle«, vejen til professionel revolutionær færdighed, men alt for ofte trækker dem baglæns med vore stupide taler om, hvad arbejdernes masse, »genemsnitssarbejderne« osv. »magter«.

I disse som i andre henseender står det organisatoriske arbejdes snævre spændvidde i utvivlsom og uløselig forbindelse med indsnævringen af vor teori og vore politiske opgaver (selv om det uhyre flertal af økonomister og begyndende praktikere ikke erkender det). Knæfaldet for spontaneiteten fremkalder en form for ængstelse for at gå bare et enkelt skridt ud over det, som massen »magter«, en frygt for at hæve sig for højt over det simple virke for massens mest nærliggende og umiddelbare behov. Vær ikke bange, mine herrer! Husk på, at vi i organisatorisk henseende står så lavt, at bare den blotte tanke om, at vi skulle *kunne* hæve os for højt, er tåbelig!

e) »Sammensværgelses«-organisation og »demokratisme«

Der findes imidlertid iblandt os særdeles mange mennesker, som er så lydhøre over for »livets røst«, at de mest af alt frygter dette og samtidig anklager dem, der går ind for de her fremsatte synspunkter, for at være narodovolt-sy*), for ikke at forstå »demokratismen« osv. Disse anklager, der naturligvis også har fundet plads i Rabotjeje Delo, må nærmere undersøges.

Den, der skriver disse linjer, er udmærket klar over, at Petersborg-økonomisterne allerede beskyldte Rabotjaja Gaseta for at være narodovolt-sisk (hvilket er forståeligt, hvis man sammenligner det med Rabotjaja Mysl). Det forbavsede os derfor ikke det mindste, da en kammerat, kort efter at Iskra var dukket op, fortalte os, at socialdemokraterne i byen X kalder Iskra for et narodovolt-sy-organ. For os var denne anklage naturligvis kun smigrende, for hvor er den hæderlige socialdemokrat, der ikke af økonomisterne er blevet beskyldt for at være narodovolt-sisk.

Disse anklager skyldes misforståelser at to slags. For det første kender man hos os så lidt til den revolutionære bevægelses historie, at man kalder enhver tanke om en centraliseret kamporganisation, der erklærer beslutsom krig mod tsarismen, for »narodovolt-sisk«. Men den fremragende organisation, de revolutionære havde i 70'erne, og som burde tjene som forbillede for os alle, var slet ikke skabt af Narodnaja Volja, men af *Semlja i Volja*, der splittedes op i Tjornyj Peredel og Narodnaja Volja. (74) At betragte en revolutionær kamporganisation som specifikt narodovolt-sisk er derfor både historisk og logisk meningsløst, eftersom *ingen* revolutionær retning, hvis den i det hele taget tænker på alvorlig kamp, kan undvære en sådan organisation. Narodovoltsernes fejl bestod ikke i, at de bestræbte sig for at drage *alle* utilfredse til deres organisation og at styre denne organisation ind i beslutsom kamp mod selvherskerdømmet. Det er tværtimod deres store historiske fortjeneste. Men deres fejl var, at de støttede sig

*) Narodovolt-sy, tilhængere af Narodnaja Volja, en hemmelig narodnik sammenslutning, der gik ind for individuel terror som kampmiddel. – *Red.*

på en teori, der i virkeligheden slet ikke var nogen revolutionær teori, og at de ikke evnede eller ikke havde mulighed for at forbinde deres bevægelse ubrydeligt med klassekampen inden for det kapitalistiske samfund, som var under udvikling. Og kun den groveste mangel på forståelse af marxismen (eller »forståelse« af den i »struvismens« ånd) kan afstedkomme den opfattelse, at fremvæksten af en spontan massebevægelse blandt arbejderne kan *befri* os for forpligtelsen til at opbygge en lige så god, en uden sammenligning bedre organisation af revolutionære end Semlja i Volja's. Tværtimod *pålægger* denne bevægelse os netop en forpligtelse dertil, fordi proletariats spontane kamp ikke bliver til virkelig klassekamp, før kampen ledes af en stærk organisation af revolutionære.

For det andet er der mange – deriblandt åbenbart også B. Kritjevskij (Rabotjeje Delo nr. 10, s. 18) – som opfatter den polemik, socialdemokraterne altid har ført mod sammensværgelsesopfattelsen af den politiske kamp, forkert. Vi har vendt os imod og vil selvfølgelig altid vende os imod *indsnævring* af den politiske kamp til sammensværgelse*), men det har naturligvis ikke betydet benægtelse af, at en stærk revolutionær organisation er nødvendig. Og f.eks. i den brochure, som nævnes i fodnoten, opridses der, ved siden af polemikken mod den politiske kamps reduktion til sammensværgelse, et billede (som det socialdemokratiske ideal) af en organisation, der er så stærk, at den kan tage både »opstand« og enhver »anden angrebsmetode« i anvendelse »for at rette det afgørende slag mod enevælden«**). I

*) Sml. De Russiske Socialdemokraters Opgaver, s. 21, polemikken mod P. L. Lavrov. (Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 2, s. 459-460, russ. – Red.)

***) De Russiske Socialdemokraters Opgaver s. 23. (Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 2, s. 461, russ. – Red.) Her er i øvrigt endnu en illustration af, at Rabotjeje Delo enten ikke forstår, hvad det selv siger, eller skifter standpunkt efter, hvordan vinden blæser. I nr. 1 af Rabotjeje Delo står der med kursiv: »De i brochuren fremskillede hovedsynspunkter er fuldt og helt i overensstemmelse med Rabotjeje Delo's program« (s. 142). Nej virkelig? Er den anskuelse, at massebevægelsen ikke må stilles over for den primære opgave at styrte selvherskerdømmet, i overensstemmelse med De Russiske Socialdemokraters Opgaver? Gælder det også teorien om »økonomisk kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen«? Og stadieteorien? Vi overlader til læseren at bedømme, om der kan være nogen principfasthed hos et organ, der har en så original opfattelse af »overensstemmelse«.

sin *form* kan en sådan stærk revolutionær organisation i et land med selvherskerdømme vel nok kaldes en sammensværgelsesorganisation, eftersom det franske ord konspiration har samme betydning som det russiske ord for sammensværgelse, og konspirativ metode er i højeste grad nødvendig for en sådan organisation. Konspiration er en så nødvendig betingelse for organisationen, at alle andre betingelser (antal medlemmer, deres udvælgelse, funktioner etc.) må være i overensstemmelse med den. Det ville derfor være topmålet af naivitet at blive skræmt af beskyldninger for, at vi socialdemokrater ønsker at skabe en sammensværgelsesorganisation. Disse beskyldninger bør være lige så smigrende for enhver fjende af økonomismen som beskyldningen for at være narodovoltsisk.

Man vil indvende: En så mægtig og strengt hemmelig organisation, som i sine hænder koncentrerer alle den konspirative virksomheds tråde, en organisation, der nødvendigvis må være centraliseret, kan alt for nemt kastes ud i et forhastet angreb, kan uoverlagt skærpe bevægelsen mere, end det er muligt og nødvendigt efter væksten i den politiske utilfredshed, efter styrken at gæringen og forbitnelsen i arbejderklassen og så fremdeles. Hertil vil vi svare: rent abstrakt kan det naturligvis ikke nægtes, at en kamporganisation *kan* føre til ubetænksom kamp, som *kan* ende med et under andre betingelser absolut unødvendigt nederlag. Men at indskrænke sig til abstrakte overvejelser i et sådant spørgsmål går ikke an, for ethvert slag rummer den abstrakte mulighed for nederlag, og der findes intet andet middel til at *mindske* denne mulighed end organiseret forberedelse af slaget. Hvis vi derimod stiller spørgsmålet på de nuværende russiske betingelsers konkrete grund, må man komme til den positive slutning, at en stærk revolutionær organisation er ubetinget nødvendig netop for at give bevægelsen stabilitet og for at gardere den mod muligheden for ubetænksomme angreb. Netop nu, hvor der ikke eksisterer en sådan organisation, og hvor den revolutionære bevægelse er i hastig spontan vækst, *kan der allerede iagttages* to modsatte yderligheder (der, som det sig hør og bør, »mødes«): snart fuldkommen uholdbar økonomisme og mådeholdspropaganda, snart lige så uholdbar »excitativ (opæggende) terror«, hvis mål det er, i »en bevægelse, der udvikler sig og styrken, men som endnu er

nærmere ved min begyndelse end ved sin afslutning, kunstigt at fremkalde symptomer på dens afslutning« (V. Sasulitj i Sarja nr. 2-3, s. 353). Og eksemplet Rabotjeje Delo viser, at der allerede findes socialdemokrater, som melder pas over for begge yderpunkter. Bortset fra alle øvrige grunde er et sådant fænomen heller ikke overraskende, fordi den økonomiske kamp mod arbejdsgiverne og mod regeringen aldrig vil tilfredsstillende en revolutionær, og modsatte yderligheder vil altid dukke op, snart her, snart der. Kun en centraliseret kamporganisation, som konsekvent fører socialdemokratisk politik og så at sige tilfredsstiller alle revolutionære instinkter og bestræbelser, er i stand til at gardere bevægelsen mod at foretage et ubetænksomt angreb og til at forberede et angreb, der giver løfte om sejr.

Man indvender videre, at det syn på organisationen, som vi har gjort rede for, strider mod »det demokratiske princip«. Mens den forudgående anklage er af specifikt russisk oprindelse, har denne en lige så specifikt udenlandsk karakter. Og kun udlandsorganisationen (Forbundet af Russiske Socialdemokrater) kunne give sin redaktion instrukser, som blandt andet indeholder følgende:

»Organisationsprincip: For at fremme en heldig udvikling og forening af socialdemokratiet må man understrege, udvikle og kæmpe for, at dets partiorganisation bygger på et bredt demokratisk princip, hvilket er særlig nødvendigt i betragtning af de antidemokratiske tendenser, der konstateres i vort partis rækker« (To kongresser, s. 18).

Hvordan specielt Rabotjeje Delo kæmper mod de »antidemokratiske tendenser« hos Iskra vil vi få at se i næste kapitel. Men lad os nu nærmere betragte dette princip, som økonomisterne stiller op. Enhver vil sandsynligvis være enig i, at »et bredt demokratisk princip« indebærer følgende to nødvendige forudsætninger: for det første fuld offentlighed og for det andet valg til alle funktioner. Uden offentlighed ville det være latterligt at tale om demokrati, og det må tilmed være en offentlighed, der ikke begrænser sig til organisationens medlemmer. Vi kalder det tyske socialistiske parti en demokratisk organisation, fordi alt dér foregår åbent, selv partikongressens møder, men ingen vil kalde en organisation, som er lukket for alle ikke-

medlemmer med et hemmelighedens slør, demokratisk. Man må da spørge, hvad hensigten er med at opstille et »bredt demokratisk princip«, når hovedbetingelsen for dette princip er uopfyldelig for en hemmelig organisation? Det »brede princip« viser sig at være en velklingende, men hul frase. Ydermere vidner denne frase om total mangel på forståelse for øjeblikkets vitale opgaver i organisatorisk henseende. Alle ved, hvor stor mangelen på konspirativ indstilling er hos den »brede« masse af revolutionære hos os. Vi har set, hvor bittert B-v beklager dette og med fuld ret har forlangt »streng udvælgelse af medlemmer« (Rabotjeje Delo nr. 6, s. 42). Og nu kommer så folk, der roser sig af deres »virkelighedssans« og fremhæver i denne situation ikke nødvendigheden af den strengeste konspiration og den strengeste (og følgelig snævrere) udvælgelse af medlemmer, men – »det brede demokratiske princip«! Det er virkelig en træffer.

Bedre står det ikke til med det andet kendetegn på demokrati – valgbarheden. I lande med politisk frihed er denne betingelse en selvfølge. »Som medlem af partiet regnes enhver, der anerkender partiprogrammets principper og understøtter partiet efter evne«, sådan lyder paragraf 1 i det tyske socialdemokratiske partis organisationsstatutter. Og eftersom den politiske arena ligger åben for alle, som scenen for tilskuerne i teatret, er denne anerkendelse eller ikke-ankendelse, støtte eller modvirken kendt for alle og enhver både fra aviserne og fra folkemøderne. Alle ved, at den og den politiker begyndte sådan eller sådan, har gennemløbet den eller den udvikling, har opført sig sådan eller sådan i et vanskeligt øjeblik i sit liv og i det hele taget udmærker sig ved de eller de egenskaber, – og derfor kan alle partiets medlemmer med fuldt kendskab til sagerne vælge eller undlade at vælge denne politiker til et bestemt partihverv. Den (i ordets bogstavelige forstand) altomfattende kontrol med hvert eneste af en partimands skridt i hans politiske løbebane skaber en automatisk virkende mekanisme, som giver det, man i biologien kalder »de bedst egnedes overlevelse«. Den »naturlige udvælgelse« i fuld offentlighed, under valgbarhed og almindelig kontrol sikrer, at enhver partiarbejder til syvende og sidst kommer på »sin rette hylde«, overtager det arbejde, der passer bedst for hans kræfter og evner, på sin egen krop mærker alle følger

af sine fejl og for alles øjne viser sin evne til at erkende fejl og undgå dem.

Prøv så at indsætte dette billede i vort selvherskerdømmes rammer! Er det tænkeligt hos os, at alle, »der anerkender partiprogrammets principper og understøtter partiet efter evne«, skulle kontrollere hvert eneste af den konspirative revolutionæres skridt? At de alle blandt de sidstnævnte skulle vælge den ene eller anden, når den revolutionære er *forpligtet* til af hensyn til arbejdet over for de ni tiendedele af disse »alle« at skjule, hvem han er? Når man tænker en smule over den virkelige betydning af de store ord, Rabotjeje Delo optræder med, vil man se, at »bred demokratiisme« i en partiorganisation i selvherskerdømmets mørke, hvor det er gendarmernes udvælgelse, der gælder, kun er en *tom og skadelig leg med ord*. Det er en tom leg med ord, for ingen revolutionær organisation har nogen sinde i praksis gennemført bred demokratiisme og kan ikke gennemføre den, uanset al sin gode vilje. Det er en skadelig leg med ord, fordi forsøg på at føre det »brede demokratiske princip« ud i praksis kun gør det lettere for politiet at foretage omfattende oprulninger og gøre det herskende dilettanteri permanent, leder praktikernes tanker bort fra den alvorlige, presserende opgave at uddanne sig til professionelle revolutionære og får dem til i stedet at udarbejde deltaljerede »papir«-statutter for valgmetoder. Kun i udlændigheden, hvor der ikke sjældent samles folk, som ikke har mulighed for at finde sig en virkelig, levende opgave, kunne denne »legen demokratiisme« hist og her navnlig i forskellige smågrupper udvikle sig.

For at vise læseren, hvor lidet pyntelig Rabotjeje Delo's yndlingsmetode er: at fremsætte et sådant pynteligt »princip« som demokratiisme i det revolutionære arbejde, vil vi på ny henvise til et vidne. Dette vidne er J. Serebrjakov, redaktør af London-tidsskriftet Nakanune, som nærer stor svaghed for Rabotjeje Delo og stort had til Plekhanov og »plekhanovisterne«. I artikler i anledning af spaltningen i det udenlandske Forbund af Russiske Socialdemokrater har Nakanune taget afgørende parti for Rabotjeje Delo og affyret en salve af ukvemsord mod Plekhanov (75). Des mere værdifuldt er for os dette vidne i det foreliggende spørgsmål. I Nakanune nr. 7 (juli 1899) påpegede J. Serebrjakov i artiklen: Om Appellen fra Gruppen Arbejdernes

Selvfrielse, det »uanstændige« i at rejse spørgsmål om »selvbedrag, om førerstilling, om den såkaldte areopagit / overdommer/ i en seriøs revolutionær bevægelse«, og skrev bl.a.:

»Mysjkin, Rogatjov, Sjeljabov, Mikhajlov, Perovskaja, Figner og andre betragtede sig aldrig som førere, og ingen valgte eller udnævnte dem, skønt de i virkeligheden var det, fordi de både i propagandaperioden og i kampperioden mod regeringen påtog sig den største arbejdsbyrde, befandt sig på de farligste poster, og deres arbejde var det mest produktive. Og deres førerstilling var ikke et resultat af deres ønsker, men af den tillid til deres klogskab, deres energi og hengivenhed, som kammeraterne omkring dem nærrede. Men at være bange for en sådan areopagit (og hvis man ikke er bange for den, hvorfor så skrive om den), som kan lede bevægelsen egenmægtigt, er dog for naivt. Hvem ville dog høre på den?«

Vi spørger læseren: Hvori adskiller »areopagitten« sig fra »antidemokratiske tendenser«? Og er det ikke indlysende, at Rabotjeje Delo's »pyntelige« organisationsprincip er nøjagtigt lig så naivt og uanstændigt – naivt, fordi simpelt hen ingen giver sig til at lytte til en »areopagit« eller til folk med »antidemokratiske tendenser«, så snart kammeraterne omkring dem ikke »har tillid til deres klogskab, energi og hengivenhed«. Uanstændigt – som et demagogisk udfald, der spekulerer i nogles forfængelighed, andres ukendskab til de virkelige forhold i vor bevægelse og atter andres mangelfulde skoling og ukendskab til den revolutionære bevægelses historie. For vor bevægelses folk må det eneste seriøse organisationsprincip være: den strengeste konspiration, den strengeste udvælgelse af medlemmer, uddannelse af professionelle revolutionære. Når først disse kvaliteter er til stede, vil der være sikret noget langt større end »demokratiisme«, nemlig fuld kammeratlig tillid mellem revolutionære. Og dette større er ubetinget nødvendigt for os, eftersom der hos os i Rusland ikke kan være mindste tale om at erstatte det med demokratisk altomfattende kontrol. Og det ville være en stor fejltagelse at tro, at umuligheden at virkelig »demokratisk« kontrol gør medlemmerne af den revolutionære organisation ukontrollable: De har ikke tid

til at tænke på i nogen form at lege demokratisme (demokratisme inden for en snæver kerne at kammerater, der nyder fuld gensidig tillid), men de føler deres ansvar meget levende og ved samtidig af erfaring, at en organisation af virkelig revolutionære ikke skyr noget middel til at skaffe sig af med et dårligt medlem. Og endelig er der i det russiske (og internationale) revolutionære miljø en ret udviklet offentlig mening, som har sin egen historie, og som med skånselsløs hårdhed straffer enhver afvigelse fra kammeratskabets forpligtelser (og »demokratisme« – den ægte demokratisme, ikke legen med den – indgår jo netop i begrebet kammeratskab som en del af helheden!). Tager man alt dette i betragtning, vil man forstå, hvilken beklumret lugt af udenlandsk legen generaler, der stiger op fra denne snak og disse resolutioner om »antidemokratiske tendenser«.

Det må yderligere bemærkes, at den anden kilde til denne snak, dvs. naiviteten, tillige næres af uklarhed i opfattelsen af, hvad demokrati er. I ægteparret Webb's bog om de engelske trade-unions er der et interessant kapitel: Det Primitive Demokrati. Forfatterne fortæller her om, hvordan engelske arbejdere i den første tid af deres fagforeningers beståen betragtede det som et ufravigeligt tegn på demokrati, at alle udførte alt i forbindelse med foreningernes administration: ikke alene blev alle spørgsmål afgjort ved afstemning blandt alle medlemmer, men funktionerne blev også varetaget af alle medlemmer på skift. Der skulle lang historisk erfaring til, før arbejderne forstod, at denne opfattelse af demokrati er meningsløs, og at repræsentative institutioner på den ene side og professionelle funktionærer på den anden er en nødvendighed. Der skulle flere tilfælde af finansielt sammenbrud for fagforeningskasser til, før arbejderne indså, at størrelsesforholdet mellem de kontingenter, der skal indbetales, og de understøttelser, der kan udbetales, ikke kan afgøres ved demokratisk afstemning alene, men at der også kræves en forsikrings-specialists stemme. Tag endvidere Kautskys bog om Parlamentarisme og Folkelovgivning, og man vil se, at denne marxistiske teoretikers slutninger stemmer med læren fra mange års praksis hos de »spontant« sammensluttede arbejdere. Kautsky vender sig bestemt mod Rittinghausens primitive opfattelse af demokrati, spotter over folk, der er

parat til i dets navn at forlange, at »folkets aviser skal redigeres af folket«, påviser nødvendigheden af *professionelle* journalister, parlamentarikere osv. til socialdemokratisk ledelse af proletarietets klassekamp, og angriber »anarkisternes og litteraternes socialisme«, fordi de i deres »effektjageri« lovsynger den direkte folkelovgivning og ikke forstår, at den kun yderst betinget er anvendelig i det nuværende samfund.

Den, der har arbejdet praktisk i vor bevægelse, ved, hvor vidt udbredt dette »primitive« syn på demokratiet er blandt masser af studerende unge og blandt arbejdere. Det er ikke mærkeligt, at denne synsmåde trænger igennem i både statutter og litteratur. Økonomisterne af den bernsteinske slags har i deres statutter skrevet: »§ 10. Alle sager, der angår hele forbundsorganisationens interesser, afgøres ved stemmeflerhed blandt alle dens medlemmer.« Økonomisterne af den terroristiske slags sekunderer dem: »Det er nødvendigt, at komitébeslutninger passerer alle cirkler og først da bliver gyldige beslutninger« (Svoboda nr. 1, s. 67). Bemærk, at dette krav om bred anvendelse af referendum fremsættes *ud over* kravet om *hele* organisationens opbygning på valggrundlag! Den tanke ligger os naturligvis fjernt, på dette grundlag at fordømme praktikere, der har haft for ringe mulighed for at sætte sig ind i virkeligt demokratiske organisationers teori og praksis. Men når Rabotjeje Delo, som gør fordring på en ledende rolle, under disse forhold indskrænker sig til en resolution om det brede demokratiske princip, hvordan kan man da betegne dette som andet end »effektjageri«?

f) Det lokale og det landsomfattende arbejde

Selv om indvendingerne mod den her fremstillede organisationsplan ud fra det synspunkt, at den skulle savne demokratisme og være af sammensværgelseskarakter, er aldeles ubegrundede, står dog et spørgsmål endnu tilbage, som stilles meget ofte, og som fortjener nærmere undersøgelse. Det er spørgsmålet om det gensidige forhold mellem lokalt og landsomfattende arbejde. Der udtales frygt for, at dannelsen af en centralistisk organisation skal føre til, at tyngdepunktet forskydes fra det lokale til det lands-

omfattende, og at det skal skade bevægelsen, svække styrken i vore forbindelser med arbejdermasserne og den lokale agitations stabilitet. Hertil vil vi svare, at vor bevægelse i de senere år netop har lidt under, at de lokale aktivister er alt for opslugt af lokalt arbejde; at en vis forskydning af tyngdepunktet over mod det landsomfattende arbejde er ubetinget nødvendig; at en sådan forskydning ikke vil svække, men styrke både holdbarheden i vore forbindelser og stabiliteten i vor lokale agitation. Lad os tage spørgsmålet om de centrale og de lokale organer, og lad os bede læseren ikke glemme, at bladarbejdet for os kun er et *eksempel*, som illustrerer en langt mere omfattende og mangesidet revolutionær virksomhed i almindelighed.

I massebevægelsens første periode (1896-1898) gjorde lokale aktivister forsøg på at etablere et landsomfattende organ – Rabotjaja Gaseta. I den følgende periode (1898-1900) gjorde bevægelsen et vældigt skridt fremad, men ledernes opmærksomhed var helt og aldeles opslugt af lokale organer. Hvis vi tæller alle disse lokale organer sammen, så viser det sig*), at der rundt regnet er kommet ét nummer af en avis pr. måned. Er det ikke en klar illustration til vort diletterteri? Viser det ikke med al ønskelig tydelighed, at vor revolutionære organisation står tilbage for det spontane opsving i bevægelsen? Hvis *det samme antal* numre af aviser var blevet udsendt – ikke af spredte lokale grupper, men af en fælles organisation, ville vi ikke blot have sparet en masse kræfter, men også have sikret langt større stabilitet og kontinuitet i vort arbejde. Denne simple betragtning lades alt for ofte ude af syne både af de praktikere, der arbejder aktivt, men næsten udelukkende med lokale organer (desværre er det stadig sådan i det meget store flertal af tilfælde), og af de skribenter, der i dette spørgsmål udviser et forbløffende Don Quijoteri. Praktikerne stiller sig sædvanligvis tilfreds med den betragtning, at det for de lokale er »vanskeligt«**), at beskæf-

*) Se Beretning til Pariskongressen (76), s. 14: »Fra dette tidspunkt (1897) indtil foråret 1900 udkom forskellige steder 30 numre af forskellige aviser... I gennemsnit udkom der mere end ét nummer om måneden«.

**) Denne vanskelighed er kun tilsyneladende. I virkeligheden findes der *ikke* nogen lokal cirkel, som ikke vil have mulighed for et gå aktivt ind i den ene eller anden funktion i det landsomfattende arbejde. »Sig ikke: Jeg kan ikke, sig: Jeg vil ikke«.

tige sig med oprettelsen af en landsomfattende avis, og at lokale aviser er bedre end slet ingen. Det sidste er naturligvis fuldstændig rigtigt, og vi anerkender så godt som nogen praktiker de lokale avisers uhyre betydning og uhyre nytte i *almindelighed*. Men her drejer det sig ikke om det, derimod om, hvorvidt man ikke skulle se at komme bort fra den splittethed og det diletterteri, der så klart kommer til udtryk i 30 numre af lokale aviser i hele Rusland på 2½ år. Man bør ikke begrænse sig til den ubestridelige, men alt for generelle påstand om nytten af lokale aviser i almindelighed, man må også have mod til åbent at erkende deres negative sider, som er konstateret ved 2½ års erfaringer. Disse erfaringer viser, at lokale aviser under vore forhold i de fleste tilfælde er vaklende i principielle spørgsmål, blottet for politisk betydning, umådeligt kostbare i henseende til spild af revolutionære kræfter og aldeles utilfredsstillende i teknisk henseende (jeg sigter her naturligvis ikke til trykkesnikken, men til udgivelsens hyp-pighed og regelmæssighed). Og alle disse mangler er ikke tilfældigheder, men det uundgåelige resultat af den splittethed, som på den ene side forklarer, at de lokale aviser havde overvægten i den periode, vi betragter, og som på den anden side *opretholdes* ved denne overvægt. Den enkelte lokale organisation har ligefrem *ikke kræfter* til at sikre sit blads principielle stabilitet og bringe det op på et politisk organs niveau, *ikke kræfter* til at samle og udnytte tilstrækkeligt materiale til belysning af hele vort politiske liv. Men det argument, hvormed man sædvanligvis forsvarer nødvendigheden af talrige lokale aviser i frie lande – den billige trykning af dem ved lokale arbejdere og den mere udtømmende og hurtigere informering af den lokale befolkning – dette *argument* vender sig hos os, som erfaringen viser, *imod* lokale blade. De viser sig at koste uforholdsmæssigt mange revolutionære kræfter, og *især* udkommer de sjældent, af den simple grund, at hvor lille et *illegalt* blad end er, må det have et så vældigt konspirativt apparat, at det kræver fabriksmæssig stordrift, idet et sådant apparat ikke lader sig oprette i et hjemmelavet værksted, Det konspirative apparats primitivitet (enhver praktiker kender en masse eksempler af denne art) fører imidlertid gang på gang til, at politiet benytter udgivelsen og fordelingen at et eller to numre til *masse-arrestationer* og

fejer alt så fuldstændigt rent, at man på ny må begynde helt forfra. Et godt konspirativt apparat kræver god professionel uddannelse af revolutionære og en yderst konsekvent gennemført arbejdsdeling, men begge disse krav overstiger ganske den enkelte lokale organisations kræfter, hvor stærk den end måtte være i det givne øjeblik. Rent bortset fra hele vor bevægelses almene interesser (den principielt-konsekvente socialistiske og politiske opdragelse af arbejderne) vil også de særlige lokale interesser blive *bedre betjent af ikke-lokale organer*: Det virker kun som et paradoks ved første øjekast, men i virkeligheden bevises det uigendriveligt af de nævnte erfaringer gennem 2½ år. Enhver vil indrømme, at hvis alle de lokale kræfter, der udsendte de 30 numre af blade, havde arbejdet på ét blad, ville dette let have kunnet give 60, om ikke 100 numre og følgelig også mere udtømmende have kunnet afspejle alle særlige træk ved bevægelsen af rent lokal karakter. Der er ingen tvivl om, at en sådan organisering ikke er let, men det er påkrævet, at vi erkender dens nødvendighed, at hver enkelt lokal cirkel tænker og arbejder aktivt på den, uden at afvente en impuls udefra, uden at lade sig blænde af det lokale organs lettere tilgængelighed og større nærhed, som – efter vor revolutionære erfaring – viser sig at være i høj grad illusorisk.

Og det er en dårlig tjeneste, der ydes det praktiske arbejde af de skribenter, som indbilder sig at stå praktikerne særlig nær, men ikke ser denne illusion og snakker udenom med den forbløffende billige og forbløffende tomme påstand: lokale blade er nødvendige, distriktsblade er nødvendige, landsomfattende blade er nødvendige. Naturligvis er det alt sammen i almindelighed taget nødvendigt, men det er dog også nødvendigt at tænke på stedets og tidspunktets forhold, når man går i gang med et konkret, organisatorisk spørgsmål. Er det måske ikke i virkeligheden Don Quijoteri, når Svoboda (nr. 1, s. 68) specielt »opholder sig ved bladspørgsmålet« og skriver: »Det forekommer os, at der i ethvert bare nogenlunde betydende arbejdercentrum bør findes en egen arbejderavis. Ikke tilført et eller andet sted fra, men netop en egen avis«. Når denne skribent ikke vil tænke over, hvad hans egne ord betyder, så tænk i hvert fald De, vor læser, over det: Hvor mange snese, for ikke at sige hundreder »bare nogenlunde be-

tydende arbejdercentre« findes der ikke i Rusland, og hvilken forlængelse af vort diletterteri i det uendelige ville det ikke blive til, hvis virkelig enhver lokal organisation gik i gang med at udgive sit eget blad! Hvor ville denne splittethed ikke lette vore gendarmers deres opgave, at fange vore lokale aktivister – tilmed uden et blot »nogenlunde betydeligt« besvær – allerede i begyndelsen af deres virksomhed, inden de får mulighed for at udvikle sig til virkelige revolutionære! – I en landsomfattende avis – fortsætter skribenten – ville beskrivelser af fabrikanternes transaktioner og af »småting fra fabrikslivet i forskellige, fremmede byer« ikke være interessante, men »for en mand i Orjol er det slet ikke kedeligt at læse om anliggender fra hans egen by. Han véd hver gang, hvem det er, der 'tages i kraven', hvem der 'tages under behandling', og hans hjerte hopper af glæde« (s. 69). Ja, ja, hans hjerte hopper, men også vor skribents tanker »hopper« alt for meget. Er dette forsvar for småtskårethed nu taktisk rigtigt? – det var det, han burde have tænkt over. Vi anerkender så godt som nogen nødvendigheden og vigtigheden af fabriksafsløringer, men man må dog huske på, at vi allerede er kommet så vidt, at folk i Petersborg er blevet kede af at læse Petersborg-korrespondancer i Petersborg-bladet Rabotjaja Mysl. Til fabriksafsløringer har vi altid holdt og *bør vi altid i fremtiden holde os til* flyveblade – men *avisens* type bør vi hæve og ikke sænke til fabriksflyveblad. Til »avisen« har vi nok brug for afsløringer, men ikke så meget af »småting« som af store, typiske mangler i fabrikslivet, afsløringer, der sker ved hjælp af særligt krasse eksempler, som derfor kan interessere alle arbejdere og alle bevægelsesledere, som virkelig kan berige deres viden, udvide deres horisont og lægge grunden til aktivisering i et nyt område og et nyt fagligt arbejderlag.

»Dernæst kan man i en lokal avis straks gribe alle fabriksledelsens eller andre myndigheders transaktioner på fersk gerning. Men inden meddelelsen engang når frem til en fælles, fjern avis har man allerede på stedet glemt, hvad der skete: 'Hvornår var det nu, det var? Herregud, det har jeg glemt!'« (samme sted). Ja, nemlig: Det har jeg glemt! De i 2½ år udgivne numre falder, som vi erfarer fra samme kilde, på 6 byer. Det giver i gennemsnit for én by *ét nummer af avisen pr. halvår!* Og selv om vor letsin-

dige skribent *tredobler* den formodede produktivitet af det lokale arbejde (hvad der ville være aldeles urigtigt, når det drejer sig om en gennemsnitsby, eftersom man ikke inden for dilettanteriets rammer kan øge produktiviteten væsentligt) – så får vi alligevel kun ét nummer hver anden måned, dvs. noget, der aldeles ikke ligner »pågribelse på fersk gerning«. Og dog var det nok, om en halv snes lokale organisationer forenede sig og udpegede deres delegerede til at tage sig af de aktive funktioner ved indretningen af et fælles blad – og da ville det være muligt *over hele Rusland* at »gribe« ikke småting, men virkeligt iøjnespringende og typiske misforhold hver anden uge. Herom tvivler ingen, som kender til forholdene i vore organisationer. Men at fange fjenden på gerningsstedet, hvis det skal forstås alvorligt og ikke blot være en frase, det kan et illegalt blad overhovedet ikke sætte sig for: det kan kun gøres med et hemmeligt uddelt flyveblad, idet fristen for en sådan pågribelse i reglen ikke overstiger et par dage (tag f.eks. en almindelig, kortvarig strejke, eller en voldshandling på fabrikken eller en demonstration osv.).

»Arbejderen lever ikke kun på fabrikken, men også i byen« – fortsætter vor skribent, idet han hæver sig fra det specielle til det almene med en så streng konsekvens, at den ville gøre selv Boris Kritjevskij ære. Og han peger på spørgsmål som byernes dumaer, byernes sygehuse og byernes skoler og forlanger, at arbejderavisen ikke forbigår byens anliggender i fuldstændig tavshed. Kravet er i sig selv fortræffeligt, men illustrerer særdeles anskueligt den indholdsløse abstrakthed, som man alt for ofte indskrænker sig til i drøftelserne om lokale aviser. For det første, hvis der virkeligt i »ethvert nogenlunde betydeligt arbejdercentrum« opstod aviser med en så grundig behandling af byens anliggender, som Svoboda ønsker det, så ville det under vore russiske forhold uvægerligt udarte til virkelig småtskårethed, til svækkelse af bevidstheden om, hvor vigtigt det er, at der rettes et landsomfattende revolutionært stormløb mod det tsaristiske selvherskerdømme, og det ville forstærke de meget sejlivede, slet ikke udryddede, men snarere skjulte eller undertrykte kim til den retning, der allerede har gjort sig bemærket med den berømte udtalelse om revolutionære, der taler for meget om

det ikke eksisterende parlament og for lidt om de eksisterende bydumaer (77). Vi siger: uvægerligt, og understreger dermed, at Svoboda ikke bevidst ønsker dette, men ønsker det modsatte. Men gode hensigter gør det ikke alene. For at sætte belysningen af byanliggender i det rette perspektiv i forhold til hele vort arbejde, er det *helt fra begyndelsen* nødvendigt, at dette perspektiv er fuldt udarbejdet, fast udformet ikke blot gennem overvejelser, men også gennem en masse eksempler, at det allerede har opnået *traditionens* fasthed. Dette er endnu langt fra tilfældet hos os, men det er nødvendigt netop fra *begyndelsen*, før man kan tillade sig at tænke på og snakke om en udbredt lokal presse.

For det andet må man, for virkelig at skrive godt og interessant om byanliggender, kende disse anliggender godt og ikke blot have læst sig til det. Men i *hele Rusland* findes der næsten ingen socialdemokrater, som behersker denne viden. For at skrive om by- og statsanliggender i en avis (og ikke i en populær brochure) må man have frisk, mangesidigt materiale, indsamlet og bearbejdet af en kyndig person. Men for at indsamle og bearbejde et sådant materiale er det ikke nok med »primitivt demokrati« i en primitiv cirkel, hvor alle gør alt og morer sig med at lege afstemninger. Hertil kræves der en hær af specialister, skrivende og korresponderende, en hær af socialdemokratiske reportere, der knytter forbindelser alle vegne, og som formår at trænge ind i alle mulige »statshemmeligheder« (som den russiske embedsmand så gerne vigter sig af, og som han så let plaprer ud med) og komme om bag alle kulisser, en hær af folk, der »i embeds medfør« er forpligtet til at være allestedsnærværende og alvidende. Og vi, partiet, der fører kamp mod al økonomisk, politisk, social og national undertrykkelse, kan og må finde, samle, oplære og mobilisere en sådan hær af alvidende og sende den i felten men det skal jo dog først gøres! Ikke alene har vi langt de fleste steder endnu ikke gjort så meget som ét skridt, men endda dårligt nok indset, at det må gøres. Prøv engang i vor socialdemokratiske presse at søge efter levende og interessante artikler, korrespondancer og afsløringer af vore diplomatiske, militære, kirkelige, kommunale og finansielle sager og småsager osv. osv. – man

finder *næsten intet* eller kun meget lidt*). Derfor »bliver jeg altid forfærdelig oprørt, når der kommer en mand og siger smukke, fortræffelige ting« om nødvendigheden af, at der »i ethvert blot nogenlunde betydeligt arbejdscenter« må være en avis, som afslører både fabriks-, by- og statsskandaler!

Den lokale presses overvægt over den centrale er enten et tegn på fattigdom eller på stor rigdom. Fattigdom – når bevægelsen endnu ikke har udviklet kræfter til stordrift, når den endnu vegeterer i dilettanteri og er ved at drukne i »småting fra fabrikslivet«. Stor rigdom – når bevægelsen *allerede fuldt ud magter* de alsidige afslørings og den alsidige agitations opgave, så det bliver nødvendigt med talrige lokale organer ved siden af det centrale. Lad så enhver afgøre med sig selv, hvad overvægten af lokale aviser hos os nu for tiden vidner om. Jeg skal imidlertid begrænse mig til en præcis formulering af min egen konklusion for ikke at give anledning til misforståelser. Hidtil har de fleste af vore lokale organisationer næsten udelukkende tænkt på lokale organer og næsten kun arbejdet aktivt med dem. Dette er unormalt. Det burde være omvendt, således at de lokale organisationers flertal hovedsageligt tænkte på et landsomfattende organ og hovedsageligt arbejdede med det. Så længe det ikke er sådan, er vi ikke i stand til at stille *noget som helst* blad på benene, som bare i nogen grad formår virkeligt at betjene bevægelsen med *alsidig* agitation i pressen. Men når det bliver sådan – da opstår der af sig selv et normalt forhold mellem det nødvendige centrale og de nødvendige lokale organer.

***

*) Derfor er det, at selv eksempler fra overordentlig gode lokale organer til fulde bekræfter vort synspunkt. For eksempel er Jusjnyj Rabotjij (78) et udmærket blad, som på ingen måde gør sig skyldig i principløshed. Men det, bladet ønskede at give den lokale bevægelse, blev ikke nået, fordi bladet udkom sjældent, og på grund af omfattende razziaer. Det som mest af alt er partiet magtpåliggende i den givne situation – en principiel fremstilling af bevægelsens fundamentale spørgsmål og en alsidig politisk agitation – viste sig at overstige det lokale organs kræfter. Og hvad bladet bragte af særlig godt, i stil med artiklerne om bjergværksejernes kongres, om arbejdsløsheden osv., var ikke rent lokalt materiale, men *var påkrævet for hele Rusland*, og ikke for Syden alene. Sådanne artikler har der ikke ellers været i hele vor socialdemokratiske presse.

Ved første øjekast kan det synes, som om den konklusion, at tyngdepunktet må flyttes fra det lokale til det landsomfattende arbejde, er uanvendelig på den specielt økonomiske kamps område: Arbejdernes umiddelbare fjende er her arbejdsgiverne, enkeltvis eller i grupper, og de er ikke forenet i en organisation, som blot i mindste måde minder om vor umiddelbare fjende i den politiske kamp, den russiske regerings rent militære, strengt centralistiske organisation, der indtil de mindste detaljer ledes af én vilje.

Men det er ikke tilfældet. Den økonomiske kamp er – som vi allerede mange gange har påpeget – en faglig kamp, og derfor kræver den en sammenslutning efter arbejdernes fag og ikke alene efter arbejdssted. Og denne faglige sammenslutning bliver desto nødvendige, jo hurtigere det går med sammenslutningen af vore arbejdsgivere i alle håndte selskaber og syndikater. Vor splittethed og vort dilettanteri hindrer ligefrem denne sammenslutning, hvortil der kræves en landsomfattende enhedsorganisation af revolutionære, som er i stand til at påtage sig ledelsen af arbejdernes landsomfattende fagforbund. Vi har allerede ovenfor omtalt den type organisation, der er ønskelig til dette formål, og skal nu blot tilføje nogle få ord i forbindelse med spørgsmålet om vor presse.

At der i enhver socialdemokratisk avis bør være en *rubrik* for den faglige (økonomiske) kamp, er der vel næppe nogen, som drager i tvivl. Men den faglige bevægelses vækst får os til at tænke også på en faglig presse. Det forekommer os imidlertid, at der med få undtagelser foreløbig ikke kan være tale om faglige blade i Rusland: det er en luksus, og vi har knap nok det daglige brød. Den form for faglig presse, som egner sig for det illegale arbejde, og som allerede nu er nødvendig, ville hos os kunne være *faglige brochurer*. Heri burde man samle og gruppere systematisk *legalt**), og illegalt materiale om arbejdsbetingel-

*) Det legale materiale er særlig vigtigt i denne henseende, og vi er navnlig kommet bagefter med hensyn til evnen til systematisk at samle og udnytte det. Det er ingen overdrivelse at sige, at med legalt materiale alene kan der til nød skrives en faglig brochure, men med illegalt materiale alene kan det ikke gøres. Samler vi illegalt materiale hos arbejderne om spørgsmål som dem, Rabotjaja Mysl (79) har behandlet, spilder vi en mængde af den revolutionæres kræfter (han kunne i denne sag let være erstattet af en legal aktivist), og alligevel får vi al-

serne i det pågældende erhverv, om forskelle i så henseende fra sted til sted i Rusland, om arbejdernes hovedkrav i det pågældende fag, om mangler i lovgivningen vedrørende dette fag, om særligt værdifulde eksempler fra arbejdernes økonomiske kamp i denne erhvervsgræn, om deres faglige organisations begyndelse, nuværende tilstand og behov osv. Sådanne brochurer ville for det første befri vor socialdemokratiske presse for en masse af den slags faglige enkeltheder, som specielt kun interesserer arbejderne i den givne branche; for det andet ville de nedfælde resultaterne af vor erfaring i den faglige kamp og bevare det indsamlede materiale, som nu bogstaveligt talt forsvinder i mængden af flyveblade og løsrevne korrespondancer, og generalisere dette materiale; for det tredje ville de tjene som en slags vejledere for agitatorer, idet arbejdsforholdene ændres forholdsvis langsomt, og arbejdernes hovedkrav i en given branche er overordentlig stabile (sml. vævernes krav i Moskva-distriktet i 1885 (80) og i Petersborg-distriktet i 1896), og en sammenfatning af disse krav og behov kan i årevis tjene som et fremragende hjælpemiddel for den økonomiske agitation i tilbagestående områder eller blandt tilbagestående arbejderlag; eksempler på vellykkede strejker i ét område, oplysninger om højere levestandard og bedre arbejdsforhold i én by vil anspore arbejderne andre steder til stadig ny kamp; for det fjerde

drig godt materiale ud af det, fordi arbejderne, som praktisk taget kun kender én afdeling af en stor fabrik, og næsten altid kender de økonomiske resultater, men ikke de generelle betingelser og normer for deres arbejde, ikke har mulighed for at skaffe sig den viden, som fabriksfunktionærer, inspektører, læger osv. sidder inde med, og som i massevis findes spredt i små aviskorrespondancer og i specielle industri-, sundheds-, semstvo- og andre publikationer.

Jeg husker, som var det i dag, mit »første forsøg«, som jeg aldrig vil gentage. I mange uger sled og slæbte jeg med at underkaste en arbejder, der kom hos mig, et »pinligt forhør« om alle tænkelige forhold i den kæmpemæssige fabrik, hvor han arbejdede. Ganske vist fik jeg, om end med uhyre besvær, sammenstillet en slags beskrivelse (af bare den ene fabrik), men til gengæld kunne det ske, at arbejderen ved slutningen af en samtale tørrede sveden af panden og sagde med et smil: »Jeg har lettere ved at arbejde over end ved at svare Dem på spørgsmålene!«

Jo mere energisk vi fører den revolutionære kamp, des mere vil regeringerne være tvunget til at legalisere en del af det »faglige« arbejde og dermed befri os for en del af vor byrde.

ville socialdemokratiet ved at tage initiativet til generalisering af den faglige kamp og således styrke den russiske faglige bevægelses forbindelse med socialismen samtidig sørge for, at vort trade-unionistiske arbejde ikke udgjorde hverken en for lille eller en for stor del af vort samlede socialdemokratiske arbejde. For en lokal organisation vil det, hvis den er uden forbindelse med organisationer i andre byer, være meget svært, undertiden næsten umuligt, at holde den rette balance (og Rabotjaja Mysl's eksempel viser, hvilke uhyrlige overdrivelser i retning af trade-unionisme man derved kan svinge sig op til). Men en landsomfattende organisation af revolutionære, der indtager et urokkeligt marxistisk standpunkt, og som leder hele den politiske kamp og råder over en stab af professionelle agitatorer, vil aldrig få svært ved at fastlægge denne rette balance.

V.

»Planen« for en politisk avis for hele Rusland

»Iskras største bommert i denne henseende er dets 'plan' for en samlet partiorganisation« (dvs. artiklen *Hvad Skal Man Begynde Med?*^{*)}), skriver B. Kritjevskij (*Rabotjeje Delo*, nr. 10, s. 30), idet han beskylder os for tendenser til at »forvandle teorien til en død doktrin ved at isolere den fra praksis«. Og Martynov sekunderer ham, idet han erklærer, at »Iskras tendens til at bagatellisere betydningen af den fremadskridende grå hverdagskamp i sammenligning med propagandaen for strålende og afrundede ideer ... er blevet kronet med planen for en partiorganisation, som det foreslår i nr. 4 i artiklen *Hvad Skal Man Begynde Med?*« (samme sted, s. 61). Endelig har i den allerseneste tid også L. Nadesjdin sluttet sig til de folk, som er opbragt over denne »plan« (anførelsestegnene skal udtrykke en ironisk holdning over for den). Det sker i brochuren *På Tærsklen til Revolutionen* (udgivet af den os allerede bekendte »revolutionær-socialistiske gruppe« Svoboda), som vi netop har modtaget, og hvori det hedder: »På nuværende tidspunkt at tale om en organisation, hvortil trådene udgår fra en landsomfattende avis, er at avle studerekammer-tanker og dyrke studerekammerarbejde« (s. 126), det er udslag af »litterær opblæsthed« osv.

At vor terrorist har vist sig solidarisk med forsvarerne af den »fremadskridende grå hverdagskamp«, kan ikke undre os, efter at vi har opsporet rødderne til denne nære forbindelse i kapitlerne om politikken og om organisatio-

^{*)} Se *Samlede Værker*, 5. udg., bd. 5, s. 1-13, russ. – *Red.*

nen. Men vi må her straks bemærke, at L. Nadesjdin, og han alene, samvittighedsfuldt har forsøgt at sætte sig ind i tankegangen i den artikel, som ikke har behaget ham, og prøvet virkelig at svare på den, mens Rabotjeje Delo intet som helst har sagt om indholdet, men blot har forsøgt at bringe forvirring i spørgsmålet med en mængde usmægtelige, demagogiske udfald. Og hvor ubehageligt det end er, må vi først ofre nogen tid på at rense ud i denne augiasstald.

a) Hvem blev fornærmet over artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? *)

Lad os præsentere en lille buket af de udtryk og udråb, hvormed Rabotjeje Delo er faldet over os. »Det er ikke et blad, der kan skabe en partiorganisation, men omvendt« ... »Et blad, der står over partiet, uden for dets kontrol og er uafhængigt af det, takket være sit eget net af agenter« ... »Ved hvilket under har Iskra glemt de faktisk eksisterende socialdemokratiske organisationer i det parti, bladet selv tilhører?« ... »De, der besidder faste principper og en tilsvarende plan, er også de øverste regulatorer af partiets reale kamp og dikterer det udførelse af deres plan« ... »Planen jager vore levende og livskraftige organisationer ud i skyggernes rige og stiler mod at tilvejebringe et fantastisk net af agenter« ... »Hvis Iskras plan blev bragt til udførelse, ville det føre til fuldstændig udslettelse af ethvert spor af det Russiske Socialdemokratiske Arbejderparti, vi har opbygget« ... »Det propagandistiske organ vil blive en ukontrolleret, enevældig lovgiver for hele den revolutionære kamps praksis« ... »Hvordan skal vort parti stille sig til total indordning under en autonom redaktion« osv. osv.

*) I samlingen Gennem 12 Ar har V. I. Lenin udeladt afsnit a) i kapitel V med følgende bemærkning: Afsnit a) Hvem blev fornærmet over artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? udelades i denne udgave, idet det udelukkende indeholder polemik mod Rabotjeje Delo og Bund i spørgsmålet om Iskras forsøg på at »kommandere« osv. Det siges i øvrigt i dette afsnit, at selvsamme Bund (i 1898-1899) opfordrede Iskra til at genoptage udgivelsen af partiet »centralorgan og etablere et »litterært laboratorium«. – Red.

Som læseren vil se af disse citaters indhold og tonefald, er Rabotjeje Delo blevet *fornærmet*. Det er ikke fornærmet på egne vegne, men på vort partis organisationers og komiteers, idet Iskra angiveligt skulle ønske at jage dem ud i skyggernes rige og endog udslette sporene af dem. Tænk, hvilke rædsler! Der er bare én mærkelig ting ved det. Artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? fremkom i maj 1901, Rabotjeje Delo's artikel i september 1901, og nu er vi allerede midt i januar 1902. I alle disse fem måneder (både før og efter september) har *ikke én* komité og partiorganisation fremsat formel protest mod dette uhyre, som vil jage komiteer og organisationer ud i skyggernes rige! Og dog er der jo i denne tid både i Iskra og i en mængde andre lokale og ikke-lokale skrifter offentliggjort sne-se og hundreder af meddelelser fra alle egne af Rusland. Hvordan går det til, at de, som man vil jage ud i skyggernes rige, ikke har bemærket det og ikke er blevet fornærmet derover – men at en tredje person er blevet fornærmet?

Det er gået til på den måde, at komiteer og andre organisationer beskæftiger sig med virkelig arbejde og ikke med at lege »demokratisme«. Komiteerne har læst artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? og set, at den er et forsøg på at »udarbejde en bestemt plan for organisationen, således at der fra alle sider kan tages fat på opbygningen«, og eftersom de udmærket vidste og indså, at *ikke én* af »alle disse sider« tænker på at »tage fat på opbygningen«, før de er overbevist om dens nødvendighed og om rigtigheden af byggeplanen, så har de ganske naturligt heller ikke haft mindste tanke om at »blive fornærmet« over formasteligheden hos de folk, der i Iskra udtalte: »I betragtning af spørgsmålets uopsættelige vigtighed har vi for vor del besluttet at henlede kammeraternes opmærksomhed på et udkast til plan, som vi vil udvikle nærmere i en brochure, der er i trykken«.*) Kan man da virkelig ikke forstå, når man behandler sagen samvittighedsfuldt, at hvis kammeraterne *vedtager* den plan, der er blevet forelagt dem, vil de gennemføre den, ikke fordi de »indordner sig«, men fordi de er overbevist om dens nødvendighed for vor fælles sag, og hvis de *ikke vedtager* den, så forbliver »udkastet«

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 9, russ. – Red.

(hvilket prætentivt ord, ikke sandt?) simpelt hen et udkast? Er det måske ikke demagogi, når man bekæmper et udkast til plan, ikke blot ved at »sable det ned« og råde kammeraterne til at forkaste denne plan, men også ved at *ophidse* folk med ringe erfaring i revolutionære anliggender mod udkastets forfattere, *alene fordi de vover* at »lovgive«, at optræde som »øverste regulatorer«, dvs. drister sig til at *foreslå* et udkast til plan?? Kan vort parti da udvikle sig og gøre fremskridt, hvis man imødegår et forsøg på at hæve de lokale folk op til mere omfattende anskuelser, opgaver, planer osv. ikke blot med at betegne disse anskuelser som urigtige, men at blive »fornærmet« over, at »man vil« »*hæve os op*«? L. Nadesjdin har jo da også »nedsablet« vor plan, men han har dog aldrig nedværdiget sig til en sådan demagogi, som bestemt ikke kan forklares med naivitet eller de politiske anskuelers primitivitet alene. Beskyldningen for at ville føre »overopsyn med partiet« har han fra første færd kategorisk afvist. Og derfor må og bør man give Nadesjdin et sagligt svar på hans kritik al planen, mens man kun kan svare Rabotjeje Delo med foragt.

Men foragten for en forfatter, der fornædret sig selv til at råbe op om »enevælde« og »indordning«, fritager os ikke for pligten til at udrede det sammensurium, som sådanne folk lægger frem for læseren. Og her kan vi på anskuelig måde vise alle, af hvad fabrikat disse verserende fraser om »bred demokratisme« er. Man beskylder os for at glemme komiteerne, for at ønske eller at forsøge at jage dem ud i skyggernes rige osv. Hvordan skal man svare på disse beskyldninger, når vi *næsten intet faktisk kan* fortælle læseren om vore virkelige forbindelser med komiteerne – ikke kan det på grund af de konspirative forhold? Folk, som udslynger en beskyldning, der ophidser og opgejler mængden, har et forspring for os i kraft af deres hæmningsløshed, i kraft af deres ringeagt for de forpligtelser, der påhviler den revolutionære, som omhyggeligt holder de forbindelser og tilknytninger, han har, eller som han er ved at etablere eller søger at etablere, skjult for verdens øjne. Det er klart, at vi én gang for alle afstår fra at konkurrere med sådanne folk på »demokratismens« område. Hvad angår den læser, som ikke er inde i alle partianliggender, er det eneste middel til at opfylde vor pligt

over for ham at berette ikke om det, der eksisterer, og det, som befinder sig im Werden/i sin vorden/, men om en *lille del* af det, der var, og som det er tilladeligt at berette om, fordi det er fortid.

Bund henviser til vor »selvbestaltethed«*), Udlandsforbundet beskylder os for at ville udslette sporene af partiet. Nuvel, mine herrer. De skal fuldt ud få det, som De fortjener, når vi nu fortæller offentligheden om *fire kendsgerninger* fra fortiden. (81)

Første**) kendsgerning. Medlemmer af et af Kampforbundene, som tog direkte del i dannelsen af vort parti og i afsendelsen af en delegeret til den partikongres, som grundlagde det, forhandler med et af Iskra-gruppens medlemmer om oprettelse af et særligt arbejderbibliotek, der skal dække hele bevægelsens behov. Det lykkes ikke at oprette arbejderbiblioteket, og de dertil skrevne brochurer, De Russiske Socialdemokraters Opgaver og Den Nye Fabriksløvs***) , havner ad omveje og gennem tredjepersoner i udlandet, hvor de så bliver trykt.

Anden kendsgerning. Medlemmer af Bunds centralkomité henvender sig til et medlem af Iskra-gruppen med forslag om at organisere, hvad Bund dengang kaldte et »litterært laboratorium«. I denne forbindelse peger de på, at hvis det ikke lykkes at gøre dette, vil vor bevægelse kunne gå alvorligt tilbage. Resultatet af forhandlingerne er brochuren Arbejdersagen i Rusland****).

Tredje kendsgerning. Bunds centralkomité henvender sig med en lille provinsby som mellemed til et medlem af Iskra og foreslår ham at påtage sig redaktionen af Rabotjaja Gaseta, der skal udgives igen, og får selvfølgelig til-

*) Iskra nr. 8. Svar på vor artikel om det nationale spørgsmål, fra centralkomiteen for det Almindelige Jødiske Forbund i Rusland og Polen.

**) Det er med overlæg, disse kendsgerninger ikke bringes i den rækkefølge, hvori de fandt sted. (Denne fodnote er vedføjet af Lenin af konspirative grunde. Se note 81, hvortil der henvises foran. – Red.)

***) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 2, s. 433-470 og 263-314, russ. – Red.

****) I øvrigt beder forfatteren til denne brochure mig meddele, at den ligesom hans tidligere brochurer er sendt til Forbundet under den forudsætning, at gruppen Osvobozhdenie Truda skulle være redaktør af udgivelsen (i kraft af visse omstændigheder kunne han på det tidspunkt, dvs. i februar 1899, ikke have kendskab til ændringen af redaktionen). Brochuren vil snart blive optrykt af Ligaen. (82)

sagn herom. Derefter ændres forslaget: Man foreslår samarbejde, fordi redaktionen tilrettelægges på en anden måde. Også hertil gives der naturligvis samtykke. Der sendes artikler (som det var lykkedes at bevare) – Vort Program med direkte protest mod bernsteiniaden, mod kovendingen i den legale litteratur og mod Rabotjaja Mysl; Vor Nærmeste Opgave (»organisering af et regel. mæssigt udkommende partiorgan, som er nært forbundet med alle lokale grupper«, det herskende dilettanteris mangler); Et Brændende Spørgsmål (analyse af den indvending, at man *først* må udvikle de lokale gruppers aktivitet, inden man tager fat på etableringen af et fælles organ; fastholdelse af den revolutionære organisations primære betydning, at nødvendigheden af at »bringe organisationen, disciplinen og den konspirative teknik op til største fuldkommenhed«)*). Forslaget om genoplivelse af Rabotjaja Gasetta gennemføres ikke, og artiklerne forbliver utrykt.

Fjerde kendsgerning. Et medlem af komiteen, som organiserer vort partis anden ordinære kongres, meddeler et medlem af Iskra-gruppen programmet for kongressen og foreslår denne gruppe til posten som redaktion for Rabotjaja Gasetta, der skal udgives på ny. Hans så at sige forbedrende skridt sanktioneres derefter også af den komité, han tilhører, og af Bunds centralkomité; Iskra-gruppen får angivet tid og sted for kongressen, men (da man af flere grunde ikke føler sig sikker på, om gruppen vil kunne sende en delegeret til kongressen) udarbejder tillige en skriftlig beretning til kongressen. I denne beretning fremføres den tanke, at vi ikke, blot ved at vælge en centralkomité, løser spørgsmålet om forening i en tid så fyldt med forvirring som den, vi nu gennemlever, men tillige risikerer at kompromittere den store tanke om at skabe et parti, i tilfælde af en ny hurtig og fuldstændig oprulning, der er mere end sandsynlig under den rådende mangel på konspiration; at man derfor må begynde med at opfordre alle komiteer og alle andre organisationer til at støtte det fælles organ, der skal udkomme på ny, og som *realt* vil forbinde alle komiteer med en *faktisk* kontakt, *realt* vil uddanne en gruppe ledere til hele bevægelsen, – og så snart en

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 182-186 og 193-198, russ. – Red.

sådan gruppe vokser til og styrkes, vil komiteerne og partiet let kunne omdanne denne af komiteerne opbyggede gruppe til en centralkomité. Som følge af en række arrestationer gennemføres kongressen imidlertid ikke, og beretningen tilintetgøres af konspirative hensyn, efter at være læst af nogle få kammerater, deriblandt repræsentanter med fuldmagt fra en komité.

Læseren kan nu selv dømme om karakteren af metoder som antydningerne fra Bunds side af selvbestaltethed, eller Rabotjeje Delo's konklusion, at vi vil jage komiteerne ud i skyggernes rige og erstatte partiets organisation med en organisation til udbredelse af et enkelt blads ideer. Det er jo netop over for komiteerne, at vi, *på deres gentagne opfordringer*, har redegjort for nødvendigheden af, at der antages en bestemt plan for det fælles arbejde. Det er netop for partiorganisationen, vi har udarbejdet denne plan i artikler til Rabotjaja Gasetta og i beretningen til partikongressen, atter efter opfordring fra dem, der indtog en så indflydelsesrig position i partiet, at de påtog sig initiativet til bladets (faktiske) genoplivelse. Og først efter at partiorganisationens forsøg på *sammen med os* at genoplive partiets centralorgan *officielt* var endt uden resultat *to gange*, fandt vi, at det var vor simple pligt *uofficielt* at udsende et organ, for at kammeraterne ved et tredje forsøg dog kunne have visse resultater af et *forsøg* for sig og ikke bare spekulative antagelser. Allerede nu er visse resultater af dette forsøg åbenlyse for alle, og alle kammerater kan dømme om, hvorvidt vi har forstået vor pligt rigtigt, og hvad man skal tænke om folk, som søger at vildlede dem, der ikke kender den nærmeste fortid, af ærgrelse over, at vi for nogles vedkommende har påvist deres inkonsekvens i det »nationale« spørgsmål og for andres det utilstedelige i principløse svingninger.

b) Kan bladet være en kollektiv organisator?

Hele pointen i artiklen Hvad Skal Man Begynde Med? består i, at den stiller *netop* dette spørgsmål og besvarer det bekræftende. Det eneste os bekendte forsøg på at analysere dette spørgsmål sagligt og bevise, at det må besvares be-

nægtende, gøres af L. Nadesjdin, hvis argumenter vi derfor gengiver i deres helhed:

»... Vi synes særdeles godt om, at Iskra (i nr. 4) stiller spørgsmålet om nødvendigheden af et landsomfattende blad, men vi kan på ingen måde være enige i, at denne problemstilling passer med overskriften til artiklen: Hvad Skal Man Begynde Med? Det er en af de sager, som utvivlsomt er yderst vigtige, men hverken den eller en hel serie populære flyveskrifter eller et bjerg af proklamationer kan lægge grundstenen til en kamporganisation, beregnet på en revolutionær situation. Det er nødvendigt at gå i gang med at danne stærke, politiske organisationer lokalt. Sådanne har vi ikke, arbejdet er hos os hovedsageligt blevet udført blandt intelligente arbejdere, mens masserne næsten udelukkende har ført økonomisk kamp. *Hvis der ikke udvikles stærke politiske organisationer lokalt, hvad betyder så et landsomfattende blad, hvor fremragende det end er lavet?* En brændende busk, der selv står i flammer, men ikke brænder op og ikke opflammer nogen! Omkring bladet, i arbejdet for det, samles folket og organiserer sig – tror Iskra. *Men det er langt mere nærliggende for folket at samles og organisere sig om noget mere konkret!* Dette kan og bør være en bred oprettelse af lokale aviser, øjeblikkelig forberedelse af arbejderkræfter til demonstrationer og et stadigt arbejde af de lokale organisationer blandt de arbejdsløse (der må utrætteligt spredes løbesedler og flyveblade blandt dem, de må samles til møder, til protestaktioner mod regeringen osv.). Der må lokalt iværksættes et levende politisk arbejde, og når det på dette reale grundlag viser sig nødvendigt at forene sig, – så sker det ikke kunstigt, ikke på papiret, – ikke ved hjælp af aviser opnås en sådan samling af det lokale arbejde til landsomfattende virke!« (På Tærsklen til Revolutionen, s. 54.)

Vi har fremhævet de steder i denne velklingende tirade, som tydeligst viser både urigtigheden i forfatterens vurdering af vor plan og urigtigheden i hans synspunkt i det hele taget, her stillet op i modsætning til Iskra. Hvis der ikke udvikles stærke politiske organisationer lokalt, vil selv den mest fremragende landsomfattende avis intet betyde. Helt

rigtigt. Men det er netop sagens kerne, at der *ikke findes noget andet middel til at udvikle* stærke politiske organisationer end en landsomfattende avis. Forfatteren har overset Iskras vigtigste erklæring, fremsat *før overgangen* til redegørelsen for dets »plan«: Der må »opfordres til opbygning af en revolutionær organisation, som formår at samle alle kræfter og lede bevægelsen *ikke blot af navn*, men også af gavn, dvs. *altid at være rede til at støtte enhver protest og ethvert udbrud* og udnytte dem til forøgelse og forstærkelse af stridskræfter, der duer til den afgørende kamp«. Men herom er alle nu principielt enige, efter februar- og martsbegivenhederne – fortsætter Iskra – det vi derimod har brug for, er ikke en principiel, men en *praktisk løsning* af problemet, vi har brug for omgående at opstille en bestemt plan for opbygningen, sådan at alle straks *fra forskellige sider* kan tage fat på opbygningen. Men man haler os atter tilbage fra den praktiske løsning til en principielt rigtig, ubestridelig, storslået, men fuldstændigt utilstrækkelig og for de brede arbejdermasser aldeles uforståelig sandhed: »At udvikle stærke politiske organisationer!« Det er ikke mere det, sagen drejer sig om, højtærede forfatter, men om, hvordan man konkret skal udføre arbejdet og få dem udviklet!

Det er ikke rigtigt, at »arbejdet hos os hovedsageligt er blevet udført blandt intelligente arbejdere, mens masserne næsten udelukkende har ført økonomisk kamp«. I den form glider denne sætning over i Svobodas sædvanlige og i bund og grund forkerte modstilling af intelligente arbejdere og »massen«. Hos os har også intelligente arbejdere i de sidste år »næsten udelukkende ført økonomisk kamp«. Dette på den ene side. Men på den anden side vil massen heller aldrig lære at føre politisk kamp, så længe vi ikke hjælper ledere af denne kamp både fra intelligente arbejderes og fra intellektuelles kredse med at *udvikle sig*, men udvikle sig kan sådanne ledere *udelukkende* ved systematisk, løbende at tage stilling til alle sider af vort politiske liv, *alle forsøg* på protest og kamp, som de forskellige klasser ud fra forskellige motiver foretager. At tale om »udvikling af politiske organisationer« og samtidig stille det politiske blads »papirarbejde« op som modsætning til »det levende politiske arbejde lokalt er derfor simpelthen latterligt! Iskra ser jo netop sin »plan« for bladet som et led i »pla-

nen« for udviklingen af et sådant »kampberedskab«, for at man kan støtte både arbejdsløshedsbevægelsen, bonderevolterne, semstvo-folkenes utilfredshed og »befolkningens harme over tsarens tøjlesløse knippelsvingere« osv. Enhver, der er kendt med bevægelsen, véd dog ganske nøje, at det uhyre flertal af lokale organisationer *end ikke tænker* på dette, at mange af de her skitserede perspektiver for »levende politisk arbejde« *endnu ikke én eneste gang* er ført ud i livet af nogen organisation, at f.eks. forsøg på at henvende opmærksomheden på den voksende utilfredshed og protest i semstvo-intelligensen fremkalder forvirret måben hos såvel Nadesjdin (»Herregud, dette er da vel ikke et organ for semstvo-folk?«, På Tærsklen til Revolutionen, s. 129) som økonomisterne (brevet i Iskra, nr. 12) og mange praktikere. Når man under disse betingelser skal »begyn- de«, kan det *kun* gøres ved at få folk til at *tænke* over alt dette, få dem til at opsummere og generalisere alle glimt af gæring og aktiv kamp. »Levende politisk arbejde« kan man i vor tid med dens degradering af de socialdemokratiske arbejdsopgaver *ene og alene begynde* med levende politisk agitation, hvilket er umuligt uden et landsomfattende, hyppigt udkommende og på rette måde udbredt blad.

De folk, der betragter Iskras »plan« som et udslag af »litterær opblæsthed«, har overhovedet ikke forstået selve det centrale i planen, fordi de tror, at det, der fremføres som det i øjeblikket bedst egnede middel, er målet. Disse folk har ikke gjort sig den ulejlighed at tænke over de to sammenligninger, der tjente som anskuelig illustration af den foreslåede plan. Oprettelsen af et landsomfattende blad – hed det i Iskra – bør være den *afgørende rettesnor*, som vi kan følge for støt at udvikle, uddybe og udvide denne organisation (dvs. den revolutionære organisation, der altid er rede til at støtte enhver protest og ethvert udbrud af harme). Hør engang: Når murere står hver sit sted og murer sten i en kæmpestor bygning, som der ikke findes mægen til, er det så »papirarbejde«, at de trækker snore, som viser dem, hvor stenene på rette måde skal lægges, og viser dem det endelige mål for det fælles arbejde, så de kan anvende ikke blot hver eneste sten, men også hver eneste stump af en sten, som – føjet til den foregående og den efterfølgende – danner en afsluttet og alt omfattende linje? Og oplever vi da ikke i vort partiliv netop en tid, da vi har

både mursten og murere, men savner netop den snor, som alle kan se, og som alle kan holde sig til. Lad dem blot råbe op om, at vi vil kommandere, når vi trækker denne snor: hvis vi ville kommandere, mine herrer, havde vi i stedet for Iskra nr. 1 skrevet Rabotjaja Gaseta nr. 3, sådan som flere kammerater foreslog os, og som vi ville have *haft fuld ret til at gøre* efter de begivenheder, vi har fortalt om ovenfor. Men vi gjorde det ikke: vi ønskede at bevare frie hænder til uforsonlig kamp mod alle håndede pseudo-socialdemokrater, vi ønskede, at vor snor, forudsat at den blev trukket rigtigt, skulle vinde agtelse for sin rigtighed, ikke fordi den var trukket at et officielt organ.

»I de centrale organer bevæger spørgsmålet om forenelse af den lokale virksomhed sig i en ond cirkel«, docerer L. Nadesjdin for os. »Til en forenelse kræves ensartethed hos elementerne, og denne ensartethed kan selv kun skabes ved et eller andet forenende, men dette forenende må være produkt af stærke lokale organisationer, som aldeles ikke nu udmærker sig ved ensartet karakter«. En sandhed, der er lige så agtværdig og lige så ubestridelig som den, at der må udvikles stærke politiske organisationer. En sandhed der er lige så ufrugtbar som den anden. *Ethvert* spørgsmål »bevæger sig i en ond cirkel«, eftersom hele det politiske liv er en endeløs kæde af en endeløs række led. En politikers hele kunst består netop i at finde og hage sig meget, meget fast i det lille led, der vanskeligst kan rives ham af hænde, som i det givne øjeblik er det vigtigste, og som bedst garanterer leddets besidder besiddelse af hele kæden*). Havde vi en skare erfarne murere, så godt indarbejdede med hinanden, at de også uden snor kunne lægge stenene netop dér, hvor det er nødvendigt (dette er slet ikke umuligt, når man taler abstrakt) – da kunne vi måske også tage fat på et andet led. Men ulykken er jo netop, at vi endnu ikke har erfarne og vel sammenarbejdede murere, at stenene så at sige lægges på lykke og fromme, ikke efter en fælles snor, men så spredt, at fjenden blæser dem bort, som var det sandskorn og ikke sten.

*) Kammerat Kritjevskij og kammerat Martynov! Jeg henleder jeres opmærksomhed på dette oprørende udslag af »enevælde«, »ukontrolle- ret autoritet«, »regulering fra oven« osv. Tænk engang: Han ønsker at *besidde* hele kæden! Her er et oplagt emne for to ledere i Rabotjeje Delo nr. 12!

Den anden sammenligning: »Avisen er ikke blot en kollektiv propagandist og en kollektiv agitator, men tillige en kollektiv organisator. I denne sidste henseende *kan man sammenligne den med stilladset*, som bygges op omkring et hus under opførelse, antyder bygningens konturer, letter samspillet mellem de enkelte bygningsarbejdere, hjælper dem at fordele arbejdet og at overskue de fælles resultater, der opnås ved organiseret arbejdsindsats«^{*)}. Er det ikke rigtigt, at dette ligner skribentens, studerekammermenneskets overvurdering af sin egen rolle? Stilladset behøves slet ikke til selve boligen, stilladset bygges af de ringeste materialer, stilladset opstilles for en kort tid og kastes i ovnen, så snart bygningen er bare nogenlunde færdig. Med hensyn til opbygning af revolutionære organisationer viser erfaringen, at det endog undertiden lykkes at bygge dem op uden brug af stillads – tag blot halvfjerdserne. Men i dag kan man hos os ikke forestille sig, at den bygning, vi har brug for, kan rejses uden stillads.

Nadesjdin er ikke indforstået hermed og siger: »Omkring bladet, i arbejdet for det, samles folket og organiserer sig – tror Iskra. *Men det er langt mere nærliggende* for folket at samles og organisere sig om noget *mere konkret!*« Ser man det: »langt mere nærliggende om noget mere konkret«... Et russisk ordsprog siger: man skal ikke spytte i brønden – man kan selv komme til at drikke af vandet. Men der findes folk, som ikke har noget imod at drikke af en brønd, der er spyttet i. Hvilke gemenheder har ikke vore herlige legale »kritikere af marxismen« og illegale tilbedere af Rabotjaja Mysl svunget sig op til med deres snak om dette mere konkrete! Hvor hæmmet er ikke hele vor bevægelse af vor snæverhed, initiativløshed og forsagthed, der forsvares med de traditionelle argumenter, at man samles »langt nærmere omkring noget mere konkret«! Og Nadesjdin – der regner sig for at være særligt lydhør over for »livet« – som særlig strengt fordømmer »studerekammermennesker«, og som (i et forsøg på at være vittig) beskylder Iskra for at have en svaghed for at se økono-

^{*)} Martynov anfører i Rabotjeje Delo (nr. 10, s. 62) den første sætning af dette citat, men udelader netop den anden sætning, som vil han dermed understrege sin uvilje mod at gå ind på kernen i spørgsmålet eller sin svigtende evne til at fatte denne kerne.

misme alle vegne, og som bilder sig ind, at han står højt hævet over denne opdeling i ortodokse og kritikere, – han bemærker ikke, at han med sine argumenter netop befordrer den snæverhed, han harmes over, og netop drikker af den brønd, der er spyttet værst i! Selv den heftigste harme over snæverhed, selv det varmeste ønske om at rejse de folk op, som bøjer knæ for snæverheden, er stadig ikke nok, hvis den, der harmes, driver om uden ror og sejl og lige så »spontant« som halvfjerdsernes revolutionære tyer til »exciterende (opæggende) terror«, »agrarterror«, »stormklokker« osv. Se nøjere på dette »mere konkrete«, som han tror, man vil samle sig og organisere sig »langt nærmere« omkring: 1) lokale aviser, 2) forberedelse til demonstrationer, 3) arbejde blandt de arbejdsløse. Allerede et første øjekast viser, at alle disse sager er grebet ganske tilfældigt ud af luften for dog at sige et eller andet, for hvordan vi end betragter dem, er det aldeles meningsløst at anse dem for noget, der er specielt egnet til at »samle og organisere«. Samme Nadesjdin siger da også et par sider længere fremme, at »det er på tide, at vi simpelt hen konstaterer kendsgerningen: det er et yderst elendigt arbejde, der udføres lokalt, komiteerne udfører ikke en tiendedel af, hvad de kunne gøre... De forenende centre, vi har nu, er en fiktion, revolutionært kontoriusseri, gensidig udnævnelse af hinanden til generaler, og sådan vil det blive ved med at være, indtil der vokser stærke lokale organisationer op«. Uden tvivl rummer disse ord bortset fra overdrivelserne megen bitter sandhed, og mon ikke Nadesjdin ser forbindelsen mellem det elendige lokale arbejde og aktivisternes snævre horisont, deres virksomheds ringe spændvidde, hvad der er uundgåeligt med mangelen på skoling hos aktivisterne, som lukker sig inde bag de lokale organisationers rammer? Har han mon, ligesom forfatteren til artiklen i Svoboda om organisationen, glemt, hvordan overgangen til en bred lokal presse (fra 1898) har været ledsaget af en udpræget styrkelse af økonomisme og dilettanteri? Ja, selv om det også var muligt at organisere en nogenlunde tilfredsstillende »bred lokal presse« (vi har imidlertid ovenfor påvist, at det ikke er muligt med ganske få tilfælde som undtagelse), ville de lokale organer alligevel ikke kunne »samle og organisere« *alle* revolutionæres kræfter til *samlet* stormløb mod selvherskerdømmet,

til ledelse af en *fælles* kamp. Glem ikke, at det her *alene* drejer sig om avisens »samlende« og organiserende betydning, og vi kunne stille Nadesjdin, som forsvarer splittetheden, det ironiske spørgsmål, han selv har stillet: »Har vi da et eller andet sted fra arvet 200.000 revolutionære, organisatoriske kræfter?«. Endvidere kan man ikke stille »forberedelse til demonstrationer« op som *modsatning* til Iskras plan, alene af den grund, at denne plan netop stiller de mest omfattende demonstrationer op *som et af målene*; det drejer sig imidlertid om valg af et praktisk *middel*. Her er Nadesjdin igen kørt fast, idet han har overset, at kun en allerede »samlet og organiseret« styrke kan »forberede« demonstrationer (som hidtil i det uhyre flertal af tilfælde er foregået fuldstændig spontant), men vi *evner netop ikke* at samle og organisere. »Arbejde blandt de arbejdsløse«. På ny samme forvirring, idet også dette udgør en mobiliseret styrkes krigshandling, ikke en plan for mobilisering af styrken. I hvor høj grad Nadesjdin også her undervurderer skaden ved vor splittethed og vort savn af »200.000 kræfter«, fremgår af det følgende. Mange (deriblandt Nadesjdin) har bebrejdet Iskra dets sparsomme orientering om arbejdsløsheden og tilfældigheden i dets korrespondancer om de mest dagligdags foreteelser i tilværelsen på landet. Bebrejdelsen er berettiget, men Iskra er her »skyldig uden skyld«. Vi bestræber os for at »trække snoren« også på landet, men dér findes der næsten ingen murere noget sted, og vi er *nødt til* at opmuntre *enhver*, som meddeler selv det mest dagligdags stof, i håb om, at det vil øge antallet af medarbejdere på dette område og til sidst *vil lære os alle* at udvælge virkeligt iøjnefaldende stof. Men der er så lidt materiale til studiet, at hvis det ikke gøres alment tilgængeligt over hele Rusland, vil der intet være at lære af. Der er ingen tvivl om, at et menneske, der besidder blot tilnærmelsesvis sådanne agitatoriske evner og et sådant kendskab til vagabondens tilværelse, som kan ses hos Nadesjdin, gennem agitationen blandt de arbejdsløse ville kunne yde bevægelsen uvurderlige tjenester, men et sådant menneske ville begrave sit talent, hvis han ikke sørgede for at underrette *alle* russiske kammerater om hvert skridt i sit arbejde som en lære og et eksempel for folk, der som helhed endnu ikke er i stand til at tage fat på det nye virkefelt.

Vigtigheden af forenelse, nødvendigheden af »at samle og organisere« er noget, som virkelig alle nu taler om, men i de fleste tilfælde er der ikke nogen klar forestilling om, hvad man skal begynde med, og hvordan man skal gribe dette forenelsesarbejde an. Alle er sikkert enige om, at hvis vi »forener« cirklerne skal vi sige fra kvartererne i en by, så er det her nødvendigt med *fælles institutioner*, dvs. ikke blot en fælles betegnelse som »forbund«, men virkelig *fælles* arbejde, udveksling af materiale, erfaring og kræfter, fordeling af funktionerne ikke blot efter kvarterer, men efter specialer inden for virksomheden i hele byen. Enhver vil være enig i, at et solidt konspirativt apparat ikke kan betale sig (for at bruge et kommercielt udtryk) med et enkelt kvarters »midler« (naturligvis både materielle og menneskelige), at en fagmands talent ikke kan udfolde sig på dette snævre felt. Det samme gælder imidlertid også ved forenelse af forskellige byer, fordi også et sådant virkefelt, en enkelt lokalitet, vil *vise sig* og allerede i vor socialdemokratiske bevægelses historie har vist sig alt for snævert. Vi har påvist dette detaljeret ovenfor med eksempler både fra den politiske agitation og fra det organisatoriske arbejde. Det er nødvendigt, ubetinget og først og fremmest nødvendigt at udvide virkefeltet, at skabe *faktisk* forbindelse mellem byerne gennem *regelmæssigt fælles* arbejde, fordi splittetheden holder folk nede, de »sidder som i et hul« (som forfatteren af et brev til Iskra udtrykker det (83)), uden at ane, hvad der sker i den vide verden, hos hvem de kan lære, hvordan de kan vinde erfaring, og hvordan de skal få opfyldt deres ønske om en bredt anlagt virksomhed. Og jeg fastholder fortsat, at når man vil skabe denne *faktiske* forbindelse, kan man kun begynde med et fælles blad, det eneste regelmæssige, landsomfattende foretagende, der opsummerer resultaterne af de mest forskelligartede virksomhedsformer og dermed ansporer folk til utrætteligt at gå frem ad *alle* de talrige veje, der fører til revolutionen, ligesom alle veje fører til Rom. Hvis vi ønsker en forenelse ikke blot i ord, er det nødvendigt, at hver enkelt lokal cirkel *straks sætter*, lad os sige en fjerdedel af sine kræfter ind i det *aktive* arbejde med den *fælles* sag, og bladet vil straks vise cirklen*) det almene omrids, omfanget

*) *Et forbehold*: Hvis den sympatiserer med dette blads retning og an-

og karakteren af denne sag, vise hvilke bestemte huller i den samlede fællesrussiske virksomhed der gør sig ment føleligt gældende, hvor der ikke agiteres, hvor forbindelserne er svage, hvilke hjul i den vældige fælles mekanisme den bestemte cirkel kan udbedre eller udskifte med bedre. En cirkel, der endnu ikke har været i arbejde, men kun søger at komme i arbejde, vil da kunne begynde, ikke som småhåndværker i et enkelt lille værksted, der intet kender til »industriens« hidtidige udvikling eller til fremstillingsmetodernes almindelige stadi i den pågældende industri, derimod som deltager i en omfattende virksomhed, der *afspejler* hele det fælles revolutionære stormløb mod selvherskerdømmet. Og jo mere fuldkommen udformningen af det enkelte lille hjul er, jo større antallet af detailarbejdere i den fælles sag er, des tættere bliver vort net, og des mindre forvirring vil de uundgåelige arrestationer fremkalde i de fælles rækker.

En *faktisk* forbindelse ville begynde at blive skabt allerede ved den funktion at distribuere avisen (hvis avisen fortjente denne betegnelse, dvs. udkom regelmæssigt, ikke en gang om måneden, som tykke tidsskrifter udkommer, men ca. fire gange om måneden). Nu er forbindelserne mellem byerne i den revolutionære sags tjeneste noget yderst sjældent og i hvert fald en undtagelse; men da ville disse forbindelser blive regelen og naturligvis sikre ikke blot udbredelsen af bladet, men tillige (hvad der er langt vigtigere) udveksling af erfaring, materiale, kræfter og midler. Det organisatoriske arbejdes spændvidde ville med det samme blive mange gange bredere, og gode resultater ét sted ville ansprende til stadig at gøre det endnu bedre, til at ønske at drage nytte af den allerede forhåndenværende erfaring, som en aktiv kammerat i en anden kant af landet har erhvervet. Det lokale arbejde ville blive langt rigere og mere alsidigt end nu: politiske og økonomiske afsløringer, indsamlet i hele Rusland, ville bringe åndelig næring til arbejdere i alle lag og på alle *udviklingstrin*, give stof og an-

ser det for gavnligt for sagen, at den bliver dets medarbejder, hvorved forstås ikke blot litterært men overhovedet enhver form for revolutionært medarbejderskab. *Bemærkning til Rabotjeje Delo*: Blandt revolutionære, der sætter sagen og ikke legen med demokratiske højt, og som ikke skiller »sympati« fra den mest aktive og levende medvirken, er dette forbehold selvindlysende.

ledning til diskussioner og løsning om de yderst forskelligartede spørgsmål, som tilmed rejstes også ved antydninger i den legale presse, gennem samtaler i almindeligt samvær og i »uskyldigt udseende« regeringsmeddelelser. Ethvert udbrud af harme, enhver demonstration ville blive bedømt og diskuteret fra alle sider i alle egne af Rusland og fremkalde ønske om ikke at stå tilbage for andre, at gøre det bedre end andre – (vi socialister fornægter absolut ikke enhver kappestrid, enhver »konkurrence«!) – bevidst at forberede det, der i første omgang fremkom nærmest spontant, udnytte de gunstige betingelser på det pågældende sted eller i det givne øjeblik til at ændre angrebsplan osv. Og samtidig ville denne aktivisering af det lokale arbejde ikke føre til den desperate, »yderste« anspændelse af *alle* kræfter og hovedkulds indsats af *alle* folk, hvad enhver demonstration eller enhver udgave af et lokalt blad ofte medfører i dag; på den ene side vil det være langt vanskeligere for politiet at trænge frem til »rødderne«, når det er uvist, i hvilken lokalitet de skal søges; på den anden side ville regelmæssigt fælles arbejde lære folk at afpasse styrken i et givet fremstød efter kræfternes faktiske tilstand i den ene eller anden afdeling af den fælles hær (en sådan tilpasning er der næsten ingen, der nogen sinde skænker en tanke nu, eftersom fremstødene i ni tiendedele af tilfældene sker spontant), og det ville lette »overførslen« af såvel litteratur som af revolutionære kræfter fra ét sted til et andet.

Nu forbløder disse kræfter i en mængde tilfælde i snævert lokalt arbejde, men da ville der være mulighed og stadig anledning til at flytte en nogenlunde dygtig agitator eller organisator fra den ene ende af landet til den anden. Begynder folk med en lille rejse i partiets ærinde og på partiets regning, vil de vænne sig til helt at gå over til at være lønnet af partiet og blive professionelle revolutionære, udvikle sig til virkelige politiske ledere.

Og hvis det virkelig lykkedes os at opnå, at alle eller et betydeligt flertal af lokale komiteer, lokale grupper og cirkler tog aktivt fat på den fælles sag, ville vi i den allernærmeste fremtid kunne oprette et ugeblad, som udbredtes regelmæssigt i titusinder af eksemplarer over hele Rusland. Dette blad ville blive en lille del af den vældige blæsebælg, som blæser hver gnist i klassekampen og folkeharmen op

til en samlet brand. Omkring dette i sig selv endnu meget uskyldige og endnu ganske lille, men regelmæssige og i ordets fulde betydning fælles anliggende ville en stående hær af prøvede kæmpere samle sig og uddanne sig. Ad denne fælles organisationsbygning stillads eller løbebroer ville der hurtigt fra vore rækker stige revolutionære op, der kunne fremstå som socialdemokratiske Sjeljabov'er, og arbejdere, der kunne blive russiske Bebel'er, som kunne sætte sig i spidsen for den mobiliserede hær og rejse hele folket til opgøret med Ruslands skændsel og forbandelse.

Det er, hvad vi skal drømme om!

***

»Skal drømme om!« De ord skrev jeg og blev forskrækket. Jeg forestillede mig, at jeg sad på »samlingskongressen«, og over for mig sad redaktører og medarbejdere ved Rabotjeje Delo. Så rejser kammerat Martynov sig og vender sig truende mod mig: »Må man spørge Dem, har en selvstændig redaktion overhovedet ret til at drømme, uden først at spørge partikomiteerne?« Og efter ham træder kammerat Kritjevskij frem og fortsætter (idet han uddyber kammerat Martynov filosofisk, som Martynov allerede for længst har uddybet kammerat Plekhanov) endnu mere truende: »Jeg vil gå videre. Jeg spørger, har en marxist overhovedet ret til at drømme, hvis han da ikke glemmer, at ifølge Marx stiller menneskeheden sig altid gennemførlige opgaver, og at taktikken er en proces, hvor opgaverne vokser samtidig med, at partiet vokser?«

Alene ved tanken om disse truende spørgsmål løber det mig koldt ned ad ryggen, og jeg tænker kun på, hvor jeg kan krybe i skjul. Jeg vil prøve at gemme mig bag Pisarev.

»Kontrast og kontrast er to ting«, skrev Pisarev om spørgsmålet om kontrasten mellem drøm og virkelighed. »Min drøm kan løbe fra begivenhedernes naturlige gang, eller den kan gribe helt ved siden af, dér hvor begivenhedernes naturlige forløb aldrig kan nå hen. I det første tilfælde kan drømmen aldrig anrette skade, den kan endog understøtte og forstærke et arbejdende menneskes energi ... Der findes i sådanne drømme intet, der kan afsøre eller lamme arbejdskraften. Snarere tværtimod. Hvis mennesket helt var berøvet evnen til at drømme på den måde,

hvis han ikke nu og da kunne ile forud og i fantasien forestille sig et fuldstændigt helhedsbillede af det værk, som kun lige er begyndt at tage form under hans hænder, – så kan jeg bestemt ikke forestille mig, hvilken opildnende grund der kunne få et menneske til at gå i gang med og at fuldføre et stort og slidsomt arbejde inden for kunst og videnskab eller i det praktiske liv... Kontrasten mellem drøm og virkelighed gør ingen som helst skade, hvis blot den drømmende person tror alvorligt på sin drøm, ser opmærksomt på livet, sammenligner sine iagttagelser med sine luftkasteller og i det hele taget arbejder samvittighedsfuldt på at realisere sine fantasier. Når der blot består en vis berøring mellem drøm og virkelighed, er alt godt«.

(84)

Men ulykkeligvis er der alt for lidt af den slags drømme i vor bevægelse. Og skylden herfor ligger først og fremmest hos den legale kritiks og den illegale »khvostisme«s repræsentanter, som bryster sig af deres nøgternhed og deres »nærhed« til det »konkrete«.

c) Hvilken organisationstype har vi brug for?

Af det foregående vil læseren have set, at vor »taktik som plan« består i afvisning af en øjeblikkelig *opfordring* til storm, i kravet om etablering af en »regulær belejring af fjendens fæstning«, eller sagt på anden måde, i kravet om, at alle kræfter sættes ind på at samle, organisere og *mobilisere* en stående hær. Da vi gjorde os lystig over Rabotjeje Delo, som sprang fra økonomisme til råbet om stormangreb (opløftet i april 1901 i tillæg nr. 6 til Rabotjeje Delo (85)), kastede bladet sig naturligvis over os med anklager for at være doktrinære, for ikke at forstå vor revolutionære pligt og for at opfordre til forsigtighed osv. Naturligvis undrede disse anklager fra folk, som ikke har noget ståsted, og som stiller sig tilfreds med den dybsindige »taktik som proces«, os ikke på nogen måde, ligesom det heller ikke overraskede, at Nadesjdin, som i det hele taget nærer den mest ophøjede foragt for faste programmæssige og taktiske principper, gentog disse anklager.

Man siger, et historien ikke gentager sig. Men Nadesjdin søger af alle kræfter at gentage den og kopierer ihærdigt

Tkatjev, tordner imod det »revolutionære kulturmageri«, råber op om »at lade stormklokkerne gå«, om et særligt »synspunkt på tærsklen til revolutionen« osv. Han glemmer åbenbart den kendte udtalelse, at når en historisk begivenhed i original er en tragedie, bliver en kopi deraf blot en farce. (86) Forsøget på at gribe magten efter forberedelse gennem Tkatjevs propaganda og gennemført ved hjælp af »skræmmeterror«, der virkelig skræmte, var stor-slået, men Tkatjev den Lilles »excitative« (opæggende) terror er kun latterlig og særlig latterlig, når den suppleres med ideen om en organisation af gennemsnitsmennesker.

»Hvis Iskra«, skriver Nadesjdin, »kunne komme ud af sin litterære opblæstheds sfære, ville det få at se, at dette (foreteelser som en arbejders brev i Iskra nr. 7 osv.) er symptomer på, at 'stormen' begynder meget, meget snart, og på nuværende tidspunkt (sic!) at tale om en organisation, der udgår som tråde fra et landsomfattende blad, det er at avle studerekammertanker og dyrke studerekammerarbejde«. Se dog, hvilket uforligneligt virvar: På den ene side excitativ (opæggende) terror og en »organisation af gennemsnitsmennesker«, side om side med den opfattelse, at det er »langt mere nærliggende« at samles omkring noget »mere konkret« i form af lokale aviser, – og på den anden side betyder »på nuværende tidspunkt« at tale om en landsomfattende organisation det samme som at avle studerekammertanker, dvs. for at tale mere jævnt og ligefremt, at »på nuværende tidspunkt« er det allerede for sent! Men at foretage en »omfattende organisering af lokale blade« er ikke for sent, højtærede L. Nadesjdin? Og sammenlign hermed Iskras synspunkt og taktik: excitativ terror er vrøvl, at tale om en organisation netop af gennemsnitsmennesker og en *omfattende* oprettelse af lokale blade betyder at holde døren på vid gab for økonomismen. Der må tales om en samlet, landsomfattende organisation af revolutionære, og det er ikke for sent at tale om den lige til det øjeblik, da den virkelige storm og ikke papirstormen begynder.

»Ja, hvad organisation angår, står det langt fra strålende til hos os,« fortsætter Nadesjdin. »Ja, Iskra har fuldstændig ret, når det siger, at hovedmassen af vore kampstyrker

er frivillige og oprørere... Det er godt, at I gør jer nøgterne forestillinger om vore styrkers tilstand, men hvorfor så samtidig glemme, at *mængden aldeles ikke tilhører os*, og at *den derfor ikke spørger os*, hvornår den skal åbne krigshandlingerne og give sig til at 'rebellere'... Når mængden selv skrider til aktion med sin spontane, ødelæggende kraft, da *kan* den jo sprede og fortrænge 'den stående hær', hvori man hele tiden ville, men ikke *nåede* at indføre en overordentlig systematisk organisation.« (Vor kursivering.)

En forbløffende logik! *Netop fordi* »mængden ikke tilhører os«, er det ufornuftigt og uanstændigt at råbe op om »stormangreb« med det samme, idet stormen er et angreb med den stående hær og ikke mængdens spontane udbrud. Netop fordi mængden *kan* sprede og fortrænge den stående hær, er det bydende nødvendigt for os at »følge trit« med den spontane rejsning i vort arbejde med at »indføre en overordentlig systematisk organisation« i den stående hær, thi jo mere vi »når« at indføre en sådan organiseret form, des mere sandsynligt er det, at den stående hær ikke vil blive spredt af mængden, men stille sig foran og gå i spidsen for mængden. Nadesjdin løber sur i det, fordi han forestiller sig, at denne systematisk organiserede hær skulle beskæftige sig med et eller andet, der løsriver den fra mængden, mens den i virkeligheden vil være beskæftiget med alsidig og alt omfattende politisk agitation, dvs. netop et arbejde, der bringer mængdens spontant-ødelæggende kraft og de revolutionæres organisations bevidst-ødelæggende kraft *nærmere hinanden* og får dem til at *smelte sammen til en enhed*. I, mine herrer, forsøger jo at læsse jeres skyld over på andre, for netop gruppen Svoboda, der indfører terror i *programmet*, opfordrer dermed til dannelse af en organisation af terrorister, men en sådan organisation ville jo virkelig lede vor hær bort fra tilnærmelsen til mængden, som desværre endnu ikke tilhører os, og som desværre endnu ikke, eller sjældent, spørger os om, hvornår og hvordan den må åbne krigshandlingerne.

»Vi vil forpasse selve revolutionen,« fortsætter Nadesjdin sine advarsler til Iskra, »ligesom vi har forpasset de nuværende begivenheder, der kom over os som lyn fra en klar himmel«. Denne sætning i forbindelse med de ovenfor an-

førte viser os anskueligt, hvor tåbeligt det af Svoboda opdigtede »særlige synspunkt på tærsklen til revolutionen«^{*)} er. Det særlige »synspunkt« fører ligefrem til, at det »på nuværende tidspunkt« allerede er for sent at diskutere og træffe forberedelser. Hvis det er tilfældet, højstærede fjende af »litterær opblæsthed«, hvorfor skulle det da være nødvendigt at skrive 132 trykte sider »om spørgsmål vedrørende teori** og taktik«? Finder De ikke, at det for »synspunktet på tærsklen til revolutionen« ville have passet bedre at udsende 132.000 flyveblade med den korte appel: »Slå dem!«

At forpasse revolutionen risikerer mindst af alle netop den, der gør den politiske agitation i hele folket til hjørnesten i sit program, i *sin taktik og i sit organisatoriske arbejde*, som Iskra gør det. Folk, der over hele Rusland er beskæftiget med at knytte organisationens tråde, som udgår fra det landsomfattende blad, forpassede aldeles ikke forårets begivenheder, men satte os tværtimod i stand til at forudsige dem. De forpassede heller ikke de demonstrationer, som er skildret i Iskra nr. 13 og 14 (87): tværtimod, de deltog i dem, de erkendte klart deres pligt til at komme mængdens spontane rejsning til hjælp og samtidig gennem bladet at hjælpe alle russiske kammerater til at gøre sig bekendt med disse demonstrationer og udnytte erfaringerne derfra. De vil heller ikke, hvis de lever til den tid, forpasse revolutionen, som først og fremmest og fremfor alt kræver af os, at vi har erfaring i agitation, evne til at støtte

*) På Tærsklen til Revolutionen, s. 62.

***) I øvrigt har L. Nadesjdin i sin »Oversigt over teoriens problemer« næsten intet bidraget til teorien, hvis man ser bort fra følgende passus, som ud fra »synspunktet på tærsklen til revolutionen« er yderst interessant: »Bernsteiniaden som helhed mister i dette øjeblik sin aktualitet for os, ligesom det er ligegyldigt, om hr. Adamovitj beviser, at hr. Struve allerede har gjort sig fortjent til en orden, eller om hr. Struve tværtimod gendriver hr. Adamovitj og nægter at demissionere, – det er absolut ligegyldigt, for nu nærmer revolutionens time sig« (s. 110). Der kan vanskeligt gives en tydeligere fremstilling af L. Nadesjdins grænseløse sorgløshed med hensyn til teorien. Vi har proklameret »revolutionens tærskel« – derfor er det »absolut ligegyldigt«, om det lykkes de ortodokse definitivt at fordrive kritikerne fra deres stillinger!! Og vor vismand bemærker ikke, at netop under revolutionen får vi brug for resultaterne af den teoretiske kamp mod kritikerne for at kunne føre den afgørende kamp mod deres stillinger i praksis.

(støtte på socialdemokratisk vis) enhver protest, evne til at lede den spontane bevægelse og værne den mod såvel venners fejltagelser som fjenders fælder!

Vi er hermed nået frem til den sidste betragtning, som får os til specielt at insistere på planen om en organisation, der samler sig omkring et landsomfattende blad og skabes gennem fælles arbejde med det fælles blad. Kun en sådan organisation sikrer den *smidighed*, som er nødvendig for en socialdemokratisk kamporganisation, dvs. evnen til øjeblikkeligt at tilpasse sig de mest forskelligartede og hurtigt skiftende kampbetingelser, evnen til »på den ene side at undvige et slag i åben mark mod en i styrke overlegen fjende, når han har samlet alle styrker på ét punkt, og på den anden side drage fordel af fjendens ringe bevægelighed og angribe ham, hvor og når han mindst venter at blive angrebet«^{*)}). Det ville være en gigantisk fejltagelse at opbygge partiorganisationen med henblik på et eksplosivt udbrud og gadekamp alene, eller på »den grå hverdagskamps fremadskridende forløb« alene. Vi må *altid* udføre vort daglige arbejde og altid være beredt på alt, fordi det meget ofte er næsten umuligt på forhånd at forudse, hvornår eksplosionsperioder veksler med stilstandsperioder, og i de tilfælde, hvor det er muligt, ville man ikke kunne udnytte denne forudseenhed til omstilling af organisationen, fordi denne vekslen i et selvherskerland foregår forbløffende hurtigt og undertiden hænger sammen med en eneste naturlig razzia, foretaget af tsarens janitsjarer. (88) Og selve revolutionen må man absolut ikke forestille sig i form af en enkelt aktion (sådan som det synes at foresvæve Nadesj

*) Iskra nr. 4: Hvad Skal Man Begynde Med? – »De revolutionære kulturmagere, som ikke står på det standpunkt, at vi befinder os på tærsklen til revolutionen, lader sig ikke anfægte det mindste af arbejdets langvarighed«, skriver Nadesjdin (s. 62). Vi skal hertil bemærke, at hvis vi ikke er i stand til at udarbejde en politisk taktik, en organisationsplan, som afgjort er beregnet på *meget langvarigt arbejde*, og samtidig kan sikre vort partis beredskab til under *selve denne arbejdsproces*, at være på sin post og udføre sin pligt under enhver uventet situation og enhver fremskyndelse af begivenhedernes gang, så er vi kun ynkelige politiske eventyrere. Kun Nadesjdin, der først for nylig er begyndt at betegne sig som socialdemokrat, kan glemme, at socialdemokratiets mål er en fundamental omformning af livsbetingelserne for hele menneskeheden, og at det derfor er utilstedeligt for en socialdemokrat at lade sig »anfægte« af spørgsmålet om arbejdets varighed.

din), derimod i form af flere hastige skift mellem mere eller mindre kraftige eksplosive udbrud og møre eller mindre udpræget tilstand. Derfor må hovedindholdet i vor partiorganisations virksomhed, brændpunktet for denne virksomhed, være det arbejde, som er muligt og nødvendigt, såvel i en periode med det kraftigste eksplosive udbrud som i en periode med fuldstændig stilstand, nemlig politisk agitationsarbejde, som er organiseret over hele Rusland, belyser alle sider af tilværelsen og er rettet til de bredeste masser. Men et sådant arbejde er *utænkeligt* i vore dages Rusland uden et landsomfattende blad, der udkommer meget hyppigt. Den organisation, der af sig selv vil danne sig omkring dette blad, en organisation af bladets *medarbejdere* (i ordets videste forstand, dvs. alle, der arbejder med det), vil netop være beredt på alt, lige fra at redde partiets ære, anseelse og kontinuitet i en tid med den stærkeste revolutionære »depression« og til forberedelse, fastsættelse og gennemførelse af *hele folkets væbnede opstand*.

Forestil Dem engang det tilfælde, som er meget almindeligt hos os, at der sker en fuldstændig oprulning af organisationen et eller flere steder. Savnes der hos *alle* lokale organisationer *én* fælles sag, som der arbejdes regelmæssigt med, så efterfølges sådanne oprulninger ofte af flere måneders afbrydelse af arbejdet. Findes der derimod en sådan fælles sag for alle, vil det være tilstrækkeligt, selv i tilfælde af den grundigste oprulning, at to-tre energiske folk arbejder i nogle få uger med at forbinde nye ungdoms-cirkler, der jo som bekendt opstår meget hurtigt, selv nu, med det fælles centrum, – og når den fælles sag, der lider skade ved oprulningen, er synlig for alle, vil nye cirkler opstå og knytte forbindelse med centret endnu hurtigere.

Forestil Dem på den anden side en folkeopstand. For tiden vil formodentlig alle være enige i, at vi må tænke på den og forberede os til den. Men *hvordan* skal vi forberede os til den? Centralkomiteen kan dog ikke udnævne agenter alle steder til at forberede opstanden! Selv om vi havde en centralkomité, ville den under de nuværende russiske forhold intet som helst opnå ved en sådan fremgangsmåde. Derimod ville et net af agenter*), der af sig selv er dannet

*) Ak og ve! Atter er det ulyksalige ord »agent« undsluppet mig, det ord,

under arbejdet med fremstillingen og udbredelsen af det fælles blad, ikke behøve at »sidde og vente« på parolen til opstand, men ville netop udføre et regelmæssigt arbejde af en sådan art, at det ville garantere den største sandsynlighed for et godt udfald i tilfælde af opstand. Netop en sådan virksomhed ville styrke forbindelserne både med de brede arbejdermasser og med alle de lag, der er utilfredse med selvherskerdømmet, hvilket er så vigtigt for opstanden. Netop ved en sådan virksomhed ville der oparbejdes en evne til at bedømme den almene politiske situation rigtigt og følgelig en evne til at vælge det rette tidspunkt for opstanden. Netop en sådan virksomhed ville lære *alle* lokale organisationer at reagere samtidigt på de samme politiske spørgsmål, tilfælde og begivenheder, som optager hele Rusland, besvare disse »begivenheder« så energisk som muligt, så ensartet og hensigtsmæssigt som muligt, – og opstand er jo i virkeligheden hele folkets mest energiske, mest ensartede og mest hensigtsmæssige »svar« til regeringen. Netop en sådan virksomhed ville endelig lære alle revolutionære organisationer i alle egne af Rusland at oprette de fasteste og samtidig de mest konspirative forbindelser, som skaber den *faktiske* enhed i partiet, – og uden sådanne forbindelser er det umuligt kollektivt at drøfte planen for en opstand og på tærsklen til den træffe de fornødne forberedende foranstaltninger, som må bevares i dybeste hemmelighed.

Kort sagt, »planen for et landsomfattende politisk blad« er langt fra nogen frugt af studerekammerarbejde udført af folk, som er smittet af doktrinarisme og litterær opblæsthed (som det er forekommet folk, der har tænkt sig dårligt om), men tværtimod er den den mest praktiske plan

som skurrer så fælt i Martynovs demokratiske øre! Det forekommer mig mærkeligt, at dette ord ikke sårede halvfjerdsernes koryfæer, men sårer halvfemsernes dilettanter. Jeg kan godt lide ordet, fordi det klart og skarpt peger på den *fælles sag*, som alle agenterne indordner deres tanker og handlinger under, og hvis det er nødvendigt at skifte dette ord ud med et andet, ville jeg vel kun kunne standse op ved ordet »medarbejder«, hvis det blot ikke mindede om noget vist litterært og udflydende. Vi derimod har brug for en militær organisation af agenter. I øvrigt kunne de (navnlig i udlandet) talrige Martynov'er som ynder »at udnævne hinanden til generaler«, i stedet for at bruge udtrykket »agent i pasafdelingen« sige »øverstkommanderende for den særlige afdeling til forsyning af revolutionære med pas« osv.

for fra alle sider og nu straks at forberede sig til opstanden, uden noget øjeblik at glemme det vitale daglige arbejde.

Slutning

Det russiske socialdemokratis historie falder tydeligt i tre perioder.

Den første periode strækker sig over omkring 10 år, rundt regnet fra 1884-1894. Det var den periode, da socialdemokratiets teori og program opstod og fæstnedes. Antallet af tilhængere af den nye retning i Rusland taltes i enere. Socialdemokratiet eksisterede uden arbejderbevægelse og gennemlevede som politisk parti fosterstadiet.

Den anden periode omfatter tre-fire år, 1894-1898. Socialdemokratiet træder frem i dagens lys som social bevægelse, som en rejsning i folkemasserne, som politisk parti. Det er barndoms- og opvækstalerens periode. Med en epidemis hast breder sig i intelligensen en almindelig begejstring for kamp mod narodnismen og for at optage føling med arbejderne og blandt arbejderne almindelig begejstring for strejker. Bevægelsen gør store fremskridt. De fleste af lederne er ganske unge folk, som langt fra har nået den »femogtredivårs alder«, som forekom hr. N. Mikhajlovskij at være en vis naturlig grænse. På grund af deres ungdom viser de sig uforberedte til det praktiske arbejde og forlader skuepladsen forbavsende hurtigt. Men dimensionerne af deres arbejde var for en stor dels vedkommende meget omfattende. Mange af dem var begyndt at tænke revolutionært som narodovoltser. Næsten alle havde de i deres tidligste ungdom begejstret tilbudt terrorrens helte. At opgive denne heroiske traditions fortryllelse kostede kamp og ledsagedes af brud med mennesker, som ønskede at forblive tro mod Narodnaja Volja, koste hvad det ville, og som de unge socialdemokrater agtede højt.

Kampen animerede til at studere, til at læse illegale værker af alle retninger og til at beskæftige sig indgående med den legale narodnismes problemer. De socialdemokrater, som blev opdraget gennem denne kamp, gik ind i arbejderbevægelsen »uden et eneste minut« at glemme hverken marxismens teori, som inspirerede dem med sit klare lys, eller den opgave at omstyrte selvherskerdømmet. Opretelsen af partiet i foråret 1898 var den mest udtryksfulde og samtidig den sidste bedrift af dette kuld af socialdemokrater.

Den tredje periode forberedes, som vi har set, i 1897 og afløser definitivt den anden periode i 1898 (1898-?). Det er en periode med forvirring, opløsning og svingninger. Under opvæksten sker det, at et menneskes stemme knækker over. Og også hos det russiske socialdemokrati i denne periode begyndte stemmen at knække over, begyndte at lyde falsk – på den ene side i værker af herrerne Struve og Prokopovitj, Bulgakov og Berdjajev, på den anden side hos V. I-n og R.M., hos B. Kritjevskij og Martynov. Men det var kun lederne, der traskede om hver for sig og gik tilbage: selve bevægelsen fortsatte at vokse og tage store skridt fremad. Den proletariske kamp greb stadig nye arbejderlag og spredte sig over hele Rusland, samtidig med at den indirekte medvirkede til den demokratiske åndsopvågningen blandt studenterne og i andre befolkningslag. Lederne havde ikke en tilstrækkelig bevidst orientering over for den spontane rejsnings bredde og kraft, blandt socialdemokraterne havde allerede et nyt kuld overvægten – et kuld af folk, der næsten udelukkende var opdraget med »legal« marxistisk litteratur, og den var desto mere utilstrækkelig jo mere massernes spontanitet krævede bevidst orientering hos lederne. Lederne sakkede ikke alene bagud, såvel i teoretisk henseende (»frihed til kritik«) som i praktisk (»dilettanteriet«), men forsøgte også at forsvare deres tilbageståenhed med allehånde højtravende argumenter. Socialdemokratismen blev både af den legale litteraturs Brentano-tilhængere og af den illegale litteraturs khvostister reduceret til trade-unionisme. Credo-programmet begyndte at blive realiseret, især da socialdemokraternes »dilettanteri« afstedkom en opblussen i de ikke-socialdemokratiske revolutionære retninger.

Hvis nu læseren vil bebrejde mig, at jeg har beskæftiget

mig alt for indgående med Rabotjeje Delo, vil jeg dertil svare: Rabotjeje Delo har fået »historisk« betydning, fordi det tydeligere end andre har afspejlet »ånden« fra denne tredje periode*). Ikke den konsekvente R.M., men netop vejrhaner som Kritjevskij og Martynov kunne rigtigt for alvor udtrykke forvirring og svingninger og villighed til at gøre indrømmelser både over for »kritikken«, over for »økonomismen« og over for terrorismen. Ikke den ophøjede foragt for det praktiske arbejde hos en og anden dyrker af »det absolutte«, men netop foreningen af småtskåren prakticisme og fuldstændig teoretisk sorgløshed er karakteristisk for denne periode. Periodens helte gav sig ikke så meget af med direkte at fornægte »de store ord« som med at forfladige dem: den videnskabelige socialisme hørte op med at være en revolutionær helhedsteori og forvandlede til et sammensurium, som man »frit« spædte op med det tynde indhold af hver ny tysk lærebog, parolen »klassekamp« gav ikke stødet til stadig mere omfattende stadig mere energisk virksomhed, men tjente som beroligelsesmiddel, eftersom jo »den økonomiske kamp er uløseligt forbundet med den politiske«, partiideen virkede ikke som en appel til opbygning af en kamporganisation af revolutionære, men retfærdiggjorde en art »revolutionært kontoriusseri« og en barnagtig leg med »demokratiske« former.

Vi véd ikke, hvornår den tredje periode slutter og den fjerde begynder (i hvert fald indvarsles den allerede af mange tegn). Fra historiens område går vi nu over i det nuværendes og til dels det fremtidiges område. Men vi er fast overbevist om, at den fjerde periode vil føre til befæstelse af den kæmpende marxisme, at det russiske socialdemokrati vil gå styrket og modnet ud af krisen, at en virkelig fortrop af selve den revolutionære klasse vil træde frem til afløsning af opportunisternes bagtrop.

Som en appel til en sådan afløsning og som en sam-

*) Jeg kunne lige så godt have svaret med det tyske ordsprog: Den Sack schlägt man, den Esel meint man, eller på russisk: Katten får kløene, svigerinden bagtalelsen. Ikke bare Rabotjeje Delo, men den *store masse* af praktikere og teoretikere sværmede for »kritikken«, som var på mode, løb sur i spørgsmålet om spontaniteten og sank ned fra socialdemokratisk til trade-unionistisk opfattelse af vore politiske og organisatoriske opgaver.

menfatning af alt det, der er fremstillet ovenfor, kan vi til spørgsmålet: Hvad Må Der Gøres? give det korte svar: Den tredje periode må likvideres.

Bilag (89)

Forsøget på at sammenslutte Iskra og Rabotjeje Delo

Tilbage står endnu at opridse den taktik, som Iskra antog og konsekvent gennemførte i de organisatoriske forbindelser med Rabotjeje Delo. Denne taktik var allerede fuldt udtrykt i Iskras nr. 1 i artiklen om Spaltningen af Udlandsforbundet af Russiske Socialdemokrater*). Vi stillede os straks på det standpunkt, at det *virkelige* Forbund af Russiske Socialdemokrater i Udlandet, som på vort partis 1. kongres blev anerkendt som partiets udenlandske repræsentant, *er spaltet* i to organisationer, – at spørgsmålet om partiets repræsentation står åbent, idet det kun blev løst midlertidigt og betinget ved, at der på den internationale kongres i Paris valgtes to medlemmer fra Rusland til det permanente Internationale Socialistiske Bureau, ét medlem fra hver del af det spaltede Forbund. (90) Vi erklærede, at sagligt havde Rabotjeje Delo uret, vi stillede os i principiel henseende afgjort på gruppen Osvobosjdenie Truda's side, men afviste samtidig at gå ind på spaltningen i detaljer og fremhævede Forbundets fortjenester på det rent praktiske arbejdes område**).

Vor holdning var således til en vis grad afventende: Vi gjorde en indrømmelse til den blandt flertallet af russiske socialdemokrater herskende opfattelse, at selv de mest erklærede fjender af økonomismen kunne arbejde hånd i

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 384-385. russ. – *Red.*

***) Til grund for denne bedømmelse af spaltningen lå ikke blot kendskab til litteraturen, men også til oplysninger, indsamlet i udlandet af en del medlemmer af vor organisation, som havde opholdt sig dér.

hånd med Forbundet, da det gang på gang havde erklæret sin principielle overensstemmelse med gruppen Osvo-bosjdenie Truda, uden at gøre fordring på et selvstændigt ansigt i fundamentale teoretiske og taktiske spørgsmål. At den holdning, vi indtog, var rigtig, bekræftedes indirekte ved, at omtrent samtidig med, at det første nummer af Iskra udkom (december 1900), udskilte tre medlemmer sig fra Forbundet, idet de dannede den såkaldte initiativgruppe og henvendte sig til: 1. Udlandsafdelingen af Iskras organisation. 2. Den revolutionære organisation Sotsial-Demokrat (91) og 3. Forbundet med et tilbud om mægling i forhandlinger om en forsoning. De to førstnævnte organisationer svarede straks bekræftende, *den tredje afslog*. Det skal dog siges, at da en taler redegjorde for disse kendsgerninger på samlingskonferencen i fjor, erklærede et medlem af Forbundets administration, at afslaget udelukkende var fremkaldt af, at Forbundet var utilfreds med initiativgruppens sammensætning. Idet jeg anser det for min pligt at anføre denne forklaring, kan jeg imidlertid ikke undlade på min side at bemærke, at jeg anser den for utilstrækkelig: Da Forbundet var bekendt med de to organisationers samtykke til forhandlinger, kunne det have henvendt sig til dem gennem en anden mægler eller direkte.

I foråret 1901 optog både Sarja (nr. 1, april) og Iskra (nr. 4, maj)*) en direkte polemik mod Rabotjeje Delo. Iskra angreb navnlig den »historiske vending« hos Rabotjeje Delo, som i sit april-nummer, altså efter forårsbegivenhederne, udviste vaklen over for sværmeriet for terror og »blodige« appeller. Trods denne polemik gav Forbundet sit samtykke til genoptagelse af forhandlinger om forsoning ved mægling gennem en ny gruppe »fredsstiftere«. (92) En forberedende konference af repræsentanter for de tre ovennævnte organisationer fandt sted i juni og udarbejdede udkast til en aftale på basis af en meget udførlig »principiel overenskomst« optrykt af Forbundet i brochuren To Kongresser og af Ligaen i brochuren Dokumenter fra »Samlings« konferencen.

Indholdet af denne principielle overenskomst (eller juni-konferencens resolutioner, som den oftere kaldes)

viser med fuld tydelighed, at vi som en absolut betingelse for en sammenslutning stillede den *mest afgjorte* afvisning af alle udslag af opportunisme i almindelighed og af den russiske i særdeleshed. »Vi afviser« – lyder punkt 1 – »ethvert forsøg på at indføre opportunisme i proletariatets klassekamp, forsøg, som er kommet til udtryk i den såkaldte økonomisme, i bernsteinianismen, millerandismen osv.«. »I socialdemokratiets opgavekreds indgår... idékampen mod alle modstandere af den revolutionære marxisme« (4 c), »på intet område af socialdemokratiets organisatoriske og agitatoriske virksomhed må man noget øjeblik lade det russiske proletariats nærmeste opgave – at styrte selvherskerdømmet – ude af syne« (5 a),... »agitation ikke blot omkring lønarbejdets daglige kamp mod kapitalen« (5 b),... »idet man ikke anerkender... et stadium med rent økonomisk kamp og kamp for partielle politiske krav« (5 c),... »vi anser det for vigtigt for bevægelsen, at der rettes kritik mod strømninger, som op-højer... det elementære... og snæverheden i bevægelsens lavere former til princip« (5 d). Selv en helt udenforstående person vil, ved nogenlunde opmærksomt at gennemlæse disse resolutioner, allerede af selve deres formuleringer se, at de er rettet mod folk, der var opportuniste og økonomister, folk der om så blot et øjeblik glemte den opgave at styrte selvherskerdømmet, folk, som anerkendte stadieteorien, ophøjede snæverheden til princip osv. Og den, som er blot nogenlunde kendt med gruppen Osvo-bosjdenie Truda's, med Sarjas og Iskras polemik mod Rabotjeje Delo, vil ikke et øjeblik være i tvivl om, at disse resolutioner punkt for punkt forkaster netop de vildfarelser, Rabotjeje Delo er gerådet i. Når derfor et af Forbundets medlemmer på samlingskonferencen udtalte, at artiklerne i Rabotjeje Delo nr. 10 ikke var fremkaldt af en ny »historisk vending«, men af resolutionens overmåde »abstrakte« indhold*) – da havde en taler fuldstændig ret i at gøre sig lystig herover. Ikke blot er resolutionerne ikke abstrakte, svarede han, men de er utroligt konkrete: et blik på dem er nok til at se, at her »fiskede man efter nogen«.

Dette sidste udtryk gav anledning til en karakteristisk

*) Se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 1-13, russ. – Red.

*) Denne påstand er gentaget i To Kongresser, s. 25.

episode på konferencen. På den ene side hagede B. Kritjevskij sig fast i ordet »fiskede«, og fandt ud af, at det var en fortaelse, som røbede den slette hensigt fra vor side (»at sætte en fælde«), og han udbrød patetisk: »Hvem er det egentlig, man fiskede efter?« »Ja, hvem er det egentlig?« – spurgte Plekhanov ironisk. – »Jeg skal hjælpe på kammerat Plekhanovs svigtende gætteevne«, svarede Kritjevskij, – »jeg skal forklare ham, at det var redaktionen af Rabotjeje Delo, man fiskede efter (almindelig latter), men vi lod os ikke fange!« (tilråb fra venstre: Desto værre for jer!). På den anden side erklærede et medlem af gruppen Borba (en gruppe forsonere), som talte imod Forbundets ændringsforslag til resolutionerne, og som ville tage vor taler i forsvar, at udtrykket »fiskede efter« åbenbart uforvarende var undsluppet taleren i polemikkens hede.

Hvad mig angår, tror jeg, at man med et sådant »forsvar« har gjort den taler en dårlig tjeneste, som anvendte det pågældende udtryk. Jeg tror, at udtrykket »fiske efter nogen« er »sagt i spøg, men ment i alvor«: Vi har altid anklaget Rabotjeje Delo for ubestandighed og svingninger, og det var derfor naturligt, at vi *måtte* bestræbe os for at fange det, så at svingninger blev gjort umulige for fremtiden. Om nogen slet hensigt kunne der ikke være tale i denne forbindelse, eftersom sagen drejede sig om principiel ubestandighed. Og vi var i stand til at »fange« Forbundet så kammeratligt*), at B. Kritjevskij selv og endnu et medlem af Forbundets administration underskrev juniresolutionerne.

*) Netop: Vi sagde i indledningen til juniresolutionerne, at det russiske socialdemokrati altid som helhed har stået på det grundlag, som er udtrykt i gruppen Osvojosjenie Truda's principper, og at Udlandsforbundets fortjenester navnlig lå i dets forlags- og organisationsvirksomhed. Med andre ord, vi gav udtryk for vor fulde beredvillighed til at glemme hele fortiden og anerkende det (for sagen) gavnlige arbejde, vore kammerater i Udlandsforbundet udførte, *på den betingelse*, at de svingninger, som vi havde forfulgt med vort »fiskeri«, hørte fuldstændigt op. Enhver uhildet, der gennemlæser juniresolutionerne, vil netop også kun forstå dem sådan. Når Udlandsforbundet så nu, efter at det med sin vending til økonomismen (i artiklerne i nr. 10 og i ændringsforslagene) har fremkaldt et brud, anklager os højtideligt for at fare med *usandhed* (To Kongresser) på grund af disse ord om dets fortjenester, da er en sådan beskyldning naturligvis kun egnet til at fremkalde smil.

Artiklerne i Rabotjeje Delo nr. 10 (vore kammerater så først dette nummer, da de ankom til konferencen, få dage før møderne begyndte) viste klart, at der fra sommer til efterår var sket en ny vending i Forbundet: Økonomisterne havde på ny fået overtaget, og redaktionen, der var lydhør for enhver ny »luftning«, gav sig på ny til at forsvare »de mest erklærede bernsteinianere« og »friheden til kritik«, at forsvare »spontaniteten« og gennem Martynovs mund forkynde »teorien om indsnævring« af vor politiske påvirkningssfære (angiveligt for at komplicere selve påvirkningen). Endnu en gang bekræftedes Parvus' rammende bemærkning, at det er vanskeligt at fange en opportunist med nogen som helst formulering: han underskriver let *enhver* formulering og opgiver den let, eftersom opportuniste netop består i mangel på enhver form for bestemte og faste principper. I dag har opportunisterne forkastet *ethvert* forsøg på at indføre opportunisten, forkastet *enhver* snæverhed og har højtideligt lovet »intet øjeblik at glemme omstyrtelsen af selvherskerdømmet«, at »føre agitationen ikke alene omkring lønarbejdets daglige kamp mod kapitalen« osv. osv. Men i morgen ændrer de udtryksmåde og tager fat på det gamle i form af forsvar for spontaniteten, den grå hverdags kamps fremadskriden, lovprisning af krav, der stiller håndgribelige resultater i udsigt osv. Ved fortsat at hævde, at Forbundet i artiklerne i nr. 10 ikke så og ikke ser nogen som helst kættersk afvigelse fra de generelle principper i konferencens udkast (To Kongresser, s. 26), afslører Forbundet kun, at det komplet savner evne eller vilje til at forstå uoverensstemmelsernes væsen.

Efter Rabotjeje Delo nr. 10 havde vi kun tilbage at gøre ét eneste forsøg: indlede en generel diskussion for at klarlægge om hele Forbundet var solidarisk med disse artikler og med sin redaktion. Forbundet er navnlig utilfreds med os af denne grund og beskylder os for at forsøge på at så splid i Forbundet, for indblanding i sager, der ikke kommer os ved etc. Disse beskyldninger er oplagt ubegrundede, for når en valgt redaktion »vender« for det mindste vindpust, bliver det netop vindretningen, der bestemmer alt, og vi har konstateret denne retning i lukkede møder, hvor der ikke var andre til stede end medlemmer af de organisationer, der holdt møde for at slutte sig sammen. De i Forbun-

dets navn fremsatte ændringsforslag til juniresolutionerne berøvede os også den sidste skygge af håb om enighed. Ændringerne beviste dokumentarisk den nye vending over til økonomismen, og at flertallet i Forbundet var solidarisk mod Rabotjeje Delo nr. 10. Af listen over opportunistens forskellige udtryksformer slettedes »den såkaldte økonomisme« (angiveligt i betragtning af disse tre ords »undefinerede mening« – skønt der af en sådan motivering kun turde følge, at en mere præcis definition af denne udbredte vildfarelses væsen var nødvendig), ligeledes slettedes »millerandismen« (skønt B. Kritjevskij gik ind for det, både i Rabotjeje Delo nr. 2-3, s. 83-84, og endnu mere direkte i Vorwärts*). Til trods for, at juniresolutionerne klart påviste socialdemokratiets opgave »at lede *ethvert* udslag af proletariats kamp mod alle former for politisk, *økonomisk* og social undertrykkelse« – og således forlangte indførelse af planmæssighed og enhed i alle disse udslag af kampen, tilføjede Forbundet de fuldkomne overflødige ord, at »den økonomiske kamp er en vældig spore for massebevægelsen« (i sig selv er disse ord ubestridelige, men i forbindelse med eksistensen af den snævre økonomisme kunne de ikke undgå at give anledning til fejltolkninger). Ikke nok med det, der indføjedes i juniresolutionerne tilmed en direkte indsnævring af »politik« både ved fjernelse af ordene »intet øjeblik« (glemme målet, selvherkerdømmets omstyrtelse), og ved tilføjelse af ordene, at »den økonomiske kamp er det *videst anvendelige* middel til at inddrage masserne i aktiv politisk kamp«. Det er forståeligt, at alle talere fra vor side efter indførelsen af disse ændringer frafaldt ordet den ene efter den anden, idet de fandt det ganske unyttigt at forhandle videre med folk, der på ny drejede over til økonomismen, og som sikrede sig frihed til svingninger.

»Netop det, som Forbundet anså for en betingelse sine qua non /absolut nødvendig/ for en fremtidig overenskomstsholdbarhed, dvs. bevarelse af Rabotjeje Delo's eget ansigt og dets selvstændighed, – netop det anså Iskra for en anstødssten for overenskomsten« (To kongresser, s. 25).

*) Der var i Vorwärts indledt en polemik herom mellem bladets nuværende redaktion, Kautsky og Sarja. Vi skal ikke undlade at gøre vore russiske læsere bekendt med denne polemik. (93)

Dette er meget unøjagtigt. Vi har aldrig antastet Rabotjeje Delo's selvstændighed*). Dets selvstændige ansigt har vi virkelig *forkastet ubetinget*, hvis man derved forstår et »selvstændigt ansigt« i principielle spørgsmål vedrørende teori og taktik: Juniresolutionerne indeholder netop en ubetinget afvisning af et sådant selvstændigt ansigt, idet dette »selvstændige ansigt« i praksis altid, vi gentager, altid har betydet diverse former for svingninger og gennem disse svingninger støtte til det partimæssigt utålelige virvar, der hersker hos os. Med artiklerne i nr. 10 og med »ændringsforslagene« har Rabotjeje Delo klart vist sit ønske om at forbeholde sig netop dette selvstændige ansigt, og et sådant ønske har naturligt og uundgåeligt ført til brud og krigserklæring. Men vi var alle rede til at anerkende Rabotjeje Delo's »selvstændige ansigt« i den betydning, at det koncentrerede sig om bestemte litterære funktioner. En rigtig fordeling af disse funktioner tilbød sig af sig selv: 1. et videnskabeligt tidsskrift. 2. et politisk blad og 3. populære artikelsamlinger og populære brochurer. Kun samtykke fra Rabotjeje Delo til en sådan fordeling ville have vist, at gruppen nærede *oprigtigt* ønske om at gøre definitivt op med de vildfarelser, som juniresolutionerne er rettet imod, kun en sådan fordeling ville fjerne enhver mulighed for gnidninger og virkeligt sikre overenskomstens holdbarhed og samtidig tjene som basis for et nyt opsving i vor bevægelse og nye sejre for den.

Ikke en eneste russisk socialdemokrat kan længere være i tvivl om, at den revolutionære retnings endelige brud med den opportunistiske ikke er fremkaldt af nogen som helst »organisatoriske« omstændigheder, men netop af opportunisternes ønske om at konsolidere opportunistens selvstændige ansigt og fortsat bringe forvirring i begreberne med Kritjevskijs og Martynovs og ligesindedes ræsonnementer.

*) Hvis ikke de redaktionskonferencer i forbindelse med oprettelsen af et fælles øverste råd for de forenede organisationer, som også Rabotjeje Delo gav sin tilslutning til i juni, skal regnes for indsnævring af selvstændigheden.

Korrektion til Hvad Må Der Gøres? (94)

Den Initiativgruppe, som jeg omtaler i brochuren *Hvad Må Der Gøres?* s. 141*), anmoder mig om at gøre følgende korrektion til fremstillingen af dens medvirken i forsøget på at forsonde de udenlandske socialdemokratiske organisationer:

»Af gruppens tre medlemmer forlod kun ét Forbundet i slutningen af 1900, de øvrige først i 1901, efter at de havde indset umuligheden af at opnå Forbundets samtykke til en konference med Iskras udlandsorganisation og den Revolutionære Organisation Sotsial-Demokrat, – hvori Initiativgruppens forslag netop bestod. Dette forslag afviste Forbundets administration til en begyndelse med den motivering, at de personer, der indgik i den mæglende initiativgruppe »ikke var kompetente«, idet den samtidig udtrykte ønsket om at træde i direkte kontakt med Iskras udlandsorganisation. Snart meddelte imidlertid Forbundets administration Initiativgruppen, at den efter udgivelsen af det første nummer af Iskra, hvori var trykt en notits om spaltning i Forbundet, havde ændret sin beslutning og ikke ønskede at træde i kontakt med Iskra. Hvordan skal man herefter forklare udtalelsen fra et medlem af Forbundets administration, at Forbundets afvisning af konferencen *udelukkende* var fremkaldt af dettes utilfredshed med Initiativgruppens sammensætning? Ganske vist er Forbundets administrations samtykke til konferencen i juni sidste år ligeledes uforståelig: Notitsen i Iskras første nummer stod jo stadig ved magt, og Iskras afvisende holdning over for Forbundet trådte endnu tydeligere frem i Sarjas første hæfte og i Iskra nr. 4, som udkom før junikonferencen.«

N. LENIN

Iskra nr. 19, 1. april 1902.

*) Se dette bind s. 200. – *Red.*

Noter

Til
Vor bevægelses mest nødvendige opgaver

1) *Iskra* var det første landsomfattende, illegale marxistiske blad i Rusland. Det var grundlagt i 1900 af Lenin og andre russiske socialdemokrater. Bladets første nummer udkom i december 1900, trykt i Leipzig. De følgende numre udkom i München, fra juli 1902 i London og fra foråret 1903 i Geneve. Hjælp til udgivelsen ydede tyske socialdemokrater, Clara Zetkin o.a., den polske socialist J. Marchlewski og den engelske socialist Harry Quelch.

I redaktionen indtrådte V. I. Lenin, G. V. Plekhanov, J. O. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov og Vera Sasulitj. Korrespondancen med de socialdemokratiske organisationer i Rusland varetoges først af Inna Smidovitj-Leman, fra foråret 1901 af Nadesjda Krupskaja.

I flere russiske byer dannedes der grupper og komiteer, som fulgte *Iskra*-retningen i Ruslands Socialdemokratiske Arbejderparti. I januar 1902 oprettedes på en kongres i Samara (nu Kujbysjev) en *Iskra*-organisation.

Iskra forberedte RSDAP's 2. kongres, som fandt sted i juli-august 1903. Kongressen erklærede *Iskra* for RSDAP's officielle organ og nedsatte en redaktion, bestående af Lenin, Plekhanov og Martov. Martov holdt nu på, at hele den hidtidige seksmands redaktion skulle fortsætte, og afslog at indtræde i redaktionen. *Iskra* nr. 46–51 udkom under redaktion af Lenin og Plekhanov. Plekhanov gik imidlertid over til mensjevikernes standpunkt og forlangte, at de tidligere redaktører skulle genoptages i redaktionen. Det afviste Lenin under henvisning til kongresbeslutningen. Han udtrådte af redaktionen, og Plekhanov genoptog egenrådigt de omstridte, mensjevikiske redaktører. Fra nr. 52 blev *Iskra* et mensjevikisk organ. – S. 13.

2) *Gruppen Arbejdets Befrielse* – se note 34. – S. 13.

3) *Credo* – se dette bind s. 34–35. – S. 13.

4) *Rabotjaja Mysl* se note 31. – S. 13.

5) *Narodovoltser*. se note 9. – S. 14.

6.) Se Karl Marx: Statutter for den Internationale Arbejderassociation i Udvalgte Skrifter, bd. I, s. 379, Forlaget Tiden. – S. 15.

7) Ordene stammer fra den tale, som *Pjotr Aleksejev*, tekstilarbejder, en stor skikkelse i den russiske revolutionære bevægelses historie, holdt den 10. (22.) marts 1877 for domstolen i Petersborg. Han var sammen med 49 kammerater anklaget for illegal virksomhed. Dommen lød på 10 års strafarbejde. Han blev tvangsforflyttet til Sibirien og myrdedes af banditter i 1891. – S. 18.

Til
Hvad må der gøres?

1) *Bogen Hvad Må Der Gøres?* spillede en fremtrædende rolle for udviklingen af arbejderklassens revolutionære, marxistiske parti i Rusland.

Den fik i årene 1902-1903 vid udbredelse i socialdemokratiske kredse over hele landet. Politiet fandt den ved husundersøgelser og arrestationer af socialdemokrater i Kijev og Moskva, i Petersborg og Nisjnij Novgorod (nu Gorkij), i Odessa, Kasan og andre byer. »Hvad Må Der Gøres? over stærk indflydelse på folk i Rusland,« fremhævedes det i Iskra-organisationens beretning på RSDAP's 2. kongres. »En hel række personer er efter deres eget udsagn på vej til at blive Iskra-tilhængere, som følge af denne bog« (Socialdemokratiske Komiteers Beretninger til RSDAP's 2. Kongres. Marx-Lenin Institutet 1930, s. 44).

Bogen begejstrede »ganske særligt dem, der stod det russiske arbejde nærmest,« skrev Nadesjda Krupskaja (Erindringer om Lenin, Forlaget Tiden, 1975, s. 84). Sekretæren for Iskras russiske organisation, Sinaida Krsjisanovskaja-Nevsoroova, skrev fra Samara (nu Kujbysjev) til Iskras redaktion: »Om bogen *Hvad Må Der Gøres?* hører vi foreløbig kun rosende udtalelser«. (Proletarskaja Revolutsija, 1928, nr. 6-7, s. 149). Iskra-repræsentanten I. I. Radtjenko skrev fra Petersborg: »Jeg opererer overalt med Lenins plov som det bedste produktive redskab til bearbejdning af jordbunden. Det afskræller rutineskorpen fortræffeligt, løsner jorden og giver løfte om rig høst. Så snart den på sin vej møder klinte, udsæt af Rabotjeje Delo, udrydder den det hver gang med rode. Fremragende!« (Marx-Lenin Institutets arkiv). RSDAP's Moskva-komité udtrykte i en henvendelse til Iskras redaktion taknemmelighed overfor Lenin for *Hvad Må Der Gøres?* I et svar på dette brev skrev Lenin til Moskva-komiteen:

»Jeres udtryk for taknemmelighed for *Hvad Må Der Gøres?* opfatter vi – og kan naturligvis kun opfatte – i den betydning, at I i denne bog har fundet svar på jeres egne spørgsmål, at I selv ud fra det direkte kendskab til bevægelsen har udtaget den overbevisning om nødvendigheden af et dristigere, større, mere forenet, mere centraliseret og omkring ét bladcentrum fastere samlet arbejde, som også er udtrykt i bogen« (Samlede Værker, 4. udg. bd. 6, s. 186, russ.).

I Iskras redaktion konstateredes divergerende bedømmelser af Lenins bog. Plekhanov fremsatte på et redaktionsmøde i München i januar 1902 kritik af visse sætninger, mens Potresov sendte en begejstret udtalelse. Disse uoverensstemmelser kom imidlertid ikke udenfor redaktionens rammer. Grundsætningerne i *Hvad Må Der Gøres?* – om forholdet mellem bevidste og spontane elementer i arbejderbevægelsen og om partiets ledende rolle i proletariatets revolutionære klassekamp – blev med tilslutning fra alle redaktionens medlemmer indføjet i det udkast til program for RSDAP, som Iskras redaktion udarbejdede. Ved bogens genudgivelse i 1907 skrev Lenin: »Følgelig kan der ikke i denne sag være mindste tale om nogen principiel forskel mellem programudkastet og *Hvad Må Der Gøres?*« (Samlede Værker, 4. udg., bd. 13, s. 91, russ.). På 2. kongres i RSDAP baserede Iskra-modstanderne deres indlæg mod det af Iskras redaktion udarbejdede programudkast på kritik af *Hvad Må Der Gøres?* Flertallet på kongressen, Iskra-tilhængerne (deriblandt Plekhanov og Martov), stod imidlertid solidarisk med Lenins bog og med dens behandling af spørgsmålet om »det bevidste elements,« dvs. socialdemokratiets, rolle i proletariatets revolutionære bevægelse. Efter RSDAP's 2. kongres, da mensjevikkerne systematisk reviderede alle det gamle Iskras grunddeer, påtog Plekhanov sig den opgave at gendrive de anskuelser, Lenin havde fremsat i *Hvad Må Der Gøres?*, og han erklærede sig nu principielt

uenig med ham i spørgsmålet om bevidsthed og spontaneitet. Et svar til Plekhanov findes i Vorovskijs artikel *Demagogiens Frugter* (Vperjod nr. 11, 23. (10.) marts 1905), som Lenin redigerede.

Bogen *Hvad Må Der Gøres?* blev genudgivet af Lenin i samlingen *Efter 12 År* (november 1907, på omslag og titelblad dateret 1908). Til denne udgave forkortede Lenin bogen noget, idet han udelod visse detaljer og mindre betydende polemiske bemærkninger. De er medtaget i denne oversættelse. – S. 19.

2) *Iskra* – se note 1, s. 211. – S. 19.

3) I foråret og sommeren 1901 førtes der ved Borba-gruppens (92) mellemkomst og på dens initiativ forhandlinger mellem de socialdemokratiske organisationer i udlandet (Russiske Socialdemokraters Forbund, den jødiske organisation Bund's udlandskomité, den revolutionære organisation Sotsial-Demokrat, og Iskra-organisationens udlandsafdeling) om sammenslutning. Til forberedelse af en kongres, hvor sammenslutningen kunne finde sted, holdt disse organisationers repræsentanter en konference i Geneve i juni 1901 – deraf betegnelsen »juni-« eller »Genevekonferencen.« På konferencen udarbejdedes en resolution (en »principiel overenskomst«), som anerkendte nødvendigheden af en samling af alle Ruslands socialdemokratiske kræfter, herunder sammenslutning af de socialdemokratiske organisationer i udlandet, og som fordømte opportunismen i alle dens former og afskygninger: økonomisme, bernsteinianisme, millerandisme osv. (se SUKP i Resolutioner og Beslutninger fra Kongresser, Konferencer og Centralkomitemøder, 1. del, 1954, s. 22-24, russ.). Men de Russiske Socialdemokraters Forbund og dets organ – tidsskriftet *Rabotjeje Delo* – foretog på ny en vending over mod opportunismen.

RSDAP's udlandsorganisationer holdt deres »samlingskongres« 21.-22. september (4.-5. oktober) 1901 i Zürich. Til stede på kongressen var 6 medlemmer af Iskra-organisationen (blandt andre Lenin, Krupskaja og Martov), 8 medlemmer af den revolutionære organisation Sotsial-Demokrat (deriblandt 3 fra gruppen Osvobosjdenie Truda (Arbejdets Befrielse): Plekhanov, Akselrod og Sasulitj), 16 medlemmer af Russiske Socialdemokraters Forbund (blandt hvilke 5 fra Bund's udlandskomité) og 3 medlemmer af gruppen Borba. Til dagsordenens første punkt: Principiel overenskomst og instruks til redaktionerne, holdt Lenin, som overværede kongressen under pseudonymet »Frei« (se Saml. Værker, bd. 5, s. 271-275, 5. udg. russ.) sin første tale blandt russiske socialdemokrater i udlandet. På kongressen oplæstes de opportunistiske korrektioner og tilføjelser til juniresolutionen, som var vedtaget på Russiske Socialdemokraters Forbunds 3. kongres. På grund heraf fremsatte kongressens revolutionære del – medlemmerne af Iskra-organisationen og af Sotsial-Demokrat – en erklæring om umuligheden af en samling og forlod kongressen. På Lenins initiativ sluttede disse organisationer sig i oktober 1901 sammen i det Russiske Revolutionære Socialdemokratiske Udlandsliga. – S. 19.

4) *Rabotjeje Delo* (Arbejdersagen) var organ for Russiske Socialdemokraters Forbund i Udlandet. Tidsskriftet udkom i Geneve fra april 1899 til februar 1902 under redaktion af B. N. Kritjevskij, P. F. Teplov (Sibirjak), V. P. Ivansjin og senere også A. S. Martynov. Der udkom 12 numre (9 hæf-

ter). Rabotjeje Delo's redaktion var økonomisternes udlandscentrum. Rabotjeje Delo fulgte den bernsteinianske parole om »frihed til kritik« af marxismen, indtog opportunistiske standpunkter i spørgsmål vedrørende det russiske socialdemokratis taktik og organisatoriske opgaver, bestred bøndernes revolutionære muligheder osv. Folkene omkring Rabotjeje Delo ville sætte proletarietets politiske kamp i anden række til fordel for den økonomiske kamp, hyldede spontaneiteten i arbejderbevægelsen og tillagde ikke partiet en ledende rolle. En af Rabotjeje Delo's redaktører V. P. Ivansjin, var også med til at redigere Rabotjaja Mysl – organ for de åbenlyse økonomister – som Rabotjeje Delo ydede støtte. På RSDAP's 2. kongres repræsenterede folkene fra Rabotjeje Delo partiets yderste højre, opportunistiske fløj. – S. 20.

- 5) *Rabotjaja Gaseta* (Arbejderbladet) var Kijev-socialdemokraternes illegale blad. Det udkom i Kijev under medvirken og redaktion af B. L. Ejdelman, P. L. Tutjapskij, N. A. Vigdortjik m. fl. Der udkom kun to numre af bladet: Nr. 1 i august 1897 og nr. 2 i december (dateret november) samme år. P. L. Tutjapskij, som i redaktionens ærinde var rejst til udlandet, gjorde Plekhanov og andre medlemmer af gruppen Osvobosjdenie Truda (34) bekendt med Rabotjaja Gasetas første nummer og fik tilsagn fra dem om at medvirke ved bladet. I et brev til redaktionsmedlemmerne fremsatte Plekhanov en positiv vurdering af Rabotjaja Gasetas som fælles russisk socialdemokratisk organ og påpegede nødvendigheden af at lægge større vægt på spørgsmålene vedrørende proletarietets politiske kamp. Rabotjaja Gasetas nr. 2 fik som følge af forbindelsen med gruppen Osvobosjdenie Truda en langt mere bestemt politisk karakter. De socialdemokrater, der grupperede sig omkring Rabotjaja Gasetas, arbejdede med på forberedelserne til RSDAP's 1. kongres.

RSDAP's 1. kongres (marts 1898) godkendte Rabotjaja Gasetas som partiets officielle organ. Efter kongressen udkom bladets tredje nummer ikke, skønt det var gjort klar til sætning. Det skyldtes arrestationen af medlemmer af centralkomiteen og bladets redaktion, samt trykkeriet ødelæggelse. I 1899 blev der gjort et forsøg på at genoptage udgivelsen af Rabotjaja Gasetas. Herom beretter Lenin i afsnit a i 5. kapitel i *Hvad Må Der Gøres?* (se dette bind s. 170 ff.). – S. 20.

- 6) *Lassalleaner og eisenachere*, to partier i den tyske arbejderbevægelse i 1860'erne og 1870'erne.

Lassalleaner var tilhængere af den tyske socialist Ferdinand Lassalle og medlemmer af den Almindelige Tyske Arbejderforening, grundlagt i 1863 på arbejdernes kongres i Leipzig som modvægt mod de borgerlige »Fortschrittler« (Fremskridtspartiet) som søgte at bringe arbejderklassen ind under deres indflydelse. Den Almindelige Tyske Arbejderforenings første formand var Lassalle, som formulerede foreningens program og taktiske grundlag. Kampen for almindelig valgret blev proklameret som foreningens politiske program, og etablering af statsstøttede arbejderproduktionssammenslutninger dens økonomiske. I praksis tilpassede Lassalle og hans tilhængere og efterfølgere sig Prøjsens førerstilling og støttede Bismarcks stormagtspolitik. »Objektivt set,« skrev Friedrich Engels til Karl Marx den 27. januar 1885, »var det en gemenhed og et forræderi mod hele arbejderbevægelsen til fordel for prøjserne.«

Eisenachere kaldtes medlemmerne af Tysklands Socialdemokratiske

Arbejderparti, som grundlagdes i 1869 på den stiftende kongres i Eisenach. Eisenachernes ledere var August Bebel og Wilhelm Liebknecht, som stod i forbindelse med Marx og Engels. I Eisenach-programmet fastslås det, at Tysklands Socialdemokratiske Arbejderparti betragter sig som »sektion af arbejderne internationale fællesskab og deler dets bestræbelser.« I spørgsmålet om Tysklands samling forsvarede de den »demokratiske og proletariske vej og bekæmpede selv de mindste indrømmelser til prøjseriet, Bismarck-ånden og nationalismen.« Lenin om August Bebel, *Samlede Værker*, 5. udg. bd. 23, s. 363.

Oprettelsen af det tyske kejserdømme i 1871 fjernede den taktiske hoveddivergens mellem lassalleaner og eisenachere, og under indflydelse af opsvinget i arbejderbevægelsen og den forstærkede undertrykkelse fra regeringens side forenedes de to partier i 1875 på kongressen i Gotha i Tysklands Socialistiske Arbejderparti (senere hen Tysklands Socialdemokratiske Parti). Om det program, der blev vedtaget på kongressen i Gotha, se note 18. – S. 23.

- 7) *Guesdister og possibilister*, henholdsvis en revolutionær og en opportunistisk strømning i den franske socialistiske bevægelse, som i 1882 efter spaltningen af Frankrigs Arbejderparti på kongressen i St. Etienne dannede to partier:

Guesdisterne sluttede sig til Jules Guesde og Paul Lafargue – en venstre-marxistisk retning, som gik ind for, at proletariet skulle føre en selvstændig, revolutionær politik. Guesdisterne opretholdt betegnelsen Frankrigs Arbejderparti. Partiets program vedtoges i Le Havre 1880. Dets teoretiske afsnit var skrevet af Karl Marx.

Possibilisterne (Paul Brousse, Benoit Melon m. fl.) var en reformistisk retning. Possibilisterne dannede Socialrevolutionært Arbejderparti. De gik ind for begrænsning af arbejderne kamp til »det muliges« rammer (fransk: possible = mulig) – heraf partiets navn. Possibilisterne havde navnlig indflydelse i økonomisk henseende tilbagestående egne af Frankrig og i de mindre udviklede lag af arbejderklassen.

I slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede trådte »socialisten« Millerand ind i et borgerligt ministerium. Tilhængerne af revolutionær klassekamp med Jules Guesde i spidsen forenedes i 1901 i Frankrigs Socialistiske Parti. Reformisterne (ministerialister) dannede i 1902 det Franske Socialistiske Parti med Jean Jaurés som leder. I 1905 forenedes de to partier i ét – Det Franske Socialistiske Parti. Under den imperialistiske krig 1914-18 støttede partiets ledelse (Guesde, bl. a.) Frankrigs krigsførelse. – S. 23.

- 8) *Fabianere* – medlemmer af det Fabianske Selskab, en engelsk, reformistisk organisation, grundlagt i 1884. Navnet hentyder til en romersk hærfører fra 3. århundrede før vor tidsregning, Fabius Maximus med tilnavnet Cunctator (Nøleren) på grund af den afventende taktik, han anvendte, og hans utilbøjelighed til at inlade sig på det afgørende slag i krigen mod Hannibal. Medlemmerne af det Fabianske Selskab var sådanne »nølere«, folk fra den borgerlige intelligens – videnskabsmænd, politikere (bl.a. Beatrice og Sidney Webb, Bernhard Shaw og MacDonald). De hævdede, at overgangen fra kapitalisme til socialisme kun er mulig ved små reformer og gradvise forandringer af samfundet. I 1900 indgik det Fabianske Selskab i Labour-partiet.

Socialdemokrater. Hermed tænker Lenin på medlemmerne af den engelske Socialdemokratiske Føderation, som ligeledes var grundlagt i 1884. Ved siden af reformister (Hyndman m. fl.) og anarkister indgik der i den Socialdemokratiske Føderation en gruppe revolutionære socialdemokrater, som var tilhængere af marxismen (Harry Quelch, Tom Mann, Edward Aveling, Eleanor Marx (Aveling) m. fl.). Friedrich Engels kritiserede den Socialdemokratiske Føderation for dens dogmatisme og sektarisme og dens mangelfulde forbindelse med arbejdernes massebevægelse i England, hvis særtræk føderationen ignorerede. I 1907 fik den Socialdemokratiske Føderation betegnelsen Socialdemokratiske Parti, og senere – i 1911 – dannedes i fællesskab med det Uafhængige Arbejderpartis venstre fløj det Britiske Socialistiske Parti. I 1920 deltog flertallet af dette partis medlemmer i stiftelsen af Storbritanniens Kommunistiske Parti. – S. 23.

9) *Narodnaja Volja* (Folkeviljen) var en hemmelig organisation, der opstod i august 1879 som følge af splittelsen i narodnik-organisationer Semsja i Volja (Jord og Frihed). I spidsen for Narodnaja Volja stod en eksekutivkomité, bestående af blandt andre A. I. Sjeljabov, A. D. Mikhajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morosov, Vera Figner, Sonja Perovskaja og A. A. Kvjatkovskij. Tilhængerne kaldtes narodovoltser. Deres program gik ud på organisering af en »permanent folkerepræsentation«, valgt på grundlag af almindelig valgret, proklamering af demokratiske friheder, overdragelse af jorden til folket og opstilling af forholdsregler til fabrikkernes overdragelse til arbejderne. Narodnaja Volja's nærmeste mål var omstyrtelse af det tsaristiske selvherskerdømme. Men Narodnaja Volja's folk gik ud fra den fejlagtige teori, at udviklingen formes af »aktive« helte til forskel fra den »passive« hob, og regnede med at kunne forandre samfundet uden folkets medvirken, ved egne kræfter, gennem individuel terror.

Efter 1. marts 1881 (drabet på Aleksander II) knuste regeringen Narodnaja Volja's organisation. Gentagne forsøg op gennem 80'erne på at genoplive Narodnaja Volja var resultatløse. Således opstod der i 1886 en gruppe med Aleksander Uljanov (Lenins broder) og P. J. Sjevyrjov i spidsen, som optog traditionerne fra Narodnaja Volja. Efter et mislykket forsøg på at organisere et attentat mod Aleksander III i 1887 blev gruppen afsløret og dens aktive medlemmer henrettet.

Lenin kritiserede Narodnaja Volja-folkenes fejlagtige, utopiske program, men udtalte sig samtidig med stor respekt om deres selvopofrende kamp mod tsarismen. Han pointerede, at »folkene i det gamle Narodnaja Volja formåede at spille en vældig rolle i den russiske historie, trods det ringe omfang af de samfundslag, som støttede de fåtallige helte, og til trods for, at det var en ingeniørlig revolutionær teori, der tjente som bevægelsens fane« (Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 176, russ.). – S. 23.

10) *Bernsteinianerne* repræsenterede en antimarxistisk retning i det tyske og det internationale socialdemokrati, opstået i slutningen af det 19. århundrede og opkaldt efter Eduard Bernstein, som var den mest åbenlyse repræsentant for de højreopportunistiske strømninger i Tysklands Socialdemokratiske Parti.

I årene 1896-1898 skrev Bernstein en række artikler »Socialismens Problemer« til det tyske socialdemokratiske teoretiske tidsskrift *Die Neue Zeit*, hvori han under mottoet »Frihed til Kritik« forsøgte at gøre den revolutionære marxismes filosofiske, økonomiske og politiske grundlag

til genstand for en revision (heraf betegnelsen revisionisme) og erstatte det med borgerlige teorier om forsoning af klasse modsætningerne og etablering af samarbejde mellem klasserne. Han angreb Marx' teori om kapitalismen, klassekampen, den socialistiske revolution og proletarietets diktatur og fremsatte socialreformismens program koncentreret i formen: »Bevægelsen er alt, målet er intet«. I 1899 udkom Bernstein artikler i bogform under titlen »Socialismens Forudsætninger og Socialdemokratiets opgaver«. Bogen fik støtte fra det tyske socialdemokratiske højre fløj og de opportunistiske elementer i andre af II Internationales partier, deriblandt de russiske økonomister.

På Tysklands Socialdemokratiske Partis kongresser – Stuttgart, oktober 1898, Hannover, oktober 1899 og Lübeck, september 1901 – fordømtes bernsteinianismen, men partiet tog ikke afstand fra Bernstein og indtog en mæglende holdning. Bernsteinianerne fortsatte åbenlyst at udbrede deres revisionistiske tanker i tidsskriftet *Sozialistische Monatshefte* og i partiets organisationer.

Lenin førte en konsekvent og energisk kamp mod bernsteinianerne lige fra 1899, se f.eks. artiklen *Divergenser i den Europæiske Arbejderbevægelse* (på dansk i denne udgave, bd. 5). – S. 24.

11) Citatet findes i Engels' forord til tredje udgave af Karl Marx' værk »Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte«. (Se Marx/Engels, *Udvalgte Skrifter*, bd. 1, s. 238-239, Forlaget Tiden, 1974). – S. 25.

12) *Forbundet Af Russiske Socialdemokrater I Udlandet* grundlagdes i 1894 på initiativ af gruppen *Osvobosjdenie Truda* (Arbejdets Befrielse) (se note 34) på den betingelse, at alle forbundets medlemmer godkendte gruppens program. Gruppen fik overdraget redigeringen af Forbundets publikationer, og i marts 1895 stillede den sit trykkeri til Forbundets rådighed. I sommeren 1895, mens Lenin opholdt sig i udlandet, blev det vedtaget, at Forbundet skulle udgive artikelsamlinger under titlen *Rabotnik*, idet de russiske socialdemokrater, på hvis initiativ udgivelsen blev iværksat, stillede som betingelse, at gruppen *Osvobosjdenie Truda* skulle redigere udgivelsen. Forbundet udsendte 8 numre af *Rabotnik* og 10 numre *Rabotnik*-blade og udgav desuden Lenins *Redegørelse For Lovene Om Bødesystemet* (1897) og *Plekhanovs Det Nye Felttog Mod Det Russiske Socialdemokrati* (1897) o.a.

RSDAP's 1. kongres (marts 1898) anerkendte Forbundet som partiets repræsentant i udlandet. Kort efter fik opportunistiske elementer overvægt i Forbundet – økonomisterne eller de såkaldte »unge«. På Forbundets 1. kongres, som fandt sted i Zürich i november 1898, afviste det opportunistiske flertal solidaritet med Manifestet fra RSDAP's 1. kongres. Gruppen *Osvobosjdenie Truda* meddelte på Forbundets 1. kongres, at den nægtede at redigere Forbundets publikationer udover nr. 54 af *Rabotnik* samt Lenins brochurer *De Russiske Socialdemokraters Opgaver* og *Den Nye Fabrikslov*, som gruppen forbeholdt sig at udgive. I april 1899 påbegyndte Forbundet udgivelsen af tidsskriftet *Rabotjeje Delo* (4). Forbundet udsendte en sympatiadresse for Eduard Bernstein (12). Kampen indenfor Forbundet fortsatte til dets 2. kongres (april 1900 i Geneve) og på kongressen. Som resultat af denne kamp forlod gruppen *Osvobosjdenie Truda* kongressen og dannede den selvstændige organisation *Sotsial-Demokrat*.

- På RSDAP's 2. kongres indtog Forbundets repræsentanter yderst opportunistiske standpunkter og udvandrede, efter at kongressen havde anerkendt det Russiske Revolutionære Socialdemokratis Udlandslige som partiets eneste organisation i udlandet. Forbundet af Russiske Socialdemokrater opløstes efter beslutning på 2. kongres. (Se SUKP i Resolitioner og Beslutninger på Kongresser, Konferencer og Centralkomité-møder, 1. del 1954, s. 56. Russ.) – S. 27.
- 13) *Sarja* – marxistisk, videnskabeligt-politisk tidsskrift, udgivet i 1901-1902 i Stuttgart af Iskras redaktion. Der udkom i alt 4 numre (bind) af Sarja: Nr. 1 i april 1901 (23. marts), nr. 2-3 i december 1901 og nr. 4 i august 1902. – S. 27.
- 14) *Bjerget og Gironden* var betegnelser for to borgerlige grupperinger i tiden under den franske revolution i slutningen af det 18. århundrede. Bjerget – jakobinerne – betegnede de mest beslutsomme repræsentanter for tidens revolutionære klasse, bourgeoisiet, som hævdede nødvendigheden af at tilintetgøre enevælden og feudalismen. Girondinerne svingede mellem revolution og kontrarevolution.
- Lenin betegnede den opportunistiske tendens i socialdemokratiet som en socialistisk Gironde, og de revolutionære socialdemokrater som proletariske jakobinere – Bjerget. Efter RSDAP's spaltning i bolsjevikker og mensjevikker understregede Lenin ofte, at mensjevikkerne repræsenterede den girondistiske retning i arbejderbevægelsen. – S. 27.
- 15) *Bessaglavtsy* var en gruppe borgerlige intellektuelle (S. N. Prokopovitj, J. D. Kuskova, V. J. Bogutjarskij, V. V. Portugalov, V. V. Sjisjnjakov m.fl.), som opstod i den periode, da revolutionen 1905-1907 begyndte at ebbe ud. Gruppens benævnelse stammer fra det i Petersborg i januar-maj 1906 udgivne politiske ugeskrift *Bes Saglavija* (Uden Overskrift), som redigeredes af Prokopovitj. Under dække af formel upartiskhed fremtrådte *bessaglavtsy*'erne som fortalere for bourgeoisiets liberalisme og opportunismen, og de støttede revisionisterne i det russiske og det internationale socialdemokrati. – S. 27.
- 16) *Pariserkommunen* 1871, den første egentlige arbejderrevolution, blev slået ned med stor grusomhed. Derefter fulgte en række år med undertrykkelse af arbejderbevægelsen. – S. 28.
- 17) *Undtagelsesloven* mod socialisterne («socialistloven») indførtes i 1878 af Bismarck-regeringen i Tyskland med det formål at bekæmpe arbejderbevægelsen og den socialistiske bevægelse. Alle socialdemokratiske partiorganisationer, arbejderorganisationer og arbejderpressen blev forbudt, og socialistisk litteratur konfiskeredes. I den periode, socialistloven var i kraft, opløstes benved 350 socialdemokratiske organisationer, 900 socialdemokrater blev udvist af Tyskland og 1500 kastet i fængsel. Socialdemokratiets hovedorgan, *Der Sozialdemokrat*, blev udgivet i udlandet. Partikongresserne fandt sted regelmæssigt (1880, 1883 og 1887). I selve Tyskland opstod der hurtigt underjordiske socialdemokratiske organisationer og grupper, som en illegal centralkomité stod i spidsen for. Partiets indflydelse voksede støt. Socialdemokraternes stemmetal ved rigsdags-valgene steg fra 1878 til 1890 til det tredobbelte. Socialistloven ophævedes i 1890 – S. 28.
- 18) *Tysklands Socialdemokratiske Arbejderparti* holdt ordinær kongres 27.-29. maj 1877 i Gotha. I kongressens diskussion om partipressen afvistes nogle delegeredes (Most, Vahlteich) forsøg på at fordømme partiorganet *Vorwärts* for at have trykt Engels' artikler mod Eugen Dühring (de udkom i bogform 11878 under titlen: *Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft*, »Anti-Dühring«) og at fordømme Engels selv for skarpheden i polemikken. I stedet vedtog kongressen at praktiske hensyn at fortsætte diskussionen om de teoretiske spørgsmål – ikke i selve bladet, men i et videnskabeligt tillæg til det.
- 19) Bladet *Vorwärts* var organ for Tysklands Socialistiske Arbejderparti (6). Det ophørte at udkomme under Socialistloven (17), efter dennes ophævelse blev navnet *Vorwärts* atter benyttet af det tyske socialdemokratis hovedorgan. – S. 29.
- 20) *Katedersocialisterne* var en retning i den borgerlige politiske økonomi i 70erne og 80erne i det 19. århundrede. Fra universitetskatedrene docerede de borgerlig liberal reformisme, som blev udgivet for socialisme.
- Katedersocialismens fortalere (A. Wagner, G. Schmoller, L. Brentano, W. Sombart o.a.) hævdede, at den borgerlige stat står over klasserne og gradvis kan indføre »socialisme« uden at antaste kapitalisternes interesser og under størst mulig hensyntagen til den arbejdende befolknings krav. I Rusland fremførtes katedersocialisternes synspunkter af de såkaldte »legale marxister«. – S. 29.
- 21) Lenin sigter hermed til Tysklands Socialdemokratiske Partis kongres i Hannover den 9.-14. oktober 1899 og den her vedtagne resolution: *Angrebene På Vort Partis Grundanskuelser og Taktik*. Resolutionen fordømmer de forsøg, som det tyske socialdemokratiske opportunistiske fløj, hvis idémæssige anfører var Eduard Bernstein, gjorde på at revidere marxismens grundsætninger og fremkalde ændringer i det socialdemokratiske partis taktik, hvorved det ville forvandles til et demokratisk reformparti. Den officielle redegørelse i sagen blev givet af August Bebel. Kongressen vedtog med overvældende majoritet den af Bebel foreslåede resolution, hvori det hed: »Det borgerlige samfunds hidtidige udvikling giver ikke partiet nogen anledning til at opgive sit grundsyn på det eller ændre dette grundsyn. Partiet står fremdeles på klassekampens grundlag, ifølge hvilket arbejderklassens frigørelse kun kan være dens eget værk. Partiet anser derfor erobringen af den politiske magt for arbejderklassens historiske opgave, for derigennem at sikre størst muligt alment velfærd ved socialisering af produktionsmidlerne og indførelse af socialistisk produktionsmåde og omsætning«. Uden at afvise tidsmæssigt begrænsede blokannelser med borgerlige partier med det formål at opnå bestemte praktiske resultater »bevarer partiet altid i hele sin virksomhed fuld selvstændighed og uafhængighed og betragter hvert resultat, det når, som blot et skridt, der bringer det nærmere til endemålet«. Og til slut: »Partiet har ingen grund til at ændre sine hovedkrav og sit grundsyn, eller sin taktik, eller sit navn ... partiet afviser bestemt ethvert forsøg på at tilsløre eller ændre dets holdning til det bestående stats- og samfundssystem og til de borgerlige partier«.
- Hannoverkongressen i 1899 fordømte således revisionen af socialdemokratiets teoretiske og taktiske grundlag, men kongresresolutionens

udeladelse af en skarp kritik af revisionismen og dens konkrete bærere vakte utilfredshed hos socialdemokraternes venstrefløj (Rosa Luxemburg o.a.). Bernstein tilhængere stemte for resolutionen. – S. 29.

22) Lenin sigter her til resolutionen fra Tysklands Socialdemokratiske Partis kongres i Lübeck (22.-28. september 1901). Den var rettet mod Bernstein, som efter kongressen i Hannover havde forstærket sine angreb på socialdemokratiets program og taktik, tilmed i kredse uden for partiet. Under debatten og i den af Bebel foreslåede resolution, som blev vedtaget med overvældende flertal på kongressen, fremsattes en direkte advarsel til Bernstein: »Kongressen anerkender uforbeholdent selvkritikkens nødvendighed for vort partis fortsatte åndelige udvikling. Men den ekstremt ensidige karakter af den kritik, som kammerat Bernstein har givet sig af med i de senere år, hvor han ikke har rettet kritikken mod det borgerlige samfund og dets repræsentanter, har placeret ham i en tvetydig stilling og fremkaldt utilfredshed hos de fleste kammerater. I håb om, at kammerat Bernstein erkender dette og ændrer sin optræden i overensstemmelse hermed, går kongressen over til næste sag«. En modresolution, foreslået af opportunisten Heine med krav om frihed til kritik, blev forkastet. – S. 30.

23) Tysklands Socialdemokratiske Partis kongres i Stuttgart i dagene 3.-8. oktober 1898 drøftede for første gang revisionismen i det tyske socialdemokrati. På kongressen oplæstes en erklæring fra Bernstein, der befandt sig i emigration. Budskabet indeholdt en redegørelse og et forsvær for de opportunistiske anskuelse, han tidligere havde givet udtryk for i en række artikler, Socialismens Problemer, i tidsskriftet Die Neue Zeit. Der var ikke enighed blandt Bernsteins modstandere på kongressen: Nogle – med Bebel og Kautsky i spidsen – arbejdede på at forbinde den principielle kamp mod bernsteinianismen med en forsigtig taktik indadtil i partiet af frygt for partisplittelse, et mindretal (Rosa Luxemburg, Parvus) indtog en skarpere holdning og tilstræbte en udvidelse og uddybning af diskussionen uden at frygte splittelse. Kongressen vedtog ingen resolution i denne sag, men af diskussionens forløb og af andre beslutninger fremgik det, at kongressens flertal fulgte den revolutionære marxismes ideer. – S. 30.

24) Der sigtes til en artikel af A. N. Potresov (Starover), Hvad Er Der Sket?, i Sarja, nr. 1, april 1901. – S. 31.

25) Om forfatteren, Som Blev Indbildsk – titlen på en fortælling af Gorkij (se Gorkij, Samlede Værker, bd. 5, s. 306-314, russ. udg. 1950). – S. 32.

26) Lenin sigter til sin artikel Narodnismens Økonomiske Indhold Og Kritikken Heraf I Hr. Struves Bog (Marxismens Genspejling I Den Borgerlige Litteratur), trykt 1895 i samlingen Materialer Til Karakteristik Af Vor Økonomiske Udvikling (se Samlede Værker, 5. udg., bd. 1, s. 347-534, russ.) samt forordet hertil (samme udg., bd. 16, s. 95-113), hvori der gives en karakteristik af situationen og historien bag denne artikels fremkomst.

Samlingen Materialer Til Karakteristik Af Vor Økonomiske Udvikling omfatter foruden artikler af Lenin også artikler af Plekhanov: Pessimismen Som Afspejling af Den Økonomiske Virkelighed, Nogle

Bemærkninger Til Vore Modstandere (Materialer Vedrørende Civilisationens Historie I Russisk Litteratur), af P. Struve: Til Mine Kritikere, og af flere andre. Den blev trykt 1895 i et illegalt trykkeri i et oplag på 2000. Den tsaristiske regering forbød udbredelsen og brændte oplaget. Der blev kun reddet ca. 100 eksemplarer. – S. 33.

27) Eduard Bernsteins bog Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie (Socialismens Forudsætninger Og Socialdemokratiets Opgaver) blev i 1901 udgivet i flere russiske oversættelser under forskellige titler. – S. 34.

28) Meddelelsen om Subatovs anbefaling af Bernsteins og Prokopovitj' bøger som læsning for arbejderne blev givet i et brev til Iskras redaktion: Om Subatovismen, som benyttedes i Martovs artikel Mere Om Vore Dages Politiske Demoralisering (Iskra, nr. 10, november 1901). – S. 34.

29) Det drejer sig om Russiske Socialdemokraters Protest, som Lenin skrev i august 1899, efter at han fra Petersborg havde modtaget et dokument fra A. I. Uljanova-Jelisarova, af hende benævnt De Unges Credo (se Værker, 5. udg., bd. 4, s. 163-176, russ.). Et udkast til Protesten mod de russiske bernsteinianeres Credo diskuteredes på et møde af 17 forviste socialdemokrater fra Minusinskredsen i landsbyen Jermakovskoje. Protesten blev enstemmigt vedtaget. Protesten fik senere tilslutning fra andre, bl.a. fra forviste i Turukhansk og fra 17 forviste socialdemokrater i Orlov i Vjatka-guvernementet. – S. 34.

30) *Byloje*, et historisk tidsskrift, som hovedsageligt beskæftigede sig med Narodnismens og endnu tidligere sociale bevægelers historie. – S. 34.

31) Bladet *Rabotjaja Mysl* var organ for økonomisterne. Det udkom fra oktober 1897 til december 1902 med ialt 16 numre. – S. 35.

32) *Vademecum (Vejviser) for Rabotjeje Delos redaktion. Materiale-samling udgivet af gruppen Osvobosjdenie Truda med forord af G. Plekhanov*, (Geneve, februar 1900) var rettet mod opportunisten i det russiske socialdemokratiske rækker. – S. 35.

33) *Profession de foi* (fransk: trosbekendelse. Videre betydning: program, verdensanskuelse). Flyveskrift, som gav en fremstilling af RSDAP's Kijevkomité's synspunkter, formuleret i slutningen af 1898. Flyveskriftets indhold faldt på mange punkter sammen med økonomisternes velkendte Credo. – S. 35.

34) Gruppen *Osvobosjdenie Truda* (Arbejdets Befrielse) var den første russiske marxistiske gruppe, grundlagt af G. V. Plekhanov i 1883 i Svejts. Foruden Plekhanov var P. B. Akselrod, L. G. Dejti, Vera Sasulitj og V. N. Ignatov med i gruppen.

Gruppen Osvobosjdenie Truda udrettede et stort arbejde med propaganda for marxismen i Rusland. Den oversatte værker af Marx og Engels til russisk: Det Kommunistiske Manifest, Lønarbejde Og Kapital, Socialismens Udvikling Fra Utopi Til Videnskab, m.fl., og den fremstillede marxismen populært. I sine værker Socialismen Og Den Politiske Kamp (1883), Vore Uoverensstemmelser (1885) m.fl. rettede Plekhanov marxistisk kritik mod narodnikernes teori om, at Rusland skulle følge en ikke-kapitalistisk udviklingsvej, deres subjektivt-idealistiske syn på

personlighedens rolle i historien, benægtelsen af proletariatets ledende rolle i den revolutionære bevægelse osv.

Plekhanov og Vera Sasulitj var personlige bekendte af Engels og stod i brevveksling med ham gennem mange år. Gruppen Osvobosjdenie Truda optog forbindelse med den internationale arbejderbevægelse, og repræsenterede fra II Internationales første kongres i 1889 (Paris) til 1903 det russiske socialdemokrati på alle Internationales kongresser.

Gruppen overvurderede det liberale bourgeoisis rolle og undervurderede fattigbønderne som reserve for den proletariske revolution. Disse fejltagelser var kimene til Plekhanovs og gruppens øvrige medlemmers senere mensjevnikiske anskuelser.

Plekhanov, Akselrod og Vera Sasulitj indgik i redaktionen af Iskra og Sarja. På det russiske socialdemokratis 2. kongres i august 1903 erklærede gruppen Osvobosjdenie Truda, at den ophørte at eksistere. – S. 39.

35) Forbundet af Russiske Socialdemokrater holdt sin 3. kongres i anden halvdel af september 1901 i Zürich. Dens beslutninger vidnede om opportunismens definitive sejr i Forbundets rækker. Se i øvrigt note 3 og 13. – S. 39.

36) Karl Marx/Friedrich Engels, Udvalgte Skrifter, bd. II, s. 9, Forlaget Tiden 1974. – S. 40.

37) Gotha-programmet – Tysklands Socialistiske Arbejderpartis program, vedtaget i 1875 på kongressen i Gotha ved sammenslutningen af de to indtil da eksisterende særskilte socialistiske partier: eisenacherne (ledet af August Bebel og Wilhelm Liebknecht, som havde forbindelse med Marx og Engels) og lassalleanerne. I vigtige spørgsmål gjorde eisenacherne indrømmelser overfor lassalleanerne og accepterede lassalleanske formuleringer. Marx og Engels rettede kritik mod Gotha-programmet. (Se Marx/Engels, Udvalgte Skrifter, bd. II, s. 7-42, Forlaget Tiden, 1974. – S. 40.

38) Der sigtes til P. B. Akselrods brochure Vedrørende Spørgsmålet Om De Russiske Socialdemokraters Nuværende Opgaver Og Taktik, Geneve 1898. – S. 40.

39) Se Marx/Engels – Udvalgte Skrifter, bd. I, s. 648-650, Forlaget Tiden, 1974. – S. 43.

40) Med »den berømte Petersborg-industrikrig i 1896« sigter Lenin til tekstilarbejdernes massestrejke i Petersborg i maj-juni 1896. Anledningen til strejken var fabrikanternes afslag på at betale fuld løn for fridagene i forbindelse med Nikolaj II's kroning. Strejken begyndte på det Russiske Bomuldsspinderi (Kalinkinskaja) og forplantede sig hurtigt til alle bomuldsspinderier og væverier i Petersborg og videre til store maskinfabriker og andre virksomheder. Petersborgs arbejdere rejste sig her for første gang over en bred front til kamp mod udbytterne. Over 30.000 arbejdere strejkede. Strejken fandt sted under ledelse af Petersborgs Kampforbund til Arbejderklassens Befrielse, som udsendte flyveblade med appeller til arbejderne om samdrægtigt og udholdende at stå fast på deres ret. Kampforbundet trykte og uddelte arbejdernes hovedkrav: Forkortelse af arbejdsdagen til 10½ time, højere tariffer, rettidig lønudbetaling etc. Petersborgstrejkerne bidrog til udvikling af en strejkebevægelse over hele

Rusland og tvang den tsaristiske regering til at fremskynde revisionen af fabrikslovgivningen og til den 2. (14.) juni 1897 at udstede en lov om nedsættelse af arbejdsdagen i fabrikker og værker til 11 ½ time. – S. 46.

41) Brochuren Om Agitation blev skrevet i 1894 i Vilno af A. Kremer (som senere blev en af Bund's organisatorer) og redigeret af Martov. Til en begyndelse distribueredes den som håndskrevne blade og i hektograferet form, men i slutningen af 1896 tryktes den i Geneve med forord og efterskrift af Akselrod. Brochuren indeholdt opfordringer til at opgive propagandaen i lukkede cirkler og gå over til masseagitation blandt arbejderne på grundlag af deres daglige behov og krav. Overvurdering af den økonomiske kamps rolle og betydning på bekostning af den politiske agitation på basis af generelle demokratiske krav, var spirer til fremtidig økonomisme. – S. 48.

42) *Kampfforbundet Til Arbejderklassens Befrielse*, som blev organiseret af Lenin i efteråret 1895, omfattede en snes marxistiske arbejdercirkler i Petersborg. Kampfforbundets virksomhed var helt igennem baseret på centralismens principper og på streng disciplin. I spidsen stod V. I. Lenin, A. A. Vanejev, P. K. Saporosjets, G. M. Krsjisanovskij, N. K. Krupskaja, J. O. Martov, M. A. Silvin, V. V. Starkov m.fl. Progressive bevidste arbejdere (I. V. Babusjkin, V. A. Sjelgunov m.fl.) knyttede forbindelse mellem forbundets regionale grupper og fabrikkernes arbejdere.

Kampfforbundet var den første organisator, der i Rusland etablerede praktisk forbindelse mellem socialismen og arbejderbevægelsen og gik over fra propaganda for marxismen i en mindre kreds af progressive arbejdere, til politisk agitation i proletariatets brede masser. I november 1895 organiserede Kampfforbundet en strejke på Torntons klædefabrik. I sommeren 1896 fandt under Forbundets ledelse den berømte strejke blandt Petersborgs tekstilarbejdere sted med i alt over 30.000 arbejdere som deltagere. Kampfforbundet udsendte flyveblade og brochurer for arbejderne. V. I. Lenin var redaktør af Forbundets publikationer. og under hans ledelse blev der truffet forberedelse til udgivelsen af et politisk arbejderblad, Rabotjeje Delo. På Kampfforbundets initiativ oprettedes Kampfforbund i Moskva, Kijev, Jekaterinoslav (nu Dnepropetrovsk) og andre byer og distrikter i Rusland.

Natten mellem den 8. og 9. (mellem 20. og 21.) december 1895 arresteredes en betydelig del af Forbundets folk, bl.a. Lenin. Også stoffet til det første nummer af Rabotjeje Delo, som var klar til at gå i trykken, blev beslaglagt.

Få dage senere blev der på det første møde i gruppen efter arrestationerne truffet beslutning om at benævne Petersborg-socialdemokraternes organisation Kampfforbundet Til Arbejderklassens Befrielse.

Lenin ledede fra fængslet Kampfforbundets virksomhed, bistod med råd, sendte kodebreve og flyveskrifter ud og skrev brochuren Om Strejker (som hidtil ikke har kunnet opspores) og Kommenteret Forslag til Program for det Socialdemokratiske Parti (se Samlede Værker, 5. udg. bd. 2, s. 81-110, russ.).

De medlemmer af Kampfforbundet, som ikke var blevet berørt af arrestationerne deltog i forberedelserne til det russiske socialdemokratis 1. kongres 1898 og dens gennemførelse og i udarbejdelsen af det Manifest, der udsendtes i kongressens navn. Først og fremmest Lenins fravær –

han befandt sig i forvisning i Sibirien – gjorde det lettere for »de unge«, »økonomisterne«, at udbrede den opportunistiske politik, som de siden 1897 havde virket for gennem bladet *Rabotjaja Mysl*. I anden halvdel af 1898 begyndte de mere åbenlyse økonomister og tilhængere af *Rabotjaja Mysl* at tage ledelsen i Kampforbundet. – S. 48.

43) Den ledende artikel Til Den Russiske Arbejder, som Lenin skrev til bladet *Rabotjeje Delo*, har hidtil ikke kunnet opspores.

Russkaja Starina – historisk tidsskrift, grundlagt af M. I. Semjovskij, udgivet månedligt fra 1870 til 1918 i Petersborg. *Russkaja Starina* offentliggjorde erindringer, dagbøger, optegnelser og breve fra russiske politikere og kulturpersoner samt forskelligt dokumentarisk materiale. – S. 48.

44) Der sigtes her til massakren på strejkende arbejdere ved Den Store Manufaktur i Jaroslavl den 27. april (9. maj) 1895. Årsagen til strejken, som omfattede mere end 4000 arbejdere, var fabriksledelsens indførelse af nye tariffier med lavere lønninger til følge. Til undertrykkelse af strejken udkommanderedes 10 kompagnier af Fanagori-regimentet. En arbejder dræbtes og 14 såredes. På regimentschefens rapport om massakren noterede tsar Nikolaj II: »Tak til de prægtige Fanagori-soldater for deres standhaftige og faste optræden under fabriksoptøjerne«.

En artikel om Jaroslavl-strejken i 1895 blev skrevet af Lenin. Den har hidtil ikke kunnet opspores. – S. 48.

45) *St. Peterburgskij Rabotjij Listok* (St. Petersborg Arbejder-blad) – organ for Kampforbundet Til Arbejderklassens Befrielse i Petersborg. Det udkom i to numre: Nr. 1 – i februar (dateret januar) 1897, trykt i Rusland i 300-400 eksemplarer, og nr. 2 i september 1897 i Geneve.

Bladet ville forbinde arbejderklassens økonomiske kamp med omfattende politiske krav og understregede nødvendigheden af dannelsen af et arbejderparti. – S. 49.

46) Der sigtes hermed til det Russiske Socialdemokratiske Arbejderpartis Manifest, som udsendtes i 1898 af det russiske socialdemokratis central-komité efter partiets kongres (se SUKP i Resolutioner fra Kongresser, Konferencer og Centralkomitémøder, I. del 1954, s. 11-14). Manifestet fremstillede kampen for politisk frihed og omstyrtelse af selvherskerdømmet som det russiske socialdemokratis hovedopgave og forbandt den politiske kamp med den russiske arbejderbevægelses fælles opgaver. – S. 49.

47) Der er her tale om drøftelser mellem »de gamle« – grundlæggerne af Petersborgs Kampforbund Til Arbejderklassens Befrielse – V. I. Lenin, A. A. Vanejev, G. M. Krsjisanovskij, J. O. Martov m.fl. – og repræsentanter for Kampforbundets nye medlemmer, som fandt sted i S. I. Radtjenkos og J. O. Martovs lejligheder i Petersborg mellem 14. og 17. februar (26. februar og 1. marts) 1897, da de gamle medlemmer af Kampforbundet var løsladt fra fængslet før afsendelsen til forvisningsstederne i Sibirien. I disse drøftelser viste der sig alvorlige divergenser i organisatoriske og taktiske spørgsmål. A. A. Jakubova, som i 1893-1895 tilhørte de gamles gruppe, forsvarede i disse drøftelser den nyopståede økonomismes synspunkter, mens en af de unge deltagere i Kampforbundet. B. I. Gorev (Goldman)

støttede Lenin og de gamle. V. I. Lenin skrev herom i bemærkningerne til En Petersborgers (K. M. Takhtarevs) Brev Til Redaktionen, som offentliggjordes i *Iskra*, nr. 40. den 15. maj 1903: »Netop: Unøjagtigheden i min opdeling beror på, at en »ung« dengang syntes at forsvare »de gamle« (i diskussionen), og en enkelt af »de gamle« at forsvare »de unge«. – S. 50.

48) *Listok Rabotnika* (Arbejderens Blad) – periodisk publikation fra Forbundet al Russiske Socialdemokrater i Udlandet, udgivet i Geneve fra 1896 til 1898. Der udkom 10 numre, hvoraf nr. 1-8 var redigeret af gruppen Osvobosjdenie Truda. Efter at flertallet af Forbundets medlemmer var gået over til økonomismen, nægtede Osvobosjdenie Truda at redigere Forbundets publikationer, og nr. 9-10 af *Listok* (november 1898) udkom i økonomisternes redaktion. – S. 59.

48a) V. V. var pseudonym for V. P. Vorontsov, en liberal narodnik i 1880-90'erne. Ved »V. V.'er i det russiske socialdemokrati« forstår Lenin repræsentanter for den opportunistiske strømning, økonomisterne. – S. 53.

49) *Die Neue Zeit* (Den Nye Tid) – det tyske socialdemokratiske partis teoretiske tidsskrift. Udkom i Stuttgart i årene 1888-1928. Indtil oktober 1917 redigeredes det af Karl Kautsky, derpå af Heinrich Cunow. Flere af Marx' og Engels' værker offentliggjordes første gang i *Neue Zeit*: Karl Marx: Kritik Af Gotha-Programmet (nr. 18, årg. 1890-91), Friedrich Engels: Om Kritikken Af Udkastet Til Det Socialdemokratiske Program 1891 (nr. 1, årg., 1901-02) m.fl. Engels bistod til stadighed redaktionen af tidsskriftet med råd og kritiserede ikke sjældent redaktionen. Blandt medarbejderne ved *Neue Zeit* var flere fremtrædende skikkelser i den tyske og den internationale arbejderbevægelse i slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede: August Bebel, Wilhelm Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin, G. V. Plekhanov, Paul Lafargue, Victor Adler blandt andre. I slutningen af 90'erne begyndte der jævnlige at komme artikler af revisionistiske forfattere i bladet, blandt andet en artikelserie af Eduard Bernstein: Socialismens Problemer. Under den første verdenskrig indtog tidsskriftet centristiske, kautskyanske standpunkter. – S. 55.

50) På Østrigs socialdemokratiske partis kongres i Wien 1901 vedtoges et nyt partiprogram i stedet for det gamle Hainfelder-program fra 1888. I udkastet til det nye program, som var udarbejdet af en kommission (Victor Adler m.fl.) nedsat af kongressen i Brünn (Brno) i 1899, var der gjort væsentlige indrømmelser til revisionismen. Det fremkaldte en række kritiske indvendinger, blandt andet fra Karl Kautsky i en artikel: Revisionen Af Det Østrigske Socialdemokratis Program, som offentliggjordes i *Neue Zeit*, årg. 1901-02, nr. 3. Heri udtalte Kautsky sig for bevarelse af Hainfelder-programmets principielle del, som et mere fuldstændigt og rigtigere udtryk for socialdemokratiets opfattelse af det historiske forløb og arbejderklassens opgaver. – S. 55.

51) Lenin sigter til en bog af S. N. Prokopovitj: *Arbejderbevægelsen I Vesten. Forsøg På En Kritisk Undersøgelse*. Bd. 1, Tyskland. Belgien. Skt. Petersborg 1899, optrykt i tidsskriftet *Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik*, XIV Band, Berlin, 1899, og en artikel af P. B. Struve: *Die*

Marxsche Theorie der sozialen Entwicklung, samt hans anmeldelse af Bernstein bog Socialismens Forudsætninger Og Socialdemokratiets Opgaver og af Kautskys Bernstein Og Det Socialdemokratiske Program.

Prokopovitj' bog er gennemsyret af reformistisk ånd. Han ville bevise, at arbejderbevægelsen i Tyskland og Belgien savnede forudsætningerne for socialdemokratiets revolutionære kamp og revolutionære politik. Struve ville i sine artikler fra revisionismen synspunkt gendrive marxismen teori og filosofiske forudsætninger. – S. 58.

52) *Hirsch-Dunckerske fagforeninger* – reformistiske faglige organisationer i Tyskland, oprettet i 1888 af det borgerlige Fortschrittspartei's (Fremskridtspartis) ledere Max Hirsch og Franz Duncker. De Hirsch-Dunckerske fagforeningers organisatorer hævdede, at der var harmoni mellem arbejdets og kapitalens interesser. De optog kapitalister i foreningerne side om side med arbejderne, og de benægtede strejkekampes værdi. Deres virksomhed begrænsede sig i hovedsagen til funktioner som hjælpe-kasser og kultur- og oplysningsforeninger. I 1933 trådte de opportunistiske ledere af de Hirsch-Dunckerske fagforeninger ind i den nazistiske »Arbejderfront«. – S. 58.

53) *Gruppen til Arbejderklassens Selvfrielse* – en lille gruppe økonomister, som opstod i Petersborg i efteråret 1898 og eksisterede i nogle måneder. Gruppen udstedte et opråb med en fremstilling af sine mål (dateret marts 1899 og trykt i tidsskriftet Nakanune i juli 1899), sine statutter og enkelte proklamationer til arbejderne. – S. 60.

54) *Nakanune* – Social-Revolutionær Revy, månedsskrift af narodniktilsnit. Udkom i London på russisk fra januar 1899 til februar 1902 under redaktion af J. A. Serebrjakov. Der udkom i alt 37 numre. Nakanune indtog en fjendtlig holdning over for marxismen i almindelighed og det russiske revolutionære socialdemokrati i særdeleshed. – S. 60.

55) Grundlaget for polemikken mellem gruppen Osvobosjdenie Truda og redaktionen af Rabotjeje Delo blev lagt med den i april 1899 i Rabotjeje Delo nr. 1 trykte anmeldelse af Lenins brochure De Russiske Socialdemokraters Opgaver (Geneve 1898). I denne anmeldelse benægtede redaktionen af Rabotjeje Delo, at Forbundet Af Russiske Socialdemokrater I Udlandet var af opportunistisk karakter, og at økonomistemes indflydelse i de socialdemokratiske organisationer i Rusland forstærkedes, samtidig med at den hævdede, at »det centrale i brochurens fremstilling falder nøje sammen med Rabotjeje Delos redaktionelle program«, og at redaktionen ikke ved, »hvilke 'unge' kammerater, Akselrod taler om« i forordet til brochuren,

I Brev Til Redaktionen Af Rabotjeje Delo, skrevet i august 1899, påviste Akselrod det uholdbare i Rabotjeje Delos forsøg på at identificere de revolutionære socialdemokraters standpunkt, som det var fremstillet af Lenin i De Russiske Socialdemokraters Opgaver, med russiske og udenlandske økonomisters standpunkt. I februar 1900 udgav gruppen Osvobosjdenie Truda Vademecum For Redaktionen Af Rabotjeje Delo (se note 32) med forord af Plekhanov. Anledningen til udsendelsen af Vademecum var den efterskrift, redaktionen af Rabotjeje Delo havde føjet til Russiske Socialdemokraters Protest (mod økonomisternes Credo), som Lenin havde skrevet i forvisningen til Sibirien, og som blev trykt i Rabotjeje

Delo nr. 4-5, december 1899 (se Værker, 5. udg., bd. 4, s. 168-178, russ.). Redaktionen af Rabotjeje Delo hævder i denne efterskrift, at Credo ikke repræsenterer andet end enkeltpersoners meninger, og at frygten for en eventuel udvikling af det russiske socialdemokrati i retning af rent økonomisk kamp er uden »alvorligt grundlag i den russiske arbejderbevægelses faktiske udvikling«. Efter i Vademecum at have offentliggjort Prokopovitj' i manuskriptform cirkulerende Svar på Akselrods brochure Om De Russiske Socialdemokraters Nuværende Opgaver Og Taktik, og visse »private« breve af politisk indhold fra J. D. Kuskova og Grisjin (T. M. Kopelson), dementerede Plekhanov disse påstande fra Rabotjeje Delos redaktion og påviste, at opportunistiske elementer og økonomismens ideer faktisk dominerede i den russiske socialdemokratiske emigration, som grupperede sig omkring Forbundet Af Russiske Socialdemokrater og tidsskriftet Rabotjeje Delo.

Svar fra Rabotjeje Delos Redaktion på Akselrods Brev og Plekhanovs Vademecum blev skrevet af B. Kritjevskij i februar-marts 1900 og afslørede til fuldkommenhed Rabotjeje Delo-folkenes opportunistiske. Senere bragte Iskra og Sarja polemikken mod Rabotjeje Delo. – S. 61.

56) Der sigtes til bladet *Der Sozialdemokrat* (Socialdemokraten), centralorgan for Tysklands socialdemokratiske Parti i den periode, da undtagelsesloven mod socialisterne gjaldt. Det udkom i Zürich fra 28. september 1879 til 22. september 1888 og derpå i London fra 1. oktober 1888 til 27. september 1890. Bladet redigeredes i 1879-80 af Georg Vollmar, fra januar 1881 af Eduard Bernstein, som i de år var under indflydelse fra Engels. Efter undtagelseslovens ophævelse indstilledes udgivelsen af *Der Sozialdemokrat*, og Vorwärts blev atter partiets centralorgan. – S. 65.

57) Her sigtes til den satiriske »Hymne for den Nyeste Russiske Socialist«, som stod i Sarja, nr. 1, april 1901, med signaturen Nartsis Tuporylov (J. O. Martov). »Hymnen« var vendt mod økonomisterne og deres tilpasning til den spontane bevægelse. – S. 67.

58) *Det Almindelige Jødiske Arbejderforbund i Litauen, Polen og Rusland* (Bund) organiseredes i 1897 på de jødiske socialdemokratiske grupper stiftende kongres i Vilna (nu Vilnius). Det omfattede fortrinsvis halvproletariske elementer blandt de jødiske håndværkere i de vestlige dele af Rusland. På det russiske socialdemokratiske (RSDAP's) 1. kongres (1898) indtrådte Bund i RSDAP »som autonom organisation, kun med selvstændighed i specielle spørgsmål vedrørende det jødiske proletariat« (SUKP i resolutioner og beslutninger fra kongresser, konferencer og centralkomitémøder, 1. del, 1954, s. 14, russ.).

Bund bragte nationalisme og separatisme ind i Ruslands arbejderbevægelse og indtog opportunistiske standpunkter i vigtige spørgsmål. I april 1901 udtalte Bund's 4. kongres sig for ophævelse af den organisatoriske forbindelse, der var etableret på RSDAP's 1. kongres, og der vedtoges en resolution om, at autonomien skulle erstattes med en føderation. I en resolution Om Den Politiske Kamps Midler, vedtaget på Bund's 4. kongres, hed det, at »det bedste middel til at inddrage brede masser i bevægelsen er den økonomiske kamp«.

På RSDAP's 2. kongres 1903 udtrådte Bund af partiet, efter at kongressen havde forkastet Bund's krav om anerkendelse som det jødiske

proletariats eneste repræsentant. I 1906 indtrådte Bund atter i RSDAP på grundlag af en beslutning på 4. kongres (samlingskongressen).

Indenfor RSDAP støttede Bund til stadighed partiets opportunistiske fløj (økonomister, mensjevikker, likvidatorer) og bekæmpede bolsjevikkerne og bolsjevismen. Bolsjevikernes krav om nationernes ret til selvbestemmelse blev fra Bund mødt med krav om kulturel-national autonomi. Under Stolypin-reaktionen efter 1907 indtog Bund likvidatorernes standpunkt og deltog aktivt i dannelsen af den partifjendtlige Augustblok 1912. Under første verdenskrig indtog Bund et socialchauvinistisk standpunkt. I 1917 støttede Bund den kontrarevolutionære provisoriske regering og var modstander af den socialistiske oktoberrevolution. I marts 1921 opløste Bund sig selv, og en del af dets medlemmer trådte ind i Ruslands Kommunistiske Parti (bolsjevikkerne), RKP (b). – S. 77.

59) *Svoboda* – tidsskrift udgivet i Svejts af den revolutionær-socialistiske gruppe af samme navn (grundlagt i maj 1901 af J. O. Selenskij (Nadjesdin)). Der udkom to numre af tidsskriftet: Nr. 1 i 1901 og nr. 2 i 1902. Lenin henregnede *Svoboda* til de »grupper uden jordbund«, som hverken har »holdbare, seriøse ideer, program, taktik og organisation eller rod i masserne«. Gruppen gik sammen med økonomisterne i Petersborg mod Iskra og mod RSDAP's Petersborg-komité. Den ophørte at eksistere i 1903.

Lenin har givet en karakteristik af gruppen i *Om Tidsskriftet Svoboda* (Værker 5. udg., bd. 6, s. 254-259, russ.). – S. 91.

60) Der sigtes til de revolutionære massedemonstrationer af arbejdere og studenter: politiske demonstrationer, møder og strejker, som fandt sted i februar-marts 1901 i Petersborg, Moskva, Kijev, Kasan, Tomsk og andre byer i Rusland.

Studenterbevægelsen i studieåret 1900-1901 opstod på grundlag af akademiske krav, men antog karakter af revolutionære politiske demonstrationer mod selvherskerdømmets reaktionære politik. Den vandt genklang i alle lag af det russiske samfund. Den direkte anledning til demonstrationerne og strejkerne i februar-marts 1901 var udskrivningen til militærtjeneste af 183 studenter ved universitetet i Kijev, fordi de havde deltaget i et studentermøde (se Lenins artikel: Udskrivningen Af 183 Studenter Til Soldater, Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 391-396, russ.). – S. 94.

61) Marx/Engels: Det Kommunistiske Partis Manifest (Udvalgte Skrifter, Forlaget Tiden 1974, bd. I, s. 59). – S. 99.

62) Iskra nr. 7, august 1901, bragte i rubrikken *Kronik Over Arbejderbevægelsen Og Breve Fra Fabrikkerne* et brev fra en tekstilarbejder i Skt. Petersborg, som vidnede om den store indflydelse, bladet Iskra havde blandt de mest fremskredne arbejdere.

»...Jeg har vist Iskra til mange af mine kammerater, og mit eksemplar er helt slidt op, men det er dyrebart...« skrev brevets afsender. »Her står der noget om vore anliggender, om de russiske anliggender i det hele taget, som man ikke kan gøre op i kopek og regne ud efter klokkeslæt; når man læser det, forstår man, hvorfor gendarmen og politi frygter os, arbejderne, og de intellektuelle, vi følger. De skræmmer med rette også tsaren og arbejdsgiverne, alle, ikke bare arbejdsgiverne med de fyldte

lommer... Nu kan arbejdsfolket let komme i brand. Det ulmer allerede nedenunder, der skal bare en gnist til, så bryder branden ud. Åh, hvor er det sandt, som det er sagt, at af gnisten vil en flamme slå op!... Førhen var hver enkelt strejke en begivenhed, men nu kan enhver se, at strejke alene er ingenting, nu gælder det friheden, at tage hele favnen fuld af den. Nu vil alle, gamle og unge, gerne læse, og det er vores sorg, at bøger er der ingen af. Sidste søndag samlede jeg 11 mand og laste Hvad Skal Man Begynde Med?, og vi skiltes ikke før sent på aftenen. Hvor er det hele sagt rigtigt, hvor rammende... Det ville være rart, om der kunne blive skrevet et brev til os, dér i Deres Iskra, så det ikke alene kan lære os, hvordan man skal begynde, men også, hvordan man skal leve og hvordan man skal dø«. – S. 105.

63) P. B. Akselrod: *Om De Russiske Socialdemokraters Nuværende Opgaver Og Taktik*, Geneve, 1898, s. 16-17. – S. 108.

64) Der sigtes til P. B. Struves artikel *Selvherskerdømmet Og Semstvoen i Iskra* nr. 2 og 4, februar og maj 1901. Optagelsen af Struves artikel i Iskra og Sarjas trykning af S. J. Vittes »konfidentielle notater« om *Selvherskerdømmet Og Semstvoen* med forord af Struve (R.N.S.) var en følge af januar-overenskomsten (1901) mellem redaktionerne af Iskra og Sarja og »den demokratiske opposition« (personificeret i Struve). Denne overenskomst, som blev gennemført af Akselrod og Vera Sasulitj med støtte fra Plekhanov mod Lenins stemme, holdt kun kort tid; i foråret 1901 konstateredes, at et fortsat samarbejde mellem socialdemokraterne og de borgerlige demokrater var umuligt, og alliancen med Struve faldt. – S. 108.

65) *Rossija* – moderat liberalt dagblad, som udkom i Petersborg i årene 1889-1902 under redaktion af G. P. Sasonov under medvirken af kronikørerne A. V. Amfiteatrov og V. M. Dorosjevitj. Bladet var vidt udbredt i borgerlige kredse. I januar 1902 forbød regeringen bladet. – S. 110.

66) Der sigtes til en artikel af Vera Sasulitj: *I Anledning Af De Nuværende Begivenheder*, en kronologisk fremstilling af studenterdemonstrationerne (Iskra nr. 3, april 1901), en artikel af A. N. Potresov: *Om Meningsløse Drømmerier*, og en notits: *Politioverfaldet På Litteraturen* (Iskra, nr. 5, juni 1901) . – S. 110.

67) Der sigtes til notitserne *Episoden I Jekaterinoslavsemstvoen*, og »Strejkebryderne« i Vjatka (Iskra nr. 7 og 9, august og oktober 1901). – S. 110.

68) *S. Peterburgskije Vedomosti* (Skt. Petersborg-Efterretninger) – et blad, der udkom i Petersborg fra 1728 som fortsættelse af det første russiske blad, *Vedomosti*, som udkom fra 1703. Fra 1728 til 1874 blev *S. Peterburgskije Vedomosti* udgivet af Videnskabsakademiet, fra 1875 af ministeriet for folkeoplysning. Bladet udkom indtil slutningen af 1917. – S. 112.

69) *Russkije Vedomosti* (Russiske Efterretninger) – udgivet i Moskva siden 1863. Det udtrykte den moderat liberale intelligens' synspunkter. I 80'erne og 90'erne var flere demokratiske skribenter medarbejdere ved bladet (M. J. Saltykov-Sjtjedrin, G. I. Uspenskij, V. G. Korolenko m.fl.), og det bragte bidrag af liberale narodnikker. Efter 1905 blev bladet or-

gan for det borgerlige kadetpartis højre fløj. Lenin påpegede, at Russkije Vedomosti var en ejendommelig kombination af »højreorienterede kadetsynspunkter og narodnikisk fernis« (Samlede Værker, 5. udg., bd. 23, s. 198, russ.). I 1918 blev Russkije Vedomosti standset tilligemed andre kontrarevolutionære blade. – S. 112.

70) *Brentanos opfattelse af klassekampen*, »brentanoisme«, en »liberalt-borgerlig teori, som anerkendte proletariatets ikke-revolutionære klassekamp« (Lenin i forordet til Den Proletariske Revolution Og Renegaten Kautsky, se denne udgave, bd. 11), og som hævdede muligheden af arbejderspørgsmålets løsning indenfor kapitalismens rammer gennem fabrikslovgivning og arbejdernes organisering i fagforeninger. Den fik sit navn efter Lujo Brentano, en af de mest fremtrædende skikkelser i den katedersocialistiske skole (se note 20). – S. 112.

71) Der er tale om *Arbejdergruppen Til Kamp Mod Kapitalen*, som blev oprettet i Petersborg i foråret 1899 af V. A. Gutovskij (den senere mensjevnik J. Majejskij). Gruppen bestod af en del arbejdere og intellektuelle, men havde ingen fast forbindelse med arbejderbevægelsen i Petersborg og forsvandt efter arrestationen af dens medlemmer i sommeren 1899. I anskuelser lå gruppen tæt på økonomismen. – S. 119.

72) Der synes at være tale om Lenins første møde med A. S. Martynov, som fandt sted i 1901. Martynov giver i sine erindringer følgende beskrivelse af dette møde: »Lenin og jeg talte sammen om programmet, om partiets politiske opgaver og den politiske taktik, og der syntes ikke at være divergenser mellem os. Men så stillede Lenin mig mod slutningen af samtalen dette spørgsmål: 'Nuvel, hvordan stiller De Dem til min organisationsplan?' Her rejste jeg med det samme børster: 'På det punkt er jeg aldeles uenig med Dem...' Vladimir Iljitj kneb øjnene sammen, smilede og svarede mig: 'De er kun uenig med mig på det punkt, men det er selve kernen, og altså har De og jeg åbenbart ikke mere at tale om'. Og vi skiltes ... for mange år«. (A. Martynov, Den Store Proletariske Leder. Moskva, 1924, s. 8-9). – S. 127.

73) Lenin sigter her til den af ham ledede kreds af socialdemokrater i Skt. Petersborg (»de gamle«), på basis af hvilken Kampforbundet til Arbejderklassens Befrielse blev dannet i 1896. – S. 142.

74) De revolutionære narodnikkers organisation Semlja i Volja (Jord og Frihed) oprettedes om efteråret 1878 i Petersborg. Oprindeligt kaldte den sig Den Nordlige Revolutionære Narodnik-Gruppe, men blev fra 1878 kendt som selskabet Semlja i Volja. Medlemmer var Mark og Olga Natanson, G. V. Plekhanov, O. V. Aptekman, A. D. og A. F. Mikhajlov, A. A. Kvjatkovskij, M. R. Popov, S. M. Kravtjinskij, D. A. Klements, A. D. Obolesjev, Sonja Perovskaja og andre af 70'ernes fremtrædende revolutionære. Uden at opgive socialismen som mål opstillede organisationen Semlja i Volja som det nærmeste mål opfyldelsen af »folkets krav og ønsker som de foreligger i det givne øjeblik«, dvs. kravet om jord og frihed. I organisationens program hedder det: »Det er indlysende, at denne formel kun kan føres ud i livet gennem en voldelig omvæltning«, og til forberedelse heraf stilledes opgaven at vække »folkelig utilfredshed« og fremkalde »desorganisation af statsmagten«. Til agitationen blandt bønderne orga-

niserede Semlja i Volja »udflytning« til landsbyerne, først og fremmest i landbrugs-guvernementerne ved Volga og i det centrale sortjords-område. De drev også agitation blandt arbejdere og studenter og ydede bistand til strejkebevægelsen. Den 6. (18.) december 1876 organiserede Semlja i Volja den berømte demonstration på Kasan-pladsen i Petersborg.

I modsætning til Narodnik-grupperne i første halvdel af 70'erne skabte Semlja i Volja-folkene en fast organisation med streng centralisering og disciplin som grundlag. Organisationen bestod af en grundkreds og territoriale eller specielle grupper (til arbejde blandt bønderne og blandt arbejderne, til desorganisering virksomhed osv.). I spidsen for grundkredsen, stod »administrationen« (»kommissionen«), som kontrollerede gruppernes virksomhed, forsynede dem med litteratur, penge etc. Selskabets statutter, som blev vedtaget i vinteren 1876-77, forlangte, at mindretallet indordnede sig under flertallet, det enkelte medlems ubetingede indsats af »alle sine kræfter, penge, forbindelser, sympatier og antipatier og tilmed sit liv« til gavn for organisationen, fuldstændig hemmeligholdelse af alle organisationens interne anliggender osv. I 1878-1879 udgav Semlja i Volja fem numre af tidsskriftet Semlja i Volja.

Hen mod 1879 begyndte et flertal af deltagerne i Semlja i Volja, under indtryk af, at den socialistiske agitation blandt bønderne slog fejl, og at regeringen gik hårdere og hårdere frem, at hælde til politisk terror som hovedmiddel i kampen for realiseringen af deres program. Divergenserne mellem tilhængerne af den hidtidige taktik (med Plekhanov i spidsen) og tilhængerne af terror (A. I. Sjeljabov m.fl.) førte til, at Semlja i Volja splittedes på kongressen i Voronesj (juni 1879). De førstnævnte oprettede selskabet Tjornyj Peredel (Den Sorte Omfordeling), de øvrige dannede Narodnaja Volja (se note 9).

Tjornyj Peredel's medlemmer (Plekhanov, M. R. Popov, P. B. Akselrod, L. G. Dejtj, J. V. Stefanovitj, Vera Sasulitj, O. V. Aptekman, V. N. Aptekman, V. N. Ignatov og senere A. P. Bulanov m.fl.) fastholdt i deres program i hovedsagen Semlja i Volja's standpunkt. I Rusland og i udlandet, hvortil Plekhanov, Dejtj, Sasulitj, Stefanovitj og flere andre emigrerede i 1880, blev udgivet tidsskriftet Tjornyj Peredel og bladet Serno. I den følgende tid gennemgik nogle af tilhængerne af Tjornyj Peredel en udvikling over til marxismen (Plekhanov, Akselrod, Sasulitj, Dejtj og Ignatov grundlagde i 1883 den første russiske marxistiske organisation - gruppen Osvobosjdenie Truda (Arbejdets Befrielse)). Andre sluttede sig efter 1. marts 1881 (mordet på tsar Aleksander I) til Narodnaja Volja. – S. 149.

75) Der sigtes til J. Lasarevs artikler: Spaltningen I Det Russiske Socialdemokratiske Parti (Nakanune nr. 15 og 16, april og maj 1900), og I Anledning Af En Splittelse (Nakanune, nr. 17-18, juni 1900). – S. 154.

76) Der sigtes til brochuren *Beretning om den Russiske Socialdemokratiske Bevægelse Til Den Internationale Socialistiske Kongres i Paris år 1900*, Geneve, udgivet af Forbundet af Russiske Socialdemokrater, 1901. Beretningen blev skrevet af Rabotjeje Delos redaktion efter anmodning fra Forbundet. – S. 158.

77) Lenin sigter her til en polemisk bemærkning i en artikel af R. M., Vor Virkelighed, trykt i Særtillæg til Rabotjaja Mysl (september 1899), som han citerer i kapitel III, afsnit b (se nærværende bind, s. 85). – S. 163.

78) *Jusnyj Rabotjij* (Sydens Arbejder), socialdemokratisk blad, udgivet illegalt fra januar 1900 til april 1903 af en gruppe med samme navn. Der udkom i alt 12 numre.

Jusnyj Rabotjij havde som undertitel på de to første numre: Jekaterinoslavs Arbejderblad, men blev hurtigt et indflydelsesrigt »Organ for arbejderbevægelsen i Sydrusland«.

Jusnyj Rabotjij vendte sig imod økonomisme og terrorisme og hævdede nødvendigheden af en revolutionær massebevægelse. Som et praktisk forsøg på at opbygge et parti indkaldtes i december 1901 en kongres af RSDAP's komiteer og organisationer i Sydrusland, og her oprettedes Forbundet af RSDAP's Sydlige Komiteer Og Organisationer, med Jusnyj Rabotjij som blad. Forsøget viste sig ikke at være levedygtigt, og efter massearrestationer i foråret 1902 faldt Forbundet fra hinanden. De medlemmer af Jusnyj Rabotjijs redaktion, der stadig var på fri fod, gik i august 1902 ind i forhandlinger med Iskra om fælles arbejde med det formål at genoprette enheden i det russiske socialdemokrati.

Gruppen Jusnyj Rabotjij udførte et stort revolutionært arbejde i Rusland, men samtidig udviste gruppen opportunistiske tendenser vedrørende forholdet til det liberale bourgeoisie og til bondebevægelsen, og den fremsatte endvidere en separatistisk plan om oprettelse af et landsomfattende blad, parallelt med Iskra.

På RSDAP's 2. kongres indtog de delegerede fra gruppen Jusnyj Rabotjij »centrum«s standpunkt (»middel-opportuniste« kaldte Lenin centrums repræsentanter). 2. kongres vedtog at opløse gruppen Jusnyj Rabotjij tillige med alle andre socialdemokratiske enkeltgrupper og -organisationer (se SUKP i Resolutioner og Beslutninger fra Kongresser, Konferencer og Centralkomitémøder, 1. del, 1954, s. 57. russ.). – S. 164.

79) Lenin sigter til det af Rabotjaja Mysl udsendte flyveblad Spørgsmålet Om Arbejderklassens Stilling I Rusland (1898), og brochuren Spørgsmål Til brug Ved Indsamlingen Af Udsagn Om Arbejderklassens Stilling I Rusland (1899). Den førstnævnte indeholdt 17 spørgsmål, den anden 158 spørgsmål om arbejdsforhold og om arbejdernes tilværelse. – S. 165.

80) Strejkebevægelsen I 1885 omfattede mange tekstilvirksomheder i guvernementerne Vladimir, Moskva, Tver (nu Kalinin) m.fl. i det industrielle centralområde. Mest kendt blev den strejke, arbejderne iværksatte ved Savva Morosovs væverier i Nikolsk i januar 1885. Arbejdernes hovedkrav var nedsættelse af bøderne (som betaltes til arbejdsgiverne), regulering af lønningforholdene osv. I Morosov-strejken deltog omkring 8000 arbejdere. Den blev undertrykt ved hjælp af tropper: 33 af de deltagende arbejdere blev stillet for retten og over 600 forvist fra byen. Under indtryk af strejkebevægelsen i 1885-1886 så den tsaristiske regering sig nødsaget til at udstede loven af 3. (15.) juni 1886 (den såkaldte Lov Om Bøder). – S. 166.

81) V. I. Lenin sigter her til følgende træk af RSDAP's historie:

Første kendsgerning. I sommeren 1897 henvendte Petersborgs Kampfond Til Arbejderklassens Befrielse sig til Lenin, som dengang befandt sig i forvisning i Sibirien (i Sjusjenskoje), og foreslog ham at deltage i oprettelsen af et særligt arbejderbibliotek, hvortil Lenin skrev de I teksten nævnte brochurer (de blev begge trykt i Geneve: De Russiske Socialde-

mokraters Opgaver, i 1898, og Den Nye Fabrikslov, i 1899).

Anden kendsgerning. I 1898 skrev L. Martov (J. O. Tsederbaum), som da befandt sig i forvisning i Turukhansk, efter opfordring fra Bunds centralkomité brochuren Arbejdersagen I Rusland (trykt i Geneve i 1899).

Tredje kendsgerning. På initiativ af Bunds centralkomité blev der i 1899 gjort forsøg på at genoptage udgivelsen af Rabotjaja Gaseta. Den nævnte artikel skrev Lenin til Rabotjaja Gaseta nr. 3.

Fjerde kendsgerning. På initiativ af RSDAP's komité i Jekaterinoslav (nu Dnepropetrovsk) og med støtte fra Bund og Forbundet Af Russiske Socialdemokrater i Udlandet blev der i begyndelse af 1900 gjort forsøg på at indkalde til RSDAP's 2. kongres, genoprette partiets centralkomité og genoptage udgivelsen af centralorganet, Rabotjaja Gaseta. I februar 1900 kom et medlem af Jekaterinoslav-komiteen, I. K. Lalajants, til Moskva for at forhandle med Lenin. Lalajants havde i 1898 deltaget i en af Lenin ledet marxistisk cirkel i Samara (det nuværende Kujbysjev). Han foreslog Iskra-gruppen – Lenin, Martov og Potresov – at deltage i kongressen og påtage sig redaktionen af Rabotjaja Gaseta. Lenin og medlemmerne af gruppen Osvobosjdenie Truda fandt det forhastet at indkalde til kongres (se Samlede Værker, 5. udg., bd. 4, s. 325-328, russ.); men gruppen Osvobosjdenie Truda kunne ikke undslå sig for at deltage i kongressen og valgte Lenin til sin repræsentant. Han fik sit mandat tilsendt fra udlandet. På grund af massearrestationer, som politiet foretog i april-maj 1900, fandt kongressen ikke sted. Til Smolensk, hvor den skulle have været indledt i foråret 1900, kom kun repræsentanter for Bund, redaktionen af Jusnyj Rabotjij og Forbundet af Russiske Socialdemokrater I Udlandet.

Lenin nævner således kendsgerningerne netop i den rækkefølge, hvori de faktisk fandt sted. – S. 173.

82) Det drejer sig om Det Russiske Revolutionære Socialdemokratiske Udlandsliga, grundlagt på initiativ af Lenin i oktober 1901 (se note 3). I ligaen indgik Iskra-organisationens udlandsafdeling og den revolutionære organisation Sotsialdemokrat, som også omfattede gruppen Osvobosjdenie Truda.

Efter RSDAP's 2. kongres fik mensjevikkerne overtaget i Udlandsligaen og bekæmpede Lenin og bolsjevikkerne. På ligaens 2. kongres i oktober 1903 gennemførte mensjevikkerne en ny status for ligaen, rettet mod de partilove, som var vedtaget på RSDAP's 2. kongres. Ligaen bestod indtil 1905. – S. 173.

83) I Iskra-organisationens beretning til RSDAP's 2. kongres, som blev skrevet af Nadesjda Krupskaja, hedder det: »Samtidig har man overalt mere eller mindre klart erkendt nødvendigheden af at udvide rammerne for det lokale arbejde. 'De sidder som i et hul og aner ikke, hvad der sker andre steder', skrev en korrespondent om Kijev-komiteen. Jeg ved ikke, hvor berettiget det var med hensyn til Kijev-komiteen, men i al almindelighed var der på den tid mere end nok af denne sidden i et hul«. (Beretninger Fra De Socialdemokratiske Komiteer Til RSDAP's 2. kongres, udgivet 1930, s. 31). – S. 183.

84) Lenin citerer en artikel af D. I. Pisarev: Den Umodne Tænkning Fejltrin. (D. I. Pisarev: Værker, bd. 3, udg. 1966, s. 147, 148 og 149). – S. 187.

- 85) Listok Rabotjogo Dela – tillæg til tidsskriftet Rabotjeje Delo, udkommet lejlighedsvis i Geneve i tiden fra juni 1900 til juli 1901. Der kom i alt 8 numre. I sin artikel Hvad Skal Man Begynde Med? betegnede Lenin det som principløs eklekticisme, når redaktionen af Rabotjeje Delo i artiklen En Historisk Vending (Listok Rabotjogo Dela nr. 8, april 1901), opfordrede til »på radikal vis at ændre« socialdemokratiets taktik i forbindelse med de store arbejder- og studenterdemonstrationer, som i februar-marts 1901 fandt sted i mange byer i Rusland, og til at tage del i det stormløb mod selvherskerdømmet, som påstodes at være begyndt (se Samlede Værker, 5. udg., bd. 5, s. 5-8, russ.). Redaktionen af Rabotjeje Delo svarede på Lenins kritik med en artikel af B. Kritjevskij: Principper, Taktik Og Kamp (Rabotjeje Delo nr. 10, september 1901). – S. 187.
- 86) Lenin tænker her på følgende sted i Karl Marx' Louis Bonapartes 18. Brumaire:
 »Hegel bemærker et eller andet sted, at alle store verdenshistoriske begivenheder og personer så at sige forekommer to gange. Han har glemt at tilføje: den ene gang som tragedie, den anden gang som farce«. (Marx/Engels, Udvalgte Skrifter, bd. I, s. 240, Forlaget Tiden, København 1974) – S. 188.
- 87) I november-december 1901 gik en bølge af studenterdemonstrationer, støttet af arbejderne, hen over Rusland. Korrespondentberetninger om demonstrationerne i Nisjnij Novgorod (det nuværende Gorkij) (i anledning af forvisningen af Maksim Gorkij), i Moskva (i protest mod, at afholdelsen af en mindeaften for N. A. Dobroljubov var blevet forbudt) og Jekaterinoslav (det nuværende Dnepropetrovsk) samt om studentermøder og uroligheder i Kijev, Kharkov, Moskva og Skt. Petersborg blev trykt i Iskra nr. 13, den 20. december 1901, og nr. 14, den 1. januar 1902: demonstrationerne blev også behandlet i artikler af Lenin, Begyndelsen til Demonstrationerne (Iskra nr. 13 – se Samlede Værker, 5. udg. bd. 5, s. 369-372, russ.) og af Plekhanov, Om Demonstrationerne (Iskra nr. 14). – S. 190.
- 88) *Janitsjarerne* – regulært infanteri i det tyrkiske sultanat, oprettet i det 14. århundrede. Var sultanstyrets vigtigste politistyrke og kendt for sin usædvanlige brutalitet. Janitsjar-regimenterne omformeredes i 1826. Lenin anvender her betegnelsen janitsjarer om tsarens politi. – S. 191.
- 89) Dette tillæg blev udeladt af Lenin ved genudgivelsen af *Hvad Må Der Gøres?* i samlingen *Efter 12 År*, som udkom i 1907. – S. 199.
- 90) *Det Internationale Socialistiske Bureau* var II Internationales permanente sekretariat og informationsorgan. Beslutningen om at danne et bureau af repræsentanter for de socialistiske partier i alle lande blev truffet på II Internationales kongres i Paris (september 1900). Til repræsentanter for de russiske socialdemokrater valgtes Plekhanov og Kritjevskij. Fra 1906 indgik Lenin som RSDAP's repræsentant i bureauet. Bureauet ophørte med sin virksomhed i 1914. – S. 199.
- 91) *Den revolutionære organisation Sotsial-Demokrat* blev dannet af medlemmer af gruppen Osvobozhdenie Truda og deres meningsfæller i maj 1900 efter spaltningen af Forbundet af Russiske Socialdemokrater i Udlandet på dettes 2. kongres. I opråb i anledning af oprettelsen af organisationen Sotsial-Demokrat hed det om formålet: At bistå den socialistiske bevægelse i det russiske proletariet og at bekæmpe alle opportunistiske forsøg på at forvanske marxismen. Organisationen udgav *Det Kommunistiske Manifest* og flere brochurer af Plekhanov, Kautsky m.fl. I oktober 1901 forenede organisationen sig med Iskra-organisationens udenlandske afdeling og med *Det Russiske Revolutionære Socialdemokratis Udlandsliga*. – S. 200.
- 92) Lenin sigter her til den socialdemokratiske udlandsgruppe Borba, hvortil hørte D. B. Rjasanov, J. M. Steklov (Nevsorov) og E. L. Gurevitj (V. Danevitj, J. Smirnov). Gruppen dannedes i sommeren 1900 i Paris og antog i maj 1901 navnet gruppen Borba. I forsøg på at forlige de revolutionære og de opportunistiske retninger i det russiske socialdemokrati tog gruppen Borba initiativet til Genevekonferencen af repræsentanter for socialdemokratiske udlandsorganisationer – redaktionerne af Iskra og Sarja, organisationen Sotsial-Demokrat, Bund's centralkomité og Forbundet Af Russiske Socialdemokrater (juni 1901) og deltog i samlingskongressen (oktober 1901). I november 1901 fremsatte gruppen en programudtalelse: Erklæring Om Udgivelser Fra Den Socialdemokratiske Gruppe Borba. I sine publikationer (Materiale Til Udarbejdelse Af Et Partiprogram nr. 1-3, Flyveblade Fra Gruppen Borba, etc.) fortolkede gruppen Borba marxismens revolutionsteori i doktrinær ånd og stillede sig afvisende over for Lenins principper for partiets opbygning. På grund af gruppens fravigelse af de socialdemokratiske synspunkter og den socialdemokratiske taktik, dens organisationsstridige optræden og dens mangel på forbindelse med socialdemokratiske organisationer i Rusland fik den ikke adgang til RSDAP's 2. kongres. Denne kongres besluttede at opløse gruppen Borba. (Se SUKP i Resolutioner og Beslutninger fra Kongresser, Konferencer og Centralkomitémøder, 1. del, 1954, s. 56, russ.) – S. 200.
- 93) Polemikken mellem redaktionen af det tyske socialdemokratiske partis centralorganisation Vorwärts, Karl Kautsky og Sarja opstod i forbindelse med en artikel af Martov (Ignotus): *Det Tyske Socialdemokratis Kongres I Lübeck*, (Sarja nr. 2-3, december 1901). Heri fremhævedes det tendentiøse i Kritjevskijs korrespondancer fra Paris til Vorwärts. Kritjevskij gav heri urigtige oplysninger om forholdene i den franske socialistiske bevægelse, angreb guesdisterne og drev systematisk propaganda for Millerand og Jaures' tilhængere, som støttede ham. Redaktionen af Vorwärts tog Kritjevskij i forsvar og anklagede Martov for uhæderlighed. I den polemik, der som følge heraf blussede op i Vorwärts, deltog Karl Kautsky, som påviste, at redaktionen havde forvansket meningen med Martovs artikel. Også Martov og Kritjevskij havde indlæg i Vorwärts (som lod Kritjevskij få det sidste ord). Polemikken bredte sig imidlertid ud over Vorwärts' rammer. Clara Zetkin forsvarede Sarja i en tale, der blev holdt ved et arbejdermøde i Berlin, og det samme gjorde det franske arbejderpartis organ, *Le Socialiste* (nr. 55, 20-27. januar 1902), samt Parvus som skrev en artikel: *Millerand Og Vorwärts, Karakteristik Af Opportunismens Psykologi*, trykt i Sarja nr. 4, august 1902.
 Iskra nr. 18 af 10. marts bragte en redegørelse for Iskras og Sarjas redaktioners syn på polemikken. – S. 204.
- 94) Korrektion til *Hvad Må Der Gøres?* blev trykt i Iskra nr. 19, 1. april 1902. – S. 207

Navneregister

Akselrod, P. B. (1850-1928) – russisk socialdemokrat. I 1870'erne narodnik, senere medlem af gruppen Sorte Nyfordeling, i 1883 medstifter af gruppen Arbejdets Befrielse. Fra 1900 medredaktør af Iskra og Sarja, på RSDAP's 2. kongres' 1903 tilhænger af mindretallet, efter kongressen mensjevnik. I 1905 fremsatte han tanken om en bred arbejderkongres, som skulle stå i mod-sætning til arbejderklassens parti. På RSDAPs 4. kongres (»samlingskongressen«) forfægtede han tanken om samarbejde mellem arbejderklassen og bourgeoisiet i Rusland. Efter 1907 talsmand for likvidatorstrømningen, deltog 1912 i den anti-bolsjevikiske Augustblok. Under den første verdenskrig centrist, deltager på højre fløj i de internationalistiske konferencer i Zimmerwald og Kiental. Efter februarrevolutionen 1917 medlem af Petrograd-sovjettens ledelse, støttede den borgerlige provisoriske regering. Modstander af oktoberrevolutionen. I emigration gik han ind for væbnet intervention mod Sovjetrusland. – S. 40, 61, 82, 93, 107.

Aleksejev, P. A. (1849-1891) – revolutionær fra 70'erne, se note 7 til artiklen Vor Bevægelses Mest Nødvendige Opgaver i dette bind. – S. 18, 122.

A.N. – se Potresov.

Auer, Ignaz (1846-1907) – tysk socialdemokrat, profession sadelmager. 1874-75 partisekretær, 1877-78 redaktør af Berliner Freie Presse, flere gange rigsdagsmand. I sine senere år på partiets opportunistiske fløj. – S. 147.

Bakunin, Mikhail (1814-1896) – en internationalt kendt russisk repræsentant for anarkismen, modstander af marxismen og den videnskabelige socialisme. Han bekæmpede enhver stat, også proletariatets diktatur, og mente ikke, at arbejderklassen skulle organisere sit eget politiske parti. Marx og Engels bekæmpede i I Internationale hans småborgerlige synspunkter. Han blev udelukket af Internationalet i 1872 på grund af forsøg på at undergrave arbejderklassens organiserede kamp. – S. 42.

Ballhorn, Johan – tysk bogtrykker i det 16. årh. – S. 84.

Bebel, Ferdinand August (1840-1913) – en af grundlæggerne og lederne af det tyske socialdemokrati. Han begyndte sin politiske virksomhed først i 60'erne, var medlem af I Internationale. I 1869 var han i Eisenach en af stifterne af det tyske socialdemokrati, hvis formand han var fra 1891 til sin død. Han blev flere gange valgt ind i den tyske rigsdag. I 90'erne og begyndelsen af det 20. århundrede tog han afstand fra reformismen og revisionismen i det tyske socialdemokrati, men han begik dog selv en række fejl af centristisk art (utilstrækkelig bekæmpelse af opportunismen og overvurdering af de parlamentariske kampformers betydning osv.). Han øvede en betydelig international indflydelse. – S. 30, 84, 136, 147, 186.

Belinskij, V. G. (1811-1848) – russisk demokrat, kritiker, social skribent, filosofisk materialist. – S. 41.

Beltov – se Plekhanov.

Berdjajev, N. A. (1874-1948) – i slutningen af 1890'erne ydede han bistand til Kijevs Kampfobund Til Arbejderklassens Befrielse, i 1900 forvist til Vologodsk guvernementet. Tilhænger af den »legale marxisme«, senere liberal (»kadet«), filosofisk og religiøs mystiker, i 1922 udvist som kontrarevolutionær. – S. 196.

Bernstein, Eduard (1860-1932) – tysk socialdemokrat, revisionismens kendteste teoretiker, deltog i den socialdemokratiske bevægelse fra 1870'erne. 1881-1889 var han redaktør for socialdemokratiets centralorgan Der Sozialdemokrat. I 1896-1898 offentliggjorde han i tidsskriftet Die Neue Zeit en række artikler Socialismens Problemer, hvori han gik ind for en revision af marxismens filosofiske, økonomiske og politiske grundlag. Han mente, at arbejderklassens væsentligste opgave var at kæmpe for reformer og en forbedring af dens økonomiske situation (»Bevægelsen er alt – målet intet!«). – S. 24, 25, 29, 30, 34, 37, 65, 80.

Bulgakov, S. N. (1871-1944) – økonom, idealistisk filosof, i 90'erne »legal marxist«. Efter revolutionen 1905-1907 liberal (»kadet«), filosofisk mystiker, efter 1918 ortodoks præst, udvist 1922 for antisovjetisk virksomhed. – S. 38, 196.

B-v – se Savinkov, B. V.

David, Eduard (1863-1930) – tysk socialdemokrat, økonom, agrarteoretiker, hævdede småbrugets »stabilitet« under kapitalismen. Efter første verdenskrigs flere gange minister. Lenin betegnede David som en opportunist, »hvis hele liv gik med borgerlig fordærvelse af arbejderbevægelsen«. – S. 30.

Dühring, Eugen (1833-1921) – tysk filosof og økonom, underkastet sønderlemmende kritik i Engels' bog Anti-Dühring. – S. 29.

Engels, Friedrich (1820-1895) – se Lenins artikel om ham i denne udgaves bd. 1 – S. 25, 29, 39, 41-43, 47, 72, 98.

Fourier, Charles (1772-1837) – fransk socialist, utopist. Fremsatte dybtgående kritik af det borgerlige samfund, opridsede et fremtidigt harmonisk samfund, bygget på erkendelse af de menneskelige lidenskaber. Samfundsmodel: arbejdsfællesskaber (falansterer), med bevarelse af privatejendom og formueulighed. – S. 42.

Gogol, N. V. (1809-1852) – russisk forfatter, hans hovedværker (f.eks. novellen Kappen, skuespillet Revisoren og romanen Døde Sjæle) rummer bidende satire over det feudale Rusland. I sine sidste år opgav han sin samfundskritiske holdning. – S. 29.

Guesde, Jules (1845-1922) – fransk socialist, støttede Pariserkommunen

1871, emigrerede, vendte 1876 tilbage til Frankrig, tilsluttede sig marxismen, medstifter af Frankrigs Arbejderparti 1879, sammen med Lafargue forfatter til partiets program. Trods sekteriske træk i Guesdes synspunkter og virksomhed satte Lenin ham indtil 1914 højt. Under den første verdenskrig trådte Guesde ind i en borgerlig regering, og han fulgte ikke partiets flertal på kongressen i Tours 1920, hvor partiet tilsluttede sig Kommunistisk Internationale. – S. 84.

G. V. – se Plekhanov.

Hassermann, Wilhelm (f. 1844) – tysk socialdemokrat (lassalleaner), senere anarkist, i 1880 sammen med Most udelukket af partiet, emigrerede til USA og forlod arbejderbevægelsen. – S. 65, 137.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) – tysk filosof af den objektive idealismes skole. Hegels historiske betydning ligger i hans dybtgående og alsidige udvikling af den idealistiske dialektik, som udgør en af den dialektiske materialismes teoretiske kilder. Ved kritisk bearbejdning af Hegels dialektiske metode opbyggede Marx, Engels og Lenin den materialistiske dialektik. – S. 42.

Hertz, Friedrich Otto, (f. 1878), østrigsk socialdemokrat, revisionist, økonom, agrarteoretiker, hævdede småbrugets »stabilitet« over storbruget. Hertz' arbejde spillede en stor rolle for marxismens modstandere i Rusland. – S. 38.

Herzen, A. I. (1812-1870) – russisk demokrat, materialistisk filosof, forfatter, grundlægger af en såkaldt »russisk« socialisme. 1834-1842 i fængsel og forvisning. Emigrerede i 1847. Se artiklen om Herzen i denne udgaves bd. 5. – S. 41.

Hirsch, Max (1832-1905) – tysk økonom, medlem af Fortschrittspartei (»Fremskridtspartiet«), oprettede i 1868 sammen med Duncker reformistiske fagforeninger (Hirsch-Dunckerske fagforeninger), prædikede harmoni mellem arbejde og kapital. – S. 53.

Höchberg, Karl (1853-1885) – tysk socialdemokrat, journalist, forlægger, kritiserede efter undtagelseslovens vedtagelse 1878 partiets taktik. H. blev stærkt kritiseret af Marx og Engels. – S. 65.

Ilovajskij, D. I. (1832-1920) – russisk historiker, monarkist. – S. 28.

Ivansjin, V. P. (V-In) (1869-1904) – russisk socialdemokrat, økonomist, 1896 med i Petersborgs Kampfobund Til Arbejderklassens Befrielse, arresteret, emigrerede 1898, medredaktør af Forbundet af Russiske Socialdemokrater i Udlandet's blad Rabotjeje Delo, i nær forbindelse med økonomisternes blad Rabotjaja Mysl. Efter 1903 mensjevnik. – S. 51, 61, 62.

Karejev, N. I. (1850-1931) – liberal historiker og skribent, fra 1905 medlem af det liberale parti (»kadetpartiet«). I 1929 æresmedlem af Sovjetunionens videnskabsakademi. – S. 67.

Katkov, M. N. (1818-1887) – skribent, redaktør, begyndte som tilhænger af en moderat liberalisme, senere reaktionær, betegnede sig selv »selvherskerdømmets trofaste vogterhund«. – *S. 105.*

Kautsky, Karl (1854-1938) – en af det tyske socialdemokratis og II Internationales ledere. Fra 1881 udviklede hans forfatterskab sig under Marx' og Engels' indflydelse. I 80'erne og 90'erne udgav han en række marxistiske skrifter. I 1910-11 kom hans opportunistiske standpunkter stærkt frem, og under 1. verdenskrig blev han aktiv modstander af den revolutionære marxisme. Efter oktoberrevolutionen vendte han sig skarpt mod den proletariske revolution, proletariatets diktatur og sovjetstaten. – *S. 55, 84, 156, 204.*

Khalturin, S. N. (1856-1882) – en af de første russiske arbejder-revolutionære, profession møbelsnedker. Midt i 1870'erne indtrådte han i det narodnikiske Vennernes Samfund, men arbejdede på at forene arbejderkredse i Petersborg. Til forskel fra narodnikkerne anså han politisk kamp for den revolutionære bevægelses hovedopgave. Sammen med andre revolutionære arbejdere, bl.a. V. P. Obnorskij, stiftede han i 1878 det illegale Russiske Arbejderes Nordforbund, som agtede at udgive et selvstændigt arbejderblad. I 1879 blev de fleste medlemmer af forbundet arresteret. Khalturin undgik arrestation og arbejdede siden sammen med partiet Narodnaja Volja og dets leder A. I. Sjeljabov. Khalturin havde arbejde som sneedker i tsarens Vinterpalads. Han organiserede et attentat, som imidlertid mislykkedes. Khalturin arresteredes i 1882 sammen med Sjeljabov og dømtes til døden. – *S. 122.*

Knight, Robert – engelsk fagforeningsmand, parlamentsmedlem 1875-1882 og 1896-1900. – *S. 97-98.*

Kritjevskij, V. N. (1866-1919) – russisk socialdemokrat, skribent, økonomist. Fra slutningen af 1880'erne deltog han i socialdemokratiske cirkler i Rusland, i begyndelsen af 90'erne emigrerede han og deltog i gruppen Arbejdets Befrielse. I 1899 redaktør af Rabotjeje Delo. Efter partiets 2. kongres forlod han den socialdemokratiske bevægelse. – *S. 27-29, 63, 66, 81, 98, 121, 128, 150, 169, 179, 186, 196, 197, 202, 204, 205.*

Kuskova, E. D. (1869-1958) – russisk skribent. I midten af 1890'erne befandt hun sig i udlandet, fik kendskab til marxismen og fik kontakt med gruppen Arbejdets Befrielse, men kom under indflydelse af revisionismen. Kuskova skrev et dokument, Credo, som udtrykte økonomismens opportunistiske væsen. Credo fremkaldte skarp protest fra russiske marxister, bl.a. Lenin. Efter århundredskiftet gik Kuskova mere og mere over til liberale synspunkter. I 1922 blev hun udvist og deltog aktivt i den hvidgardistiske emigration. – *S. 34.*

Lalajants, N. Kh. (1870-1933) – russisk socialdemokrat, arbejdede i Kasan, Nisjnij Novgorod (Gorkij) og Samara, hvor han deltog i en marxistisk cirkel, der opstod omkring Lenin, medudgiver af bladet Jusjnij Rabotjij, arresteret 1900, flygtet til udlandet 1902, leder af Iskras trykkeri i Geneve. Efter RSDAPs 2. kongres bolsjevik. I 1906 atter arresteret, i 1913 forvist til Østibirien, opgav politisk virksomhed. – *S. 174.*

Lassalle, Ferdinand (1825-1864) – tysk socialist, grundlægger af den Almindelige Tyske Arbejderforening, der var af stor betydning for den tyske arbejderbevægelse, men Lassalle førte den ind på en opportunistisk vej. Han og hans tilhængere regnede med ad legal vej at kunne få oprettet produktionskooperativer med støtte fra den Bismarckske stat. Lassalle støttede en samling af Tyskland »fra oven« under Prøjsens ledelse. – *S. 19, 29, 57.*

Lavrov, P. L. (1823-1900) – russisk narodnik, ophavsmand til teorien om, at »helte« til forskel fra »mængden« bestemmer historiens gang, at menneskehedens fremskridt udelukkende skyldes »kritisk tænkende personligheder«. Korresponderede med Marx og Engels. – *S. 150.*

Liebknacht, Wilhelm (1826-1900) – tysk socialdemokrat, deltog i revolutionen 1848-49, emigrerede, lærte i London Marx og Engels at kende, aktiv forkæmper for I Internationale, fra 1875 medlem af det tyske socialdemokratis hovedbestyrelse, redaktør af centralorganet Vorwärts og fra 1874 medlem af den tyske rigsdag. – *S. 65, 98, 136.*

Martov, L. (Tsederbaum, J. O.) (1873-1923) – mensjevik. Deltog 1900 i udgivelsen af Iskra, medlem af redaktionen, efter RSDAPs 2. kongres en af mindretallets (mensjevikernes) ledere. Under verdenskrigen centrister. I 1917 leder af de »mensjevikiske internationalister«. Efter oktoberrevolutionen modstander af sovjetstyret. Emigrerede 1920 til Tyskland. – *S. 67, 80, 173.*

Martynov, A. (virkeligenavn Piker, A. S.) (1865-1935) – I begyndelsen af 1880'erne narodovolets, i 1886 arresteret og forvist til Sibirien, hvor han blev socialdemokrat. Emigrerede 1900, medredaktør af økonomisternes blad Rabotjeje Delo, polemiserede mod det leninske Iskra. På RSDAPs 2. kongres 1903 sluttede han sig til mensjevikkerne. Under den første verdenskrig indtog han en centristerisk position, efter februarrevolutionen 1917 blev han internationalistisk mensjevik, i 1918-20 arbejdede han som lærer i Ukraine. I 1923 blev han medlem af Ruslands Kommunistiske Parti (bolsjevikkerne), arbejdede i Marx-Engels Institut og redigerede tidsskriftet Kommunistisk Internationale. – *S. 63, 71-75, 78-96, 88-90, 93, 95, 98, 101-102, 106-108, 121, 125, 127, 128, 169, 179-180, 186, 193, 196-197, 203, 205.*

Marx, Karl Heinrich (1818-1883) – skaber af den videnskabelige kommunisme, medstifter af I. Internationale. Se Lenins artikel om Karl Marx i denne udgave bd. 1. – *S. 19, 24, 40, 47, 98, 186.*

Mehring, Franz (1859-1919) – tysk socialdemokrat, politiker og teoretiker på partiets venstre fløj, historiker og litteraturforsker. Fra slutningen af 1860'erne borgerlig-demokratisk skribent, 1876-82 liberal, udviklede sig til venstre, forsvarede i det demokratiske blad Volks-Zeitung socialdemokratiet og indtrådte 1891 i partiet. Medredaktør af partiets teoretiske tidsskrift Die Neue Zeit. Forfatter af talrige værker, bl.a. en Marx-biografi. Udgiver af en stor del af Marx' efterladte skrifter. Fra 1916 en af lederne i Spartakusbund, medvirkede ved oprettelsen af Tysklands Kommunistiske Parti. – *S. 65.*

Mestsjerskij, V. P. (1839-1914) – skribent, politiembedsmand, udgiver af reaktionære blade, som fik statstilskud. – *S. 105.*

Mikhajlov, N. N. (1870-1905) – provokatør, som i 1895 »stak« Lenin og andre medlemmer af Petersborgs Kampforbund Til Arbejderklassens Befrielse. I 1905 dræbt af socialrevolutionære på Krim. – S. 52.

Mikhajlovskij, N. K. (1842-1904) – liberal narodnik, skribent, kritiker, positivistisk filosof. Hans anskuelse blev underkastet kritik af Lenin i skriftet *Hvad Er Folkevennerne, Og Hvordan Bekæmper De Socialdemokraterne* (i denne udgave bd. 1) – S. 67, 195.

Millerand, Alexandre Etienne (1859-1943) – fransk politiker, i 1880'erne radikal, i 1890'erne socialist. I 1899 indtrådte han i den borgerlige regering Waldeck-Rousseau, sammen med general Gallifet, som var ansvarlig for blodbadet på Paris' kommunarder. Efter eksklusion af partiet i 1904 dannede han sammen med andre fhv. socialister (Briand, Viviani) partiet »uafhængige socialister«. Indtog flere gange ministerposter. Medorganisator af intervention mod Sovjetrusland. 1920-24 fransk præsident. – S. 25.

Most, Johann (1846-1906) tysk socialdemokrat, senere anarkist, profession bogbinder. I 1874-1878 medlem af den tyske rigsdag. I 1882 emigrerede Most til USA. I sine sidste år forlod han arbejderbevægelsen. – S. 29, 65, 137.

Mysjkin, I. N. (1848-1885) – narodnik, profession topograf. Oprettede i Moskva et legalt trykkeri, hvor han trykte illegale skrifter. I 1875 gjorde han et mislykket forsøg på at befri N. G. Tjernysjevskij, blev arresteret og dømt til 10 års strafarbejde i Sibirien. For en revolutionær mindetale over en kammerat fik han her yderligere 15 års strafarbejde. Han flygtede, men blev atter arresteret. I 1885 blev han skudt i fængslet for fornærmelser af en fængselsbetjent. – S. 122.

Mülberger, Artur (1847-1907) – tysk skribent, tilhænger af Proudhon, profession læge, underkastet kritik i Engels' skrift *Boligspørgsmålet*. – S. 29.

Nadesjdin, L. (virkelige navn *Selenskij, J. O.*) (1877-1905) – oprindelig narodnik, fra 1898 socialdemokrat, i 1899 arresteret og forvist til Vologodsk guvernementet, i 1900 emigrant i Svejts, hvor han organiserede den »revolutionær-socialistiske gruppe« Svoboda (Frihed) (1901-03). I sine skrifter virkede han for økonomisternes synspunkter og for terror som effektivt middel til at »vække masserne«. Efter RSDAPs 2. kongres 1903 var han medarbejder ved mensjevnikiske publikationer. – S. 169, 172, 178-182, 187-191.

Nartsis Tuporylov – se Martov.

N. N. – se Prokopovitj.

Oserov, I. Kh. (1869-1942) – økonom, professor, støttede 1901-1902 Subatovs »politissocialisme«, gik i sine skrifter ind for, at regeringen skulle give arbejderne elementære politiske friheder og oprette fagforeninger, hvor både arbejdere og arbejdsgivere kunne være medlemmer. I 1909 udnævnt til medlem af tsarens statsråd. Forblev i Sovjetrusland efter oktoberrevolutionen og levede sine sidste år i videnskabsmændenes alderdomshjem i Leningrad. – S. 130-131.

Owen, Robert (1771-1858) – engelsk socialist, utopist, fabrikant, virkede for lovmæssig begrænsning af arbejdsdagen, arbejderbeskyttelse og offentlig børneopdragelse. Owen forestillede sig et rationelt samfund baseret på en fri sammenslutning af små selvstyrende kommuner. I 1830-40'erne deltog Owen i fagforeningsarbejde, Kooperation og arbejderoplysning. – S. 42.

Parvus (Helphand, A. L.) (1869-1924) – russisk-tysk socialdemokrat, omkring århundredskiftet medlem af det tyske socialdemokrati, stod på dets venstre fløj, virkede som redaktør og forfatter af økonomiske skrifter. Efter RSDAP's 2. kongres 1903 sluttede han sig til mensjevnikerne og flyttede til Rusland, hvor han opholdt sig under den første revolution. Parvus var ophavsmand til teorien om den »permanente revolution«, som Trotskij overtog. Emigrerede til Tyrkiet og Vesteuropa, blev forretningsmand og storspekulant, agent for Tyskland under den første verdenskrig. – S. 203.

P. B. – se Akselrod.

Pisarev, D. I. (1840-1868) – russisk demokrat, skribent, filosofisk materialist, arresteret 1862 for en artikel mod selvherskerdømmet, idømt 4 et halvt års fængsel. P. øvede stor indflydelse på datidens revolutionære bevægelse. – S. 186.

Plekhanov, G. V. (1856-1918) – materialistisk filosof, propagandist for marxismen i Rusland.

I 1875 kom han i forbindelse med narodnikkerne og sluttede sig til den revolutionære kamp. For at undgå tsarregimets forfølgelse flygtede han til udlandet, hvor han udviklede sig til marxist. I 1883 oprettede han den første russiske marxistiske organisation: Arbejdets Befrielse. I 90'erne indtrådte han i avisen *Iskra* og tidsskriftet *Sarjas* redaktioner.

Efter det russiske socialdemokratis 2. kongres hældede han mod opportunismen og knyttede sig til mensjevnikerne. Under den første russiske revolution i 1905 indtog han i afgørende spørgsmål et mensjevnikisk standpunkt, men ikke desto mindre vendte han sig i tiden derefter mod de forsøg på revision af marxismen, som hovedsagelig blev gjort af mensjevnikerne.

Under 1. verdenskrig indtog han et social-chauvinistisk standpunkt. Efter februarrevolutionen ledede han det yderste højre blandt de mensjevnikiske forsvarstillhængere. Han tog afstand fra bolsjevismen og den socialistiske revolution, da han ikke regnede med, at Rusland var modent til socialismen, men han bekæmpede ikke det sovjetiske styre. – S. 27, 61, 67, 83, 85, 98, 121-123, 154, 186, 199-200, 202.

Potresov, A. N. (1869-1934) – mensjevnik, under den første verdenskrig social-chauvinist, bekæmpede bolsjevikkernes. Emigrerede efter oktoberrevolutionen. – S. 31.

Prokopovitj, S. N. (1871-1955) – økonomist, skribent, agiterede for Bernsteins revisionisme. I 1906 medlem af det liberale partis (»Kadetpartiets«) ledelse. I 1917 minister i den borgerlige provisoriske regering. Udvist i 1922 for antisovjetisk virksomhed. – S. 34-35, 57-58, 80, 125, 196.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) – fransk skribent, økonom og sociolog,

en af anarkismens grundlæggere. I 1840 offentliggjorde han bogen: Hvad er Ejendom? Proudhon drømte om at gøre småbesidderen til samfundets grundsten og kritiserede kapitalismen fra en småborgerlig synsvinkel. Hovedårsagen til klasse modsætningerne var efter hans mening staten, og han fremsatte et utopisk projekt for statens fredelige likvidering, hvori han udtalte sig negativt om den politiske kamp. I 1846 offentliggjorde han sine filosofiske og økonomiske synspunkter i bogen Elendighedens Filosofi, som Marx kritiserede i sit modskrift *Filosofiens Elendighed*. – S. 56.

R. M. – forfatter af artikler af økonomistisk indhold i *Rabotjaja Mysl* september 1899. – S. 64, 80, 86, 124, 196-197.

Rittinghausen, Moritz (1814-1890) – tysk demokrat, sluttede sig til »eisenacherne« i det tyske socialdemokrati. Udelukket af partiet 1884 for brud på disciplinen. – S. 156.

Saint-Simon, Claude Henri (1760-1825) – fransk socialist, utopist, fremsatte tanken om samarbejde mellem produktionen og videnskaben og om centraliseret, planmæssig produktion. – S. 42.

Sasulitj, Vera (1849-1919) – russisk narodnik, senere socialdemokrat, efter RSDAPs 2. kongres 1903 mensjevnik. Under verdenskrigen socialchauvinist. – S. 152.

Savinkov, B. V. (B-v) (1879-1925) – russisk socialrevolutionær. Som student stod han økonomisterne nær og samarbejdede med *Rabotjeje Delo*. Efter arrestation og forvisning emigrerede han, indtrådte i de socialrevolutionæres parti og deltog i terroristiske aktioner. Efter februarrevolutionen 1917 blev han krigsminister Kerenskij's medarbejder og Petrograds militærguvernør. Efter oktoberrevolutionen organisator af kontrarevolutionære opstande. I 1924 rejste han illegalt ind i Rusland, blev arresteret og begik selvmord i fængslet 1925. – S. 90-91, 118, 121, 135, 142-145.

Schramm, Karl August – tysk økonom, socialdemokrat, samarbejdede med Bernstein og Höchberg, kritiserede marxismen og forlod atter socialdemokratiet. – S. 65.

Schultze-Delitzsch, Hermann (1808-1883) – tysk økonom, prædikede klasseinteressernes harmoni, virkede for Kooperation og sparekasser. – S. 58.

Schweitzer, Johann Baptiste (1833-1875) – tysk politiker, tilhænger af Lassalles ideer, advokat. Redigerede fra 1864 bladet *Der Sozial-Demokrat*, virkede for valgret, støtte til Kooperation o.l. Ledede 1867-1871 den Almindelige Tyske Arbejderforening. – S. 65.

Serebrjakov, E. A. (1854-1921) – russisk revolutionær narodnik, sammen med en gruppe søofficerer sluttede han sig i 1879 til *Narodnaja Volja*. Han emigrerede og udgav i London tidsskriftet *Nakanune* (1899-1902). Efter revolutionen 1905 vendte S. tilbage til Rusland og samarbejdede med de socialrevolutionære. – S. 154.

Sjeljabov, A. I. (1850-1881) – russisk revolutionær, organisator og leder af partiet *Narodnaja Volja*. Han tog initiativet til et arbejderblad og var medforfatter til et arbejderprogram. Han stod den videnskabelige socialisme fjernt og tillagde individuel terror afgørende betydning. Han henrettedes april 1881 for attentat mod tsaren. – S. 34, 57, 59.

Sjtjedrin (Saltykov-Sjtjedrin, M. E.) (1826-1889) – russisk satirisk forfatter, demokrat. – S. 147.

Starover – se *Potresov*.

Struve, P. B. (1870-1944) – russisk økonom, forfatter, repræsentant for den »legale marxisme«. Efter det liberale partis (»kadetpartiets«) oprettelse 1905 medlem af dets ledelse. Efter oktoberrevolutionen kontrarevolutionær. – S. 33, 57-58, 80, 196.

Subatov, S. V. (1864-1917) – russisk gendarmeriøverst, stikkerchef, organiserede i årene 1901-03 arbejderforeninger, der lededes af politiet. – S. 34, 57, 59.

Tjernysjevskij, N. G. (1828-1889) – russisk demokrat, forfatter, videnskabsmand, forløber for det russiske socialdemokrati. I 1862 blev han arresteret og tilbragte derefter 22 år i fængsel, på strafarbejde og i forvisning. – S. 41.

Tkatjev, P. N. (1844-1885) – revolutionær narodnik, skribent, tilhænger af, at et revolutionært mindretal skulle gribe magten på folkets vegne. – S. 173.

Tulin – pseudonym for Lenin.

V.-Jn. – se *Ivansjin*.

V. V. – se *Vorontsov*.

Vahlteich, Karl Julius (1839-1915) – tysk socialdemokrat, profession skomager. Medstifter af Lassalles Almindelig Tysk Arbejderforening, kritisk indstillet til hans synspunkter, senere medlem hos de socialdemokratiske »eisenachere«, redaktør i Chemnitz, medlem af rigsdagen. Emigrerede, under undtagelsesloven mod socialdemokraterne, til USA. – S. 29.

Vanejev, A. A. (1872-1899) – russisk socialdemokrat. Medstifter af Petersborgs Kampforbund Til Arbejderklassens Befrielse, arresteret 1895 sammen med Lenin o.a. og forvist til Østsibirien. – S. 48, 50.

Vasiljev, N. V. (f. 1855) – russisk gendarmeriøverst, tilhænger af Subatovs »Politisocialisme«. – S. 130.

Vitte (Witte) S. Ju. (1849-1915) – russisk statsmand, tilhænger af enevælde, småreformer og hård undertrykkelse af folket, bidrog stærkt til kapitalismens og imperialismens udvikling. – S. 109.

Vorms, A. E. (1868-1937) – liberal jurist, professor ved Moskvas universitet.

Trådte i 1911 sammen med en gruppe liberale professorer tilbage fra professoratet, virkede 1917-1928 atter som professor ved universitetet. – S. 130.

Vorontsov, V. P. (VV) (1847-1918) – økonom, skribent, liberal narodnik. – S. 53, 54, 61, 66.

Webb, Beatrice (1858-1943) og *Sidney* (1859-1947) – engelske socialister, forfattere. Lenin redigerede den russiske udgave af deres bog *Industrial Democracy*. De har skrevet et værk om Sovjetunionen. – S. 78, 156.

Weitling, Wilhelm (1808-1871) – virkede for en utopisk lighedskommunisme, af profession skrædder, af Engels betegnet som udtryk for »det tyske proletariats første selvstændige teoretiske bevægelse«. – S. 56.

Woltmann, Ludwig (1871-1907) – tysk sociolog og antropolog. Hævdede raceteoretiske synspunkter. – S. 63.

